

Hallituksen esitys eduskunnalle alkoholilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi alkoholilaki. Samalla muutettaisiin majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annettua lakia. Alkoholilaki koskisi enemmän kuin 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholipitoisia aineita, kun raja on nykyisin 2,8 tilavuusprosenttia. Alkoholilain keskeiset periaatteet säilyisivät pääosin ennallaan. Alkoholipitoisiin aineisiin liittyvän elinkeinotoiminnan luvanvaraisuutta ja lupamenettelyä koskevat säännökset koottaisiin yhteen. Alkoholipitoisten aineiden valmistusta ja myyntiä koskevat keskeiset velvollisuudet säilyisivät pääosin ennallaan. Erityisesti alkoholijuomien anniskeluun liittyvää sääntelyä kevennettäisiin esimerkiksi vapauttamalla anniskeluaikoja sekä anniskelupaikan vastaavia hoitajia ja anniskelualueita koskevia edellytyksiä.

Alkoholiyhtiölle kuuluvaa alkoholijuomien vähittäismyyntiin yksinoikeutta muutettaisiin sallimalla luvanvaraiseen vähittäismyyntiin kaikki enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät alkoholijuomat. Tilaviinin ja sahdin erityisten vähittäismyyntilupien rinnalle otettaisiin käyttöön käsityöläisöluiden vähittäismyyntilupajärjestelmä.

Alkoholilain lupa- ja valvontaviranomaiset ja niiden toimivallanjako säilyisivät ennallaan. Esityksellä tehostettaisiin lain toimeenpanoa ottamalla käyttöön luvanhaltijoiden omavalvonta. Lähiympäristön ja kunnan asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia lisättäisiin alkoholilain soveltamisessa. Alkoholilainsäädäntöä siirrettäisiin asetustasolta lain tasolle.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetusta laista poistettaisiin ravitsemisliikkeiden aukioloaika koskeva sääntely. Rikoslainsäädäntöön ja valmisteverotuslainsäädäntöön tehtäisiin pääosin teknisluonteisia muutoksia.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018 tai mahdollisimman pian tämän jälkeen. Ehdotetussa alkoholilaissa on useita siirtymäaika koskevia säännöksiä.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	6
1 JOHDANTO.....	6
2 NYKYTILA.....	8
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	8
2.1.1 Lainsäädäntö.....	8
2.1.2 Käytäntö.....	11
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä EU:n ja ulkomaiden lainsäädäntö.....	23
2.2.1 Kansainvälinen alkoholipolitiikka.....	23
2.2.2 EU:n lainsäädäntö.....	24
2.2.3 Lainsäädäntö eräissä maissa.....	26
2.3 Nykytilan arviointi.....	32
2.3.1 Alkoholimarkkinoiden kehitys.....	32
2.3.2 Alkoholihaittojen kehitys.....	34
2.3.3 Alkoholilain rakenne ja viranomaisvalvonta.....	39
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	40
3.1 Tavoitteet.....	40
3.1.1 Sosiaali- ja terveystaloudelliset tavoitteet.....	40
3.1.2 Taloustaloudelliset tavoitteet.....	42
3.1.3 Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen.....	43
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	44
3.2.1 Alkoholilainsäädännölle vaihtoehtoiset ja sitä täydentävät keinot.....	45
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	47
3.3.1 Tavoitteiden toteutumisen seuranta.....	48
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	49
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	49
4.1.1 Yleistä.....	49
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	55
4.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	56
4.3.1 Sosiaali- ja terveysvaikutukset.....	56
5 ASIAN VALMISTELU.....	60
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	60
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	61
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	66
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	68
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	68
1.1 Alkoholilaki.....	68
1 luku Yleiset säännökset.....	68
2 luku Luvanvaraisuus.....	74
3 luku Alkoholilyhtiö.....	87
4 luku Valmistus, maahantuonti, vienti ja tukkumyynti.....	91
5 luku Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu.....	93
6 luku Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu ulkomaanliikenteessä.....	100
7 luku Markkinointi.....	101
8 luku Denaturoidun väkiviinan ja alkoholivalmisteen valmistus, maahantuonti, myynti ja käyttö.....	102

9 luku	Valvonta ja ohjaus	104
10 luku	Kiellot, rikkomusten seuraamukset ja rangaistussäännökset	108
11 luku	Maksut	113
12 luku	Muutoksenhaku	114
13 luku	Erinäiset säännökset	116
14 luku	Voimaantulosäännökset	120
1.2	Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta	121
1.3	Laki alkoholi- ja alkoholijuomaverosta	122
1.4	Rikoslaki	123
30 luku	Elinkeinorikoksista	123
1.5	Laki rikesakkorikkomuksista	123
1.6	Laki sakon täytäntöönpanosta	123
1.7	Vankeuslaki	123
9 luku	Vangin omaisuus ja tulot	123
1.8	Tutkintavankeuslaki	124
5 luku	Tutkintavangin omaisuus ja tulot	124
1.9	Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta	124
4 luku	Vapautensa menettäneen omaisuus	124
1.10	Lastensuojelulaki	124
1.11	Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä	124
1.12	Elintarvikelaki	124
1.13	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä	124
1.14	Tietoyhteiskuntakaari	125
1.15	Tupakkalaki	125
1.16	Laki luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta	125
1.17	Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta	125
1.18	Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä	125
1.19	Tullilaki	125
1.20	Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista	125
1.21	Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä	126
1.22	Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa	126
1.23	Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa	126
1 luku	Yleiset säännökset	126
1.24	Lääkelaki	126
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	126
3	VOIMAANTULO	127
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	127
	LAKIEHDOTUKSET	136
	Alkoholilaki	136
	Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain muuttamisesta	170
	Laki alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 2 ja 8 §:n muuttamisesta	172
	Laki rikoslain 30 luvun 1 a §:n muuttamisesta	173
	Laki rikesakkorikkomuksista annetun lain 17 §:n muuttamisesta	174
	Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	175
	Laki vankeuslain 9 luvun 1 §:n muuttamisesta	176
	Laki tutkintavankeuslain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta	177
	Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 4 luvun 1 §:n muuttamisesta	178
	Laki lastensuojelulain 65 §:n muuttamisesta	179

HE 100/2017 vp

Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta	180
Laki elintarvikelain 14 §:n muuttamisesta	181
Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä annetun lain 46 g §:n muuttamisesta ..	182
Laki tietoyhteiskuntakaaren 217 §:n muuttamisesta	183
Laki tupakkalain 82 §:n muuttamisesta.....	184
Laki luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetun lain muuttamisesta	185
Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	186
Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	187
Laki tullilain 11 §:n muuttamisesta.....	188
Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 47 §:n muuttamisesta.....	189
Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 11 §:n muuttamisesta	190
Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n muuttamisesta.....	191
Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n muuttamisesta	192
Laki läkelain 7 §:n 2 momentin kumoamisesta.....	193
LIITTEET	194
RINNAKKAISTEKSTIT	194
Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain muuttamisesta.....	194
Laki alkoholi- ja alkoholijuomaverolain 2 ja 8 §:n muuttamisesta.....	198
Laki rikoslain 30 luvun 1 a §:n muuttamisesta	200
Laki rikesakkorikkomuksista annetun lain 17 §:n muuttamisesta	201
Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	202
Laki vankeuslain 9 luvun 1 §:n muuttamisesta	203
Laki tutkintavankeuslain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta	204
Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 4 luvun 1 §:n muuttamisesta.....	205
Laki lastensuojelulain 65 §:n muuttamisesta	206
Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta	207
Laki elintarvikelain 14 §:n muuttamisesta	208
Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä annetun lain 46 g §:n muuttamisesta ..	209
Laki tietoyhteiskuntakaaren 217 §:n muuttamisesta	210
Laki tupakkalain 82 §:n muuttamisesta.....	211
Laki luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetun lain muuttamisesta	212
Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	214
Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	216
Laki tullilain 11 §:n muuttamisesta.....	217
Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 47 §:n muuttamisesta.....	218
Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 11 §:n muuttamisesta	219
Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n Laki muuttamisesta.....	220

HE 100/2017 vp

Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n muuttamisesta	221
Laki lääkelain 7 §:n 2 momentin kumoamisesta.....	222

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveyspolitiikkaan kuuluvan alkoholipolitiikan varsinainen tarkoitus on vähentää alkoholin käyttäjilleen, heidän läheisilleen, muille ihmisille ja yhteiskunnalle aiheuttamia ongelmia ja haittoja.

Alkoholijuomien nauttiminen voi aiheuttaa terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia ongelmia kolmesta syystä. Ensinnä, alkoholijuomien sisältämä etyylialkoholi on elimistölle myrkyllinen kemikaali. Alkoholi voi vaurioittaa lähes kaikkia ihmisen elimiä. Toiseksi, riittävinä annoksina käytettynä etyylialkoholi päihdyttää eli tuottaa humalaksi kutsuttuja vaikutuksia keskushermostoon. Kolmanneksi, alkoholijuomien toistuva runsas käyttö voi synnyttää käyttäjässä riippuvuuden.

Vakavimpia kuolleisuutta ja sairastavuutta lisääviä alkoholinkäyttöön liittyviä terveyshaittoja ovat syövät, neuropsykiatriset häiriöt, sydän- ja verisuonisairaudet, sisäelinsairaudet, sikiövauriot, myrkytykset, tapaturmat ja itsemurhat. Useat terveysriskit lisääntyvät suorassa suhteessa kulutuksen määrään eikä turvallista kynnsarvoa alkoholinkäytölle ole olemassa. Satunnaiseenkin humalajuomiseen liittyy tapaturmariski. Toistuva suurkulutus ja ajoittainenkin humalajuominen voi aiheuttaa myös perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja työelämään liittyviä sosiaalisia ongelmia samoin kuin taloudellisia ongelmia. Alkoholin ongelmakäyttö vaikuttaa monin tavoin myös muihin ihmisiin ja laajemmin yhteiskuntaan.

Toisaalta samoin kuin muidenkin päihteiden käyttöön, myös alkoholin käyttöön liittyy erilaisia myönteisiä fyysisiä ja sosiaalisia mielihyvän kokemuksia. Fysiologiset terveyshyödyt ovat kuitenkin kiistanalaisia.

Alkoholijuomien valmistus ja myynti tuottavat taloudellista hyötyä esimerkiksi maataloustuottajille ja alkoholin valmistusta, markkinointia, kauppaa ja anniskelua harjoittaville yrityksille sekä näillä aloilla työllistyville työntekijöille.

Kansantalouden kannalta alkoholielinkeinot tuottavat verotuloja ja myös vientituloja. Alkoholiverotulot ovat tärkeä osa tulokertymää valtion talousarviossa. Toisaalta alkoholinkäyttö aiheuttaa sairauksien ja lyhenevien työurien kautta kustannuksia ja tuottavuuden menetyksiä julkiselle taloudelle ja koko suomalaiselle elinkeinoelämälle.

Alkoholin aiheuttamia haittoja pyritään ehkäisemään muun muassa sääntelemällä alkoholijuomien kulutusta ja alkoholijuomiin liittyvää elinkeinotoimintaa erityisellä alkoholilainsäädännöllä. Erityislainsäädännön lisäksi alkoholihaittoja pyritään vähentämään myös esimerkiksi alkoholiverotuksella, järjestyslainsäädännöllä ja esimerkiksi rattijuopumukseen liittyvällä lainsäädännöllä ja valvonnalla. Kuten muitakin sosiaali- ja terveysongelmia, alkoholihaittoja pyritään vähentämään myös yleisillä yhteiskuntapoliittisilla ja sosiaali- ja terveyspoliittisilla toimilla. Päihdesairauksien ja -ongelmien hoidon lisäksi alkoholihaittoja voidaan vähentää esimerkiksi ehkäisevän päihdetyön ja terveyden edistämisen toimenpiteillä. Alkoholijuomien käyttöä ja niihin liittyvää elinkeinotoimintaa on Suomen lainsäädännössä kohdeltu eri aikoina eri tavoin.

Yli kaksi tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien alkoholipitoisten aineiden valmistus, maahantuonti ja myynti kiellettiin vuoden 1919 alusta ensin asetustasolla (29/1917) ja myöhemmin kieltolailla (158/1922).

Kieltolaki kumottiin kansanäänestyksen jälkeen vuonna 1932, jolloin alkoholijuomien valmistuksen, tuonnin, viennin, tukkumyynnin ja vähittäismyynnin täydellinen yksinoikeus säädettiin väkijuomista annetulla lailla (45/1932) valtion omistamalle Oy Alkoholiliike Ab:lle (Alko). Kieltolaki pysyi kuitenkin käytännössä voimassa maaseudulla eli alkoholijuomien myynti ja anniskelu oli sallittua vain kaupungeissa ja kauppaloissa. Alkoholijuomien ostoikärajat olivat vähittäismyynnissä 21 vuotta ja anniskelussa 18 vuotta.

Vuonna 1969 alkoholipolitiikassa toteutettiin kolme suurta uudistusta: Uuden alkoholilain (459/1968) mukaan Alko ja anniskeluravintoloita sai perustaa myös maaseudulle. Mietojen alkoholijuomien vähittäismyynnin ikäraja laskettiin 18 vuoteen ja väkevien juomien ikäraja 20 vuoteen. Keskiolutlailla (462/1968) sallittiin enintään 4,7 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävän oluen myynti ja anniskelu kaupoissa, baareissa ja kahviloissa. Uudistuksen seurauksena alkoholin kulutus lähes kaksinkertaistui muutamassa vuodessa.

Vuonna 1995 alkoholilaki (1143/1994) uudistettiin Suomen EU-jäsenyyden johdosta. Alkon monopoliasema purettiin vähittäismyyntimonopolia lukuun ottamatta ja mietojen alkoholijuomien mainonta vapautettiin. Alkoholijuomien nauttimiskielto julkisilla paikoilla kumottiin ja tätä sääntelyä uudistettiin myöhemmin järjestyslaissa (612/2003). Alkoholilain lupahallinto ja valvonta siirrettiin Alkolta valtionhallintoon.

Käytännössä suurin muutos koski kauppojen vähittäismyyntiä, jossa enintään 4,7 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut siiderit ja long drink -juomat tulivat kauppojen myyntiin keskioluen rinnalle. Alkoholijuomien myynti päätettiin samalla sallia kauppojen lisäksi myös kioskeissa ja huoltamoilla. Tämän jälkeen vähittäismyynnin myyntiajat alkoivat vähitellen pidentyä kauppojen aukioloaikojen vapauttamisen myötä.

Alkoholin kokonaiskulutus lisääntyi vuoden 1995 alkoholilain voimaan tultua ja kasvu kiihtyi vuonna 2004, jolloin alkoholiveroa päätettiin alentaa keskimäärin kolmanneksella samalla, kun alkoholijuomien matkustajatuonti toisista EU-maista vapautui ja Viro liittyi EU:n jäseneksi.

Alkoholin aiheuttamien haittojen kokonaismäärä kasvoi rinnan kokonaiskulutuksen kanssa vuoteen 2008 saakka. Tämän jälkeen tehtiin viisi alkoholiveron korotusta vuosina 2008 – 2014. Lisäksi alkoholimainontaa rajoitettiin alkoholilain muutoksilla vuosina 2008 ja 2015. Alkoholin kulutus on nyt laskenut. Samalla alkoholin aiheuttamat haitat ovat vähentyneet paikoin merkittävästi.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen tavoitteena on sovittaa yhteen alkoholin valmistukseen, myyntiin ja käyttöön liittyviä erilaisia intressejä. Lain tarkoitus olisi edelleen ehkäistä alkoholin aiheuttamia haittoja ja ongelmia. Tämän vuoksi esimerkiksi Alkon vähittäismyyntimonopoli ja alkoholielinkeinojen luvanvaraisuus säilytettäisiin. Toisaalta alkoholin saatavuutta on nyt tarkoitus lisätä erityisesti vähittäismyynnissä. Kokonaisuudistuksen merkittävin muutos on, että kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla myytäisiin jatkossa kaikkia enintään 5,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältäviä alkoholijuomia, kun niissä nykyisin myydään vain käymisteitse valmistettuja enintään 4,7 prosenttia alkoholia sisältäviä alkoholijuomia. Esityksellä pyritään myös vähentämään paikoin vanhentuneen alkoholilainsäädännön aiheuttamaa sääntelytaakkaa erityisesti ravintolaelinkeinolle ja turvaamaan toimivan kilpailun edellytyksiä. Uudistuksen tarkoitus on myös saattaa sääntely vastaamaan lakiteknisesti perustuslain vaatimuksia.

Alkoholijuomien vähittäismyyntiin liittyvät muutokset lisäävät erityisesti panimotuotteiden vähittäismyyntiä kaupoissa, kioskeissa ja huoltamoilla ja vähentävät Alkon myyntiä. Uudis-

tuksella arvioidaan olevan positiivisia taloudellisia vaikutuksia panimotuotteiden valmistajille ja päivittäistavarakaupalle. Ravintola-alalle sääntelytaakan keventäminen tuottaa positiivisia vaikutuksia, mutta negatiivisena vaikutuksena alkoholijuomien kulutuksen ohjaaminen vähittäismyyntiin on omiaan vähentämään anniskelukysyntää. Uudistuksen kokonaisvaikutukset työllisyyteen alkoholijuomien valmistuksessa, myynnissä ja anniskelussa ovat edellä mainituista syistä epävarmat. Julkiselle taloudelle uudistus tuottaa lisää alkoholiverotuloja, mutta toisaalta se voi kasvattaa kestävyysvajetta lisäämällä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia ja heikentämällä tuottavuutta ja työllisyysastetta. Koska uudistuksella lisätään alkoholin kokonaiskulutusta, uudistuksen vaikutukset ihmisten hyvinvoinnille ja terveydelle ovat negatiiviset. Samoin uudistus vaikuttaisi väestöryhmien välisiä terveyseroja lisäävästi. Alkoholin saatavuuden lisäämiseen liittyvien säännösmuutosten korjaaminen tai peruuttaminen on käytännössä vaikeaa eli terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat pitkäkestoisia.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Lainsäädäntö

Alkoholilaki ja sen nojalla annetut asetukset

Voimassa oleva alkoholilaki tuli voimaan vuoden 1995 alussa. Se perustuu edelleen rakenteeltaan ja periaatteiltaan vuoden 1932 väkijuomalakiin ja sitä seuranneisiin vuoden 1968 alkoholilakiin ja keskiolutlakiin.

Alkoholilaki säädettiin pääosin puitelaiksi eli tarkempia säännöksiä on annettu yhteensä 13:lla valtioneuvoston ja sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella:

- asetus alkoholijuomista ja väkiviinasta 1344/1994, jäljempänä alkoholijuoma-asetus
- asetus alkoholivalmisteista ja denaturoimisesta 1345/1994, jäljempänä alkoholivalmisteasetus
- asetus alkoholijuomien myynnistä ja sen valvonnasta Suomen ja ulkomaiden välillä kulkevissa liikennevälineissä 1346/1994, jäljempänä ulkomaanliikenneasetus
- asetus alkoholijuomien vähittäismyynnistä lähettämällä niitä tilaajalle tai ostajalle 680/1996, jäljempänä luovutuspaikka-asetus
- asetus alkoholiyhtiön toiminnasta 243/2000, jäljempänä Alko-asetus
- valtioneuvoston asetus alkoholijuomien anniskeluaajan jatkamisesta 1208/2002, jäljempänä jatkoaika-asetus
- sosiaali- ja terveysministeriön päätös käymisteitse valmistetun enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän alkoholijuoman myyntipaikasta ja myyntitoiminnasta 136/1995
- sosiaali- ja terveysministeriön päätös käymisteitse valmistetun enintään 13 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän alkoholijuoman myyntipaikasta ja myyntitoiminnasta 852/1995
- sosiaali- ja terveysministeriön päätös lievästi denaturoidun etanolin valmistamisessa käytettävistä denaturoimisaineista 892/1995
- sosiaali- ja terveysministeriön päätös vahvasti denaturoidun etanolin valmistamisessa käytettävistä denaturoimisaineista 893/1995
- sosiaali- ja terveysministeriön päätös alkoholijuomien ja väkiviinan opetus- tai tutkimustarkoituksessa tapahtuvasta valmistuksesta 1588/1995

- sosiaali- ja terveysministeriön päätös alkoholijuoman tai väkiviinan valmistusluvan, maahantuontiluvan ja tukkumyyntiluvan myöntämiseen tarvittavista edellytyksistä ja hakijalta vaadittavasta luotettavuudesta 274/1997
- sosiaali- ja terveysministeriön asetus alkoholijuomien anniskelupaikan vastaavan hoitajan ja tämän sijaisten ammatillisista edellytyksistä 1371/2002.

Alkoholilain yleiset säännökset käsittävä ensimmäinen luku sisältää lain tarkoituksen, soveltamisalasäännökset ja keskeiset määritelmät.

Alkoholilain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on alkoholin kulutusta ohjaamalla ehkäistä alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Laki koskee 2 ja 3 §:n mukaan enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholipitoisten aineiden valmistusta, maahantuontia, maastavienttiä, myyntiä ja muuta luovutusta, käyttöä, hallussapitoa ja kuljetusta sekä alkoholijuomien mainontaa.

Alkoholipitoiset aineet jakautuvat alkoholijuomiin, väkiviinaan ja alkoholivalmisteisiin. Alkoholijuomana pidetään 3 §:n mukaan nautittavaksi tarkoitettua enintään 80 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää juomaa. Väkevän ja miedon alkoholijuoman raja on 22 tilavuusprosenttia. Väkiviinalla tarkoitetaan etyylialkoholia tai etyylialkoholin vesiliuosta, joka sisältää enemmän kuin 80 tilavuusprosenttia etyylialkoholia ja joka ei ole denaturoitu eli saatettu nautittavaksi kelpaamattomaksi lisäämällä siihen muita aineita. Määritelmistä säädetään tarkemmin alkoholijuoma-asetuksessa.

Alkoholipitoiset aineet, jotka eivät ole alkoholijuomia tai väkiviinaa, ovat alkoholivalmisteita. Säännökset alkoholivalmisteista ja niiden myynnistä sekä denaturoinnista on annettu alkoholivalmisteasetuksessa ja denaturointia koskevissa sosiaali- ja terveysministeriön päätöksissä.

Lain toisessa luvussa säädetään alkoholijuomien ja väkiviinan valmistuksesta. Luku sisältää säännökset alkoholijuomien ja väkiviinan valmistuksen luvanvaraisuudesta ja sallitusta kotivalmistuksesta. Valmistusluvan myöntämisen ja sallitun kotivalmistuksen edellytyksistä säädetään tarkemmin alkoholijuoma-asetuksessa ja asiaa koskevissa sosiaali- ja terveysministeriön päätöksissä.

Lain kolmannessa luvussa säädetään alkoholijuomien ja väkiviinan maahantuonnista sekä maastaviennistä. Luku sisältää säännökset alkoholijuomien kaupallisesta maahantuonnista ja viennistä, väkiviinan maahantuonnista ja viennistä sekä maahantuontiluvasta. Luvussa on lisäksi asetuksenantovaltuus, jonka nojalla on alkoholijuoma-asetuksessa rajoitettu alkoholijuomien matkustajatuontia Euroopan talousalueen ulkopuolelta ns. 20 tunnin säännöllä.

Lain neljäs luku koskee alkoholijuomien ja väkiviinan myyntiä ja muuta luovuttamista sekä välittämistä. Luku sisältää säännökset alkoholijuomien ja väkiviinan tukkumyynnin sekä alkoholijuomien vähittäismyynnin ja anniskelun luvanvaraisuudesta. Tukku-, vähittäismyynti- ja anniskeluluvan myöntämisen edellytyksistä säädetään lisäksi alkoholijuoma-asetuksessa ja sosiaali- ja terveysministeriön asetuksissa.

Neljäs luku sisältää lisäksi keskeiset alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua koskevat säännökset. Alkoholijuomien vähittäismyynti kuuluu laissa säädetyin poikkeuksin yksinoikeudella valtion kokonaan omistamalle alkoholiyhtiölle eli Alkolle. Enintään 4,7 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien vähittäismyynti on sallittu luvanvaraisena kaupoissa, kioskeissa ja huoltamoilla. Lisäksi valmistajille voidaan myöntää niin sanottujen tilaviinien ja sahdin vähittäismyyntilupa. Alkoholijuomien anniskeluun voidaan myöntää anniskelulupa.

Erityisesti alkoholijuomien vähittäismyyntiin ja anniskeluun säädetään laissa rajoituksia, joiden tarkoituksena on lastensuojelu ja yleisen järjestyksen turvaaminen. Alkoholijuomien vähittäismyyntiin, anniskeluun, välittämiseen ja hallussapitoon on laissa säädetty 18 vuoden ikäraja. Väkevien alkoholijuomien vähittäismyyntiin, välittämisen ja hallussapidon ikäraja on kuitenkin 20 vuotta. Vastaavasti alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu on laissa kielletty selvästi päihtyneelle.

Vähittäismyyntiin ja anniskelun muista rajoituksista säädetään lisäksi alkoholijuomasetuksessa. Pääsäännön mukaan alkoholijuomia ei esimerkiksi saa myydä velaksi. Anniskeluannosten koosta on säädetty tarkasti asetuksessa. Esimerkiksi kaupan alkoholijuomia saa asetuksen mukaan myydä joka päivä kello 9—21. Alkon vähittäismyyntiajat ovat näitä rajatummalla eli maanantaista perjantaihin kello 9—20, lauantaisin kello 9—18. Sallittu anniskeluaika on joka päivä kello 9—01.30. Anniskeluaikaa voidaan jatkoaika-asetuksen mukaan aikaistaa kello viiteen ja jatkaa kello 2.30:een tai 3.30:een erityisellä luvalla. Alkoholijuomien myynnistä ulkomaanliikenteessä säädetään ulkomaanliikenneasetuksessa.

Alkoholilain viidennessä luvussa säädetään mainonnan ja hinnoittelun rajoituksista. Väkevien alkoholijuomien mainonta on pääsääntöisesti kielletty. Mietojen alkoholijuomien mainonta on sallittua laissa säädettyin poikkeuksin. Uusimmat televisio- ja radiomainonnan sekä yleisillä paikoilla ja sosiaalisessa mediassa toteutettavan alkoholimainonnan rajoitukset tulivat voimaan vuoden 2015 alusta (152/2014).

Kuudes luku koskee alkoholijuoman ja väkiviinan hallussapitoa ja kuljetusta sekä verotonta varastointia. Luku sisältää alkoholijuomien ja väkiviinan hallussapitoa koskevat kiellot sekä säännöksen niiden verottoman varaston hyväksymisestä.

Lain seitsemännessä luvussa säädetään alkoholiyhtiöstä. Luvussa säädetään alkoholijuomien vähittäismyyntiin yksinoikeuteen liittyvistä tehtävistä ja yhtiön hallinnosta. Alkon tehtävistä on lisäksi säädetty Alko-asetuksessa ja Alkon järjestämästä myynnistä luovutuspaikka-asetuksessa.

Kahdeksas luku koskee ohjausta, valvontaa ja seuraamuksia. Luvussa säädetään sosiaali- ja terveysministeriön toimivallasta ja asetuksenantovaltuuksista, valvontaviranomaisten valvonta- ja tarkastustoimivallasta sekä rekisterinpidosta ja salassapidosta. Lupa- ja valvontaviranomaisina toimivat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, jäljempänä Valvira, ja aluehallintovirastot. Luvussa säädetään myös valvontaviranomaisten virka-avusta, ohjeiden antamisesta sekä kielloista ja turvaamistoimista. Lukuun lisättiin vuonna 2009 ne rangaistussäännökset, joita ei siirretty rikoslain kokonaisuudistukseen liittyen rikoslakiin.

Alkoholilain valvontaan liittyvästä lupaviranomaisen mahdollisuudesta antaa varoituksia tai peruuttaa myöntämänsä lupa määrääjäksi tai pysyvästi säädetään kussakin luvussa asianomaista lupaa koskevan säännöksen yhteydessä.

Alkoholilain yhdeksännessä luvussa säädetään muutoksenhausta valvontaviranomaisten ja alkoholiyhtiön päätöksiin.

Kymmenes luku sisältää erinäiset säännökset. Lukuun on koottu säännökset viranomaisten perimistä maksuista, alkoholijuomien nauttimiskielloista, alkoholijuoman ja väkiviinan pois ottamisesta, haltuun ottamisesta ja hävittämisestä sekä rahaksi muuttamisesta. Alkoholijuomasetuksessa säädetään juomien poisottamista koskevista edellytyksistä.

Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa (308/2006) säädetään majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamisesta. Lain 3 §:ssä säädetään ravitsemisliikkeen aukioloajasta. Ravitsemisliikkeet saavat pääsääntöisesti olla avoinna kello 5:n ja 2:n välisenä aikana. Jos ravitsemisliikkeessä anniskellaan alkoholijuomia, alkoholijuomien anniskelu tulee lopettaa alkoholijuoma-asetuksen mukaan viimeistään kello 1.30. Jos anniskelupaikka on saanut jatkoaika-asetuksen mukaisen jatkoaikaluvan kello 2.30:een tai kello 3.30:een, anniskelupaikka on tällöin suljettava viimeistään puoli tuntia anniskeluajan päättymisen jälkeen eli kello 3 tai kello 4.

Järjestyksenvalvojan asettamisesta majoitus- ja ravitsemisliikkeeseen ja sen välittömään läheisyyteen säädetään majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 5 §:n 2 momentissa. Poliisilaitos voi määrätä toiminnanharjoittajan määrääjäksi tai toistaiseksi asettamaan liikkeeseen ja sen välittömään läheisyyteen riittävän määrän järjestyksenvalvojista annetussa laissa (533/1999) tarkoitettuja järjestyksenvalvojia, jos liikkeen toiminnassa on ilmennyt toistuvia järjestyshäiriöitä tai jos siihen järjestyksen ja turvallisuuden säilymiseksi on muutoin liikkeen toimintaan liittyvä erityinen syy.

Kyseinen säännös on kumottu lailla 1093/2015 ja järjestyksenvalvojia koskeva sääntely on siirretty asiasisällöltään muuttumattomana yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015) 26 §:ään. Uudistus tuli voimaan vuoden 2017 alusta.

2.1.2 Käytäntö

Alkoholimarkkinat

Alkoholipitoisten aineiden markkinat muodostuvat alkutuotannosta, aineiden ja juomien valmistuksesta, kaupan alasta ja ravintola-alasta. Esimerkiksi alkoholijuomien valmistukseen käytetään Suomessa vuosittain noin 300 miljoonaa kiloa viljaa.

Alkoholijuomien valmistuslupia oli vuonna 2016 yhteensä 138 kappaletta. Viinitiloilla valmistuslupia oli 30, panimoilla 85 ja muilla valmistajilla 23.

Alkoholijuomia valmistettiin vuonna 2016 yhteensä noin 570 miljoonaa litraa (muutos edelliseen vuoteen 0 %), joista mallasjuomia valmistettiin ylivoimaisesti eniten eli 410 miljoonaa litraa (muutos + 1 %). Enintään 500 000 litraa olutta tuottavat panimot valmistivat yhteensä 3,9 miljoonaa litraa olutta eli vajaan yhden prosentin oluen kokonaistuotannosta. Esimerkiksi väkeviä alkoholijuomia valmistettiin 49 miljoonaa litraa, long drink -juomia 50 miljoonaa litraa ja mietoja viinejä, joista suurin osa siideriä, 40 miljoonaa litraa. Tilaviinin tuotanto oli yhteensä 200 000 litraa.

Alkoholijuomien tukkumyyntilupia oli vuonna 2016 yhteensä 310 yrityksellä.

Alkoholijuomien vähittäismyynti jakautuu Alkon ja alkoholijuomien vähittäismyyntiluvanhaltijoiden myyntiin. Vuonna 2016 Alkon myymälöiden määrä oli 356. Alkon luovutuspaikkoja oli paikkakunnilla, joissa ei ole Alkon myymälää, yhteensä 83. Alkoholijuomia myyvien elintarvikeliikkeiden, kioskien ja huoltoasemien määrä oli vuonna 2016 yhteensä 5116 ja tilaviini- ja sahtimyymlöiden määrä 30.

Ravintoloiden anniskelulupien määrä oli yhteensä 8391. Pääosin historiallisista syistä ja nykyisin anniskelupaikan vastaavan hoitajan kelpoisuusvaatimuksista johtuen anniskeluluvat

jaetaan kolmeen ryhmään. A-anniskeluluvan omaavat ravintolat (6219) saavat anniskella kaikkia alkoholijuomia, B-luvan ravintolat (429) saavat anniskella enintään 22 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia ja C-luvan ravintolat (1743) saavat anniskella korkeintaan 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia.

Vuonna 2016 anniskeluravintoloissa oli yli 2,4 miljoonaa asiakaspaikkaa. Anniskeluravintoloiden asiakaspaikkojen määrä on kymmenessä vuodessa kasvanut yhteensä noin 10 prosenttia. Laajasti ymmärrettynä majoitus- ja ravitsemispalvelut ovat merkittävä osa matkailupalveluja.

Vuonna 2016 alkoholijuomien tilastoitu myynti Suomessa oli 38,9 miljoonaa litraa absoluuttista alkoholia. Ennätysvuonna 2007 tilastoitu myynti oli 46,1 miljoonaa litraa, joten myynti on kymmenessä vuodessa laskenut noin 16 prosenttia. Vähittäismyynnin osuus alkoholin tilastoidusta myynnistä oli noin 87 prosenttia ja anniskelumyynnin osuus 13 prosenttia. Anniskelun osuus tilastoidusta myynnistä on viime vuosikymmenet vähentynyt merkittävästi.

Alkoholijuomien tilastoidun myynnin arvo oli vuonna 2015 yhteensä 4,5 miljardia euroa. Vähittäismyynnin arvo oli 3,0 miljardia (67 %) ja anniskelumyynnin arvo 1,5 miljardia euroa (33 %). Myös myynnin arvolla mitattuna anniskelun osuus kokonaismarkkinasta on vähentynyt.

Alkoholin osuus yksityisistä kulutusmenoista vuonna 2015 oli 3,9 prosenttia. Kansalaiset kulluttivat alkoholijuomien ostamiseen 972 euroa 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti.

Vuonna 2007 tehdyn selvityksen (STM selvityksiä 57:2007) mukaan, kun alkoholin kotimaanmyynti nousi vuosina 1996—2005 yhteensä 22 prosenttia, alkoholisidonnainen kokonaistyöllisyys laski 29 000:sta 27 000:een henkilötyövuoteen eli 7 prosenttia. Anniskelumyynnin osuus oli hallitseva, 17 054 henkilötyövuotta ja 62,7 prosenttia. Muut keskeiset toimialat olivat alkoholijuomien valmistus ja siihen liittyvä toiminta, 5 276 henkilötyövuotta ja 19,4 prosenttia sekä vähittäismyynti, 3 606 henkilötyövuotta ja 13,3 prosenttia. Alkoholisidonnaisen työllisyyden kehityksen kannalta ratkaisevaa ei ollut valmistus tai vähittäismyynti vaan työvoimavaltaisempi anniskelumyynti.

Suomalaisten suosimat alkoholijuomat ovat vaihdelleet suuresti viimeisen puolen vuosisadan aikana. Absoluuttisena alkoholina laskettuna vielä 50 vuotta sitten yli 70 prosenttia kaikesta tilastoidusta alkoholista kulutettiin väkevinä alkoholijuomina. Keskioluen tulo kauppoihin vuonna 1969 aloitti oluen kulutuksen kasvun. Lähes puolet kaikesta kulutetusta absoluuttisesta alkoholista juodaan nyt oluena (yhteensä 414 miljoonaa tuotelittraa vuonna 2016) ja enää vajaa neljännes väkevinä alkoholijuomina (27 miljoonaa tuotelittraa). Mietojen viinien osuus kaikesta kulutetusta absoluuttisesta alkoholista oli 5 prosenttia vuonna 1985 ja nykyään osuus on noin 20 prosenttia (60 miljoonaa tuotelittraa).

Tilastoidun myynnin lisäksi alkoholijuomien kokonaiskulutukseen kuuluu tilastoimatonta kulutusta. Alkoholijuomien tilastoimattomaan kulutukseen lasketaan virallisen valmistus- ja myynti-ilmoituksiin pohjautuvan kulutustilaston ulkopuolelle jäävä alkoholin kulutus eli matkailijoiden Suomeen tuoma alkoholi, laillinen ja laiton kotivalmistus, suomalaisten ulkomailla kuluttama alkoholi, salakuljetus sekä korvikealkoholit.

Alkoholijuomien kokonaiskulutus oli vuonna 2016 yhteensä 10,8 litraa absoluuttista alkoholia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti. Tilastoitu kulutus oli 8,4 litraa ja tilastoimaton kulutus arvioitiin 2,4 litraksi. Tilastoimattoman kulutuksen suuruus on vuosina 2004—2015 vaihdellut

2,2:n ja 2,7 litran välillä. Alkoholijuomien tilastoidun kulutuksen osuus alkoholijuomien kokonaiskulutuksesta on nykyään noin 78 prosenttia ja tilastoimattoman kulutuksen osuus on noin 22 prosenttia.

Matkustajatuonnin osuus on nykyisin 77 prosenttia tilastoimattomasta kulutuksesta. Markkinoiden kannalta olennaista on, että 66 prosenttia kaikesta matkustajien tuomasta absoluuttisesta alkoholista ja 75 prosenttia tuoduista alkoholijuomalitroista on tuotu Virossa ja Suomen ja Viron välillä liikennöiviltä laivoilta. Matkustajien oikeus tuoda mukanaan alkoholijuomia toisesta jäsenmaasta omaan käyttöön maksamatta juomista valmisteveroja Suomeen perustuu alkoholijuomien valmisteverojen rakenteet EU-maissa yhdenmukaistavaan direktiiviin (92/83/ETY) ja tämän johdosta tuontioikeutta ei voida määrällisesti rajoittaa. Valmisteverotuslain muutoksella (495/2014), joka tuli voimaan kesällä 2014, on pyritty tehostamaan tullivalvontaa ja puuttumaan erityisesti sellaiseen ylisuureen tuontiin, joka ei ilmeisesti ole tarkoitettu omaan käyttöön.

Alkoholijuomien matkustajatuonnin yhteisarvo on tämänhetkisen virolaisen hintatason mukaan arvioituna noin 300 miljoonaa euroa eli noin 7 prosenttia koko alkoholimarkkinoista. Kansalaiset käyttivät siten alkoholijuomien matkustajatuontiin pääosin Virossa vuonna 2015 yhteensä noin 65 euroa 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti.

Alkoholilain valvonta

Valviran tehtävänä alkoholihallinnossa on valmistuksen ja tukkumyynnin lupahallinnon ja valvonnan lisäksi aluehallintovirastojen lupahallinnon ja valvonnan ohjaus ja kehittäminen sekä tieto- ja viestintäpalvelujen tuottaminen. Lisäksi virasto on toimivaltainen valvomaan alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä mainontaa ja muuta myyminenestämistä koko maassa. Valvirassa alkoholihallinnon tehtäviin käytetään nykyisin 16 henkilötövuoden työpanos.

Aluehallintovirastot vastaavat alueellaan alkoholijuomien anniskelun ja vähittäismyynnin lupahallinnosta ja valvonnasta. Lisäksi aluehallintovirastot valvovat alueellaan tapahtuvaa alkoholijuomien myyminenestämistä, jota harjoitetaan paitsi vähittäismyynti- ja anniskelupaikoissa myös esimerkiksi paikallisilla radiokanavilla, paikallislehdissä ja verkkosivuilla. Aluehallintovirastoissa alkoholihallinnon tehtäviin käytetään nykyisin noin 50 henkilötövuoden työpanos.

Alkoholijuoma-asetuksen mukaan Valvira laatii yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa alkoholihallinnon valtakunnallisen valvontaohjelman. Valvontaohjelma ohjaa alkoholijuomien anniskelun ja vähittäismyynnin sekä mainonnan alueellista lupahallintoa ja valvontaa yhdenmukaiseen ratkaisukäytäntöön ja alkoholilain tehokkaaseen täytäntöönpanoon.

Alkoholilain säännösten valvonta perustuu kattavaan lupajärjestelmään. Käytännössä lupajärjestelmällä varmistetaan, että alkoholielinkeinossa toimivat elinkeinonharjoittajat kykenevät vastaamaan velvoitteistaan, heidät tavoitetaan valvonnalla ja lain vastaiseen toimintaan voidaan tehokkaasti puuttua. Alkoholihallinnon tietojärjestelmät tukevat alkoholilain tehokasta toimeenpanoa.

Alkoholijuomien myynnin ja anniskelun valvonnassa sekä lupahallinnon ennakkoivassa valvonnassa valvontaviranomaiset ovat pyrkineet erityisesti vähentämään alaikäisille ja päihtyneille myyntiä sekä estämään alkoholijuomien välittämistä alaikäisille. Alkoholilain valvonnassa kyetään myös merkittävästi ehkäisemään harmaata taloutta ja talousrikollisuutta ja tätä kautta myös turvaamaan tasapuolisen kilpailun edellytykset kaikille toimijoille.

Alkoholijuomien jakeluverkoston valvonta on keskittynyt anniskelutoiminnan valvontaan. Esimerkiksi vuoden 2016 aikana aluehallintovirastot suorittivat alkoholilain nojalla yhteensä 4072 tarkastuskäyntiä. Tarkastuksista 3310 suoritettiin anniskelupaikkoihin ja 762 vähittäismyyntipaikkoihin.

Aluehallintovirastot peruuttivat 50 anniskelulupaa ja kolme vähittäismyyntilupaa pysyvästi. Määrääjäksi aluehallintovirastot peruuttivat 62 anniskelulupaa ja kolme vähittäismyyntilupaa. Pysyvissä luvan peruutuksissa on yleensä kyse siitä, että luvanhaltijalla ei enää ole taloudellisia edellytyksiä jatkaa toimintaansa. Määräaikaisten peruutusten syyt vaihtelevat ja niissä painottuvat alkoholipoliittiset syyt, esimerkiksi alkoholijuomien myynti tai anniskelu alaikäisille tai selvästi päihtyneille. Myyntikieltojen valvonnassa on erityisesti kehitetty yhteistyötä poliisin kanssa.

Valviran tuotevalvonnassa valvotaan markkinoilla olevien alkoholijuomien laatua Suomessa. Vuonna 2016 alkoholijuomien tuoterekisterissä oli 25 100 tuotetta, joita tukkumyyjät toimittivat kuluneen vuoden aikana anniskelu- ja vähittäismyyntipaikoille. Alkoholijuomien tuotevalvonta koostuu luvanhaltijoiden Valviralle ilmoittamien tuotteiden valvonnasta sekä markkina-valvonnasta. Markkinoilta otettiin esimerkiksi vuonna 2015 alkoholin valvontanäytteitä 56 tuotteesta. Säännösten vastaisia tuotteita oli 11 (poikkeamia tuotteiden koostumuksessa ja tuottajan ilmoittaman alkoholipitoisuuden ero analysoidusta alkoholipitoisuudesta yli säädösten salliman poikkeaman).

Verohallinto vastaa alkoholijuomien valmisteverojen kantamisesta ja Tulli vastaa valmisteverotusta koskevista valvontatehtävistä ja tullirikosten rikostutkinnasta.

Alkoholilain valvonnassa ei ole havaittu suuria epäkohtia. Suomessa ei esiinny mainittavasti esimerkiksi alkoholijuomien luvatonta valmistusta, tukkumyyntiä, vähittäismyyntiä tai anniskelua.

Alkoholin kulutuksen, juomatapojen ja haittojen kehitys

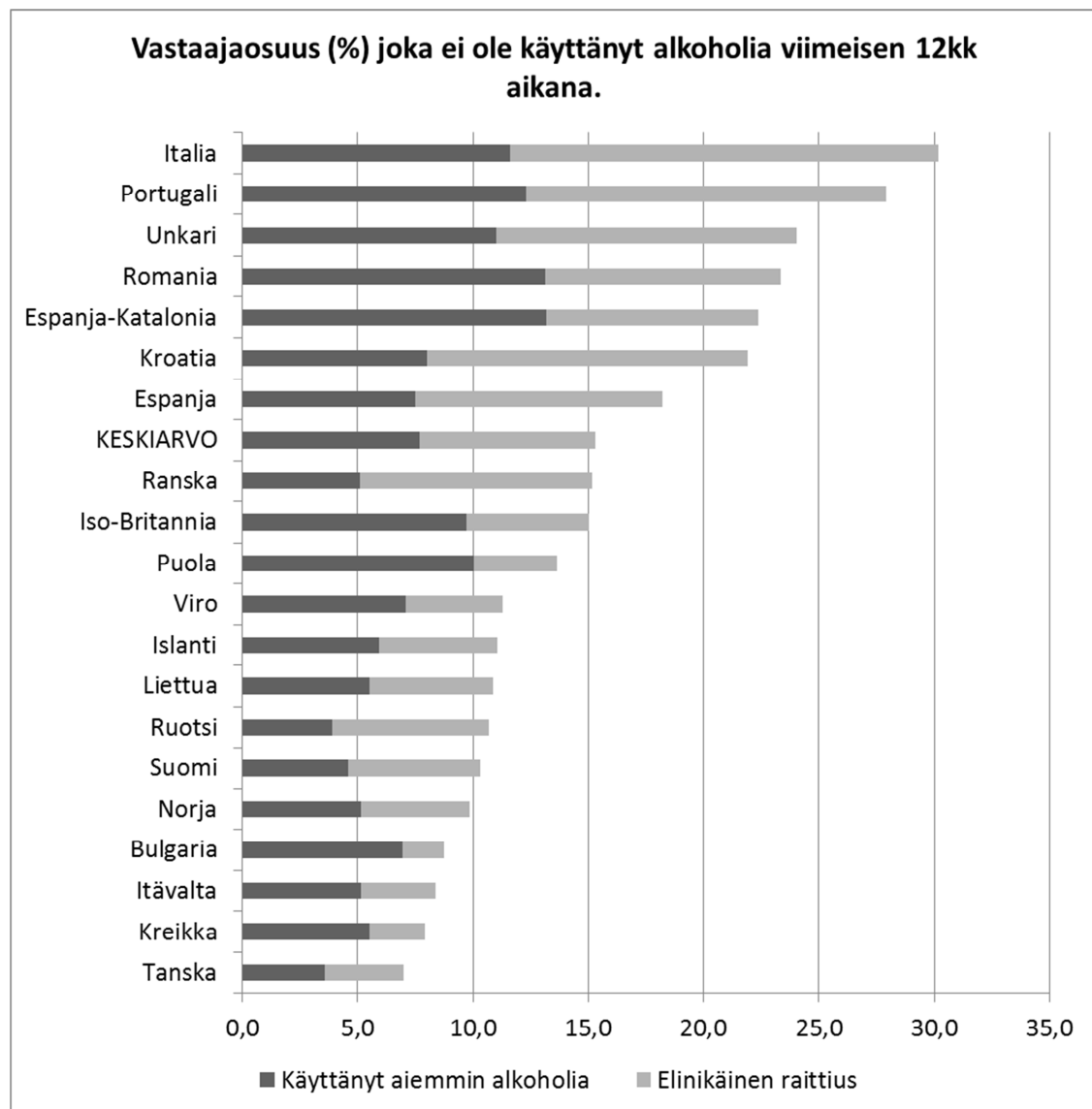
Vuoden 1969 alkoholilain kokonaisuudistus vauhditti alkoholin kulutuksen kasvuun noin neljästä litrasta absoluuttista alkoholia 15 vuotta täyttäneellä asukasta kohti yhteentoista litraan vuonna 1990, kunnes talouslaman aiheuttama ostovoiman hupeneminen käänsi alkoholin kulutuksen laskuun.

Vuoden 1994 alkoholilain kokonaisuudistuksen jälkeen alkoholin kokonaiskulutus kääntyi uudelleen kasvuun. Vuonna 2004 kasvua kiihdytti alkoholijuomien matkustajatuonnin vapauttaminen ja alkoholiveron alennus. Kokonaiskulutus oli vuosina 2005 ja 2007 suurimmillaan 12,7 litraa absoluuttista alkoholia 15 vuotta täyttäneellä asukasta kohti.

Vuosina 2008—2014 toteutettujen alkoholiveron korotusten jälkeen kokonaiskulutus laski 10,8 litraan saakka vuonna 2015. Vuonna 2016 kokonaiskulutuksen lasku taittui ja kulutus oli edelleen 10,8 litraa.

Vuosikymmenten aikana alkoholin kulutuksen kasvu on toteutunut siten, että alkoholinkäyttäjien määrä on lisääntynyt ja käyttäjät ovat alkaneet juoda yhä useammin ja keskimäärin suurempia määriä kerralla. Vuodesta 1968 raittiiden miesten osuus on vaihdellut kymmenen prosentin molemmin puolin. Naisista lähes kolmannes oli raittiita vielä 1980-luvun alussa, mutta nyt määrä on puolittunut. Miesten alkoholinkulutus on lisääntynyt yli kaksinkertaiseksi ja naisten kulutus kuusinkertaiseksi reilun sukupolven aikana. Miehet juovat kuitenkin edelleen noin kaksi kolmannesta kaikesta kulutetusta alkoholista. (Mäkelä ym. Suomi juo. THL 2010)

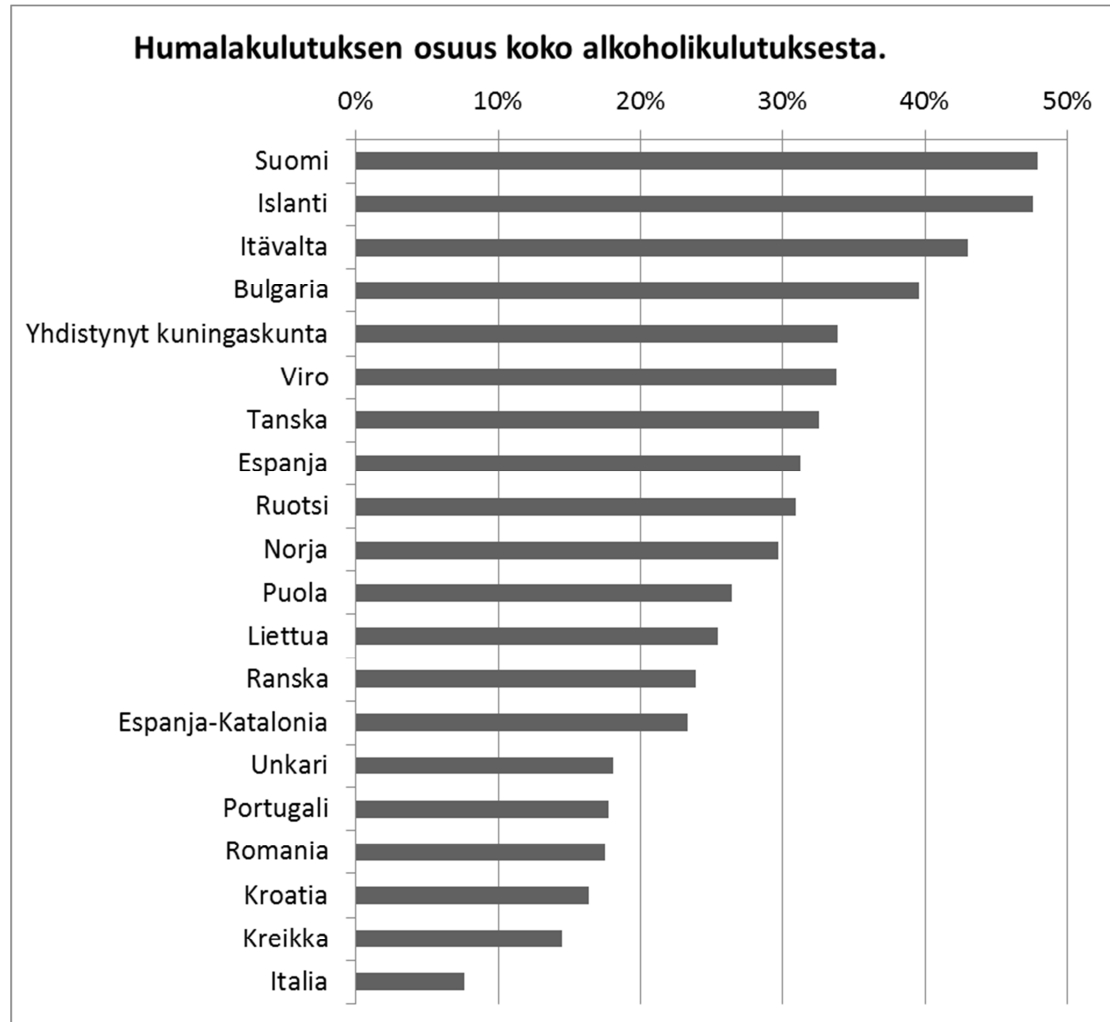
Vuoden 2016 juomatapatutkimuksessa 15—79-vuotiaista miehistä raittiita oli 12 prosenttia, naisista 17 prosenttia. Useimmin juodaan pieniä annosmääriä, mutta erityisesti miehet juovat erittäin suuriakin määriä kerralla. Käyttökerrat, joilla alkoholia juotiin kahdeksan annosta tai enemmän, kattoivat 40 prosenttia kaikesta vuoden aikana kulutetusta alkoholista. Miehillä osuus oli 45 prosenttia, naisilla 28 prosenttia. (Härkönen ym. Suomalaisten alkoholinkäyttötavat 1968—2016. THL 2017.)

Kuvio 1. Vastaajaosuus (%), joka ei ole käyttänyt alkoholia viimeisen 12 kk aikana. Lähde RARHA.

Kokonaiskulutuksella mitattuna suomalaisten alkoholinkulutus on eurooppalaista keskitasoa. Toisaalta verrattuna moniin muihin Euroopan maihin raittiiden osuus Suomessa on varsin pie-

ni ja humalakulutuksen osuus huomattavan suuri (Moskalewicz & al. Comparative monitoring of alcohol epidemiology across the EU. Joint Action RARHA 2017).

Kuvio 2. Humalakulutuksen osuus koko alkoholikulutuksesta. Lähde: RARHA.

Alkoholin kulutuksen kasvu on lisännyt alkoholisairauksia ja niistä johtuvia kuolemia. Kuolleisuus alkoholin aiheuttamaan maksakirroosiin lisääntyi Suomessa poikkeuksellisen voimakkaasti 2000-luvulla mutta kääntyi laskuun vuoden 2007 jälkeen. Tilastokeskuksen kuolemansyytilastoissa alkoholikuolemiksi luetaan alkoholin aiheuttamat sairaudet kuten aivo-oireyhtymät, maksasairaudet ja haimatulehdukset sekä alkoholimyrkytykset. Vuonna 1969 alkoholisiin kuolleita oli 400, vuonna 2007 lähes 2200 ja vuonna 2015 vajaat 1 700, joista miehiä noin 1 300 ja naisia 400. Alkoholiin kuolleista kaksi kolmasosaa oli työikäisiä.

Alkoholisairauksista ja alkoholimyrkytyksistä johtuvan kuolleisuuden muutokset Suomessa ovat seuranneet alkoholijuomien kokonaiskulutuksen kehitystä: alkoholikuolemat ovat lisääntyneet kulutuksen kasvaessa ja vähentyneet kulutuksen vähentyessä. Alkoholinkulutuksen huippuvuonna 2007 alkoholi oli silloisella kuolinsyyjaottelulla 15–64 -vuotiaiden eli työ-

ikäisten yleisin kuolinsyy: miehiä kuoli alkoholisyyhiin enemmän kuin sepelvaltimotautiin ja naisia enemmän kuin rintasyöpään. Vuonna 2015 alkoholi oli uudessa jaotellussa kasvaimien ja verenkiertoelinten sairauksien jälkeen kolmanneksi yleisin työikäisten kuolinsyy sekä miehillä että naisilla.

Suomessa alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin kuolee asukaslukuun suhteutettuna ihmisiä yli kolminkertainen määrä Ruotsiin ja Norjaan verrattuna (Pohjoismainen alkoholitilasto 2011. THL 2013).

Alkoholi on myös monien sairauksien taustatekijä. Alkoholin runsaaseen käyttöön liittyy merkittävästi suurentunut vaara sairastua suuontelon, kurkunpään, nielun, ruokatorven ja maksan syöpiin sekä lievästi suurentunut rintasyövän ja paksusuolen syövän riski. Esimerkiksi rintasyövän riskiä alkoholi lisää jo vähäisellä kulutustasolla ja riski kasvaa samassa suhteessa kuin alkoholin kulutus. Syöpäkuolemat, joiden taustalla on alkoholinkäyttö, ovat Suomessa lisääntyneet 2000-luvulla ja ovat korkeammalla tasolla kuin esimerkiksi Norjassa ja Ruotsissa.

Runsas alkoholin käyttö lisää merkittävästi riskiä sairastua aivoinfarktiin tai aivoverenvuotoon. Kroonisten neurologisten sairauksien ryhmässä runsas alkoholin käyttö aiheuttaa dementiaa, keskus- ja ääreishermoston rappeumaa sekä pahentaa epilepsiaa.

Vähäisen alkoholinkäytön on todettu olevan yhteydessä pienentyneeseen sepelvaltimotaudin riskiin edellyttäen, että alkoholia ei satunnaisestikaan käytetä humalaan asti. Uusien tutkimusten mukaan riskin vähenemisen taustalla saattaa olla muitakin tekijöitä, ja alkoholinkäytön vähentäminen saattaa olla eduksi myös vähän tai kohtuullisesti alkoholia käyttävien sydänterveydelle (Holmes & al. British Medical Journal 2014;349:g4164). Vähäisen alkoholinkäytön on havaittu olevan yhteydessä pienentyneeseen kakkostyyppin diabeteksen riskiin. Runsas alkoholinkäyttö puolestaan vaarantaa diabeteksen hoidon tasapainon.

Kun tarkastellaan sekä ennenaikaisia kuolemia että sairastamista, alkoholi aiheutti vuonna 2010 lähes yhtä paljon terveiden elinvuosien menetyksiä kuin tupakka. Eroa aiheutti alkoholin oletettu sepelvaltimotaudin ja diabeteksen riskiä pienentävä vaikutus. Alkoholin aiheuttama taakka on tupakan aiheuttamaa taakkaa monimuotoisempi. Alkoholin käyttöhäiriöiden ja kirjoosin lisäksi myös alkoholiehtoisen väkivallan ja tapaturmien takia menetetään huomattava määrä terveitä elinvuosia.

Alkoholi lisää tapaturmariskiä lamaamalla hermoston toimintaa ja heikentämällä lihasten supistumiskykyä. Esimerkiksi liikenteessä jo 0,2 promillen alkoholipitoisuus veressä heikentää tarkkaavaisuutta ja ajaminen 0,5 promillen humalassa vastaa riskitasoltaan ajonopeuden kasvattamista 50 prosentilla (Löytty ym. Alkoholirattijuopumus tieliikenteessä ja juopumuksen yleisyys ilma-, juna- ja vesiliikenteessä. Trafi 2013).

Vuonna 2015 tapaturmaisesti kuoli Tilastokeskuksen mukaan lähes 2 200 henkeä (alkoholi-myrkytyksiä lukuun ottamatta). Noin puolet tapaturmakuolemista johtui kaatumisesta tai puutoamisesta. Päihtymys oli myötävaikuttavana tekijänä 16 prosentissa kaikista tapaturmakuolemista (alkoholi- ja lääkemyrkytyksiä lukuun ottamatta) ja jopa puolessa sauna-, hukku- ja tulipalokuolemista. Alkoholiehtoisien tapaturmakuolemien kehitys on seurannut alkoholin kokonaiskulutuksen muutoksia: määrä lisääntyi vuoden 2004 jälkeen ja on laskenut vuodesta 2008.

Poliisin tietoon tulleet rattijuopumukset ovat vähentyneet merkittävästi vuodesta 2007 alkaen. Vuonna 2016 rattijuopumustapauksia oli hieman vajaat 17 400. Kuolemien määrä rattijuopumustapauksissa on laskenut kolmanneksella viimeisen kymmenen vuoden aikana ja loukkaan-

tuneiden määrä lähes puolittunut. Vuonna 2016 kuolleita oli 61 ja loukkaantuneita 572. Menehtyneistä noin kaksi kolmannesta on juopuneita kuljettajia, neljäsosa juopuneen matkustajia ja harvempi kuin joka kymmenes sivullisia. Kuolleista ja loukkaantuneista kolmannes on 15–24-vuotiaita (Liikenneturva. Tilastokatsaus 27.3.2017).

Alkoholinkäyttö kytkeytyy monin tavoin mielenterveysongelmiin. Runsas käyttö voi aiheuttaa tai pahentaa masennusoireita. Masennus ja päihdeongelmat ovat kumpikin itsemurhien riskitekijöitä. Itsemurhista 25–30 prosenttia tehdään päihtyneenä. Itsemurhien määrä on puolittunut huippuvuodesta 1990, jolloin itsemurhia tehtiin yli 1 500. Vähentymisen koskee lähinnä miesten itsemurhia, joita on kolme neljästä. Vuoden 2015 aikana 731 henkilöä teki itsemurhan. Joka kymmenes oli alle 25-vuotias ja joka viides yli 65-vuotias. Erityisesti nuorten itsemurhakuolleisuus on Suomessa poikkeuksellisen korkea.

Vuonna 2015 poliisin tietoon tuli 115 uhrin kuolemaan johtanutta väkivaltarikosta (ennakkotieto). Pääosa henkirikoksista liittyy keski-ikäisten työelämän ulkopuolella olevien miesten alkoholinkäyttötilanteisiin ja keskinäiseen välienselvittelyyn. Vuosina 2003–2014 82 prosentissa tapauksista ainakin yksi osapuoli ja 67 prosentissa tapauksista kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa (Henkirikoskatsaus 2016).

Kaiken kaikkiaan alkoholisairauksiin ja alkoholimyrkytyksiin sekä alkoholiehtoihin tapaturmiin, liikenneturmiin, itsemurhiin ja henkirikoksiin kuoli vuonna 2015 runsaat 2300 ihmistä. Alkoholiin liittyvistä kuolemista hieman yli puolet aiheutui alkoholin pitkäaikaisen käytön aiheuttamista sairauksista ja hieman alle puolet liittyi humalajuomiseen. Luvussa ei ole otettu huomioon sairauskuolemia, joihin alkoholi on vaikuttanut riskitekijänä.

Oluen osuus absoluuttisesta alkoholikulutuksesta ylitti väkevien osuuden 1980-luvun loppupuolella. Litramääräisesti väkeviä juomia käytetään kuitenkin saman verran kuin 1960-luvulla. Keskiolut on nykyisin Suomessa eniten käytetty alkoholijuomalaji. Oluet on yleisin juomalaji myös humalatilanteissa. Lisäksi jatkuvasti paljon juovat suurkuluttajat käyttävät enemmän olutta kuin väkeviä alkoholijuomia. Miehet kuluttavat naisia enemmän olutta ja väkeviä juomia, naiset puolestaan miehiä enemmän siideriä, viiniä ja long drink -juomia. Siiderin ja long drink -juomien osuus alkoholin kulutuksesta on suurin 15–29-vuotiaiden ikäryhmässä (Juomatapatutkimus 2008).

Alkoholihaitat ikäryhmittäin

Raskauden aikana kohtuullinenkin alkoholinkäyttö lisää sikiön kehityshäiriöiden ja syntyvän lapsen sairausriskiä. Erityinen riski liittyy humalajuomiseen. On esitetty, että Suomessa syntyy vuosittain 600–3 000 lasta (1–6 % syntyneistä), joilla on jonkinasteinen alkoholin aiheuttama vaurio. Arvio perustuu parin kymmenen vuoden takaisiin tutkimuksiin ja kansainvälisiin vertailutietoihin. Uusimmat tutkimukset viittaavat siihen, että vaurioiden yleisyyttä länsimaissa on aliarvioitu (Fagerlund. Fetal Alcohol Spectrum Disorders in Finnish children and adolescents. Åbo Akademi 2013). Vauriot voivat ilmentyä kasvuhäiriöinä, FAS-oireyhtymänä, keskushermoston toimintahäiriöinä tai epämuodostumina. Alkoholin aiheuttamille sikiövaurioille tunnusomaiset kasvonpiirteet on vain 10–30 prosentilla tapauksista. Suurimpia ongelmia myöhemmällä iällä on niillä, joilla alkoholivaurioita ei ole diagnosoitu lapsuuden aikana. Alkoholialtistuksen seurauksia ovat heikentyneet opiskelutaidot, psyykkiset ongelmat ja käytöshäiriöt sekä kaltoin kohdelluksi tuleminen, päihdeongelmien, syrjäytymisen ja rikoksiin ajautumisen riski.

Alkoholin aiheuttamat haitat kohtaavat eri väestöryhmiä eri tavoin. Sosiaalisia haittoja koetaan kaikissa ikäryhmissä, mutta terveyshaitat painottuvat eri tavoin.

Vanhempien runsas alkoholinkäyttö voi vaarantaa lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen. Riittämätön huolenpito ja hoitamaton koti voivat johtaa tapaturmiin ja sairasteluun sekä psyykkisen kehityksen ja käyttäytymisen häiriöihin. Rekisteri- ja tilastotietojen pohjalta on arvioitu, että Suomessa on tällä hetkellä 65—70 000 lasta (noin 6 % alaikäisistä), joiden toisella tai molemmilla vanhemmilla on päihdeongelma. Vanhempien päihdeongelmista kärsineiden lasten mielenterveysongelmien riski 13—17-vuotiaana on noin puolitoistakertainen ja haitallisen päihdeiden käytön riski kaksinkertainen verrattuna lapsiin, joiden vanhemmilla ei ole päihdeongelmaa (Raitasalo ym. Vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat haitat lapselle. THL 2016).

Alkoholin käytön riskit korostuvat nuorilla. Alkoholi häiritsee aivojen kehittymisprosessia, joka jatkuu pitkälle nuoruusvuosiin. Vaikutukset ilmenevät esimerkiksi muistin ja oppimiskyvyn heikentymisenä sekä emotionaalisina vaikeuksina. Tuoreessa pitkittäistutkimuksessa todettiin, että runsaasti alkoholia käyttäneillä ja humalaan itsensä juoneilla teini-ikäisillä oli pienempi aivojen harmaan aineen tilavuus muun muassa otsalohkossa, jonka toiminta liittyy impulssikontrolliin, informaation käsittelyyn ja oman käyttäytymisen vaikutusten arviointiin. Muun muassa tätä kautta varhain aloitettu alkoholin käyttö altistaa riippuvuuden kehittymiselle voimakkaammin kuin aikuisena aloitettu käyttö.

Kehittymätön elimistö sietää huonosti alkoholia, joten alhaisetkin promillelukemat voivat olla hengenvaarallisia. Alkoholi aiheuttaa lähes kolmanneksen alle 15-vuotiaiden myrkytyksistä. Humala altistaa lisäksi nuoria tapaturmille. Vuosina 2009—2011 yli puolet 15—19-vuotiaana hukkuneista oli päihtyneitä, samoin noin neljännes liikenneonnettomuuksissa, tulipaloissa ja kaatumis- tai putoamistapaturmissa kuolleista. (Lasten kuolemat. Onnettomuustutkimuskeskus 2014).

Nuorten alkoholinkäyttö on parissa kymmenessä vuodessa vähentynyt. Ensimmäinen humala koettiin 2000-luvun alussa tavallisimmin 13—14 vuoden iässä. Nykyisin humalajuomisen aloitusikä on 15—16 vuotta. Vuonna 2015 joka neljäs 15—16-vuotiaista peruskoulun yhdeksäsluokkalaisista oli raitis. Viimeisen kuukauden aikana vähintään kuusi annosta kerralla oli juonut joka neljäs, kun vuonna 1995 näin oli tehnyt joka toinen. Humalajuominen on nyt yhtä yleistä tyttöjen ja poikien joukossa. Myönteisestä kehityksestä huolimatta kerralla juodut määrät ovat Suomessa korkeampia kuin Euroopassa keskimäärin. (Raitasalo ym. Nuorten päihteyden käyttö Suomessa 1995—2015. ESPAD-tutkimusten tulokset. THL 2015)

Alkoholinkäyttö on vähentynyt myös opiskelevien nuorten aikuisten joukossa vuoden 2008 huippulukemista mutta on edelleen huomattavan yleistä ja runsasta. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoista oli vuonna 2016 raittiita 9 prosenttia. Yliopisto-opiskelijoista noin 30 prosenttia käytti alkoholia humalahakuisesti, ammattikorkeakouluopiskelijoista vajaat 40 prosenttia, naiset jopa hieman useammin kuin miehet. (Kunttu & Pesonen. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2016. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö 2017)

Vuoden 2016 Juomatapatutkimuksessa alkoholin kulutuksen määrä vuositasolla oli suurin miehillä 30—49-vuotiaiden ikäryhmässä ja naisilla 20—29-vuotiaiden ryhmässä. Erittäin suuret kerralla käytetyt alkoholimäärät olivat yleisimpiä nuorilla aikuisilla. Vähintään 18 annosta yhden päivän aikana ainakin kerran vuodessa oli juonut 26 prosenttia 20—29-vuotiaista miehistä. Saman ikäisistä naisista 18 prosenttia oli ainakin kerran vuodessa juonut päivän aikana vähintään 13 annosta. Runsaaseen kertajuomiseen liittyvä tapaturmien ja muiden akuuttien haittojen riski on korkein suurimpien kerralla käytettyjen määrien yhteydessä (Härkönen ym. Suomalaisten alkoholinkäyttötavat 1968—2016. THL 2017).

Runsas alkoholinkäyttö nostaa verenpainetta ja lisää rytmihäiriöiden riskiä kaikissa aikuisten ikäryhmissä mutta mahdollinen sepelvaltimotaudin riskiä vähentävä vaikutus koskee vain keski-ikäisiä ja sitä vanhempia.

Monet alkoholin terveyshaitat ovat selvästi sukupuolisidonnaisia. Naisilla terveyshaittojen riskit ilmenevät alemmilla kulutustasoilla kuin miehillä. Alkoholinkäyttö aiheuttaa naisilla rintasyöpää. Miehillä biologisista tai muista syistä yleisempiä alkoholihaittoja ovat esimerkiksi impotenssi, akuutit haimatulehdukset ja alkoholin aiheuttamat tapaturmat.

Alkoholin kulutus vaihtelee iän myötä ja on huipussaan 50 ikävuoden tienoilla. Aikuisväestön terveyskäyttätymistutkimuksen mukaan vähintään kuusi annosta kerralla vähintään kerran viikossa juovia miehiä on koko 2000-luvun ajan ollut eniten 45—54-vuotiaiden miesten joukossa, 28 prosenttia vuonna 2015. Samanikäisillä naisilla osuus oli vain 6 prosenttia.

Alkoholin käytön vuoksi terveydenhuollon vuodeosastolla tai erikoissairaanhoidon avohoidossa hoidetut ovat yleisimmin 45—64-vuotiaita. Alkoholin aiheuttamiin myrkytyksiin ja tapaturmiin kuolee niin ikään eniten 45—64-vuotiaita. Tilastokeskuksen tilastoissa vuonna 2015 joka kuudes työikäisten miesten ja joka kymmenes työikäisten naisten kuolema johtui alkoholisairaudesta tai alkoholimyrkytyksestä.

Ikääntyneet juovat alkoholia nuorempiaan harvemmin ja vähemmän kerralla. Ikääntyneillä elimistön muutosten johdosta alkoholin riskit ilmenevät kuitenkin jo vähäisemmällä kulutuksella kuin työikäisillä. Tapaturmien ja muiden haittojen riskiä lisäävät myös alkoholin ja lääkkeiden yhteisvaikutukset.

Raittiiden osuus on ollut suurin vanhimmissa ikäryhmissä, osin siksi että heillä nuorena opitut alkoholinkäyttötavat ovat alkuaan olleet hillitymmät kuin sotien jälkeen syntyneellä ”määrällä sukupolvella”, ja osin siksi, että alkoholinkäytöllä on ollut tapana vähentyä iän myötä. Raittiiden osuus on kuitenkin nyt vähentynyt ja usein alkoholia käyttävien osuus kasvanut ikäpolvien vaihtuessa. Vuonna 1993 raittiita oli 65—84-vuotiaista miehistä 31 prosenttia ja naisista 62 prosenttia, mutta vuonna 2013 enää 23 prosenttia miehistä ja 40 prosenttia naisista. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuus kasvoi ikääntyneillä miehillä 24 prosentista 42 prosenttiin ja naisilla 8 prosentista 24 prosenttiin (Mäkelä ym. Suomi juo. THL 2010). Ikääntyneiden osuus alkoholisyyhiin kuolleista on ollut kasvussa viime vuosina. Alkoholisairauksiin ja alkoholimyrkytyksiin kuolleista oli 65 vuotta täyttäneitä noin 22 prosenttia vuonna 2010 mutta 33 prosenttia vuonna 2015.

Alkoholihaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle

Viime vuosina on sekä Suomessa että muissa maissa kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota alkoholin läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle aiheuttamiin haittoihin.

Kyselytutkimusten mukaan suomalaisilla on muita Pohjoismaita useammin alkoholiongelmasta kärsivä omainen tai läheinen (Ramstedt & al. Substance abuse: research and treatment 9(S2), 2015). Vuoden 2008 juomatapatutkimuksessa 53 prosenttia naisista ja 38 prosenttia miehistä kertoi kumppaninsa, vanhempansa tai muun läheisen kärsivän alkoholiongelmasta. Tämän mukaan noin miljoonalla 15—69 -vuotiaalla naisella ja noin 700 000 miehellä on lähipiirissä ainakin yksi alkoholiongelmainen. Suurin osa vastaajista arvioi kokeneensa haittaa omaisen tai läheisen alkoholiongelman takia.

Muiden ihmisten alkoholinkäytöstä johtuvien haittojen kokeminen on kyselytutkimusten mukaan Suomessa yleisempää kuin muissa Pohjoismaissa. Yleisimpiä haittoja on päihtyneiden

metelöinti, harvinaisimpia väkivaltakokemukset (Moan & al. Substance abuse research and treatment 2015:9(S2)) Juomatapatutkimuksessa vuonna 2008 neljäsosa naisista ja kuudesosa miehistä oli joutunut päihtyneen ahdistelemaksi julkisella paikalla, mutta vain 8 prosenttia miehistä ja 4 prosenttia naisista ilmoitti, että päihtynyt oli käynyt käsiksi.

Pahoinpitelyistä noin kaksi kolmasosaa on tehty alkoholin vaikutuksen alaisena. Alkoholin kulutuksen kasvun on tutkimuksissa todettu lisäävän pahoinpitelyrikoksia siten, että yhden litran kasvu keskikulutuksessa on pitkällä aikavälillä johtanut kuuden prosentin kasvuun pahoinpitelyrikosten määrässä. Päihtymys lisää sekä väkivallan käytön että väkivallan uhriksi joutumisen riskiä.

Humalassa tekohtekellä olleiden pahoinpitelyrikoksesta epäiltyjen määrä kasvoi voimakkaasti 1990-luvun puolivälissä, jonka jälkeen tilanne vakiintui uudelle tasolle. 2000-luvun alkuvuosien jälkeen alkoholisidonnaisten tapausten osuus kaikista pahoinpitelyrikoksista on laskenut. Vuonna 2015 alkoholisidonnaisten pahoinpitelyiden määrä vähentyi kahdeksan prosenttia ja tämä kehitys jatkui myös vuonna 2016. Poliisin rekisteritietojen perusteella väkivaltarikollisuus kaupunkien keskustojen yleisillä paikoilla on huipussaan jatkoaikaluvan saaneiden anniskeluravintoloiden sulkemisaikaan. Pahoinpitely- ja häiriöalttiutta ruokkii myös anniskeluravintoloiden keskittyminen suppeille alueille kaupunkien keskustoihin, ostoskeskuksiin ja lähiöihin.

Raiskausrikoksissa syylliseksi epäillyistä noin 40 prosenttia on ollut alkoholin tai muun päihteen vaikutuksen alaisena. Raiskausrikosten uhreista 44 prosenttia on ollut päihtyneitä.

Yhteiskunnan yleiseen toimivuuteen alkoholihaitat vaikuttavat terveydenhuollosta ja järjestyksenpidosta aiheutuvien kustannusten ja ennenaikaisista kuolemista ja työkyvyttömyydestä aiheutuvien tuotannon menetysten kautta.

Päihteillä on huomattava osuus poliisin valvonta- ja hälytystehtävissä. Pahoinpitelyihin, päihtyneisiin henkilöihin, häiriökäyttäytymiseen ja ilkivaltaan, liikennejuopumukseen tai kotihälytyksiin liittyvät tehtävät olivat keskimääräistä korkeammalla tasolla alkoholin kokonaiskulutuksen kasvaessa vuodesta 2004 vuoteen 2008 ja kääntyivät laskuun sen jälkeen. Vuonna 2015 näitä tehtäviä oli sisäministeriön mukaan 291 000.

Terveydenhuoltoa alkoholisairaudet ja päihtyneiden tapaturmat kuormittavat sekä peruspalveluissa että erikoissairaanhoidossa. Vuonna 2015 terveydenhuollon vuodeosastoilla rekisteröitiin runsaat 32 000 hoitojaksoa, joissa pää- tai sivudiagnoosina oli alkoholisairaus. Hoitovuorokausia oli hieman vajaat 128 000. Esimerkiksi alkoholihepatiitin tai maksakirroosin vuorokausikustannus erikoissairaanhoidossa vuonna 2011 oli noin 500 euroa (Terveyden- ja sosiaalihuollon yksikkökustannukset Suomessa vuonna 2011. THL 2014) Päivystyspoliklinikoilla hoidettavien tapaturmien aiheuttajina humalatila on keskeinen syy, viikonloppuisin se on jopa tärkein yksittäinen syy. Eräissä tutkimuksissa päihteiden käyttö tai päihderiippuvuus liittyi varmasti tai mahdollisesti 27 prosenttiin kaikista päivystyspoliklinikan käynneistä. Kuopion yliopistollisessa keskussairaalassa todettiin alkoholin aiheuttavan 18 % tehohoitopäivistä. HUS-sairaaloissa hoidetaan vuosittain noin 300 tehohoitoa edellyttävää pään vammaa, joista puolet liittyy alkoholin käyttöön.

Päihdeongelma ja siihen kietoutuneet muut ongelmat ovat tavallisin syy lastensuojelun asiakkuuteen sekä huostaanottoon ja sijoittamiseen kodin ulkopuolelle. Alkoholinkäyttö on arvioitu merkittäväksi tekijäksi joka neljännen huostaan otetun lapsen tilanteessa (Raitasalo K. ym. Vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat haitat lapselle. THL 2016). Vuoden sijoitus sijais-

perheessä maksaa noin 23 000 € ja laitoshoidossa 93 000 € (Heinonen H. ym. Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? Lastensuojelun Keskusliitto 2012).

Lapset, joilla on todettu sikiöaikainen alkoholivaurio, tarvitsevat hoitoa ja tukea pitkälle aikuisuuteen asti. Usein tarvitaan lastensuojelun toimia, erityisopetusta ja tuettua asumista. Ruotsissa arvioitiin vuonna 2014, että FAS-lapsen tukien keskekustannukset vuotta kohden olivat 76 000 euroa (5400 € verrokeilla) ja FAS-aikuisen keskekustannukset 110 000 euroa (16 000 € verrokeilla). Huomioon otettiin myös työelämän ulkopuolelle jäämisestä johtuvat menetykset. Vastaavaa arviota ei ole tehty Suomessa.

Alkoholista aiheutuvien välittömien kustannusten arvioitu summa Suomessa vuonna 2013 oli 1,2—1,4 miljardia euroa. Suurimmat kustannukset aiheutuivat sosiaali- ja terveyspalveluista sekä järjestyksenpidosta, oikeuslaitoksen toiminnasta ja vankeinhoidosta. Merkittäviä kustannuksia aiheutuu myös onnettomuus- ja rikosvahingoista sekä alkoholisairauksien tai alkoholielähtöisten tapaturmien johdosta maksetuista eläkkeistä ja sairauspäivärahoista.

Työvoimaa vähentävien ja tuottavuutta heikentävien välillisten kustannusten arvioiminen on tilastolähteiden ja vakiintuneiden laskentamenetelmien puuttuessa huomattavasti vaikeampaa. Valtaosa alkoholia haitallisesti käyttävistä on työelämässä ja alkoholiriippuvaisistakin noin 60 prosenttia (Aalto M & Kaarne T. Milloin alkoholi aiheuttaa työkyvyttömyyden? Suomen Lääkärilehti 71 (6), 2016). Alkoholinkäyttöön työaikana samoin kuin vapaa-aikana liittyy onnettomuuksien ja tapaturmien riski. Runsas alkoholinkäyttö heikentää työsuorituksia, lisää sairauspoissaoloja ja lyhentää työuria (Salonsalmi A & al. Changes in alcohol drinking and subsequent sickness absence. Scandinavian journal of public health 2015; 43). Haitallisesta alkoholinkäytöstä aiheutuvien tuottavuuden menetysten suuruusluokka useimmissa Euroopan maissa on noin yksi prosentti bruttokansantuotteesta (Tackling Harmful Alcohol Use: Economics and Public Health Policy. OECD 2015). Suomessa on selvitetty vuoden 2012 osalta alkoholin käyttöön liittyvistä ennenaikaisista kuolemista, työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisestä ja sairauspoissaaloista aiheutuneiden tuotanto- ja työpanosmenetysten suuruutta. Alkoholin käytön arvioitiin aiheuttaneen lähes miljardin euron välilliset kustannukset (Jääskeläinen M. Yhteiskuntapolitiikka 81 (6), 2016).

Sekä välittömät että välilliset kustannukset ovat aliarvioita. Sairauksista ja tapaturmista on otettu huomioon vain ne, jotka on kirjattu alkoholin aiheuttamiksi. Hoidot, poissaolot ja eläkkeet, joiden perusteena olevassa sairaudessa alkoholi on ollut myötävaikuttavana tekijänä, eivät ole mukana laskelmissa. Kun lasketaan yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset, perheväkivalta, yleiset järjestyshäiriöt, muu alkoholiin liittyvä rikollisuus, rattijuoppojen aiheuttamat liikenneonnettomuudet sekä alkoholin aiheuttamat tuottavuusmenetykset työpaikoilla, alkoholi aiheuttaa erilaisia haittoja sivullisille huomattavasti enemmän kuin tupakointi.

Alkoholin kulutusta ja haittoja ja niiden kehitystä kuvataan erityisesti Päihdetilastollisessa vuosikirjassa, jonka Terveiden ja hyvinvoinnin laitos julkaisee vuosittain, viimeksi joulukuussa 2016. Muita keskeisiä tiedonlähteitä ovat yhteenvetoteos Alkoholi Suomessa (Karlsson ym. 2013), juomatapojen pitkän aikavälin kehitystä kuvaava Suomi juo (Mäkelä ym. 2010), nuorten alkoholinkäytön muutoksia kuvaava katsaus (Raitasalo ym. 2015) sekä haittoja sivullisille ja yhteiskunnalle tarkasteleva artikkelikokoelma (Warpenius ym. 2013). Alkoholin terveydellisiä haittoja kuvataan teoksessa Päihdelääketiede (Salaspuro ym. 2003).

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä EU:n ja ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Kansainvälinen alkoholipolitiikka

Vuonna 2010 Maailman terveysjärjestön (WHO) jäsenvaltiot hyväksyivät maailmanlaajuisen alkoholistrategian (WHA63.13). Strategiassa myös Suomi hyväksyi tavoitteen vähentää alkoholin aiheuttamia haittoja paitsi käyttäjälle itselleen myös muille ihmisille ja yhteiskunnalle.

Alkoholia kulutetaan Euroopan alueella enemmän kuin millään muulla WHO:n alueella (Public health successes and missed opportunities; WHO 2016). Vaikka kulutus on Euroopassa vähentynyt viime vuosikymmeninä, alkoholi on edelleen keskeinen sairauksien ja ennen aikaisten kuolemien aiheuttaja työikäisten eli 15—59-vuotiaiden joukossa (Global status report on Alcohol and Health 2014). Niinpä järjestön Euroopan alueen jäsenvaltiot hyväksyivät vuonna 2012 oman toimintaohjelman haitallisen alkoholinkäytön vähentämiseksi (EUR/RC61/R4).

Kansainvälisellä tasolla on tällä vuosikymmenellä kiinnitetty huomiota alkoholin osuuteen kansantautien riskitekijänä yhdessä tupakan, epäterveellisen ravinnon ja liikunnan puutteen kanssa. YK:n huippukokous antoi vuonna 2011 julistuksen, joka kannustaa jäsenvaltioita vähentämään sydänsairauksien, syöpien, kroonisten keuhkosairauksien ja diabeteksen aiheuttamaa taakkaa kohdistamalla toimenpiteitä niiden yhteisiin riskitekijöihin (A/66/L.1 UN 16.9.2011). Käytännön työtä tukee Maailman terveysjärjestön kroonisten kansantautien ehkäisyyn toimintaohjelma vuosille 2013—2020 (WHA66.10). Ohjelman päätavoitteena on 25 prosentin vähennys sydän- ja verisuonitautien, syövän, diabeteksen ja kroonisten hengityselinsairauksien aiheuttamissa ennen aikaissa kuolemissa vuoteen 2025 mennessä. WHO on YK:n toimeksiannon mukaisesti luonut kansantautien vähentämisen seurantajärjestelmän, jonka 25 indikaattorista kolme koskee alkoholihaittojen vähentämistä: alkoholin kokonaiskulutus 15 vuotta täyttäneitä kohden, humalajuomisen yleisyys nuorten ja aikuisten joukossa sekä alkoholiehtoiset sairaudet ja kuolemat nuorten ja aikuisten joukossa.

Alkoholin osalta tavoitteeksi suositellaan WHO:n toimintaohjelmassa vähintään 10 prosentin vähennystä haitallisessa alkoholinkäytössä kansallinen tilanne huomioon ottaen. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää ohjelman mukaan alkoholipolitiikkaa, jolla on selkeät kansanterveys-tavoitteet ja joka pohjautuu parhaaseen käytettävissä olevan tietoon vaikuttavista ja kustannus-tehokkaista toimista. Vaikka WHO:n kansantautien ehkäisyohjelma koskee varsinaisesti kroonisia sairauksia, siinä kiinnitetään huomiota myös alkoholin osuuteen tarttuvien tautien (tuberkuloosi ja HIV) samoin kuin tapaturmien ja väkivallan riskitekijänä.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen arvion mukaan WHO:n suositusten mukainen tavoite tarkoittaisi alkoholin osalta Suomessa kokonaiskulutuksen vähentämistä 1990-luvun puolivälin tasolle eli kymmeneen litraan puhdasta alkoholia 15 vuotta täyttäneitä kohden.

EU:n komissio julkisti jäsenvaltioiden toimintaa tukevan strategian alkoholihaittojen vähentämiseksi vuonna 2006 (COM/2006/0625 final). Strategiaa ei ole päivitetty mutta YK:n huippukokouksen julistuksen mukaisesti EU edistää kroonisten sairauksien riskitekijöihin vaikuttavia politiikkatoimia ja yhteistyötä. OECD:n ja komission yhteisessä EU:n terveysolojen arviossa painotetaan tarvetta tehostaa toimia tupakoinnin, liikalihavuuden ja säännöllisen runsaan alkoholinkäytön vähentämiseksi. Katsauksessa todetaan, että jäsenvaltioiden käytettävissä on tehokkaita politiikkatoimia haittojen vähentämiseksi ja talouden, työllisyyden ja tuottavuuden edistämiseksi (Health at a Glance: Europe 2016. OECD/European Union 2016).

2.2.2 EU:n lainsäädäntö

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 168 artiklan 5 kohdan mukaan unionilainsäädännöllä voidaan säätää toimenpiteistä, joiden välittömänä tarkoituksena on kansanterveyden suojeleminen ehkäisemällä alkoholin väärinkäyttöä. Nämä toimenpiteet eivät kuitenkaan voi käsittää jäsenvaltioiden lakien ja asetusten yhdenmukaistamista.

Sellaisen harmonisoivan unionilainsäädännön säätäminen, jonka välitön tarkoitus olisi alkoholihaittojen vähentäminen, on siten nimenomaisesti kielletty. Jäsenvaltiot ovat päävastuussa alkoholihaittoja vähentävästä lainsäädännöstä ja EU:lla on tässä suhteessa vain täydentävä rooli.

Esimerkiksi sisämarkkinoiden toimivuutta, verotusta ja maataloutta koskevassa unionioikeudessa, joka liittyy alkoholiin, on toisaalta otettava huomioon terveydelliset näkökohdat, sillä SEUT 168 artiklan 1 kohdan mukaan kaikkien unionin politiikkojen ja toimintojen määrittelyssä ja toteuttamisessa varmistetaan ihmisten terveyden korkeatasoinen suojeleminen.

EU-oikeudessa alkoholijuomia koskevia säännöksiä on esimerkiksi elintarvikkeiden, valmisteverotuksen ja maatalouspolitiikan alalla. Keskeisimpiä ovat:

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2002/178/EY elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta sekä elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä, jäljempänä yleinen elintarvikeasetus
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1169/2011 elintarviketietojen antamisesta kuluttajille, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 1924/2006 ja (EY) N:o 1925/2006 muuttamisesta sekä komission direktiivin 87/250/ETY, neuvoston direktiivin 90/496/ETY, komission direktiivin 1999/10/EY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2000/13/EY, komission direktiivien 2002/67/EY ja 2008/5/EY sekä komission asetuksen (EY) N:o 608/2004 kumoamisesta, jäljempänä elintarviketietoasetus
- Neuvoston direktiivi 92/83/ETY alkoholin ja alkoholijuomien valmisteverojen rakenteiden yhdenmukaistamisesta, jäljempänä rakennedirektiivi
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/13/EU audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta (audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi), jäljempänä AV-direktiivi.

Yleisen elintarvikeasetuksen 14 artiklan mukaan markkinoille ei saa saattaa elintarvikkeita, jotka eivät ole turvallisia. Asetuksen 2 artiklan mukaan myös juomat ja siten myös alkoholijuomat ovat elintarvikkeita.

Yleisen elintarvikeasetuksen mukaan elintarviketta ei pidetä turvallisena, jos se on ”terveydelle haitallinen”. Määritettäessä sitä, onko elintarvike terveydelle haitallinen, on yleisen elintarvikeasetuksen mukaan otettava huomioon elintarvikkeen mahdolliset välittömät vaikutukset sekä lyhyen tai pitkän aikavälin vaikutukset elintarviketta nauttivan henkilön terveydelle. Lisäksi asetuksen mukaan on otettava huomioon vaikutukset seuraaville sukupolville.

Yleisen elintarvikeasetuksen 17 artiklan mukaan kaikissa tuotannon, jalostuksen ja jakelun vaiheissa toimivien elintarvikealan toimijoiden on vastuullaan olevissa toiminnoissa huolehdittava siitä, että elintarvikkeet täyttävät asiaankuuluvat elintarvikelainsäädännön vaatimukset.

EU:n oikeudessa elintarvikkeiden ja alkoholijuomien – erityisesti viinin ja väkevien alkoholi-juomien – esittelystä ja pakkausmerkinnöistä säädetään useissa asetuksissa. Elintarviketietoasetus sisältää tärkeimmät valmiiksi pakattuja elintarvikkeita koskevat yleiset merkintämääräykset. Elintarviketietoasetuksen mukaan alkoholipitoisuus tulee merkitä pakkaukseen tilavuusprosentteina, jos juomassa on alkoholia enemmän kuin 1,2 %. Asetuksessa säädetään myös alkoholipitoisuuden ilmoittamisesta sallittavista positiivisista ja negatiivisista poikkeamista. Elintarviketietoasetuksessa ei säädetä alkoholijuomien ainesosien, ravintoarvojen tai terveysvaarojen ilmoittamisesta. Asetuksen 41 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat soveltaa kansallisia säännöksiä enemmän kuin 1,2 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien juomien ainesosien ilmoittamisesta siihen saakka, kun mahdolliset unionin säännökset ainesosaluettelosta tai pakollisesta ravintoarvoilmoituksesta on annettu. 38 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat soveltaa kansallisia säännöksiä sellaisten seikkojen osalta, joita koskevia säännöksiä ei ole elintarviketietoasetuksella yhdenmukaistettu, edellyttäen että ne eivät estä, haittaa tai rajoita tuotteiden liikkumista. Komissio ei ole toistaiseksi valmistelemassa asiaa koskevaa lainsäädäntöä (COM(2017) 58 final).

Tupakkapakkauksissa olevat varoitusmerkinnät perustuvat unionin oikeuden vaatimuksiin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/40/EU tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden valmistamista, esittämistä ja myyntiä koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä sekä direktiivin 2001/37/EY kumoamisesta; tupakkatuotedirektiivi).

Alkoholin ja alkoholijuomien valmisteveroja koskevassa rakennedirektiivissä käytetään alkoholijuomista 1,2 prosentin alarajaa lukuun ottamatta olutta ja olutta sisältäviä juomasekoituksia, joiden osalta alaraja on 0,5 %. Komissio valmistelee parhaillaan rakennedirektiivin uudistusta, jossa muun muassa tarkennetaan alkoholijuomien luokittelua (komission raportti (COM(2016) 676 final).

Euroopan unionin oikeudessa alkoholimainontaa säännellään erikseen ainoastaan AV-direktiivissä. Direktiivin 22 artikla sisältää alkoholilain 33 §:n 2 momenttia vastaavan luettelon alkoholin televisiomainonnassa ja teleostoslähetyksissä kielletyistä elementeistä. AV-direktiivissä säädetään myös internetissä tarjottavien tilausohjelmopalveluiden tarjoamisen vapaudesta. Kyseessä on minimidirektiivi eli jäsenvaltiot voivat säätää kansallisesti tiukemmista mainonnan rajoituksista. Komissio on antanut direktiivin muuttamiseksi ehdotuksen (2016/0151 COD), joka on parhaillaan Euroopan parlamentin ja neuvoston käsittelyssä. Komissio ei ole ehdottanut muutoksia alkoholimainontaa koskeviin rajoituksiin.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2006/123/EY palveluista sisämarkkinoilla, jäljempänä palveludirektiivi, pyritään edistämään palvelujen tarjoamisen vapautta. Direktiivi edellyttää elinkeinovapautta rajoittavan kansallisen lainsäädännön eli esimerkiksi lupamenettelyjä sisältävien säännösten tarkistamista. Direktiivin 9 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää lupajärjestelmän vain, jos se on syrjimätön ja jos se perustuu yleiseen etuun liittyvään pakottavaan syyhyn eikä järjestelmän tavoitetta voida saavuttaa vähemmän rajoittavalla toimenpiteellä. Suomi on ilmoittanut komissiolle, että alkoholilain mukaiset lupa- ja ilmoitusmenettelyt ovat direktiivin edellyttämällä tavalla syrjimättömiä ja oikeasuhtaisia sekä välttämättömiä kansanterveyden suojeluun liittyvillä syillä. Direktiivillä ei 1 artiklan 3 kohdan mukaan ole vaikutuksia palveluja tarjoavien monopolien purkamiseen. Kansallisia lupamenettelyjä koskevia säännöksiä on annettu direktiivin mukaisesti palveluiden tarjoamisesta annetulla lailla (1166/2009).

Euroopan unionin tuomioistuin on käsitellyt jäsenvaltioiden omaa alkoholilainsäädäntöä lähinnä siltä osin, ovatko säännökset perustamissopimuksen tai asiasta annetun direktiivin tai

asetuksen vastaisia. Tuomioistuin on useissa tapauksissa todennut, että alkoholiin liittyvän elinkeinotoiminnan rajoittaminen voi olla perustamissopimuksen 34 artiklan vastainen tuonnin määrällistä rajoitusta vastaava toimenpide, mutta toimi voidaan perustella perustamissopimuksen 36 artiklan mukaisella kansanterveyden suojelua koskevalla syyllä.

Esimerkiksi tapauksessa C-434/04 Ahokainen ja Leppik Suomen alkoholilaissa säädettyä väkiviinan maahantuonnin luvanvaraisuutta pidettiin oikeutettuna. Myös tapauksessa C-394/97 Heinonen tuomioistuin hyväksyi Suomen alkoholilaissa säädetyn matkan kestoon liittyvän rajoituksen kolmansista maista tulevien matkustajien oikeuteen tuoda maahan alkoholijuomia.

Tuomioistuin totesi erikseen tapauksessa C-189/95 Franzén, ettei Ruotsin kansanterveydellisiin syihin perustuva alkoholimonopoli ollut yhteisöoikeuden vastainen. Toisaalta tuomioistuin ei hyväksynyt Ruotsin alkoholilaissa ollutta alkoholijuomien laajaa maahantuontikieltoa tapauksissa C-170/04 Rosengren ja C-186/05 Komissio vastaan Ruotsi.

Tapauksessa C-98/2014 Visnapuu tuomioistuin otti kantaa siihen, onko alkoholilakiin sisältyvä kieltä myydä alkoholijuomia ulkomailta suomalaisille kuluttajille laillinen. EU:n tuomioistuin tarkasteli alkoholijuomien vähittäismyyntiä eri tavalla niiden alkoholijuomien osalta, joita Suomessa saa myydä vain Alko Oy, ja niiden osalta, joita koskee kansallinen lupajärjestelmä. Alkoholijuomien vähittäismyyntimonopolin ja siihen kuuluvien alkoholijuomien etämyynnin kiellon laillisuuden edellytyksenä on, että tavaroiden hankintaa tai myyntiä koskevissa ehdoissa ei syrjitä jäsenvaltioiden kansalaisia. Muissa tapauksissa alkoholilain 8 §:ssä säädetty etämyyntiä koskeva kieltä ei ole EU-oikeuden vastainen, jos kansallinen tuomioistuin varmistuu siitä, että säännöstö täyttää suhteellisuusperiaatteen kolme vaatimusta: Ensiksi, säännöstöllä tulee voida taata tavoitellun päämäärän toteuttaminen eli tässä tapauksessa kansanterveyden ja yleisen järjestyksen suojelu. Toiseksi, tätä päämäärää ei voida saavuttaa vähemmän rajoittavilla toimenpiteillä vähintään yhtä tehokkaasti. Kolmanneksi, säännöstö ei ole mielivaltaisen syrjinnän keino tai jäsenvaltioiden välisen kaupan peitelty rajoitus.

Helsingin hovioikeus on keväällä 2017 tapauksesta antamassaan tuomiossa katsonut, että sekä Alkon yksinoikeuteen kuuluvien alkoholijuomien että alkoholilain lupajärjestelmään kuuluvien alkoholijuomien rajat ylittävä etämyynti on kielletty ja että tämä kieltä on unionin oikeuden mukainen yhdellä poikkeuksella. Hovioikeus katsoi, että nykyinen käymisteiden valmistettujen enintään 4,7-prosenttisten alkoholijuomien rajat ylittävän etämyynnin kieltä ei täysin täytä edellä mainittua suhteellisuusperiaatetta. Tuomio ei ole lainvoimainen ja asiassa haetaan valituslupaa Korkeimmalta oikeudelta.

2.2.3 Lainsäädäntö eräissä maissa

Ruotsi

Alkoholijuomien, teollisuusalkoholin ja alkoholivalmisteiden valmistuksesta, maahantuonnista ja maastaviennistä, markkinoinnista sekä tukku- ja vähittäiskaupasta ja anniskelusta säädetään vuonna 2010 uudistetussa alkoholilaissa (Alkohollag 2010:1622). Ruotsissa yli 2,25-prosenttiset juomat on määritelty alkoholijuomiksi.

Vuonna 1955 perustetulla alkoholiyhtiöllä (Systembolaget Aktiebolag) on yksinoikeus väkevien alkoholijuomien, viinin ja vahvan oluen (yli 3,5 %) vähittäismyyntiin.

Alkoholipitoisuudeltaan 2,25–3,5-prosenttisen oluen myynti elintarvikeliikkeissä ja anniskelu ravitsemusliikkeissä on sallittua, mutta edellyttää ilmoituksen tekemistä kunnalle. Väkevien juomien, viinin ja yli 3,5-prosenttisen oluen anniskelu on luvanvaraista. Kunnat vastaavat lu-

pien myöntämisestä ja määrittelevät anniskeluajan. Mikäli kunta ei ole toisin päättänyt, anniskelu on sallittu kello 11:00—01:00.

Useimmat anniskelupaikat lopettavat tarjoilun kello 01:00. Ravintoloilla saattaa olla lyhyempi anniskelu-aika viikolla ja pitempi viikonloppuna. Esimerkiksi Göteborgin kaupungissa pidennetty anniskelu päättyy viimeistään 03:00 paitsi lauantaisin, jolloin anniskelu voi jatkua kello 05:00 saakka. Pidennetty anniskelu edellyttää tiettyä määrää järjestyksenvalvojia ja tihennettyjä viranomaisten tarkastuskäyntejä (esim. Göteborgs Stads riktlinjer för alkoholservering).

Vähittäismyyjien ja anniskelijoiden on laadittava omavalvontasuunnitelma. Alkoholijuomien ostajan vähimmäisikä on Ruotsissa 20 vuotta, mutta enintään 3,5-prosenttista olutta saadaan myydä 18 vuotta täyttäneelle. Alkoholijuomien anniskelu on sallittu 18-vuotiaille.

Yli 15-prosenttisten alkoholijuomien mainonta on kielletty. Enintään 15-prosenttisten mainontaa painotuotteissa on sallittu, mutta tv- ja radiomainonta on kielletty. Mainokselle on määritetty enimmäiskoko. Alkoholimainonnan on oltava hillittyä ja sitä ei saa suunnata alle 25-vuotiaisiin. Kuvituksena sallitaan vain tuote tai sen raaka-aineet, yksittäinen myyntipakkaus tai tuotemerkki. Mainokseen tulee sisältyä alkoholihaittoja koskeva varoitus, joka peittää vähintään 20 % mainoksen pinta-alasta. Eri aiheita koskevien vaihtuvien varoitusten valikoima on määriteltävä asetuksella (Alkoholförordning 2010:1636).

Alkoholilain toimeenpanoa ohja valtakunnan tasolla Kansanterveysvirasto (Folkhälsomyndigheten). Lääninhallitukset vastaavat valvonnasta ja kuntien tuesta alueellaan. Alkoholijuomien anniskelun ja enintään 3,5-prosenttisen oluen vähittäismyyntin valvonnasta vastaavat kunnat ja poliisi. Kunnilla on oikeus periä lupa- ja valvontamaksuja.

Alkoholilain mukaan anniskeluluvan edellytyksenä on, että anniskelupaikalla on monipuolista ruokatarjoilua, oma keittiö ja riittävästi ruokailuun soveltuvia istumapaikkoja. Kello 23:n jälkeen ruokatarjoilu voi olla suppeampaa.

Laki edellyttää poliisiviranomaisen lausuntoa anniskelulupaa haettaessa. Alkoholilain mukaan kunnalla on mahdollisuus evätä anniskelulupa riskiarvioinnin perusteella vaikka muut lupa-edellytykset täyttyisivät. Vuonna 2010 lakiin lisättiin maininta anniskelupaikan sijainnista riskitekijänä. Hallituksen lakiesityksessä viitattiin nuorison suosimien oleskelupaikkojen, päihteiden käytön tai rikollisuuden rasittamien alueiden, liikenneväylien tai häiriöille herkkien asuinalueiden kaltaisiin sijaintipaikkoihin. Alkoholilaki antaa kunnalle mahdollisuuden tietystä tilanteesta kieltää tai rajoittaa alkoholijuomien myyntiä yleisen järjestyksen turvaamiseksi.

Vuonna 2010 ruokapalveluyrityksille tuli mahdollisuus hakea toistaiseksi voimassa olevaa anniskelulupaa ja ostaa tarvitsemansa alkoholijuomat tukusta. Anniskelua festivaalien ja vastaavien tapahtumien yhteydessä selkeytettiin siten, että yhteistä anniskelualueita käyttävillä yrityksillä on mahdollisuus hakea yhteistä anniskelulupaa.

Alkoholijuomien maahantuonti sallittiin yksityishenkilölle ammattimaisen kuljetus- tai välityspalvelun kautta vuonna 2008. Tämä muutos mahdollisti alkoholijuomien hankinnan Euroopan talousalueelta internet-ostoksina, kuitenkin niin että valmistevero maksetaan Ruotsissa.

Vuonna 2014 säädettiin kunnan oikeudesta suorittaa valvontaostoja. Ostajan tulee olla 18-vuotias, valvontaostosta ei tarvitse tiedottaa etukäteen, mutta oston tuloksesta ei saa olla hallinnollisia seuraamuksia.

Ruotsin alkoholilakiin ei ole säädetty pientuottajille omia vähittäismyyntioikeuksia. Pientuottajat voivat tarjota käsityömaisesti valmistettuja tuotteita myyntiin alkoholiyhtiön myymälöissä, jotka sijaitsevat enintään 150 kilometrin päässä tuotantopaikasta. Käsityömaiseksi luetta- van tuotannon enimmäismäärät vuotta kohden ovat suurimmillaan 50 000 litraa oluelle ja siiderille ja pienimmillään 10 000 litraa tislatuille juomille.

Ruotsin hallituksen vuosille 2016—2020 hyväksymässä alkoholi-, tupakka-, huumausaine- ja dopingstrategiassa tavoitteena on edelleen vähentää alkoholin saatavuutta ja haitallista käyttöä (Skr.2015/16:86). Kansanterveysviraston tehtävänä on strategian toimeenpanon tukeminen ja lääninhallitusten tehtävänä varmistaa laadukas ja yhtenäinen alkoholi- ja tupakkavalvonta.

Alkoholijuomien kokonaiskulutus oli vuoden 2016 ennakkotiedon mukaan Ruotsissa 9,0 litraa puhdasta alkoholia 15 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden, kun luku oli Suomessa 10,8 litraa. Tilastoitu kulutus vuonna 2016 oli Ruotsissa 7,2 litraa 15 vuotta täyttäneeltä kohden ja Suomessa 8,5 litraa.

Norja

Norjan alkoholilaissa (LOV-1989—06-02-27) säädetään alkoholijuomien valmistuksesta, maahantuonnista ja maastaviennistä, myynnistä ja anniskelusta ja niihin liittyvästä lupajärjestelmästä sekä markkinoinnista. Alkoholilain tavoitteena on minimoida alkoholin käyttöön liittyviä haittoja yksilöille ja yhteiskunnalle. Yhtenä keskeisenä toimintalinjana on kokonaiskulutuksen vähentäminen. Norjassa yli 2,5 tilavuusprosenttiset juomat on määritelty alkoholi-juomiksi.

Valtion omistamalla alkoholiyhtiöllä (Vinmonopolet) on yksinoikeus yli 4,7-prosenttisten alkoholijuomien vähittäismyyntiin. Enintään 4,7-prosenttisten juomien myynti on luvanvaraista. Kaikkien alkoholijuomien anniskelu on luvanvaraista.

Yli 22-prosenttisten alkoholijuomien ostaminen myynti- tai anniskelupaikassa edellyttää 20 vuoden ikää ja miedompien juomien ostaminen 18 vuoden ikää. Juomia, jotka sisältävät enemmän kuin 0,7 prosenttia alkoholia, ei saa myydä alle 18-vuotiaille.

Kunnat vastaavat anniskeluluvista ja enintään 4,7-prosenttisten juomien vähittäismyyntiluvista. Kunnat päättävät anniskeluajoista ottaen huomioon alkoholilaissa määritellyt ohjeajat ja enimmäisajat. Enintään 4,7-prosenttisten juomien vähittäismyyntin tulee päättyä arkisin kello 18 mutta kunta voi pidentää myyntiaikaa enintään kello 20:een saakka. Enintään 22-prosenttisiä juomia saa anniskella kello yhteen saakka ja väkevempiä vain puoleen yöhän saakka mutta kunta voi pidentää aikaa enintään kello kolmeen saakka.

Alkoholijuomien mainonta on kielletty kaikissa medioissa. Alkoholijuomien vähittäismyynti tarjous- tai alennushinnoilla on kielletty. Tarjoushinnoittelu on mahdollista anniskelussa, mutta tarjoushintojen mainostaminen on kielletty.

Kunta voi asettaa alkoholiluvan saamiselle erityisiä ehtoja tai evätä myynti- tai anniskeluluvan alkoholipoliittisin perustein esimerkiksi rajoittaakseen myynti- tai anniskelupaikkojen määrää. Kunta voi päättää alkoholivapaista vyöhykkeistä, jopa kieltää alkoholikaupan alueellaan kokonaan. Kunta voi päättää myös Vinmonopoletin myymälöiden määrästä ja vaikuttaa niiden sijaintiin. Ministeriön ohjeistuksen mukaan alkoholijuomien myyntilupia ei tule myöntää kioskeille tai huoltoasemille.

Anniskelulupa myönnetään enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan, jotta kuntavaalien jälkeen vastuun ottavalla kuntajohtolla olisi liikkumavaraa kunnan alkoholipolitiikan kehittämiseen. Mikäli kunnassa suoritetaan paikallisen alkoholipolitiikan arviointi, kunta voi päättää, että kaikki luvat ovat voimassa seuraavan nelivuotiskauden, tai määritellä millaisissa tapauksissa on jätettävä uusi lupahakemus.

Vuonna 2012 säädettiin mahdollisuus myöntää viinitiloille enintään 4,7-prosenttisia tuotteita koskeva suoramyyntilupa. Vuonna 2016 enimmäispitoisuus nostettiin 22 tilavuusprosenttiin siiderin ja siman osalta edellyttäen, että vähintään kolmannes raaka-aineista on omaa tuotantoa ja myynti ei ylitä 15 000 litraa vuodessa (Prop. 116 L 2015–2016).

Alkoholijuomien kokonaiskulutus vuonna 2015 oli Norjassa 7,6 litraa puhdasta alkoholia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohden, kun luku Suomessa oli 10,8 litraa. Tilastoitu kulutus vuonna 2016 oli Norjassa 6,0 litraa 15 vuotta täyttänyttä kohden, kun luku Suomessa oli 8,5 litraa.

Viro

Viron itsenäistyminen johti alkoholikaupan yksityistämiseen eikä alkoholia koskevaa sääntelyä aluksi juuri ollut. Alkoholihaittojen ehkäisyyn tähtäävään sääntelyn palattiin vuonna 1995. Alkoholijuomien maahantuonti ja tukkukauppa säädettiin luvanvaraiseksi ja vähittäismyyntipisteiden määrää pyrittiin hillitsemään korkeilla lupamaksuilla. Alkoholijuomien kioskikauppa rajattiin enintään 6-prosenttisiin juomiin.

Vuonna 1999 tuli voimaan alkoholilaki (Alkoholiseadus), joka kielsi alkoholin myynnin mm. oppilaitoksissa, terveyspalveluissa, puolustusvoimissa ja vankiloissa. Alkoholin käyttö julkisessa tilassa (esim. kadut, puistot, liikennevälineet) kiellettiin lukuun ottamatta erityisiä tilaisuuksia. Alkoholijuomien kioskimyynti kiellettiin kokonaan vuonna 2001. Vuonna 2008 yhteinäistettiin vähittäismyyntiajat kautta maan siten, että myynti on sallittu kello 10–22.

Alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua koskee 18 vuoden ikäraja. Mahdollisina seuraamuksina alaikäisille myynnistä on vuodesta 2004 ollut myyntiluvan menettäminen sekä sakko- tai vankeusrangaistus.

Alkoholijuomien hintamarkkinointia rajoitettiin vuonna 2004. Vuonna 2008 alkoholijuomien ulkomainonta rajattiin enintään 6-prosenttisiin juomiin ja kiellettiin radio- ja tv-mainonta ennen kello 21:tä. Varoitus alkoholinkäyttöön liittyvästä terveyshaittariskistä säädettiin pakolliseksi alkoholimainoksissa (Reklaamiseadus 2008/265).

Alkoholijuomien vähittäismyyntiluvat myönnetään keskushallinnon tasolla, mutta kunnilla on mahdollisuus rajoittaa vähittäismyyntiä alueellaan. Alkoholivalvonnasta vastaavat useat viranomaiset omalla toimialallaan. Valtakunnallista vastuutahoa ei ole nimetty. Vuonna 2003 perustettu sosiaaliministeriön alainen terveyden edistämisen laitos (Tervise Arengu Instituut) toimii alkoholikysymysten asiantuntijalaitoksena.

Viron parlamentin käsittelyssä on parhaillaan helmikuussa 2017 annettu lakiesitys, joka antaisi kunnille oikeuden rajoittaa ravintoloiden anniskeluaikoja, rajaisi alkoholijuomat vähittäismyymälöissä erilliseen osastoon, säätäisi ostokokeiden käytöstä ikärajavalvonnassa ja kieltäisi alkoholijuomien paljousalennukset. Alkoholimainoksissa olisi jatkossa sallittua vain tuotetiedon esittäminen. Alkoholijuomien radio- ja tv-mainonnan aikaraja myöhennettäisiin kello 22:een ja ulkomainonnan kieltö laajennettaisiin koskemaan kaikkia alkoholijuomia. Alkoholin mainontaa sosiaalisessa mediassa rajoitettaisiin ja pelien, arpajaisten tai kilpailujen käyttö al-

koholin mainonnassa kiellettäisiin. Lisäksi tarkennettaisiin terveyshaittojen riskiä koskevan varoituksen esittämistapaa (381 SE Alkoholiseaduse ja reklaamiseaduse muutmise seadus).

Alkoholiveroa on Virossa korotettu toistuvasti. Sekä vodkan että oluen verotus on kaksinkertaistunut vuodesta 2004 vuoteen 2015. Korotuksista on päätetty myös tuleville vuosille. Esimerkiksi oluen valmistevero nousee 70 prosenttia heinäkuussa 2017. Vuoteen 2020 mennessä oluen verotusta korotetaan yli 160 prosenttia vuoteen 2016 verrattuna (302 SE II Muudatuset-tepanekute loetelu tulumaksuseaduse ja sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu juurde).

Alkoholijuomien tilastoitu kulutus oli vuonna 2015 Virossa 10,3 litraa puhdasta alkoholia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohden, kun luku oli Suomessa 8,5 litraa.

Tanska

Tanskassa alkoholijuomien vähittäismyyntin sääntely on ollut minimaalista. Elintarvikekaupan harjoittamista koskevaan lupaan, jonka myöntää elinkeinoviranomainen, sisältyy automaattisesti alkoholijuomien myyntilupa. Vähittäiskaupan aukioloaikojen sääntelystä luovuttiin vuonna 2012 lukuun ottamatta kymmenkuntaa pyhäpäivää, jolloin aukiolo ei ole sallittu.

Alkoholijuomien (vähintään 2,8 tilavuusprosenttia) anniskelu edellyttää luvan hakemista paikalliselta poliisiviranomaiselta, joka valmistelee hakemuksen kunnan lupaviranomaisen päätöksentekoa varten (Lov om restaurationsvirksomhed og alkoholbevilling; LBK nr 135 af 18/01/2010). Ravintoloiden on oltava suljettuina 00.00—05.00 mutta kunta voi myöntää luvan pidennettyyn aukioloon.

Alkoholijuomien anniskeluun säädettiin 18 vuoden ikäraja vuonna 1993 ja vähittäismyyntiin 15 vuoden ikäraja vuonna 1998. Vuonna 2004 vähittäismyyntin ikäraja nostettiin 16 vuoteen ja vuonna 2010 edelleen 18 vuoteen 16,5-prosenttisten ja vahvempien juomien osalta. Vuonna 2013 säädettiin, että ikä tulee tarkistaa kuvallisesta henkilöllisyystodistuksesta (LOV nr 327 af 23/03/2013).

Alkoholipitoisille juomasekoituksille on asetettu veronluonteinen lisämaksu, jonka suuruus määräytyy alkoholipitoisuuden mukaan ja sen mukaan, onko raaka-aineena käytetty olutta, viiniä vai tislattua alkoholia. Lisämaksun tuotolla on rahoitettu muun muassa alkoholiaiheista ammatillista lisäkoulutusta terveydenhuollon henkilöstölle.

Alkoholijuomien kokonaiskulutus oli vuonna 2015 Tanskassa 10,4 litraa puhdasta alkoholia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohden, kun luku oli Suomessa 10,8 litraa. Tilastoitu kulutus vuonna 2015 oli Tanskassa 9,3 litraa 15 vuotta täyttänyttä kohden, kun luku Suomessa oli 8,5 litraa.

Muut EU-maat

Alkoholihaittoja tehokkaimmin vähentävät lakiperusteiset keinot – alkoholijuomien saatavuuden ja mainonnan rajoitukset ja alkoholijuomien verotus – ovat käytössä kaikissa EU-maissa. Seitsemässä jäsenmaassa ei kuitenkaan kanneta viinistä valmisteveroa. Useimmissa EU-maissa kaikkien tai vähintään väkevien alkoholijuomien vähittäismyynti on luvanvaraista. Seitsemässä maassa alkoholijuomien vähittäismyynti ei edellytä lupaa. Puolet jäsenmaista rajoittaa paikkoja, joissa alkoholijuomien myynti on sallittu – esimerkiksi myyntiä huoltoasemilla rajoitetaan joka kolmannessa maassa – ja kolmannes EU-maista rajoittaa alkoholi-

juomien myyntiaikoja. (WHO Global Information System on Alcohol and Health, European Region (EISAH)).

Alkoholilainsäädännön kehitykselle EU-maissa on ollut ominaista lupabyrokratian vähentäminen, paikallisen alkoholipolitiikan tukeminen, alkoholimainonnan rajoitusten terävöittäminen ja ikärajojen käytön tehostaminen.

Alkoholijuomien myynnin vähimmäisikää on korotettu kahdeksassa maassa viimeisten kymmenen vuoden aikana. Alle 18 vuoden myynti-ikäraja on käytössä enää seitsemässä maassa. Virallisia tai epävirallisia ostokokeita ikärajojen noudattamisen tueksi tehdään joka kolmannessa maassa.

Alkoholijuomien mainonnan rajoitukset vaihtelevat. Kaikissa EU-maissa ovat voimassa AV-direktiivin määräykset, jotka rajoittavat alkoholijuomien televisiomainosten sisältöä. Alkoholimainosten sijoittelua tai esitysaikaa rajoitetaan EU-maissa kolmea lukuun ottamatta. Väkevien alkoholijuomien TV-mainonta on kielletty joka kolmannessa EU-maassa. Alkoholimainontaa koskevia säännöksiä on terävöitetty viime vuosina useissa maissa. Esimerkiksi Latviassa tuli voimaan alkoholijuomien ulkomainonnan kielto vuonna 2014 ja Liettuaassa hintamainonnan kielto vuonna 2016.

Keskimäärin alkoholilainsäädäntöä on viime vuosina pikemminkin tiukennettu kuin kevennetty. Laajemmassa Euroopan maiden alkoholilainsäädännön muutoksia koskevassa selvityksessä tarkasteltiin 2000-luvulla tehtyjä muutoksia alkoholin verotuksessa tai saatavuuden sääntelyssä. Alkoholijuomien saatavuutta oli kiristetty 69 muutoksessa ja helpotettu 14 muutoksessa (Anderson & al. Alcohol policy in Europe: Evidence from AMPHORA, 2012).

Esimerkiksi Ranskassa anniskelulupajärjestelmään kuuluu velvoite pitää myynnissä laajaa valikoimaa alkoholittomia juomia ja velvoite osallistua valvontakoulutukseen, jos anniskelu jatkuu kello 22:n jälkeen. Vuonna 1991 säädettyä lakia, joka rajaa alkoholimainonnan sisällön tuotetietoon, tarkennettiin vuonna 2015 siten, että kiellettyinä alkoholimainontana ei pidetä alkuperämerkityn alkoholijuoman valmistustapaa tai -paikkaa esitteleviä kuvia tai tekstiä. Alkoholijuomien pakkauksissa pakollisen sikiövauriovaaraa koskevan varoituksen (vammaisten oikeuksia ja osallistumista koskeva laki 2005—102) kokoa ja esittämistapaa koskevien säännösten tarkennusta valmistellaan parhaillaan. Liettuaassa Ranskan mallin mukainen lakisääteinen varoitus raskaudenaikaisen alkoholinkäytön riskeistä otettiin käyttöön marraskuussa 2016.

Islannin parlamentti käsittelee parhaillaan lakiesitystä, joka korvaisi alkoholijuomien vähittäismyyntimonopolin luvanvaraisella myyntijärjestelmällä. Samansisältöisiä lakiesityksiä on tällä vuosituhannella tehty kymmenkunta.

Irlannissa parlamentin käsittelyssä on vuonna 2015 annettu lakiesitys, joka säätäisi alkoholijuomille minimihinnan, rajaisi alkoholijuomat vähittäismyymälöissä erilliseen osastoon, rajoittaisi alkoholimainonnan sisällön tuotetietoon ja edellyttäisi alkoholihaitoista kertovat varoitukset alkoholijuomien pakkauksiin, mainoksiin ja anniskelupaikkoihin. Irlannissa on valmistella myös lakiesitys, joka yksinkertaistaisi vähittäismyynnin ja anniskelun lupajärjestelmää ja tehostaisi valvontaa.

Rattijuopumuksen promillerajaa on viime vuosina tiukennettu EU-maissa siten, että 0,8 promillen raja on käytössä enää Maltalla sekä Englannissa, Walesissa ja Pohjois-Irlannissa. Skotlannissa raja alennettiin 0,5 promilleen vuonna 2014. Nuorille kuljettajille raja on alempi kuin 0,5 promillea 23 maassa; viimeksi tiukempaan käytäntöön siirtyivät Portugali vuonna 2013 ja Belgia vuonna 2015.

Alkolukon käyttö on tällä hetkellä lakiperusteista kahdeksassa EU-maassa joko rattijuopumuksesta tuomittavan rangaistuksen vaihtoehtona tai pakollisena turvavälineenä ammattiliikenteessä. Vapaaehtoisessa tai kokeilukäytössä alkolukko on 11 EU-maassa. Suomi oli ensimmäisiä alkolukon käyttöönottajia vuonna 2008.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Alkoholimarkkinoiden kehitys

Alkoholijuomien vähittäismyynti

Keskioluen myynti ja anniskelu vapautettiin vuonna 1969 kauppoihin ja kahviloihin, koska tavoitteena oli ohjata kulutusta väkevästä mietoihin ja vähentää suomalaista humalajuomista.

Uudistus onnistui siinä suhteessa, että nyt yli puolet kulutetusta alkoholista on päivittäistavarakaupoissa myytävää olutta, siideriä ja long drink -juomia. Muutoin uudistuksen vaikutusten ennakkollinen arviointi epäonnistui eli seurauksena on ollut kokonaiskulutuksen kasvu, humalajuomisen lisääntyminen ja entistäkin vakavammat alkoholihaitat.

Vuoden 1995 alkoholilain suurin muutos toi enintään 4,7 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut siiderit ja long drink -juomat kauppoihin keskioluen rinnalle. Näiden alkoholijuomien myynti päätettiin sallia kauppojen lisäksi myös kioskeissa ja huoltamoilla. Alkoholijuomien mainonta sallittiin samalla kaikille enintään 22-tilavuusprosenttisille alkoholijuomille. Tämän jälkeen alkoholijuomien vähittäismyyntin myyntiajat alkoivat vähitellen pidentyä kauppojen aukioloaikojen vapauttamisen myötä.

Vuoden 1995 alkoholilaissa alkoholijuomien vähittäismyyntiaika sidottiin kaupan aukioloaikaan. Vähittäiskaupan aukioloaika oli tuolloin maanantaista perjantaihin 7—20 ja lauantaisin 7—18. Sunnuntaisin kaupat saivat olla avoinna ainoastaan joulukuussa sekä kuutena erikseen päätettynä sunnuntaina eli yhteensä noin kymmenen sunnuntaita vuodessa.

Vuonna 1997 kaupan aukioloa maanantaista perjantaihin pidennettiin kello 21:een ja sunnuntai- aukiolo sallittiin kesä-, heinä- ja elokuussa sekä viitenä erikseen päätettynä sunnuntaina. Vuonna 2000 sunnuntai- aukioloa jälleen laajennettiin ja vuonna 2009 pienten kauppojen aukioloajat vapautettiin kokonaan ja sunnuntai- aukiolo sallittiin kaikille kauppoille kello 12—21. Pyhäpäivien aukiolorajoitukset koskivat edelleen kauppiaita, mutta eivät pienimpiä myymälöitä, kioskeja ja huoltamoita.

Vuonna 2016 kauppojen aukiolosääntelystä luovuttiin kokonaan. Tämä merkitsi sitä, että alkoholijuomia saa päivittäistavarakaupassa myydä alkoholijuoma-asetuksen 14 §:n mukaan joka päivä kello 9—21. Alkon myyntiajat ovat edelleen tätä lyhyemmät ja sunnuntaimyynti on kokonaan kielletty.

Koska kaupat ovat saaneet olla auki sunnuntaisin vasta melko lyhyen aikaa, on myös nykyisen laajuinen alkoholijuomien vähittäismyynti viikonloppuisin melko tuore ilmiö. Alkoholin kokonaiskulutuksen kasvu onkin nykyisen alkoholilain aikana syntynyt siitä, että päivittäistavarakauppojen myymän alkoholin määrä on lähes kaksinkertaistunut. Nimenomaan vuonna 2016 päivittäistavarakaupan alkoholin myynti kääntyi hienoiseen kasvuun, vaikka Alkon myynnin ja anniskelumyyntin lasku on jatkunut.

Alkon myyntiajat ovat pysyneet suunnilleen samoina viime vuosikymmenet. Alkon vähittäismyynti on pysynyt suunnilleen samana ja jopa laskenut 1990-luvun alusta. Alkon myynnissä

suurimmat trendit ovat olleet väkevien alkoholijuomien myynnin voimakas väheneminen, viinin myynnin melko tasainen loiva kasvu ja oluen myynnin osuuden pieneneminen.

Alkoholijuomien hintataso vähittäismyynissä on edelleen ostovoimaan nähden halvempi kuin 2000-luvun alussa ja erilaisia alkoholijuomia on kuluttajille tarjolla laajemmin ja helpommin kuin koskaan aiemmin. On huomattava, että monien yhteiskunnallisten muutosten johdosta alkoholin kulutus ja siitä aiheutuneet haitat olisivat joka tapauksessa lisääntyneet verrattuna 1960-luvun tai jopa 1990-luvun tilanteeseen. Olennainen, vaikkakaan ei ainoa, tekijä tässä kehityksessä on kuitenkin ollut alkoholin saatavuuden jatkuva lisääminen päivittäistavarakaupassa.

Alkoholijuomien anniskelu

Ravintoloiden myymän alkoholin osuus on laskenut samanaikaisesti, kun kaupan myymän alkoholin osuus on noussut. Esimerkiksi ravintoloiden oluen myynti on vähentynyt 54 prosenttia vuoden 1995 jälkeen, kun päivittäistavarakaupan oluen myynti on kasvanut 32 prosenttia. Olut on silti edelleen ravintoloiden tärkein alkoholituote.

Alkoholiin liittyvä ravintola-alan työllisyys on vähentynyt samassa ajassa 10 000—15 000 henkilöä. Ernst & Youngin selvityksen mukaan ravintoloista on kadonnut pelkästään oluen anniskelusta 2 300 työpaikkaa vuosina 2011—2013. Tästä huolimatta ravintoloissa on edelleen lähes 60 prosenttia alkoholielinkeinojen työpaikoista.

Anniskelun kehitys on ollut heikko siitä huolimatta, että alkoholijuomien anniskeluajat ovat pidentyneet huomattavasti. 1980-luvun lopulla Suomessa oli 35 ravintolaa, joilla oli poikkeuslupa anniskella alkoholijuomia kello kahden jälkeen aamuyöllä. Muutamassa vuodessa jatko-aikalupien määrä nostettiin yli tuhannen ja tällä hetkellä noin 1 050 ravintolalla on anniskelun jatko-aikalupa kello 02.30:een tai 03.30:een. Seurauksena on, että öinen humalajuominen on yleistynyt viime vuosikymmeninä voimakkaasti.

Humalajuominen on myöhentynyt etenkin anniskeluympäristössä siten, että yhä useampi humalakerta jatkuu yli puolen yön. Vaikka määrällisesti suurin osa kaikesta alkoholinkäytöstä ja humalajuomisesta tapahtuu kotiympäristössä, alkoholin käyttö anniskeluympäristössä johtaa suhteellisesti useammin humalatilaan. Anniskeluaikojen myöhentymiseen liittyy myös "pohji-en ottaminen" ennen anniskelupaikkaan siirtymistä etenkin nuorten joukossa. Alkoholimarkkinoiden kannalta kysymys on siitä, että anniskeluravintolat joutuvat vastaamaan siitäkin järjestysvalvonnasta, joka syntyy vähittäismyydystä alkoholista.

Alkoholinkäytön lisääntyminen on pahoinpitelyrikollisuuden kasvun keskeinen selittävä tekijä toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Vaikutus näkyy viikonloppuina ja erityisesti aamuyön tuntien akuutteina alkoholihaittoina ja pahoinpitelyinä. Vajaa puolet pahoinpitelyrikoksista tapahtuu nykyisin ravintoloissa ja muissa yleisissä paikoissa, kun taas hieman yli puolet tapahtuu yksityisissä paikoissa. Huolestuttavaa on, että julkisissa tiloissa tehdyt pahoinpitelyjen määrät näyttävät selvitysten mukaan olevan suurimmillaan jatko-aikaluvan saaneiden anniskelupaikkojen sulkemisaikoihin (Rikollisuustilanne 2016. Katsauksia 22/2017).

Alkoholijuomien maahantuonti

Nykyisessä alkoholilaissa ei rajoiteta yleisesti alkoholijuomien maahantuontia. Sekä yksityishenkilöt että yritykset saavat alkoholilain 8 §:n mukaan tuoda alkoholijuomia maahan ilman maahantuontilupaa. Jos yksityishenkilö tuo alkoholijuomia omaan käyttöönsä matkalta toiseen EU-maahan, hänen ei tarvitse maksaa niistä alkoholiveroa Suomessa. Vastaavasti alkoholi-

juomien tuominen kolmannesta maasta on verotonta säädettyjen määrällisten rajojen puitteissa. Kaikki muu alkoholijuomien tuominen on valmisteverotuksen alaista tuontia.

Alkoholijuomien laajamittaista matkustajatuontia halvemman hintatason maista pidetään Suomessa finanssipoliittisena, elinkeinopoliittisena ja terveystaloudellisena ongelmana: verotuloja jää saamatta, tuonti vähentää kotimaista kauppaa ja alkoholijuomien hamstraaminen ruokkii kulutuksen kasvua. Jos matkustajatuontia halutaan hillitä kansallisin toimin, päävaihtoehtoja on kaksi. Alkoholiveron huomattava alentaminen hillitsisi matkustajatuontia, mutta samalla luovuttaisiin saatavilla olevista verotuotoista ja myös saatavilla olevista kansanterveydellisistä hyödyistä ja niihin liittyvistä kustannussäästöistä. Toinen vaihtoehto on rajoittaa matkustajatuonnin kasvua tehostamalla tullivalvontaa, kuten vuonna 2014 tehtiin valmisteverotuslain muutoksella.

Alkoholijuomien Suomessa tapahtuvasta myynnistä ja muusta luovuttamisesta säädetään alkoholilaisissa. Riippumatta siitä, onko alkoholijuomien myyjä suomalainen tai ulkomaalainen, Suomessa ei saa myydä mitään alkoholijuomia kuluttajille ilman lupaa. Alkon monopolin kuuluvien alkoholijuomien myyntiin suomalaisille kuluttajille ei vähittäismyyntilupaa edes voida myöntää. Toisaalta alkoholijuomia saa myydä suomalaisille kuluttajille ja yrityksille ulkomailla kyseisen maan lainsäädännön mukaan. Käytännössä edellä mainittu tarkoittaa sitä, että rajat ylittävä etämyynti Suomeen on nykyisin kielletty, mutta kuluttaja saa itse tuoda maahan ulkomailta ostamansa alkoholijuomat.

Alkoholijuomien etämyyntiin liittyvät säännökset ovat osoittautuneet vaikeaselkoisiksi ja tulokannavaraisiksi. Osa ongelmasta johtuu siitä, että alkoholi-, kuluttaja- ja verolainsäädännössä ei ole käytetty yhtenäisiä käsitteitä. Alkoholijuomien tilaaminen ulkomailta sellaisilta myyjiltä, joilla ei ole mitään alkoholilain mukaista lupaa, vastaa arviolta enintään joitakin prosentteja alkoholijuomien kokonaismyynnistä. Verkkokaupan lisääntyessä ulkomailta luvatta tapahtuva etämyynti suomalaisille kuluttajille johtaa kuitenkin ongelmiin. Osa myyjistä huolehtii valmisteverojen maksamisesta, mutta osa ei. Alkoholijuomien toimittamisessa suoraan kuluttajille ei välttämättä noudateta mitään alkoholilain säännöksiä. Käytännössä ulkomailta tapahtuvasta etämyynnistä on jo tullut rinnakkainen alkoholijuomien markkinapaikka, josta monet kuluttajat tilaavat alkoholijuomia verotta. Kysymys on paitsi terveystaloudellista ja veropolitiikasta, myös tasapuolisen kilpailun edellytyksistä suomalaisille yrityksille.

2.3.2 Alkoholihaittojen kehitys

Voimassa olevan alkoholilain tavoitteena on alkoholin aiheuttamien haittojen ehkäiseminen. Samasta tavoitteesta säädettiin myös vuoden 1968 alkoholilaisissa.

Alkoholin kulutus on kuitenkin moninkertaistunut 1960-luvun lopulta. Reilun sukupolven aikana kaikki eri tavoin luokitellut alkoholihaitat ovat lisääntyneet. Esimerkiksi alkoholikuolleisuus on lähes nelinkertaistunut.

Merkittävä kasvu on ollut mahdollista siksi, että alkoholijuomien kulutus ja alkoholihaitat olivat 1960-luvulla eurooppalaisittain poikkeuksellisen vähäisiä. Yleinen elintason nousu, kaupungistuminen, naisten siirtyminen työelämään ja vapaa-ajan lisääntyminen ovat lisänneet kaikkien väestöryhmien mahdollisuuksia alkoholijuomien kulutukseen. Erityisesti kuluttajien käytettävissä olevien tulojen kasvu selittää suuren osan alkoholinkulutuksen kasvusta ja kulutustason vaihtelusta. Muissa Pohjoismaissa kulutus ei kuitenkaan ole kasvanut niin paljon kuin Suomessa.

Alkoholijuomien kulutusta ja kauppaa rajoittavaa lainsäädäntöä on myös purettu poliittisilla päätöksillä. Ennen vuotta 1995 alkoholipolitiikan keskeisiin periaatteisiin kuuluivat yksityisen voitontavoittelun rajoittaminen kattavalla monopolijärjestelmällä, alkoholin fyysisen saatavuuden rajoittaminen ja alkoholijuomien hintojen pitäminen korkeina. Suomen EU-jäsenyys edellytti nimenomaisesti silloisen monopolijärjestelmän purkamista eli alkoholimarkkinoiden vapauttamista kilpailulle. Kaikkien käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien vapauttaminen kauppoihin oli perusteltua oluen ja siihen verrattavien alkoholijuomalajien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta.

Suhtautuminen alkoholijuomien markkinointiin ja käyttöön on myös muuttunut vapaammaksi. Vaikka EU-oikeus ei sitä edellyttänyt, mietojen alkoholijuomien mainonta päätettiin vuoden 1995 alkoholilaissa sallia tietyin rajoituksin. Samalla kumottiin alkoholijuomien nauttimiskielto julkisilla paikoilla ja tätä sääntelyä uudistettiin myöhemmin vuonna 2002 järjestyslailla.

EU-jäsenyys on edellyttänyt alkoholin matkustajatuonnin vapauttamista. Vuonna 2004 alkoholiveroa päätettiin alentaa keskimäärin kolmanneksella samalla, kun alkoholijuomien matkustajatuonti toisista jäsenmaista vapautettiin ja Viro liittyi EU:n jäseneksi.

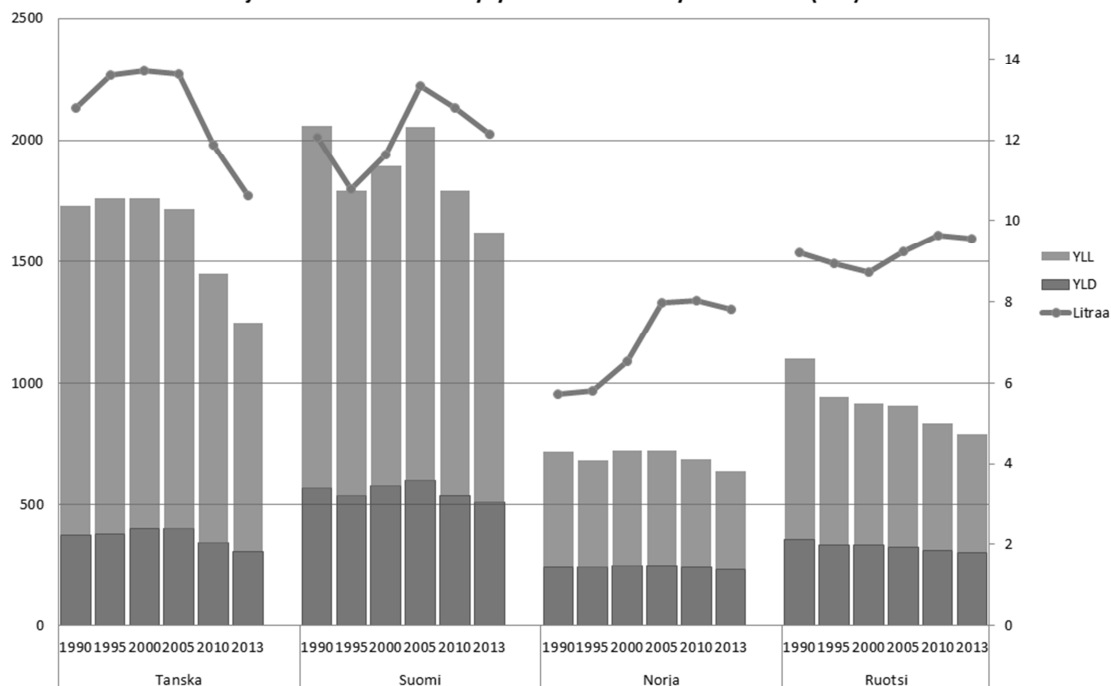
Vuosina 2008 ja 2009 toteutetut alkoholiveron korotukset käänsivät alkoholin kokonaiskulutuksen laskuun. Kokonaiskulutus absoluuttisena alkoholina asukasta kohti laski veronkorotusten jälkeen nopeasti 12,7 litrasta 12 litraan absoluuttista alkoholia 15 vuotta täyttänyttä kohti. Vuosina 2012 ja 2014 toteutettujen alkoholiveron korotusten jälkeen alkoholin kokonaiskulutus laski vuonna 2015 jo alle 11 litraan. Huomionarvoista on, että tilastoimaton kulutus ja matkustajatuonti eivät ole lisääntyneet, vaan ne ovat edelleen suunnilleen vuoden 2006 tasolla.

Alkoholin kulutuksen lähes kymmenen vuotta jatkunut lasku näkyy myönteisenä kehityksenä myös haittatilastoissa. Vähentäminen on suurinta tilastoidun historian aikana. Kun esimerkiksi alkoholinkäyttöön liittyvä työikäisten kuolleisuus kaksinkertaistui parin edellisen vuosikymmenen aikana, se on nyt lähes kymmenen vuoden ajan vähentynyt. Vuoden 2004 alkoholiveron alennuksen jälkeen alkoholikuolleisuus kasvoi äkillisesti ja saavutti huippulukeman vuonna 2007, jolloin alkoholisairauksiin ja –myrkytyksiin kuoli 40 henkeä jokaista 100 000 15 vuotta täyttänyttä kohden. Vuodesta 2008 alkoholikuolleisuus on laskenut. Nykyinen 29 hengen taso vuonna 2015 on kuitenkin kaksinkertainen esimerkiksi 1970-luvun loppuun verrattuna.

Haittojen vähenemisestä huolimatta alkoholi on vakavimpia yksittäisiä hyvinvoinnin ja terveyden uhkatekijöitä Suomessa. Kansainvälisessä sairaustaakkaa koskevassa tutkimuksessa Suomi oli vuonna 2013 ainoa Länsi-Euroopan maa, jossa alkoholinkäyttö oli yksi kolmesta tärkeimmästä riskitekijästä, joiden takia menetetään toimintakykyisiä elinvuosia. Muut kaksi tärkeintä tekijää olivat kohonnut verenpaine ja lihavuus, joissa kummassakin runsas alkoholinkäyttö voi olla myötävaikuttavana tekijänä.

Kansaneläkelaitoksen alkoholisairauksien perusteella myöntämien työkyvyttömyyseläkkeiden määrä kasvoi vuoden 2004 veronalennuksen jälkeen siten, että huippuvuosina 2009–2011 eläkkeitä oli voimassa keskimäärin 11 600 ja niiden osuus työkyvyttömyyseläkkeistä oli 7,4 prosenttia. Tämän jälkeen määrä on laskenut lähes vuoden 2003 tasolle. Vuoden 2015 lopussa alkoholisairauksien perusteella myönnettyiksi kirjattujen eläkkeiden määrä, hieman vajaat 8600, oli 6,5 prosenttia voimassa olevista työkyvyttömyyseläkkeistä.

Alkoholista ja alkoholin käytöstä (litroina puhdasta alkoholia/henkilö/vuosi) aiheutuva sairaustakka Pohjoismaissa vuosina 1990-2013 - Ikävakioidut menetetyt toimintakykyiset elinvuodet 100 000 henkilöä kohti. Taulukossa erotettu ennenaikaiset kuolemat (YLL) ja alentuneen toimintakyvyn vuoksi menetetyt elinvuodet (YLD).

Kuvio 3. Alkoholista ja alkoholin käytöstä aiheutuva sairaustakka Pohjoismaissa vuosina 1990—2013. Lähde: Agardh E. ym. : Alcohol-attributed disease burden in four Nordic countries: a comparison using the Global Burden of Disease, Injuries and Risk Factors 2013 study. *Addiction*. 2016 Oct;111(10)

Sekä miesten että naisten alkoholinkäyttö ja humalajuominen ovat viime vuosikymmenten aikana lisääntyneet kaikissa ikäryhmissä. Juomiskulttuurissa suurin muutos on tapahtunut naisten alkoholinkäytössä. Vuodesta 1968 vuoteen 2008 miesten alkoholin kulutus kaksinkertaistui mutta naisten kulutus kuusinkertaistui. Miehet juovat kuitenkin edelleen lähes kolme neljäsosaa kaikesta alkoholista ja miesten alkoholikuolleisuus on 4—7-kertainen naisiin verrattuna. Sukupuolten välisestä lähes kuuden vuoden erosta elinajanodotteessa arviolta viidesosa on johtunut alkoholiin liittyvistä kuolemista.

Myös sosiaaliryhmien välillä on suuria eroja alkoholihaittojen kokemisessa. Sosiaaliryhmien erot elinajanodotteessa kasvoivat merkittävästi 1988—2007. Kasvu johtui pääasiassa alkoholikuolleisuuden lisääntymisestä alimmassa tuloviidenneksessä. Eron kasvu pysähtyi 2010-luvulla ja jopa kaventui hieman, kun alkoholisyyistä johtuva sekä tapaturma- ja väkivaltakuolleisuus väheni alimmissa sosiaaliryhmissä etenkin miehillä. Naisten joukossa kehitys ei ole ollut yhtä suotuisa. Vähiten koulutettujen naisten syöpäkuolleisuus on jopa kasvattanut sosioekonomisia eroja. Vuosina 2011—2014 miehillä 40 prosenttia tuloryhmien elinajanodotteen eroista johtui alkoholikuolleisuudesta ja naisilla 25 prosenttia. (Tarkiainen L ym. Sosiaaliryhmien elinajanodote-erojen kasvu on pääosin pysähtynyt. *Lääkärilehti* 72 (9), 2017). Terveiden tasa-arvo on pitkäaikainen terveystoimittainen tavoite, jonka saavuttamisessa alkoholihaittojen

vähentäminen erityisesti miesten joukossa ja erityisesti alimmissa sosioekonomisissa ryhmissä auttaisi huomattavasti.

Vanhempien päihteidenkäyttö on usein syynä pienten lasten huostaanottoon. Nuorten huostaanoton syynä on usein nuoren oma päihteidenkäyttö ja käytöshäiriöt. Lasten ja nuorten sijoitukset kodin ulkopuolelle lähes kaksinkertaistuivat vuosina 1991—2007. Keskeisiksi syiksi kasvuun on todettu alkoholin ja muiden päihteiden käytön lisääntyminen ja taloudelliset vaikeudet. Vuoden 2015 aikana oli kodin ulkopuolelle sijoitettuna 17 664 lasta ja nuorta, hieman useampi kuin yksi sadasta.

Alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten alkoholinkäyttö lisääntyi 1990-luvun lopulle saakka mutta on vähentynyt koko 2000-luvun ajan. Alkoholinkäytön aloittamiseen ja yleistymiseen vaikuttavat nuorilla useat suojaavat ja riskitekijät samanaikaisesti ja toisiinsa kytkeytyneinä. Vanhemmat, sisarukset, ystävät, koulu, harrastusyhdistykiset ja muu lähipiiri muokkaavat sekä alkoholinkäyttöä ehkäiseviä että siihen kannustavia asenteita. Vaikka alaikäisten ei tulisi saada alkoholijuomia käyttöönsä, myös alkoholinkäytön näkyvyys arkielämässä esimerkiksi mainonnan näkyvyyden ja vähittäismyyntipaikkojen kautta sekä alkoholijuomien hintataso vaikuttavat heidän juomiseensa.

Ei voida varmuudella sanoa, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet lasten ja nuorten alkoholinkäytön vähenemiseen 2000-luvulla. Joka tapauksessa vuoden 2015 ESPAD-tutkimuksen mukaan alkoholin saatavuus nuorille on koko 2000-luvun vaikeutunut, kun alaikäisille myynnin valvonta on tiukentunut. Erityisesti vähittäiskaupan ikäraja-valvonta on lähentynyt Alkon tasoa. Erityisesti nuoriin kohdistuvaa alkoholimainontaa on rajoitettu huomattavasti vuodesta 2008.

Alkoholinkäyttöön liittyvien sosioekonomisten terveyserojen synty alkaa jo teini-iässä, kun juomatavat eriytyvät koulu-uran etenemisen mukaan. Kouluterveyskyselyn mukaan alkoholinkäyttö on vähentynyt lukio-opiskelijoiden joukossa voimakkaammin kuin ammattiin opiskelevien joukossa. Vuonna 2015 vähintään kerran kuussa humalaan juovia oli lukion 1. ja 2. luokan oppilaista 18 prosenttia, mutta ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista 31 prosenttia.

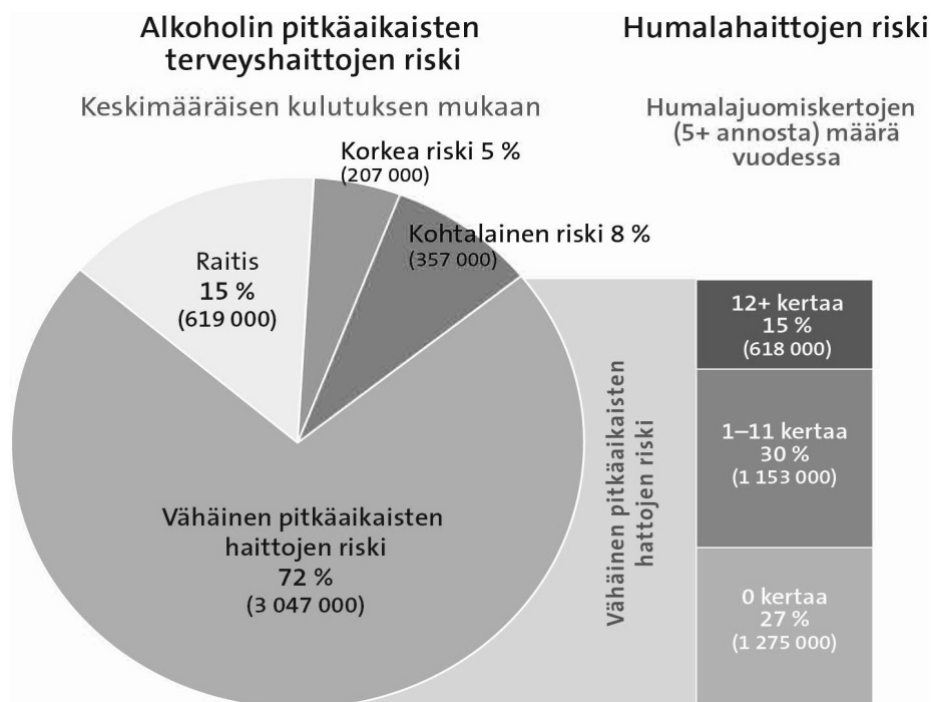
Kun nuorten alkoholinkäyttö yleisesti on vähentynyt koko 2000-luvun, tämä trendi ei ole koskenut koko ikäluokkaa. Alkoholin käyttö ja humalajuominen ovat selvästi lisääntyneet niillä 14—16-vuotiailla nuorilla, joiden perheiden sosioekonominen asema on heikoin ja joilla on masennusta. (Torikka A & al. Trends in alcohol use among adolescents from 2000 to 2011: The role of socioeconomic status and depression. *Alcohol and Alcoholism* 1—8, 2016).

Runsas alkoholinkäyttö on yleisintä niiden joukossa, jotka eivät ole perusasteen jälkeen hakeutuneet jatkokoulutukseen, ja myös työttömien joukossa. Nuorena aikuisena runsaasti alkoholia käyttäneiden on todettu myöhemmällä iällä päätyvän muita useammin työkyvyttömyyseläkkeelle (Böckerman P & al. Does drinking lead to a disability pension? *Preventive medicine* 86, 130—135, 2016).

Koulutukseen pääsyä on edistetty vuonna 2013 käyttöön otetun nuorisotakuun mukaisesti. Sekä työstä että koulutuksesta syrjäytyneiden osuus on vähentynyt 15—19 vuotiaiden joukossa mutta kasvanut vanhemmissa ikäryhmissä. Vuonna 2010 syrjäytyneitä 15—29-vuotiaita nuoria oli 51 300 eli noin viisi prosenttia ikäluokasta. Syrjäytymisen kovassa ytimessä oli 32 500 nuorta, jotka eivät olleet rekisteröityneet edes työttömiksi työnhakijoiksi. Näiden tilastojen ulkopuolelle jäävien nuorten tilanteista tiedetään vain vähän, mutta mielenterveys- ja päihdeongelmilla lienee osuutta sekä syy- että seuraustekijöinä (Myrskylä P.: Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA Analyysi 19/2012).

Kasvavana huolen aiheena viime vuosina on ollut ikääntyvien lisääntyvä alkoholinkäyttö ja siihen liittyvät haitat (Simojoki K. Suomen Lääkärilehti 71 (6), 2016). Osin on kyse siitä, että määriksi sukupolveksi kutsutut suuret ikäluokat ovat pitäneet kiinni nuorena omaksutusta alkoholinkäyttötavasta. Runsas alkoholinkäyttö saattaa myös kytkeytyä elämänmuutoksiin, esimerkiksi leskeksi tai eläkkeelle jäämiseen. Lisäksi satunnaiseenkin runsaaseen juomiseen liittyy ikääntyneillä merkittävä tapaturmariski.

Väestön juomatapojen muutos on laajentanut alkoholinkäyttäjien joukkoa ja lisännyt alkoholinkäyttötilanteita. Suurimmalla osalla suomalaisista keskimääräinen alkoholinkulutus jää tasolle, jossa terveyshaittojen riski on vähäinen. Vuoden 2016 juomatapatutkimuksen mukaan noin 13 prosenttia väestöstä kuluttaa kuitenkin alkoholia niin paljon, että terveyshaittojen riski on kohtalainen tai korkea. Lisääntynyt hillitty alkoholinkäyttö ei ole syrjäyttänyt humalajuomista. Humalajuominen on tavanomaista paljon alkoholia kuluttavien joukossa ja humalakertoja on myös useimmilla niistä, joiden keskimääräinen alkoholinkulutus on hillittyä. Satunnaisestakin humalajuomisesta aiheutuu paitsi yksilöllinen haittariski, myös yhteiskunnallisesti merkittävä haitta-kuorma. Pääosin hillitysti mutta joskus humalaan juovat voivat väestötasolla kokea ja aiheuttaa jopa enemmän haittoja kuin määrällisesti pienempi riski- ja ongelmajuojien joukko. Kun kohtalaisen tai korkean riskitason juojia on runsaat 500 000 ja keskimäärin kohtuullisesti, mutta vähintään kerran kuussa humalaan juovia runsaat 600 000, on pitkäaikaisen tai humalajuomisen riskeille altistuvia suomalaisia kaikkiaan noin 1,2 miljoonaa. Kohtuullisesti alkoholia käyttäviä, jotka eivät koskaan juo humalaan asti, on vain hieman enemmän.

Kuvio 4. Alkoholin pitkäaikaisen käytön ja humalajuomisen riskit väestötasolla. Lähde: THL.

Erityisenä huolena on, että alkoholinkäytöstä aiheutuvat haitat jakautuvat väestössä epätasaisesti ja sosiaali- ja terveydenhuolto kykenee korjaamaan syntyneitä vaurioita vain rajallisesti. Alkoholinkäytöstä aiheutuu terveys- ja mielenterveyshaittojen lisäksi sosiaalisia ja taloudellisia

sia haittoja paitsi käyttäjälle itselleen, hänen lähiympäristöönsä, työyhteisöönsä ja koko yhteiskuntaan.

Toisaalta alkoholipolitiikka on alue, jossa terveys kaikissa politiikoissa –lähestymistavan hyödyt on helppo nähdä. Alkoholii liittyy sosiaali- ja terveyspolitiikan lisäksi moniin muihin politiikan alueisiin (esimerkiksi elinkeinopolitiikka, kauppapolitiikka, veropolitiikka, maatalouspolitiikka, liikennepolitiikka, oikeuspolitiikka, nuorisopolitiikka jne.).

Alkoholilainsäädännön ja alkoholipolitiikan vaikutuksia alkoholihaittoihin voidaan kuvata kahdella yleisellä havainnolla: Jos suuria alkoholipoliittisia päätöksiä ei ole tehty, väestön juomatavoilla sekä alkoholin kulutusta ja haittoja kuvaavilla luvuilla on taipumus pikemminkin pysyä ennallaan kuin muuttua ”itsestään”. Toisaalta suuret muutokset alkoholin hinnassa tai saatavuudessa ovat johtaneet suuriin muutoksiin kulutuksessa, juomatavoissa ja alkoholihaitoissa. Tästä ovat esimerkkeinä vuoden 1969 alkoholi- ja keskiolutlain vaikutukset, vuoden 2004 alkoholiveron alennuksen seuraukset sekä 2008—2014 toteutettujen veronkorotusten jälkeinen kehitys.

2.3.3 Alkoholilain rakenne ja viranomaisvalvonta

Alkoholilainsäädäntö koostuu vuonna 1994 säädetyistä alkoholilaista ja sen nojalla annetuista valtioneuvoston ja sosiaali- ja terveysministeriön asetuksista. Alkoholilakia on yli 20 vuoden aikana muutettu useasti ja esimerkiksi anniskeluluvan myöntämisen edellytyksistä on pyritty säätämään lain tasolla. Asetuksissa säädetään silti esimerkiksi joistakin elinkeinoluvan myöntämisen edellytyksistä.

Vuoden 2000 perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Perustuslaki edellyttää siten uudelta alkoholilainsäädännöltä nykyistä yksityiskohtaisempaa sääntelyä eli asetustasolla säädettyjä velvollisuuksia tulee uudistuksessa siirtää lakitasolle.

Lakia tarkempien säännösten antaminen asetuksella ei aina ole välttämätöntä. Asetuksenantovallan antamista harkittaessa tulisi huolellisesti arvioida, missä määrin oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään tarkemmin asetuksella ja missä määrin niistä tehdään hallintopäätöksiä soveltamalla suoraan lakia.

Lupahakemusten käsittely kuluttaa viranomaisten voimavaroja ja lupien hakeminen työllistää myös elinkeinonharjoittajia. Lupamenettelyjen ja hallinnollisen taakan vähentäminen yritystoiminnalta on valtionhallinnon kehittämisen yksi tavoite. Alkoholilain säännökset ovat paikoin hyvin yksityiskohtaisia ja lupamenettelyt kaavamaisia. Lainsäädäntö on edelleen perustunut vanhalle tausta-ajatukselle, jonka mukaan Alkon yksityiskohtaista ohjeistusta tarvittiin erityisesti ravintolaelinkeinoon valvomiseksi. Esimerkiksi alkoholijuoma-asetuksen 24 §:ssä säädetään hyvin yksityiskohtaisesti siitä, minkä kokoisia juoma-annoksia asiakkaalle saa kerrallaan myydä. Sen sijaan alkoholilaissa ei ole säädetty elinkeinonharjoittajien yleisestä omavalvonnasta, joka perustuisi luvanhaltijoiden omaehtoiisiin toimintamalleihin ja vastuuseen.

Lupajärjestelmä toisaalta mahdollistaa kohdennetun jälkivalvonnan, joka tarvitsee tietoja valvottavista ja mahdollisista epäkohdista. Lupajärjestelmä ja siihen liittyvä tiedonkeruu myös tukee harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa.

Alkoholilainsäädännön valvonnassa on tullut esiin useita säännösten tarkennus- ja täsmennys-tarpeita, jotka vaikuttavat valvonnan toimivuuteen, yritystoiminnan toimintaedellytyksiin ja oikeusturvaan.

Esimerkiksi ravintoloiden vastaavien hoitajien hyväksymiseen liittyvät menettelyt edellyttävät uudistusta, sillä yksittäisten työntekijöiden ammattipätevyyttä arvioidaan vain luvanhakijan eli työnantajan tekemän hakemuksen käsittelyn yhteydessä.

Alkoholilain lupa- ja valvontaviranomaisina toimivat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ja aluehallintovirastot. Poliisin tehtävänä on valvoa yleistä järjestystä vähittäismyynti- ja anniskelupaikoissa. Kunnan viranomaisilla ei ole varsinaisia lupa- tai valvonta-tehtäviä, vaikka esimerkiksi tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvat myöntää kunta.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen valmistelussa on harkittu, tulisiko lupa- ja valvontatehtävi-en kuulua valtion vai kunnan viranomaisille. Valtionhallinnon etuna kuntiin verrattuna on ol-lut, että se kykenee huolehtimaan alan toimijoiden valtakunnallisesta ja yrityskohtaisesta yh-denvertaisuudesta. Kuntatason päätöksenteon hyötynä puolestaan olisi paikallisten tarpeiden ja olosuhteiden huomioon ottaminen.

Pääministeri Juha Sipilän hallitus on vuonna 2017 toteuttamassa aluehallinnon uudistusta, jonka tavoitteena on sovittaa yhteen valtion aluehallinto ja maakuntahallinto. Tässä valmiste-lussa ainakin alueellinen alkoholihallinto siirrettäisiin toimivallaltaan selkeille itsehallintoalu-eille, maakunnille.

Jos alkoholilain kokonaisuudistus tulee voimaan ennen aluehallinnon uudistusta, alkoholilain viranomaisvalvonta järjestettäisiin ensin nykyisen mallin mukaisesti. Alueellisen alkoholihal-linnon tehtävät siirrettäisiin tämän jälkeen maakunnille alkoholilain muutoksella.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

3.1.1 Sosiaali- ja terveystieteelliset tavoitteet

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa on viisi strategista tavoitetta, joilla on yhteensä 26 kärkihanketta. Hallitusohjelmaan on kirjattu kymmenen vuoden tavoitteeksi hy-evinvoinnin ja terveyden strategisen tavoitteen osalta, että suomalaiset voisivat paremmin ja kokisivat pärjäävänsä erilaisissa elämäntilanteissa. Tavoitteena on, että terveys- ja hyvinvoin-tierojen tulisi kaventua, eri-ikäisten ihmisten vastuuta omasta terveydentilasta sekä elämänta-voista olisi tuettu sekä lasten ja perheiden hyvinvointi ja omat voimavarat olisivat vahvistu-neet. Hallituksen kärkihankkeita ovat tähän liittyen ”terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja terveyserojen vähentäminen” sekä ”lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma”.

Suomalaisten terveys ja hyvinvointi ovat kohentuneet viimeisten vuosikymmenten aikana. Elinajanodote on pidentynyt.

Sukupuolella, siviilisäädellä ja sosioekonomisella asemalla on kuitenkin merkittävä vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin. Naiset elävät miehiä terveellisemmin ja vaikuttavat samalla puo-lisonsa elintapoihin. Yksinelävien miesten elintavat ovat usein terveydelle epäedullisempia kuin avioliitossa elävien. Ylemmissä tulo- ja koulutusryhmissä eletään pidempään ja terveem-pänä kuin alemmissa ryhmissä. Sosioekonomiset erot näkyvät jo lasten ja nuorten elintavoissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin on havaittu siirtyvän sekä hyvällä että huonolla tavalla sukupolvelta toiselle. Suomalaisten terveys ja hyvinvointi eroaa myös alueittain.

Terveyden eriarvoisuus tarkoittaa suurta määrää ennenaikaisia kuolemia, sairastumisia ja toimintakyvyn menetyksiä. Suurten väestöryhmien huono terveys heikentää koko väestön keskimääräistä terveyden tasoa. Työvoiman riittävyys ja palvelujen riittävyys vaarantuvat. Ihmisten terveysongelmat heijastuvat myös sosiaalisena syrjäytymisenä, joka aiheuttaa yhteiskunnalle huomattavia kustannuksia.

Väestön terveys ja toimintakyky voivat kohentua merkittävästi ainoastaan siinä tapauksessa, että saavutetaan huomattavaa edistystä niissä isoissa väestöryhmissä, joissa valtaosa terveysongelmista ja toimintarajoitteista koetaan. Väestöryhmien väliset erot terveydessä ja sen määrittäjissä ovat jyrkimmät nuorilla aikuisilla eli huomisen keski-ikäisillä ja iäkkäillä. Esimerkiksi alkoholikuolemista noin 50 % voitaisiin välttää, jos alkoholikuolleisuus saataisiin koko väestössä yhtä harvinaiseksi kuin se on nyt korkea-asteen koulutuksen saaneilla.

Alkoholilainsäädännön tavoitteena on ollut vähentää alkoholista aiheutuvia haittoja yksilöille ja yhteiskunnalle. Aiemmat uudistukset eivät ole tässä onnistuneet.

Kansainvälisen tautitaakkaa koskevan tutkimuksen mukaan alkoholinkäyttö ja tupakointi olivat vuonna 2015 korkean verenpaineen ja epäterveellisen ruokavalion ohella tärkeimmät väestön terveyttä heikentävät riskitekijät Suomessa. Alkoholit ja tupakka aiheuttavat yhdessä puolet sosioekonomisista kuolleisuuseroista.

Jos uudistuksen päätavoite olisi vähentää alkoholin aiheuttamia haittoja, kustannus-hyötysuhteeltaan tehokkaimmat keinot ovat WHO:n ja OECD:n sekä lääketieteellisten ja yhteiskuntatieteellisten tiedeyhteisöjen mukaan koko väestöön kohdistuvat keinot: saatavuuden rajoittaminen, verotus ja mainonnan rajoitukset. Näitä keinoja käytetään tavalla tai toisella kaikissa EU-maissa alkoholihaittojen vähentämiseksi ja myös tupakoinnin vähentämiseksi lähes kaikissa maailman maissa.

Tehokas alkoholihaittojen vähentäminen kuitenkin edellyttää keinojen määrätietoista käyttöä. OECD:n simulaatiotutkimuksessa terveyshaittojen väheneminen ja kustannussäästöt pitkällä aikavälillä todettiin tilanteessa, jossa kuluttajahintoja nostettaisiin keskimäärin 10 prosentilla käyttäen alkoholin verotusta tai määräämällä puhtaalle alkoholille minimihinta. Tapaturmia, rattijuopumusta ja pahoinpitelyjä vähennettäisiin vastaavasti lyhentämällä anniskeluaikoja kahdella tunnilla kaupunkikeskustoissa. Kustannuksia näiden keinojen käyttö aiheuttaisi huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi mini-interventio eli alkoholin riskikuluttajille annettu lyhytneuvonta tai kouluissa toteutettu valistus. Edellytyksenä mini-intervention vaikuttavuudelle oli kaikissa perusterveydenhuollon toimipisteissä systemaattisesti toteutettava lääkärin antama neuvonta yhdistettynä elämäntapaohjaukseen. Edellytyksenä pitkän aikavälin vaikuttavuudelle nuorten alkoholinkäyttöön oli jokaiselle 13-vuotiaiden vuosiluokalle toteutettava kaksivuotinen elämänhallintataitoja vahvistava koulutus työpajoihin (Tackling Harmful Alcohol Use: Economics and Public Health Policy. OECD 2015).

Toisaalta esimerkiksi alkoholijuomien saatavuuden rajoittamista myös vastustetaan etenkin elinkeinoelämän piirissä. Vastustusta on kansalaistenkin piirissä, joskin enemmistö suomalaisista pitää hyväksyttävänä nykyistä vähittäismyyntijärjestelmää. Vuoden 2016 juomatapatutkimuksessa ja THL:n vuonna 2017 teettämässä mielipidekyselyssä lähes kaksi kolmannesta vastaajista kannatti nykyistä tai nykyistä tiukempaa alkoholipoliittista linjaa. Alkoholipoliittikan väljentämistä kannatti vajaa kolmannes. Valtaosa juomatapatutkimuksen vastaajista oli sitä mieltä, että päivittäistavarakauppojen tulisi jatkaa korkeintaan 4,7 tilavuusprosenttisen

käymisteitse valmistettujen juomien myyntiä kuten tähänkin asti. Mielipidekyselyn vastaajista puolet oli sitä mieltä, että päivittäistavarakaupoissa tulisi myydä myös A-olutta. Väljempää alkoholipolitiikkaa toivovat erityisesti paljon alkoholia kuluttavat ja usein humaltuvat miehet. Naisista ja kohtuukäyttäjistä väljentämistä toivoi vain reilu 20 %. Taloustutkimuksen Päivittäistavarakauppa ry:lle vuonna 2016 tekemässä tutkimuksessa 16 prosenttia vastaajista ei osannut lainkaan olutta päivittäistavarakaupoista ja 35 prosenttia ostaisi niistä mieluiten enintään 4,9-prosenttisia oluita.

3.1.2 Talouspoliittiset tavoitteet

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen talouspolitiikan tavoitteena on nostaa Suomen talous kestävästi kasvun ja kohenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan rahoitus.

Hallitusohjelmaan on kirjattu työllisyyden ja kilpailukyvyn strategisen tavoitteen osalta, että työn tekeminen ja työn teettäminen on aina kannattavaa ja että Suomi on kilpailukykyinen maa, jossa yrittäminen, omistaminen ja investoiminen on nykyistä kannattavampaa. Tähän liittyen kärkihankkeita ovat ”kilpailukyvyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla” ja ”digitalisaatio, kokeilut ja normien purku”. Hallitus pyrkii myös siihen, että velkaantuminen suhteessa bruttokansantuotteeseen taittuu vaalikauden loppuun mennessä ja velaksi eläminen lopetetaan vuonna 2021 siten, että kokonaisveroaste ei nouse. Keskeinen julkisen talouden kestävyyttä turvaava uudistus on maakunta- ja sote-uudistus.

Hallituksen talouspolitiikan taustalla on havainto, että suurten ikäluokkien ikääntyessä eläke- ja terveydenhuoltomenot kasvavat seuraavien 20 vuoden aikana. Koska ennustettu talouden kasvu ja työllisyysaste eivät riitä rahoittamaan lakisääteisiä julkisia palveluita ja etuuksia, puhutaan noin kolmen prosentin kestävyysvajeesta suhteessa bruttokansantuotteeseen. Juuri työllisyysasteen kohottaminen on tämän vuoksi hallituksen talouspolitiikan keskeinen tavoite. Keskeisiä toimia ovat esimerkiksi vientiteollisuuden kilpailukyvyn parantaminen ja yrittäjyyspaketti, jonka tarkoitus on tukea pienyritysten työllistämismahdollisuuksia.

Alkoholijuomien anniskelun osuus alkoholijuomien kokonaiskulutuksesta on suhteellisen pieni, mutta sen osuus alkoholin myynnin arvosta on suhteellisen suuri. Anniskelun osuus alkoholialan verokertymästä ja työllisyydestä puolestaan on huomattavan suuri. Finanssi- ja työllisyyspolitiikan ja myös sisäisen turvallisuuden näkökulmasta anniskelumyynnin suhteellisen osuuden kasvattamisen hyödyt voisivat olla suuremmat kuin siitä aiheutuvat kustannukset ja haitat.

Vaikka alkoholijuomien matkustajatuonti on pysynyt melko tasaisena viime vuosina, se muodostaa lähes 20 prosenttia väestön alkoholin kulutuksesta. Erityisesti Virosta tuotava alkoholi kilpailee suomalaisen vähittäismyynnin kanssa ja tämän kilpailuasetelman on nähty vähentäneen suomalaisia verotuloja ja kauppaa. Koska Viro on nostamassa erityisesti oluen ja muiden panimotuotteiden alkoholiveroa merkittävästi, alkoholijuomien matkustajatuonti vähenee vuodesta 2017 lukien merkittävästi. Etenkin oluen matkustajatuonti vähenee todennäköisesti jo ennen alkoholilain uudistuksen voimaantuloa vähintään neljänneksen nykyisestä.

Viimeaikaiset alkoholiveron korotukset ovat kuitenkin vähentäneet erityisesti panimoiden ja päivittäistavarakaupan alkoholijuomien myyntiä. Vuoden 2016 alusta toteutettu aukioloaikojen vapauttaminen on lisäksi ilmeisesti saattanut pieniä kauppiaita taloudellisiin vaikeuksiin. Alkoholin myynnin osuus koko myynnistä on pienillä ruokakaupoilla suhteellisesti suuri. Lisäämällä alkoholin vähittäismyyntiä voitaisiin tukea sekä panimoteollisuutta että päivittäistavarakauppaa elinkeinolle hankalassa tilanteessa.

Hallitus pyrkii myös yleisesti vähentämään yrityksille aiheutuvaa sääntelytaakkaa. Ministeriöt vastaavat tältä osin esimerkiksi siitä, että yrityksille aiheutuvia hallinnollisia kustannuksia arvioidaan osana säädösvalmistelun vaikutusarviointia.

Uudistuksen valmistelussa on käynyt selväksi, että nykyiset säännökset aiheuttavat paikoin tarkoituksetonta sääntely- ja hallinnollista taakkaa. Kaikki nykyisin käytössä olevat rajoitukset eivät juuri vaikuta alkoholin kulutukseen tai sen aiheuttamiin haittoihin. Erityisesti alkoholi-juomien anniskelua koskevilla säännöksillä on edelleen vuoden 1932 väkijuomalain ja Oy Alko Ab:n anniskeluohjeiden mukaisia kieltoja ja rajoituksia, joiden merkitys on vähentynyt vuosikymmenten kuluessa. Epätarkoituksenmukaisista rajoituksista voitaisiin luopua tai niitä voitaisiin keventää samalla, kun valvonnassa vahvistetaan omavalvonnan ja elinkeinon oman vastuun merkitystä.

Tällaisia säännöksiä ovat esimerkiksi alkoholilain 21 b §:n säännös anniskelupaikan vastaavan hoitajan erityisistä kelpoisuusvaatimuksista, 21 c §:n säännös, joka edellyttää koko anniskelupaikan olevan luvanhaltijan yksinomaisessa hallinnassa, alkoholiuoma-asetuksen 24 §:n säännökset asiakkaille kerrallaan anniskeltavista alkoholiannoksista ja niiden mittaamisesta sekä jatkoaika-asetuksen 6 §:n säännös, jonka mukaan anniskelupaikka on suljettava puoli tuntia anniskeluajan päättymisen jälkeen.

Alkoholilain mukaisten lupien saamisen edellytyksiä, viranomaisten tarkastus- ja tiedonsaantioikeuksia, rikkomusten seuraamuksia ja muutoksenhakua koskevat säännökset voitaisiin myös koota selkeäksi kokonaisuudeksi. Tällä tavoin lupahallintoa ja valvontaa voitaisiin kohdentaa neuvontaan ja opastukseen ja valvonnan hallinnollinen taakka kevenisi.

3.1.3 Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen

Alkoholilainsäädäntö on historiansakin kautta edustanut ylhäältä alas -mallia, jossa alkoholi-poliittiset toimet on suunniteltu joko Alkon pääkonttorissa tai valtion keskushallinnossa. Sen jälkeen, kun kunnallinen alkoholitarkastus siirrettiin lääninhallituksille vuonna 1991, paikalliset vaikutusmahdollisuudet alkoholioloihin ovat liittyneet lähinnä haittojen seuraamiseen ja alkoholivalistuksen jakamiseen eri yhteyksissä.

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman tavoitteena on myös tukea kansalaisten vastuuta omasta terveydentilastaan sekä elämäntavoistaan. Alkoholilain uudistamisen yhteydessä olisi mahdollista edistää kansalaisten kykyä noudattaa terveellisiä elämäntapoja ja vaikuttaa omaan elinympäristöönsä.

Uudistuksella voitaisiin myös tukea kuntia kuntalain (410/2015) mukaisessa kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisessä. Uudistus voitaisiin kytkeä ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain (523/2015) periaatteeseen, jonka mukaan paikallisten tahojen toimintamahdollisuuksia kehitetään hyödyntäen paikallista alkoholi-, tupakka-, ja rahapelipolitiikan Pakka-toimintamallia. Toimintamallin mukaisesti on viimeisten kymmenen vuoden aikana useisiin kuntiin luotu yhteistyöverkostoja esimerkiksi elinkeinoelämän ja valvontaviranomaisten kanssa. Yhteistyön tarkoitus on tukea sekä virallisen valvonnan mahdollisuuksia että esimerkiksi vanhempien ja lähiyhteisöjen epävirallisen kontrollin mahdollisuuksia ehkäistä alaikäisille ja päihtyneille myyntiä ja anniskelua.

Alkoholilain uudistuksessa voitaisiin tukea paikallisia vaikutusmahdollisuuksia esimerkiksi siten, että kunta ja poliisi antaisivat lausuntoja alkoholilupahallinnolle uusien anniskelulupien mahdollisesti aiheuttamista haitoista. Nykyisin anniskelupaikkojen läheisyydessä asuvilla naapureilla ei juuri ole mahdollisuuksia ottaa kantaa mahdollisesti syntyviin melu- ja muihin

häiriöihin. Asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia voitaisiin lisätä sekä kunnan lausuntomenettelyn että muunlaisten vaikutusmahdollisuuksien avulla. Osana kunnallista itsehallintoa voisi myös olla mahdollista antaa kunnan määrittellä esimerkiksi alueittain, halutaanko alkoholi-juomien jatkoaika-anniskelua rajoittaa asukkaiden turvallisuuden edistämiseksi.

Paikallisia näkökohtia tulisi ottaa huomioon myös aluehallintovirastojen ja poliisin suorittaman valvonnan kohdentamiseksi valvontatarpeiden mukaisesti.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Hallituksen sosiaali- ja terveystaloudelliset ja talouspoliittiset tavoitteet eivät vaikuttaisi olevan ristiriidassa keskenään. Jos alkoholin kulutusta ja haittoja vähennettäisiin, väestön hyvinvointi ja terveys paransivat. Väestöryhmien terveyserot pienisivät, lasten ja perheiden etua edistettäisiin, työurat pitenisivät ja väestön työkyky turvattaisiin myös tulevana vuosikymmeninä. OECD:n esittämien arvioiden mukaan jäsenvaltioilla olisi vahvoja taloudellisia perusteita puuttua alkoholimarkkinoiden toimintaan ulkoisvaikutusten (taloudellisen tuottavuuden lasku, rikos- ja terveydenhuoltokustannukset) laajuuden vuoksi. Alkoholielinkeinon sääntelytaakan purkamisen vaikutukset jakautuvat tässä suhteessa kahteen ryhmään: joidenkin säännösten purkaminen lisäisi alkoholihaittoja ja – kustannuksia, kun taas joidenkin säännösten purkaminen ei välttämättä johtaisi negatiivisiin seuraamuksiin.

Lähtien nykytilanteesta alkoholilainsäädännön uudistamisen päälinjat voidaan karkeasti jakaa kolmeen toteuttamisvaihtoehtoon:

Ensiksi, jos alkoholin kulutusta ja alkoholihaittoja haluttaisiin vähentää alkoholilainsäädännöllä, siihen olisi käytettävissä tehokkaita keinoja. Tehokkain tiedossa oleva keino olisi luvanvaraisessa vähittäismyynnissä myytävien alkoholijuomien alkoholipitoisuuden alentaminen. Markkinoiden toimivuuden kannalta prosenttiraja voisi olla sama kuin Ruotsissa eli yli 3,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävät alkoholijuomat myytäisiin myös Suomessa vain Alkon myymälöistä. Arvioiden mukaan alkoholin kokonaiskulutus vähenisi tämän toimenpiteen seurauksena noin litran absoluuttisena alkoholina laskettuna 15 vuotta täyttäneellä asukkaalla kohti ja vastaavasti alkoholihaitat vähenisivät esimerkiksi siten, että noin 350 alkoholin aiheuttamaa kuolemaa vältettäisiin vuosittain. Toimenpide toteuttaisi käytännössä yksinään WHO:n kansantautien ehkäisyn ja hoidon toimintaohjelman tavoitteen vähentämällä alkoholin kokonaiskulutuksen noin kymmeneen litraan vuoteen 2025 mennessä, vaikka uudistuksessa samalla purettaisiin esimerkiksi anniskelua rajoittavia normeja.

Tässä vaihtoehdossa erityisesti oluen, siiderin ja long drink -juomien myynti kuitenkin vähenisi ja näiden alkoholijuomien valmistukseen ja myyntiin liittyvän elinkeinon toimintaedellytykset heikkenisivät. Vaikuttaa myös siltä, että kansalaisten enemmistö ei ylipäänsä halua, että alkoholin saatavuutta vähennettäisiin.

Toiseksi, jos alkoholihaittoja ei haluta vähentää näillä keinoin, olisi kuitenkin mahdollista säilyttää nykyiset alkoholilainsäädännön periaatteet ja samalla pyrkiä siirtämään alkoholijuomien nauttimista anniskelun suuntaan. Alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevia säännöksiä ei tällöin vapautettaisi vuonna 2016 toteutettua aukioloaikojen vapauttamista enempää, mutta erityisesti anniskelua rajoittavia normeja purettaisiin. Tällaisessa perusvaihtoehdossa alkoholin kokonaiskulutus ja haitat eivät välttämättä lisääntyisi, mutta uudistus suuntaisi kulutuskäyttäytymistä merkittävämmiin ravintola-alalle. Myös tässä vaihtoehdossa olisi mahdollista alentaa alkoholin kokonaiskulutus edellä mainitun WHO:n tavoitteen mukaisesti noin kymmeneen litraan, jos alkoholiverotusta nostettaisiin hallitusti suunnilleen samaan tahtiin kuin vuosina 2008–2014.

Kolmanneksi, jos uudistuksessa halutaan nostaa alkoholijuomien valmistuksen ja vähittäismyynnin elinkeinopoliittisia näkökohtia sosiaali- ja terveystaloudellisten näkökohtien rinnalle, alkoholin saatavuutta voitaisiin lisätä erityisesti vähittäismyynnissä. Alkoholijuomien saatavuuden ja tarjonnan lisääminen myös korostaisi hallitusohjelmassa tavoitteena olevaa yksilön vastuunottoa omasta terveydentilastaan ja elämäntavoistaan. Hallitusohjelman mukaan hallitus myös tukee sitä, että ihmiset ottaisivat vastuun omasta terveydentilastaan ja elämäntavoistaan. Tässä vaihtoehdossa sekä teoreettisen tiedon että käytännön kokemusten mukaan alkoholijuomien kokonaiskulutus ja haitat lisääntyisivät.

Alkoholielinkeinon toimintaa säätelevä alkoholilaki on alkoholipolitiikan kokonaisuudessa vain yksi, joskin keskeinen väline. WHO on painottanut, että alkoholihaittojen vähentämisessä paras tulos ja suurimmat kustannusten säästöt saavutetaan silloin, kun alkoholipolitiikan eri keinoja käytetään rinnan ja toisiaan tukien. OECD:n mukaan sääntelyä, verotusta ja terveydenhuollon toimia yhdistävä alkoholipolitiikka voi muodostaa ”kriittisen massan”, joka vaikuttaa myös juomatapoja ohjaileviin normeihin.

Ensisijaisesti ongelmajuojiin kohdennetusta keinoista, joilla pystyttäisiin vähentämään alkoholihaittoja väestötasolla ja saavuttamaan säästöjä kansantaloudessa, on varsin vähän näyttöä. Historiallinen esimerkki politiikasta, jonka tavoitteena oli rajoittaa nimenomaan liiallista alkoholinkäyttöä, on vastakirjajärjestelmä, josta Ruotsissa luovuttiin 1950-luvulla. Järjestelmässä alkoholijuomien ostajat rekisteröitiin, ostomäärät kiintiöitiin ja niitä seurattiin vastakirjan avulla.

3.2.1 Alkoholilainsäädännölle vaihtoehtoiset ja sitä täydentävät keinot

Alkoholilain kokonaisuudistuksen terveystavoitteita voidaan siis edistää myös esimerkiksi veropolitiikkaan, yleiseen hyvinvointi- ja sosiaali- ja terveystalouteen sekä erilaiseen yhteistyöhön liittyvillä keinoilla. Kaikilla hallinnonaloilla ja myös yhteistyöllä eri yhteiskunnan toimijoiden kanssa voidaan toteuttaa sellaisia toimia, joilla tuetaan alkoholihaittojen vähentämistavoitteita. Nämä keinot voivat vähentää alkoholihaittoja merkittävästikin, mutta niitä ei voida pitää alkoholilainsäädännön vaihtoehtona vaan pikemmin täydentävinä toimina. Kysymys lainsäädännölle vaihtoehtoisten keinojen käytöstä avaa myös keskustelun siitä, mikä olisi sellainen hyväksyttävä alkoholihaittojen taso, jonka saavuttamisen jälkeen haittoja ei enää ole syytä vähentää ja kaikkia käytettävissä olevia keinoja ei ole enää syytä käyttää.

Muun lainsäädännön alueelta alkoholiverotus on WHO:n ja OECD:n mukaan yksi tehokkaimpia keinoja vähentää alkoholihaittoja. Alkoholin kulutuksen viimeaikainen lasku jopa 15 %:lla on ollut ainakin osin seurausta vuosina 2008–2014 toteutetuista alkoholiveron korotuksista. Alkoholiveron korottaminen ja siihen osittain verrattava alkoholijuomien minimihinnan säätäminen on todennäköisesti ainoa käytettävissä oleva keino, jolla voidaan saada aikaan yhtä nopeita ja vaikuttavia tuloksia kansanterveyden tilassa kuin alkoholijuomien saatavuutta rajoittavalla lainsäädännöllä. Alkoholiverotuksen korottamisen taloudellinen tuotto tulee lisäksi valtiolle, mutta toisaalta sekä veronkorotuksen että minimihinnan kääntöpuolena on, että Suomen hintatason nousu voi lisätä matkustajatuontia. Alkoholijuomien saatavuuden sääntelyn ja alkoholiverotuksen erona on toisaalta, että saatavuuden sääntelyyn liittyvät päätökset ovat pysyväisluontoisempia ja vaikeammin muutettavia kuin verotukseen liittyvät päätökset.

Alkoholin kokonaiskulutukseen ja erityisesti juomatapoihin voidaan vaikuttaa myös muulla kuin alkoholilainsäädännöllä. Esimerkiksi alkoholijuomien nauttimista yleisillä paikoilla säännellään järjestyslaissa ja kansalaisten alkoholinkäytön vaikutuksia liikenneturvallisuuteen rattijuopumusta koskevalla rikoslainsäädännöllä. Järjestyslain säännökset voivat vaikuttaa esimerkiksi julkisen tilan turvallisuuteen ja myös ravintola-alan toimintaedellytyksiin. Ratti-

juopumuksen promillerajat vaikuttavat välittömästi liikenneturvallisuuteen, mutta liikenteen päihteettömyyden korostaminen vaikuttaa kansalaisten arkielämään myös liikenteen ulkopuolella. Liikenteen promillerajat voivat monelle olla ainoa syy vähentää alkoholinkäyttöä tai rajoittaa juomista tilannekohtaisesti.

Alkoholiongelmien hoito sosiaali- ja terveyspalveluissa on korjaavaa toimintaa, joka säästää ihmishenkiä ja vähentää alkoholiongelmaisten ja heidän läheistensä kärsimystä. Päihdehoito hyödyttää niitä, jotka hakeutuvat tai pääsevät hoidon piiriin ja se vastaa vain pieneen osaan hoidon tarpeesta. Hoitomuotojen teho vaihtelee, mutta alkoholiongelmaan kytkeytyvät liitännäissairaudet ja sosiaaliset haitat huomioon ottaen hoitaminen on aina tehokkaampaa kuin hoitamatta jättäminen. Hoitomuotojen kustannukset vaihtelevat riippuen hoidon kestosta, hoitopaikasta ja lääkkeiden käytöstä. OECD:n arvion mukaan terveyspalveluiden toiminta on kaikkein kallein tapa vähentää alkoholihaittoja.

Kustannustehokkaampaa kuin alkoholiongelman hoitaminen on alkoholin riskikulutuksen vähentäminen mini-intervention eli lyhytneuvonnan avulla jo ennen vakavampien ongelmien ilmaantumista. OECD:n arvion mukaan kattavasti ja systemaattisesti toteutettu mini-interventio säästää pitkällä yli kymmenen vuoden aikavälillä jopa enemmän terveitä elinvuosia kuin alkoholijuomien hintatason nostaminen 10 prosentilla, mutta vaikuttavuus edellyttää huomattavaa kustannuspanostusta. Täysi hyöty mini-interventiotoiminnasta edellyttää lääkärin, hoitajien ja muiden ammattilaisten kouluttamista, tukiaineistoja henkilöstölle ja asiakkaille sekä riskiarviointien, mini-interventioiden ja niiden tulosten seurantaa potilasrekisterien avulla. Tutkimusten mukaan noin joka kymmenes neuvontaa saaneista vähentää alkoholin käyttöä tai lopettaa kokonaan. Mini-intervention teho säilyy 1—2 vuotta. Työterveyshuollolla on keskeinen osa mini-intervention toteuttamisessa, koska valtaosa arviolta 500 000:sta alkoholin riskikäyttäjistä on työelämässä. Mahdollisuuksia alkoholin riskikulutuksen tunnistamiseen ja lyhytneuvontaan on kuitenkin kaikissa terveys- ja sosiaalipalveluiden asiakaskontakteissa. Suomessa alkoholinkäytön mini-intervention yksikkökustannukseksi on arvioitu 84–240 euroa. Jos hinnaksi arvioitaisiin 100 euroa ja oletetaan, että mini-interventiotoimintaa laajentamalla neuvonnan piiriin saadaan puolet riskikuluttajista, nousisivat kustannukset 25 miljoonaan euroon, mutta neuvonnan ansiosta ainakin 25 000 riskikuluttajaa vähentäisi alkoholinkäyttöä ainakin vuoden ajaksi.

Alkoholijuomateollisuus on esittänyt itsesääntelyä vaihtoehdoksi alkoholin mainontaa rajoitettavalle lainsäädännölle. Kansainvälisten kokemusten mukaan mainonnan vapaaehtoinen vastuullisuus ja itsesääntely ei ole hillinnyt yhä monimuotoisemmaksi kehittyvää alkoholi-mainontaa: järjestelmät ovat olleet rakenteellisesti tehottomia ja vapaaehtoisista rajoituksista on helposti luovuttu kilpailutilanteen kiristyessä. Mainoksia tarkistavat itsesääntelyelimet ovat monissa maissa hyväksyneet mainoksia, jotka ovat selvästi sekä lain että alan omien ohjeiden vastaisia. Suomessa alkoholimainonnan itsesääntelyn merkitys jää vähäiseksi, koska vapaaehtoiset säännöt eivät edusta laissa jo säädetyistä rajoituksista riippumatonta vastuullisuutta, vaan lähinnä tukevat niiden noudattamista. Suomessa alkoholin markkinointiin tai myyntiin ei liity lakisääteistä omavalvontajärjestelmää, joka kannustaisi ja edistäisi kaikkien alan toimijoiden omaa vastuuta.

Kouluissa toteutetun päihdekasvatuksen, joukkotiedotuskampanjoiden ja muun hättävälisluksen tehokkuutta alkoholihaittojen vähentämisessä on tutkittu laajalti. Näyttöä näiden toimien merkittävästä vaikuttavuudesta ei ole. Tiedotuksen avulla voidaan lisätä ihmisten tietoisuutta alkoholin riskeistä ja haitoista, mutta kampanjoiden vaikutukset alkoholinkäyttöön ovat parhaissakin tapauksissa vähäisiä ja lyhytaikaisia. Kouluissa toteutetussa alkoholivalistuksessa tuloksellisuus edellyttäisi huomattavaa opetusajan käyttöä usean vuoden ajan kaikissa oppilaitoksissa. Lupaavina pidetään kuitenkin menetelmiä, jotka oppilaiden elämäntaitojen kehittä-

misen lisäksi motivoivat vanhempia huolehtimaan lastensa vapaa-ajan toiminnasta. Esimerkiksi WHO:n globaalissa alkoholistrategiassa valistus jäsentyy muita alkoholipolitiikan keinoja tukevaksi toiminnaksi. Euroopan alueen alkoholiohjelmassa suositellaan alkoholipakkauksiin ja alkoholimainoksiin haittatiedotteita kustannustehokkaana tapana lisätä riskitietoisuutta. Tuotetiedotus vastaisi myös kuluttajien oikeuteen saada tietoa markkinoilla olevien hyödykkeiden terveystriskeistä.

Ehkäisevällä päihdetyöllä, joka liittyy hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, voidaan tehostaa kaikkien alkoholihaittoja vähentävien keinojen vaikuttavuutta. Ehkäisevää päihdetyötä harjoittavia kansalaisjärjestöjä tuetaan julkisella rahoituksella muun muassa Veikkauksen avustuksin ja terveyden edistämisen määrärahoihin. Julkisten varojen osoittaminen kansalaistoimintaan voi epäsuorasti edistää säännösten noudattamista, sillä järjestöt ovat esimerkiksi paikallisen Pakka-toiminnan yhteydessä edistäneet alaikäisille myynnin valvontaan. Järjestöjen aktiivisuus voi vaikuttaa myös viranomaisten resurssien ja toiminnan priorisointiin.

On myös pohdittu, voitaisiinko alkoholikulttuuria muuttaa siten, että kulttuurisen normin mukaan olisi hyväksyttävää käyttää alkoholijuomia ilman haittoja ja paheksuttavaa käyttää alkoholia toistuvasti suuria määriä tai humalahakuisesti. Tutkimusnäyttöä ei ole ainakaan sellaisista yhteiskunnallisista muutoksista, joissa tällainen normi syntyisi lisäämällä alkoholin kulutusta ja haittoja. Esimerkiksi paheksuntaa alkoholiriippuvuudesta kärsiviä ihmisiä kohtaan ei pidetä keinona, jolla päihdehoitoa voitaisiin tehostaa – pikemminkin päinvastoin.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Tutkimusten mukaan alkoholihaittoja vähennetään tehokkaimmin toimenpiteillä, joilla nostetaan alkoholijuomien hintaa ja rajoitetaan alkoholijuomien fyysistä saatavuutta. Saatavuuden rajoittamiskeinoihin kuuluvat esimerkiksi alkoholijuomien vähittäismyyntimonopoli, vähittäismyynnin ja anniskelun luvanvaraisuus, myynti- ja anniskelupaikkojen sijaintia ja aukioloa koskevat säännökset, ostoikärajat sekä päihtyneitä asiakkaita koskevat rajoitukset.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen periaatteena olisi edelleen alkoholihaittojen vähentäminen.

Ehdotettu alkoholilaki perustuisi edelleen Ruotsin ja Norjan alkoholilain tapaan alkoholijuomien vähittäismyynnin yksinoikeusjärjestelmään. Järjestelmän kattavuus varmistettaisiin selventämällä nykyinen alkoholijuomien rajat ylittävän etämyynnin kielto.

Uuden alkoholilain periaatteisiin kuuluisivat nykyiseen tapaan alkoholijuomien valmistuksen, tukkumyynnin, vähittäismyynnin ja anniskelun luvanvaraisuus, myynti- ja anniskelupaikkojen sijaintia ja aukioloa koskevat säännökset, alkoholijuomien ostoikärajat sekä päihtyneitä asiakkaita koskevat rajoitukset. Erityisesti anniskelua koskevaa sääntelyä purettaisiin ja korvattaisiin lisäämällä ja tukemalla elinkeinonharjoittajien omavalvontaa. Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia tuettaisiin lisäämällä lupahallinnossa lähiympäristön kuulemista ja kunnan itsehallintoa.

Merkittävin muutos olisi entistä väkevämpien alkoholijuomien tuominen Alkon myynnistä laajempaan kauppohenkilöstön, kioskien ja huoltamoiden vähittäismyyntiin. Jatkossa luvanvaraisessa vähittäismyynnissä saisi myydä kaikkia enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältäviä alkoholijuomia. Uudistus koskisi esimerkiksi niin sanottuja A-oluita, nykyistä vahvempia siidereitä sekä long drink -juomia ja alkoholipitoisia juomasekoituksia riippumatta niiden valmistustavasta.

Kun nykyisin tilaviinin ja sahdin valmistajilla on erityinen oikeus myydä valmistamiensa tuotteita valmistuspaikalta, tämä vähittäismyyntioikeus koskisi uudistuksessa myös pienpanimoiden käsityöläisoluista. Tilaviinin, sahdin ja käsityöläisluen vähittäismyyntioikeus olisi rajattu pienille alkoholijuomien tuottajille ja se koskisi vain perinteisiä ja käsityövaltaisia tuotteita.

Alkoholijuomien anniskelun osalta merkittävin uudistus olisi anniskelun jatkoaikojen muuttaminen luvanvaraisista ilmoituksenvaraisiksi. Jatkossa alkoholijuomien anniskelua saisi jatkaa nykyisen kello 1.30:n jälkeen luvanhaltijan ilmoituksella kello 4.00:ään saakka. Anniskelulupien jakamisesta A-, B- ja C-lupiin luovuttaisiin ja anniskelupaikan vastaavilta hoitajilta ei enää vaadittaisi erityistä koulutusta tai työkokemusta. Käytännössä kaikki anniskeluluvanhaltijat saisivat anniskella kaikkia alkoholijuomia ja lisäksi anniskelupaikat saisivat oikeuden myös enintään 5,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyyntiin.

Alkoholijuomien anniskelua koskevia säännöksiä kehitettäisiin lisäksi kautta linjan siten, että yritystoiminnan aloittaminen helpottuu ja sääntelytaakka vähenee.

Alkoholijuomien mainontaa ja myynninedistämistä koskevat säännökset, joita uudistettiin vuonna 2015, säilyisivät pääosin ennallaan. Väkevien alkoholijuomien markkinointi sallittaisiin kuitenkin alkoholijuomien valmistajille, tukkumyyjille ja anniskeluluvanhaltijoille samoin periaattein kuin se on nyt mahdollista esimerkiksi Alkolle. Alle kahden kuukauden ajaksi rajatusta tarjoushinnasta ilmoittaminen eli esimerkiksi niin sanotut happy hour -tarjoukset sallittaisiin myös muualla kuin anniskelupaikan sisäpuolella.

Alkoholin saatavuuden lisäämisen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia on tarvetta ehkäistä tehostamalla kaikkia alkoholilainsäädännölle vaihtoehtoisia ja sitä tukevia keinoja.

3.3.1 Tavoitteiden toteutumisen seuranta

Alkoholilajien keskeisimmät seurantatiedot esitetään Terveystietokeskuksen ja hyvinvoinnin laitoksen vuosittain julkaisemassa Päihdetilastollisessa vuosikirjassa.

Alkoholin tuotannon, vähittäismyyntin ja anniskelun määrän ja markkinoiden seurantaan ja arviointiin on käytettävissä Valviran kokoamaa ajantasaista rekisteritietoa.

Alkoholijuomien matkustajatuonnin muutoksia seurataan 500:n viikoittain tehtävän puhelinhaastattelun avulla. Haastateltavat ovat edustava otos 15 vuotta täyttäneestä väestöstä. Kyseilyn toteuttamisesta vastaa Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos.

Alkoholinkäyttöön liittyviä häiriöitä, väkivaltaa ja rattijuopumusta seurataan poliisin tilastojen avulla. Erillisaiheita koskevia katsauksia tuottaa Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Pakka-toimintamallia toteuttavilla paikkakunnilla tehtävillä riippumattomilla ostokokeilla seurataan ikärajojen noudattamista alkoholijuomien luvanvaraisessa vähittäismyyntissä ja Alkossa.

Alkoholilain terveystieteellisten tavoitteiden toteutumisen seuranta on mahdollista säännöllisin väliajoin toistettavien väestökyselyiden ja jatkuvasti kertyvien rekisteritietojen avulla.

Tilastokeskus kokoaa tiedot alkoholisairauksista ja –myrkytyksistä kuolemansyynä sekä alkoholin osuudesta tapaturmakuolemissa.

Väestön terveyttä, terveystalveluiden tarvetta ja palveluiden käyttöä on seurattu vuosittain 20—75-vuotiaasta väestöä edustavassa Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimuksessa (ATH). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyössä alueellisten toimijoiden kanssa toteuttamaa ATH-tutkimusta täydennetään joka neljäs vuosi alueellisin otoksin. ATH-tutkimus on tärkein alkoholin riskikuluttajien ja alkoholia humalahakuisesti käyttävien väestösuuksien seurantaväline.

Alkoholin käyttötapojen ja käyttötilanteiden sekä alkoholihaittojen ja alkoholiasenteiden muutoksia seurataan kahdeksan vuoden välein toteutettavalla Juomatapakyselyllä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen viimeksi vuonna 2016 toteuttama kysely suunnattiin 15—79-vuotiaasta väestöä edustavalle otokselle.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos seuraa lasten ja nuorten alkoholinkäyttöä joka toinen vuosi Kouluterveyskyselyssä ja joka neljäs vuosi ja viimeksi vuonna 2015 ESPAD-tutkimuksessa (Eurooppalainen koululaistutkimus nuorten päihteiden käytöstä).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen joka neljäs vuosi ja viimeksi vuonna 2016 toteuttamalla Päihdetapauslaskennalla kootaan tietoa yhden tietyn päivän aikana päihdehaittojen takia tai päihtyneenä terveys- ja sosiaalipalveluissa asioineista.

Alkoholiehtoista palveluiden käyttöä seurataan sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoilmoitusjärjestelmän (Hilmo) avulla. Alueellista ja paikallista tilasto- ja indikaattoritietoa kootaan Terveiden ja Hyvinvoinnin laitoksen Sotkanet-tietopankkiin. Alueellisia arvioita alkoholin osuudesta elinvuosien menetyksestä ovat tehneet sairaanhoitopiirit. Tulevaisuudessa maakunnilla ja niiden sote-palveluilla on keskeinen osa alkoholin terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja sekä palveluiden tarvetta ja käyttöä koskevan seurantatiedon kokoamisessa.

Alkoholilakiuudistuksen elinkeinopoliittisten tavoitteiden toteuttamisen seuranta on ainoa alue, jonka toteuttamiseen tarvittaneen erillistutkimuksia. Esimerkiksi neljän vuoden kuluttua lain voimaantulosta voitaisiin selvittää lakimuutosten vaikutukset alkoholisidonnaiseen työllisyyteen, luvanvaraisen alkoholijuomien myynnin vaikutukset erityisesti pienten päivittäistavarakauppojen lisääntymiseen, päivittäistavarakaupan palveluverkoston kehitys sekä tilaviini- ja käsityöläispanimoiden rooli maaseudun ja maaseutumatkailun kehittämisessä.

Alkoholilakiuudistuksen tavoitteiden ja ennakoitujen vaikutusten moninaisuuden vuoksi muutosten toteutumisen jälkiarviointi olisi perusteltua. Yhteenveto alkoholinkulutuksen, alkoholihaittojen, alkoholielinkeinojen elinvoimaisuuden ja alkoholisidonnaisen työllisyyden kehityksestä voitaisiin tehdä esimerkiksi kolmen vuoden kuluttua lain voimaantulosta. Poliittisen arvioinnin pohjalta olisi tällöin mahdollista korjata uudistuksen mahdollisesti aiheuttamia negatiivisia seurauksia.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

4.1.1 Yleistä

Alkoholijuomien valmistus, myynti ja markkinointi tuottavat yhteiskunnalle yli miljardin verotuloja, erilaisille yrityksille miljardien elinkeinotuloja ja alkoholin valmistukseen, myyntiin ja markkinointiin osallistuville ihmisille työtuloja. Toisaalta alkoholinkäyttö aiheuttaa yhteiskunnalle, yrityksille ja yksilöille miljardien eurojen välittömät ja välilliset kustannukset. Suuri osa näistä kustannuksista on niin sanottuja ulkoisvaikutuksia. Karkeasti voidaan sanoa, että

alkoholin myynnin ja kulutuksen lisääntyminen lisää sekä valmistukseen ja myyntiin liittyviä tuloja että alkoholin kulutukseen liittyviä menoja ja kustannuksia.

Alkoholimarkkinoiden muutos vuonna 2017

Vuonna 2016 pitkään jatkunut alkoholijuomien myynnin lasku tasaantui pieneen kasvuun päivittäistavarakaupan osalta, mutta Alkon myynti ja ravintolamyynti jatkoivat laskuaan. Vuonna 2017 alkoholijuomien matkustajatuonti näyttää vähenevän. Virossa loppuvuonna 2016 päätettyjen alkoholiveron korotusten arvioidaan nostavan erityisesti oluen ja siiderien hintoja Virossa kymmeniä prosentteja. Tämä vähentää erityisesti oluen ja siiderin matkustajatuontia merkittävästi riippumatta alkoholilain uudistuksesta. Väkevien alkoholijuomien matkustajatuontiin, jonka osuus koko matkustajatuonnista puhtaana alkoholina on runsaat 40 prosenttia, alkoholilain muutokset tai Viron veronkorotukset eivät vaikuta mainittavasti.

Viron uudet veropäätökset merkitsevät sitä, että suunniteltu alkoholijuomien saatavuuden lisääminen ei enää juuri vähennä matkustajatuontia suhteellisesti enempää kuin Viron veronkorotukset jo tekevät. Tämän vuoksi vanhoilla tiedoilla ja oletuksilla tehtyjä arviota alkoholilain uudistuksen vaikutuksista markkinoihin ja matkustajatuontiin ei voida pitää kovin luotettavana.

Alkoholijuomien myynti päivittäistavarakaupassa todennäköisesti jatkaa kasvuaan vuonna 2017. Tähän vaikuttavat ennen kaikkea yleisen taloudellisen tilan koheneminen ja matkustajatuonnin väheneminen. Alkon myynti jatkaa ilmeisesti tänä vuonna laskuaan, mutta anniskelumuynnilla on mahdollisuuksia kääntyä nousuun. Todennäköisin arvio on, että alkoholin kotimainen kokonaisymyynti kääntyy vuonna 2018 tai 2019 lievään nousuun, ellei lainsäädäntö- tai veromuutoksia tehdä.

Vaikutukset alkoholimarkkinoihin

Jos esitetty alkoholilain kokonaisuudistus tulisi voimaan vuonna 2018, vähittäismyyntiin tehdyssä muutoksessa noin 5 500 kauppaan, kioskiin ja huoltamolle siirtyisi 350 Alkon myymälästä nykyistä väkävämpiä alkoholijuomia: A-olut, vahvemmat siiderit ja long drink –juomat sekä tislatusa alkoholista valmistetut muut juomasekoitukset. Muutoksessa kaappoihin siirtyvien alkoholijuomien hinnat halpenisivat kilpailun lisääntyessä kautta linjan. Päivittäistavara-kauppayhdistykselle tehdyn arvion mukaan A-oluen vahvuisten juomien hinnat laskevat noin 40 prosenttia. Erikoistarjousmyynnissä lasku voi olla jopa yli 50 prosenttia nykyisestä eli hinnat voisivat halveta osin enemmän kuin vuoden 2004 veronalennuksen jälkeen.

Muutos koskisi juuri niitä alkoholijuomia, joita jo ennestään kulutetaan eniten. Koska juomien fyysinen saatavuus paransi, juomien valikoima laajeni ja niiden hintataso lisäksi halpeni kilpailun lisääntyessä, empiirisen ja teoreettisen tiedon perusteella ei ole mitään epäilyä siitä, että alkoholijuomien kokonaisymyynti eli kokonaiskulutus lisääntyisi.

Alkoholijuomien myynnin ja kokonaiskulutuksen tarkkaa muutosta on mahdoton arvioida, koska siihen vaikuttavat myös siirtymät juomalajien sisällä ja mahdollisesti juomalajien välillä. Näihin vaikuttaa päivittäistavarakaupan ja panimoiden päätettävissä oleva eri tuoteryhmien hinnoittelu. Tulevien muutosten kannalta ratkaisevaa on, jäävätkö keskiolut ja A-olut markkinoille rinnan tai syntyykö niiden tilalle yksi molempia korvaava uusi oluttyyppi.

Esitetyn uudistuksen kaltaisia muutoksia ei ole aiemmin toteutettu, mutta aiemmat tutkimukset eri alkoholijuomien välisistä ristijoustoista viittaavat siihen, että oluen myynnin lisääntyminen ei juuri vähentäisi viinin ja väkevien alkoholijuomien myyntiä.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen realistisena pitämän arvion mukaan alkoholijuomien nettomyynti kasvaisi viisi prosenttia nykyisin päivittäistavara kaupassa myytävien alkoholijuomien määrästä ja samalla kaupassa myytävien alkoholijuomien keskivahvuus lisääntyisi nykyisestä 4,5 prosentista viiteen prosenttiin. Tämän skenaarion mukaan alkoholin kokonaiskulutus lisääntyisi kuusi prosenttia. Suurin osa eli neljä prosenttia kulutuksen lisäyksestä tulisi nykyisen kulutuksen väkevoitumisestä - ei myynnin varsinaisesta lisääntymisestä.

Vaihtoehtoisesti voidaan esittää arvio, joka perustuu erityisesti kaupassa myytävän oluen nykyisen enimmäisalkoholipitoisuuden puitteissa markkinoilla toteutuneeseen keskimääräiseen alkoholipitoisuuteen. Koska olutta valmistetaan ja ostetaan nykyisin keskimäärin 4,5 prosentin vahvuusena – eli hieman kaupan enimmäisrajaa miedompana –, alkoholilain muutoksen jälkeen keskimääräinen alkoholipitoisuus voisi nousta noin 5,3 prosenttiin. Vajaan 20 prosentin lisäys kaupan myymien alkoholijuomien keskimääräiseen vahvuuteen merkitsisi noin seitsemän prosentin lisäystä alkoholin kokonaiskulutukseen, vaikka kaupan litramääräinen myynti pysyisi samana kuin nyt. Siinäkin vaihtoehdossa, että litramääräinen myynti laskisi hieman, alkoholin kokonaiskulutus voisi siis tässäkin arvioissa lisääntyä viidestä kuuteen prosenttia.

Valmistustaparajoitteen poistaminen johtaa siihen, että nykyiset käymisteitse valmistetut juomasekoitukset korvautuvat pääosin juomasekoituksilla, jotka on valmistettu tislatusista alkoholista. Samalla Alkosta siirtyy pääosa perinteisten long drink-juomien myynnistä kaupalle. Koska kyseisten juomien hintataso halpenee kymmeniä prosentteja, juomaryhmän volyymi tulee kokonaisuudessaan kasvamaan. Kokonaan uuden tuoteryhmän tuleminen kauppoihin merkitsee jäljempänä esitetynkin arvion kannalta siis sitä, että kaupan litramääräinen alkoholin myynti ei todennäköisesti ainakaan vähene.

Vaikutukset kotitalouksien ja kuluttajien asemaan

Kotitalouksien välittömään taloudelliseen asemaan muutokset vaikuttaisivat positiivisesti. Koska alkoholijuomien hintataso halpenisi ja saatavuus paranisi, alkoholijuomia voitaisiin ostaa samalla rahalla enemmän tai pitäytyä entisessä alkoholin kulutuksen tasossa ja käyttää säästyvät varat muuhun kulutukseen. Muutos koskee kuitenkin vain rajallista osaa markkinoilla olevista alkoholijuomista - esimerkiksi nykyisen keskioluen kuluttajat eivät säästäisi mitään, jos jatkaisivat keskioluen juomista.

Eniten juova kymmenen prosenttia väestöstä juo nykyisin puolet kaikesta alkoholista ja juuri tässä alkoholin suurkuluttajien joukossa uudistuksen taloudelliset hyödyt olisivat suurimmat. Sekä nykyisessä että tulevassa kulutusrakenteessa olut on ylivoimaisesti suurin tuoteryhmä alkoholimarkkinoilla. Olueksi muutettuna eniten juovien kuluttajien alkoholinkulutus olisi noin 1 000 litraa eli 3 000 tölkkiä olutta vuodessa. Korkean riskin taso, jossa haitalliset terveysvaikutukset ja kuolleisuus jo lisääntyvät merkittävästi, on esimerkiksi miehillä 24 alkoholiannosta viikossa eli noin 1 200 alkoholiannosta vuodessa. Kulutustottumuksista riippuen uudistuksen taloudellinen hyöty voisi näille väestöryhmille siis olla satoja euroja vuodessa. Toisaalta noin puolet kaikista alkoholinkäyttäjistä juo alkoholia alle kaksi litraa absoluuttista alkoholia vuodessa. Jos tämä määrä olisi kokonaan olutta, se vastaisi noin 120 tölkin kulutusta vuodessa. Oluen osuus kokonaiskulutuksesta on vajaan puolet eli tällä perusteella laskettuna enemmistö suomalaisista joisi enintään viitisenkymmentä tölkkiä olutta vuodessa. Tässä valossa voidaan sanoa, että enemmistö suomalaisista hyötyisi alkoholin hintatason halpenemisesta ku-

lutustottumuksistaan riippuen enintään joistakin euroista joihinkin kymmeneen euroihin vuodessa.

Jos alkoholin kulutus lisääntyy tai väkeväytyy, yksilö- ja perhetasolla alkoholin aiheuttamat haitat voivat nousta huomattavasti hyötyjä suuremmiksi. Lisäksi helppo saatavuus on uhka niiden kuluttajien taloudelle, joiden käytettävissä olevien tulojen kannalta alkoholin kulutuksen rajoittaminen olisi heille itselleen pitkällä tähtäimellä parempi vaihtoehto.

Aiempaa väkevämpien juomalajien saatavuus päivittäistavarakaupoista helpottaa niitä jo kuluttavien ostosmatkoja. Hyötyjiä ovat ennen muuta ne long drink -juomien kuluttajat, jotka aiemmin ovat asioineet Alkossa. Vahvojen oluiden myynnin volyymi Alkossa on ollut huomattavasti pienempi kuin vahvojen long drink -juomien, joten niiden osalta asioinnin helpottaminen koskettaa pienempää kuluttajajoukkoa. Kampanjahinnoittelusta saattavat hyötyä myös nykyiset keskioluen kuluttajat. Kaikkia päivittäistavarakauppojen asiakkaita muutos hyödyttää tuomalla tarjolle kokeiltavaksi aiempaa runsaamman valikoiman vahvempia juomia ja tislattua alkoholistä valmistettuja uusia juomasekoituksia.

Jatkoaika-anniskelun laajentuminen hyödyttää niitä kuluttajia, jotka haluavat jatkaa illanviettoa esimerkiksi elokuvan, teatteriesityksen tai konsertin jälkeen. Järjestyksenvalvonnan tehostaminen ja päihtyneille anniskelun valvonnan lisääminen rajoittaa pitkään jatkuvasta alkoholinkäytöstä kuluttajille koituvia tapaturmariskejä ja anniskelupaikkojen läheisyydessä asuvien kotitalouksien kokemia yöaikaisia häiriöitä.

Vaikutukset yrityksiin

Yleisellä tasolla nykyinen alkoholijuomien vähittäismyyntimonopoli ja alkoholielinkeinojen harjoittamisen luvanvaraisuus säilyisivät. Joidenkin juomaryhmien vähittäismyyntin siirtäminen Alkosta yksityisille luvanhaltijoille lisää hieman taloudellista kilpailua.

Päivittäistavarakaupan ja panimoteollisuuden kannalta esityksen vaikutukset ovat positiiviset. Edellä mainittujen vaihtoehtoisten arvioiden osalta voidaan sanoa, että päivittäistavarakaupan kannalta paras mahdollinen skenaario on, että alkoholijuomien myynti lisääntyisi viidestä kuuteen prosenttia. Toisaalta on mahdollista, että kaupan oluen litramääräinen myynti ei lisääntyisi juuri lainkaan, jolloin euromääräinen myynti lisääntyisi pääosin vain alkoholipitoisuuden noususta johtuvan alkoholiverotuksen nousun verran.

Päivittäistavarakaupalle alkoholijuomien viiden prosentin nettomyynnin kasvu merkitsisi yli 100 miljoonan euron myynnin lisäystä. Tämä olisi noin 0,5 %:n lisäys päivittäistavarakaupan tämänhetkiseen kokonaismyyntiin (vajaat 17 miljardia euroa).

Muutoksessa olisi kaupan myynnin kannalta kaksi tekijää: Kulutuksen väkeväytyminen eli kuluttajien siirtyminen keskioluesta A-olueen ei lisäisi työvoiman tarvetta lainkaan. Päivittäistavarakaupan kokonaismyyntin lisääntyminen 0,5 % voisi periaatteessa lisätä kaupan kokonaistyöllisyyttä, mutta työllisyysvaikutukset jäävät todennäköisesti kaupan rakenteen suuremmissa muutoksissa näkymättä. Mitattavia positiivisia elinkeinovaikutuksia voisi kuitenkin syntyä sellaisissa pienissä elintarvikemyymälöissä, joiden myynnistä alkoholijuomien myynnin osuus on suuri. Alkoholijuomien myynnin lisääntyminen voisi myös hieman auttaa sellaisten pienten kauppojen toimintaedellytyksiä, joihin vapautuneet aukioloajat ja suurten kauppojen hintakilpailu ovat vaikuttaneet pahimmin.

Kotimaisten alkoholijuomien valmistajien – erityisesti suurpanimoiden - myynti voisi lisääntyä viitisen prosenttia eli maksimissaan noin 20–25 miljoonaa litraa sillä edellytyksellä, että

juomien kotimaisuusaste pysyisi nykyisellä tasolla. Myynnin lisäys vastaisi verottomin hinnoin noin 15 miljoonaa euroa. Esimerkiksi oluen valmistusmäärä olisi silloin suunnilleen sama kuin vuonna 2011. Panimoiden 2000-luvun työllisyyskehityksen valossa on epätodennäköistä, että muutos lisäisi alan kokonaistyöllisyyttä. Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliiton jäsenyritysten yhteenlaskettu henkilöstömäärä vuonna 2015 oli runsaat 1 700 henkeä.

Kaupan myymien alkoholijuomien prosenttirajan nostaminen helpottaa ulkomaisten olut- ja alkoholituottajien markkinoille pääsyä Suomeen. Uudistus voi näin ollen lisätä ulkomaista kilpailua ja kaupan myynnin lisäys voi osin kohdistua tuontituotteisiin. Tyypillisesti oluen, siiderin ja long drink-juomien kotimaisuusaste on suuri - Suomessa se on nykyisin 87—96 prosenttia. Suhteellisesti uudistus parantaa ulkomaisten tuotteiden kilpailuasemaa kaupoissa, mutta näiden alkoholijuomien myynnin kotimaisuusaste voi silti laskea enintään jonkin verran.

Pienpanimoiden osalta taloudelliset vaikutukset jakaantuisivat kahteen osaan: Oman vähittäismyyntioikeuden salliminen voi lisätä panimoiden oman tuotannon menekkiä. Yhteisvaikutuksia voi syntyä myös matkailun ja ravintolapalveluiden yhteydessä ja tällöin työllisyysvaikutukset voivat konkretisoitua useiden kymmenien henkilöiden suuruusluokassa. Toisaalta päivittäistavara kaupassa pienten panimoiden mahdollisuudet kilpailla suurpanimoiden edullisen oluen, ulkomaisten erikoisoluiden ja uuden juomasekoitusten tuotekategorian tuotteiden kanssa hyllytilasta voivat olla rajalliset.

Alko menettäisi arviolta noin 70 prosenttia oluen, siiderin ja long drink -juomien myynnistään. Yhteensä Alkon myynnin menetys olisi vähintään noin 100 miljoonaa euroa. Tämä on noin 7 prosentin vähennys liikevaihtoon ja 13 prosentin vähennys litramyyntiin. Alkon myynnin menetykset olisivat suhteessa niin suuret, että tällä olisi merkittävä vaikutus Alkon myymäläverkostoon ja nykyiseen yhteensä 2 500 henkilötyövuoden henkilöstömäärään. Jos Alkon myymäläverkostoa joudutaan supistamaan, supistukset koskisivat erityisesti harvaan asuttuja alueita. Toisaalta Alkon palvelukyky voi säilyä kohtuullisena koko maassa, jos harvaan asuttujen alueiden asiakkaita palvellaan myymäläautoista.

Ravintoloiden osuus alkoholisidonnaisesta työllisyydestä on noin 63 prosenttia. Ravintola-alan toimintaedellytyksiä parannetaan uudistuksessa useilla keinoilla: Ravitsemisliikkeiden aukioloaikaa koskeva sääntely kumotaan kokonaan, ravintolat voivat saada myös alkoholi-juomien vähittäismyyntiluvan, tilapäisten anniskelulupien tarvetta vähennetään, henkilökunnan pätevyys- ja ikävaatimuksia kevennetään, jatkoaikaluvista luovutaan ja myös muuta yksityiskohtaista sääntelyä puretaan. Jotkut uudistuksen osat eivät suoranaisesti vähennä yritystoiminnan kustannuksia, mutta sääntelytaakan keveneminen parantaa välillisesti yritystoiminnan toimintaedellytyksiä. Erityisesti määräaikaisista jatkoaikaluvista luopuminen ja tilapäisten anniskelulupien tarpeen väheneminen tuottavat ravintoloille säästöä lupamaksujen poistuessa. Sääntelyn purkamisen vastapainoksi luvanhaltijoille ehdotetaan omavalvontavelvoitetta, jossa toimijoiden tulisi itse suunnitella ja päättää omista toimenpiteistään, joilla varmistetaan lain noudattaminen. Omavalvonnan toteuttaminen voi aiheuttaa jonkin verran kustannuksia varsinkin sen käyttöönoton yhteydessä. Lisäksi esimerkiksi anniskelun jatkoajan käyttöönottamiseen liittyisi järjestyksenvalvontaan liittyviä velvoitteita, jotka lisäisivät toiminnan kustannuksia. Vastaavasti kunta voisi rajoittaa aamuyön tuntien anniskelua omalla päätöksellään ja tämä voi johtaa kyseisten alueiden ravintoloiden alkoholimyynnin pientymiseen.

Alkoholijuomien vähittäismyynnin kasvattaminen näyttäisi silti edistävän kaupan kilpailuasemaa verrattuna ravintoloiden anniskeluun. Nykyistä paremmat mahdollisuudet ostaa entistä vahvempia alkoholijuomia halvemmin hinnoin kaupoista eivät ohjaa alkoholijuomien kulutusta ravintoloihin vaan muihin käyttöympäristöihin. Lakiuudistus voi siten jopa vähentää

anniskelumyyntiä ja työllisyyttä alalla. Toisaalta ravintoloille positiiviset muutokset voivat johtaa siihen, että ravintoloiden kannalta uudistus olisi parhaassa tapauksessa neutraali eli työllisyyuskään ei vähenisi eikä lisääntyisi.

Ravintoloiden henkilökunnan pätevyys- ja ikävaatimusten keventämisellä helpotetaan alalle työllistymistä. Tarjoilijoista on nykyisin pulaa Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa, mutta muualla Suomessa työnhakijoiden määrä on tasapainossa tai heitä on liikaa. Erityisesti anniskelupaikan vastaavan hoitajan koulutus- ja kokemusvaatimuksesta luopuminen helpottaa uusi- en yritysten perustamista.

Vaikutukset julkiseen talouteen

Esityksen vaikutukset julkiseen talouteen jakautuisivat kahteen osaan. Alkoholiverotulot voisivat kulutuksen väkevöitymisen ja myynnin lisäyksen johdosta lisääntyä noin 65 miljoonalla eurolla. Vastaavasti alkoholin aiheuttamat haittakustannukset valtiolle ja kunnille – ja tulevaisuudessa maakunnille – kasvaisivat. Esimerkiksi alkoholisairauksien hoitojaksot vuodeosastoilla voivat lisääntyä arviolta 1 500:lla.

Nykyisiin alkoholihaittojen välittömiin kustannuksiin (1,3 miljardia euroa) viiden prosentin kokonaiskulutuksen lisäys voisi merkitä 65 miljoonan euron lisäystä. Kustannusten lisäys olisi silloin suunnilleen sama kuin alkoholiverotulojen lisäys. Tällaisia arvioita ei voida kuitenkaan suoraan johtaa kulutuksen kasvusta, koska esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttö riippuu pitkälti siitä, tarjotaanko niitä tarvetta vastaavasti väestölle.

Kirkkohallituksen arvion mukaan ehtoollisviinin kokonaiskulutus evankelis-luterilaisessa kirkossa on noin 46 000 litraa vuodessa, jolloin alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain (1471/1994) muuttaminen ehdotetulla tavalla tarkoittaisi seurakunnille yhteensä 160 000 euron kustannuksia vuodessa. Valtiovarainministeriön käytettävissä olevien verotustietojen mukaan kyseinen viinin ja välituotteiden kulutus olisi ollut 17 000 litraa, jolloin laskennallisen verotuen suuruus olisi noin 73 000 euroa vuodessa.

Kokonaisvaikutukset kansantalouteen

Edellä mainitun mukaisesti alkoholilain kokonaisuudistuksen merkittävimmät vaikutukset liittyvät alkoholin saatavuuden lisäämiseen päivittäistavarakaupoissa. Uudistuksen pääasialliset taloudelliset vaikutukset liittyvät joidenkin alkoholijuomien aiempaa helpompaan saatavuuteen kuluttajille, kyseisten alkoholijuomien hintojen halpenemiseen ja myynnin lisääntymiseen. Kuluttajan ylijäämä lisääntyy tältä osin samoin kuin joidenkin tuottajien ja myyjien ylijäämä. Toisaalta myynnin lisääntymisestä aiheutuvat positiiviset vaikutukset kansantalouden tasolla vaikuttavat olevan poikkeuksellisen epävarmoja. Osa alkoholijuomien myynnin lisääntymisestä liittyy ainoastaan kyseisten alkoholijuomien alkoholipitoisuuden kasvamiseen. Osa kaupan myynnin kasvusta johtuu siitä, että kyseisten alkoholijuomien myynti siirtyy pois Alkosta. Vastaavasti kaupan myynnin kasvu saattaa vähentää ravintolaelinkeinon myyntiä. Viron päättämien veronkorotusten johdosta uudistuksen tavoitteena ollutta matkustajatuonnin vähenemistä tapahtuu joka tapauksessa. Julkisen talouden kannalta uudistus lisää valmiste- ja verotuloja, mutta aiheuttaa toisaalta kustannuspaineita erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa ja järjestys- ja valvonnassa. Uudistuksella on sekä välittömiä hyötyjä että välittömiä kustannuksia.

Kokonaistaloudellisen tarkastelun osana OECD on keväällä 2015 julkaistussa raportissa arvioinut, että alkoholin vaikutus työpaikoilla tuotannon menetyksinä on noin yksi prosentti bruttokansantuotteesta. Suomen bruttokansantuote on noin 204 miljardia euroa. OECD:n arvion mukainen yksi prosentti merkitsisi siten Suomessa noin kahden miljardin euron vuotuista tuo-

tannon menetystä. Edellä on mainittu, että alkoholin aiheuttamat välilliset kustannukset olisivat yksityiskohtaisemman arvion perusteella vähintään noin miljardi euroa vuodessa. Kummassakin vaihtoehdossa muutamankin prosentin lisäys nykyisiin alkoholin aiheuttamiin menetyksiin merkitsisi useiden kymmenien miljoonien eurojen tuotannon menetyksiä.

Alkoholilainsäädännön kokonaistaloudellisessa tarkastelussa sekoittuvat helposti taloudellisen tehokkuuden ja hyvinvoinnin käsitteet. Yleisesti ottaen toimiva kilpailu ja tehokkaasti toimivat markkinat tuottavat yhteiskuntaan hyvinvointia. Verrattuna tilanteeseen, jossa alkoholijuomia saisi valmistaa, myydä ja markkinoida vapaasti, alkoholilainsäädäntö rajoittaa markkinoiden toimintaa. Vähemmällä sääntelyllä markkinat toimisivat tehokkaammin ja tuottaisivat kansalaisille enemmän alkoholijuomia halvempaan hintaan.

Alkoholimarkkinoiden toimintaa rajoitetaan kuitenkin esimerkiksi siksi, että alkoholimarkkinat tuottavat ulkoishaittoja koko suomalaiselle elinkeinoelämälle ja koko yhteiskunnalle. Käytännössä joidenkin elinkeinoalojen positiivisena pitämä alkoholin myynnin lisääminen pahentaisi toisaalta kestävyysvajetta kahdella tavalla: Terveystieteiden- ja muut kustannukset kasvaisivat ja toisaalta yleistyvät alkoholiongelmien vähentäisivät veronmaksajien ja tehtyjen työntuntien määrää.

Alkoholin aiheuttamien positiivisten ja negatiivisten taloudellisten vaikutusten arviointiin liittyy paljon arvionvaraisia ja epävarmoja tekijöitä. Uudistuksen kustannus-hyötyanalyysiä ei voida ainakaan tässä esityksessä perustaa menetelmään, jossa arvioitaisiin ihmisten halukkuutta maksaa esimerkiksi siitä, että uudistuksen hyödyt toteutettaisiin, tai vastaavasti siitä, että uudistuksen aiheuttamat haitat eivät toteutuisi. Tämä johtuu erityisesti siitä, että esimerkiksi uudistuksesta seuraavien kuolemantapausten tai sukupolvien yli syntyvien sikiövaurioiden lisääntymisen aiheuttamia kustannuksia ei ole Suomessa arvioitu tältä pohjalta. Nykytiedon perusteella ei siis voida yksiselitteisesti sanoa, tulisiko vain taloudellista tehokkuutta ajatellen nyt rajoittaa vai lisätä alkoholimarkkinoiden vapautta.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Alkoholijuomien vähittäismyynnin ja anniskelun sekä alkoholimainonnan valvonta kuuluu Valviralle ja aluehallintovirastoille. Uudistukseen sisältyisi sekä valvontaa yksinkertaisia ja vähentäviä toimia että lupa- ja valvontakohteita lisääviä toimia. Esimerkiksi ravintoloiden jatkoaikaluovista luopuminen vähentää viranomaistyötä, mutta esimerkiksi ravintoloiden vähittäismyyntiluvat ja cateringilmoitukset lisäävät merkittävästi lupahallinnon työtä ainakin lain voimaantullessa. Valvirassa on esitysluonnokseen liittyen aloitettu alkoholielinkeinorekisterin uusiminen, jonka kustannusarvio on noin miljoona euroa.

Poliisi ottaa vuosittain noin 60 000 ihmistä säilöön päihtymyksen vuoksi. Alkoholin käytön lisääntyminen tulee lisäämään poliisin hälytystehtäviä ja tietyt poliisin tietoon tulleet rikokset kuten esimerkiksi pahoinpitelyt tulevat arvion mukaan lisääntymään. Poliisin hälytystehtävistä päihteiden käytön seurauksista johtuvat tulevat lisääntymään erityisesti viikonloppuisin ja ravintoloiden anniskeluaikojen pidentyessä hälytystehtävät tulevat arvion mukaan jatkamaan nykyistä pitempään aamuun. Tämä lisää poliisipartioiden henkilöstö- ja ajoneuvokäytöstä ja poliisin työvuoroja joudutaan jatkamaan nykyistä laajemmin viikonloppuisin koko yön mittaisiksi.

Järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon osuus nykyisistä 1,3 miljardin euron välittömistä kustannuksista on noin 240 miljoonaa euroa. Koska alkoholin saatavuuteen liittyvät muutokset lisääisivät kulutusta ja siirtäisivät alkoholin kulutusta kotiympäristöön ja kaduille, vaarana on, että poliisin nykyiset resurssit eivät riitä vastaamaan tilanteeseen. Ravintoloiden jatkoaikojen li-

sääntymisen ja myöhentyminen lisäävät myös todennäköisesti järjestyshäiriöitä aamuyön tunteina keskusta-alueilla. Vaikka järjestysongelmien kasvu olisi vain joitakin prosentteja, edellyttäisi se 10—15 miljoonan euron lisäresursointia. Sisäministeriö arvioi henkilöstöresurssien lisätarpeen noin 170 henkilötyövuodeksi. Saman arvion mukaan myös pelastustoimen tehtävät tulisivat lisääntymään ja kustannukset sen myötä kasvamaan.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 4 §:n mukaan ravitsemisliikkeen on tehtävä ilmoitus poliisille, jos ne haluavat olla avoinna kello kahden ja viiden välisenä aikana. Tästä ilmoitusmenettelystä luovuttaisiin, jolloin ilmoituksiin liittyvät tehtävät poistuvat poliisilta.

Ehdotetun seuraamusmaksun täytäntöönpanosta vastaisi Oikeusrekisterikeskus. Uudistuksen voimaantulo edellyttää tässä suhteessa tietojärjestelmien ja resurssien turvaamista virastossa.

Tullin osalta rajat ylittävän etämyynnin ja siihen liittyvän maahantuonnin valvonta edellyttää säännönmukaista ja resursoitua rikostiedustelua sekä kohdennettuja valvontatoimia maahan tuotavien erien pysäyttämiseksi ja takavarikoimiseksi.

4.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.3.1 Sosiaali- ja terveysvaikutukset

Empiirisen ja teoreettisen tiedon perusteella on varmaa, että alkoholin kokonaiskulutusta lisäävä lakiuudistus vaikuttaa kielteisesti väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. WHO:n jäsenvaltioiden yhteisiin terveystavoitteisiin sisältyvät pyrkimykset vähentää alkoholin kokonaiskulutusta, alkoholiin liittyvää sairastavuutta ja kuolleisuutta sekä humalajuomisen yleisyyttä vuoteen 2025 mennessä eivät näin ollen voi toteutua. Kun haittojen lisääntyminen lisää sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta ja käyttöä, myös kansalliset julkisen talouden säästötavoitteet ja kansantalouden kilpailukyvyn kohentamistavoitteet vaarantuvat.

Alkoholijuomien saatavuuden lisääminen, hintatason halpeneminen suhteessa ostovoimaan ja uusien mahdollisuuksien avaaminen myynninedistämiseksi vaikuttavat kaikkiin alkoholinkäyttäjryhmiin ja saattavat laajentaa alkoholinkäyttäjien joukkoa. Alkoholin kulutuksen lisääntyessä yhä useampi kohtuukäyttäjä siirtyy riskikäyttäjien joukkoon, yhä useamman riskikäyttäjän juominen kehittyy ongelmaksi ja ongelmista jo kärsivien tilanne heikkenee.

Välittömimmät vaikutukset koskevat niitä, joiden alkoholinkäyttöön jo liittyy kohonnut riski ja terveyshaittoja. Jos alkoholin kokonaiskulutus lisääntyisi esimerkiksi 5—6 prosenttia ja erilaiset haitat saman verran, tämä merkitsisi alkoholikuolemien lisääntymistä vuosittain 150:lla ja alkoholisairauksista ja tapaturmista johtuvien sairaalahoitojaksojen lisääntymistä 1 500:lla. Aiempien kokemusten perusteella haittojen määrä on kuitenkin lisääntynyt suhteellisesti enemmän kuin kulutus.

Lähde: Tilastokeskus ja THL (2016/-17 saakka)

Kuvio 5. Alkoholin kokonaiskulutus ja alkoholikuolleisuus 1970—2016 ja ennusteet 2018—2022.

Alkoholikuolemien lisääntyminen ei pienennä ongelmista kärsivien joukkoa, koska joukko täydentyi kulutustaan lisäävien riskikuluttajien joukosta. Riskikuluttajien joukko, joita jo on noin kolmannes alkoholinkäyttäjistä, ei myöskään pienene, vaan saattaa jopa kasvaa. Riskikulutuksen vähentäminen ja ehkäiseminen olisi kuitenkin ensiarvoisen tärkeää työvoiman toimintakyvyn ylläpitämisen ja työurien pidentämisen kannalta.

Siirtyminen keskioluen tasoa 10—15 prosenttia vahvempiin alkoholijuomiin voi lisätä tapaturmariskiä, vaikka juotu määrä pysyisi samana. Vahvempien juomien vaikutus voi yllättää kokemattomat nuoret. Ikääntyneille vahvempiin juomiin siirtyminen on uhka jo siksi, että elimistön muutosten riskiä kasvattavien vaikutusten takia alkoholin kulutusta tulisi joka tapauksessa vähentää, ei lisätä.

Alkoholin kokonaiskulutuksen kasvu ja vaikutukset eri käyttäjäryhmissä näkyvät lisääntymisenä kaikissa kroonisissa ja akuuteissa sekä terveydellisissä että sosiaalisissa haitoissa, jotka koskevat käyttäjiä itseään, heidän perheitään, lähipiiriään ja muita ihmisiä.

Akuutit humalahaitat lisääntyvät nykyistä vahvempien ja halvempien alkoholijuomien laajemman saatavuuden vuoksi, Yöaikaiset haitat ja häiriöt uhkaavat lisääntyä erityisesti jatkoai-
ka-anniskelun laajenemisen vuoksi siitä huolimatta, että järjestyksenvalvontaa pyritäisiin tehostamaan. Vaikka rattijuopumus on vähentynyt viime vuosina, myös rattijuopumus voi lisääntyä juomisen jatkuessa yhä useammin pikkutunneille. Alkoholin kulutuksen kasvun tiedetään myös lisäävän pahoinpitelyitä.

Päihtyneiden määrän kasvu heikentää työturvallisuutta ja lisää työkuormitusta monella alalla. Väkivallan uhka lisääntyy erityisesti pikkukaupoissa ja kioskeissa. Terveystieteiden tutkimusten mukaan päihtyneiden tapaturmien ja muihin vaivoihin apua hakevat ovat riski sekä työturvallisuuden että potilasturvallisuuden kannalta.

Vaikutukset eri väestöryhmiin

Alkoholin saatavuuden lisääminen ei edistä lasten ja nuorten suojeluun tähtäävien lakien toteutumista. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (59/1991) velvoittaa asettamaan lapsen edun etusijalle lasta koskevassa päätöksenteossa ja painottaa lasten oikeutta parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan. Sopimuksen toteutumista valvova komitea totesi vuonna 2011 Suomen osalta huolen aiheeksi nuorten alkoholinkäytön ja tupakoinnin (Suomen määräaikaissopimuksen raporttia koskevat päätelmät. Lapsen oikeuksien komitea CRC/C/FIN/CO/4* 7.9.2011). Juuri voimaan tulleen nuorisolain (1285/2016) yhtenä tavoitteena on parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja, lähtökohtana muun muassa terveet elämäntavat.

Erityisen uhkan muodostaa vanhempien hallitsemattoman alkoholinkäytön lisääntyminen, koska sen vaikutukset lapsiin ovat pitkäkestoisia ja heijastuvat myöhemmällä iällä mielenterveys- ja päihdeongelmien ja huono-osaisuuden riskeinä. Alkoholijuomien luvanvaraisen vähittäismyynnin muutokset eivät edistä alkoholinkäytön siirtämistä pois kotiloista, vaan pikemmin lisäävät käyttöä ja käyttötilanteita kodeissa. Lasten ja perheiden kokemat haitat lisääntyvät ja syvenyvät, ja sen myötä lastensuojelutoimien tarve ja kustannukset kasvavat. Samaan aikaan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistetään ja eriarvoistumista pyritään vähentämään hallituksen usean kärkihankkeen toimenpiteillä.

Alkoholijuomien, erityisesti nuoriin vetoavien juomasekoitusten, saatavuuden ja myynninedistämisen lisääntyminen kaupoissa, kioskeissa ja huoltamoilla voi hidastaa alaikäisten alkoholinkäytön vähenemistä ja pahimmillaan kääntää suunnan uudelleen nousuun. Vahvempien juomien saatavuuden lisääminen on lisäriski erityisesti kokemattomille ja humalahakuisesti juoville nuorille.

Koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden nuorten tilannetta, johon jo saattaa liittyä päihdeongelmia, lähiympäristössä tarjolla olevien alkoholijuomien väkevoituminen ja markkinointi halvalla hinnalla kärjistää. Lähikauppojen ja kioskien alkoholitarjonnan laajeneminen voi lisätä alkoholihaittoja sellaisissa haavoittuvassa asemassa olevissa kuluttajaryhmissä, jotka eivät yleensä asioi mahdollisesti kaukana sijaitsevassa Alkossa, vaan ovat tähän asti tyytyneet keskiolutvahvuisiin juomiin. Joukossa on esimerkiksi ikääntyneitä, pitkäaikaistyöttömiä ja päihdeongelmaisia. Ikääntyneiden alkoholin kulutuksen kasvu jatkunee joka tapauksessa ja kasvua vauhdittaa helposti saatavissa olevien ja aiempaa edullisempien alkoholijuomien tarjonta lähiympäristössä.

Vaikka alaikäisten kulutus on vähentynyt voimakkaasti ja aikuistenkin jonkin verran, nuoret aikuiset juovat yhä varsin humalahakuisesti. Viimeisimmän juomatapatutkimuksen mukaan erittäin suuria, vahvaan humalaan johtavia määriä juovat edelleen useimmin 20–29-vuotiaat miehet ja naiset. Aiempaa väkevämpien juomien saatavuuden lisääminen päivittäistavarakaupoissa ja jatkoaika-anniskelun laajentuminen vaikuttavat siten, että alaikäisten vähentynyt alkoholinkäyttö ei jatkossakaan helposti johda nuorten aikuisten runsaan alkoholinkäytön kohentuullistumiseen. Alkoholijuomien saatavuuden laajentaminen monilla tavoin kasvattaa alkoholin kulutusta sekä miesten että naisten joukossa vaarantaen hallituksen tasa-arvo-ohjelman tavoitteet kummankin osalta. Vaikka alkoholin kulutuksen kasvun sosioekonomisten terveyserojen, mielenterveysongelmien, huono-osaisuuden ja syrjäytymisen kasautumista vahvistava vaikutus koskee miehiä ja naisia yhtä lailla, on ongelmista kärsivien miesten joukko suurempi.

Masennuksen ja päihdeongelmien yhteen kietoutuminen ja työstä ja perhe-elämästä syrjäytymisen ja itsemurhien lisääntyminen kohdistuvat ennen muuta miehiin.

Naisilla alkoholin terveyttä heikentävät vaikutukset ovat puolestaan merkittäviä siksi, että haittojen riskit kasvavat naisilla alemmilla kulutustasoilla kuin miehillä. Lisäksi alkoholin kulutuksen kasvu lisää tyypillisesti naisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan riskiä ja naisten turvattuutta julkisilla paikoilla.

Vuoden 2016 juomatapatutkimuksen mukaan naisten joukossa 15—29-vuotiaat käyttävät muita enemmän erityisesti siidereitä, mutta myös long drink -juomia, vahvaa olutta ja juomasekoituksia. Näiden juomien saatavuuden helpottuminen ja tarjonnan laajeneminen lisää alkoholin kulutusta nuorten naisten joukossa, jossa kerralla käytetyt alkoholimäärät ovat suuria jo nyt. Tämän vuoksi myös sikiövaurioiden yleistymisen riski kasvaa. Noin puolet raskauksista on suunnittelemattomia, ja alkoholinkäyttö voi vaurioittaa sikiötä jo ennen kuin raskaus on havaittu.

Sosioekonomisten ryhmien välillä on edelleen suuria elinajanodotteen eroja. Erojen kaventuminen edellyttäisi alkoholisyistä ja iskeemisistä sydänsairauksista johtuvan kuolleisuuden vähenemistä alimmissa koulutus- ja tuloryhmissä. Alkoholinkäytön ja humalajuomisen odotetussa oleva lisääntyminen kuitenkin todennäköisesti kasvattaa eroja.

Pääministeri Juha Sipilä asetti vuoden 2017 alussa professori Juho Saaren johtaman työryhmän, joka esittää konkreettisia toimenpiteitä eriarvoistumiskehityksen pysäyttämiseksi. Työryhmän on määrä kiinnittää huomiota muun muassa kansanterveyteen. Työryhmä luovuttaa ehdotukset hallitukselle keväällä 2018.

Työelämävaikutukset

Valtaosa alkoholin riskikäyttäjistä ja huomattava osa alkoholiriippuvaisistakin on työelämässä. Alkoholinkäytön lisääntyminen tässä joukossa lisää työkyvyttömyyden ja työttömäksi joutumisen riskiä vaikeuttaen työurien pidentämistä ja kestävyysvajeen hallintaa.

Lievemmassäkin muodossa työikäisten alkoholinkäytön lisääntyminen heijastuu työelämään työpanoksen ja tuotannon menetyksinä krapulapäivien, tapaturmien ja sairausjaksojen kautta. Haittojen ehkäisy edellyttäisi esimerkiksi työterveyshuollossa tehokasta riskikuluttajiin kohdennettua neuvontaa kulutustottumusten muuttamiseksi ja alkoholiongelmien hoitoa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Nämä toimet aiheuttavat kustannuksia paitsi verovaroin kustannetuille sosiaali- ja terveystalouksille myös työnantajille.

Alueelliset vaikutukset

Alkoholin kulutuksen lisääntyminen ei edistä alueellisten terveyserojen vähentämistä vaan kärjistää niitä, sillä alkoholin riski- ja ongelmakäytön alueelliset erot kytkeytyvät sosioekonomisiin terveyseroihin. SOTE-uudistuksella tavoitellun alueellisen eriarvoisuuden kaventamisen kannalta alkoholinkäytön lisääntyminen on lisähaaste, koska kasvavaan varhaisen avun ja päihdehoidon tarpeeseen vastaaminen edellyttäisi toimivia lähipalveluita etenkin alueilla, joilla palveluiden tarve ja käyttö on jo nyt suuri.

Alkoholin kulutuksen kasvu ja haittojen ehkäisyn tehostamisen tarve kasvattaa kustannuspainetta paitsi maakunnissa myös kunnissa, joiden tehtäviin kuuluu monialaisen paikallisen päihdehaittojen ehkäisytyön johtaminen ja koordinointi. Kuntien ehkäisevän päihdetyön jär-

jestämiseen osoittamat resurssit vaihtelevat jo nyt ja ovat usein heikommalla alueilla, joilla tarve on suurin.

Vaikutukset pitkällä aikavälillä

Elinkeinonäkökulman painottaminen alkoholilakia uudistettaessa tukee panimoteollisuuden ja päivittäistavarakaupan toimintaa tilanteessa, jossa alkoholijuomien kysyntä on terveystaloudellisten tavoitteiden mukaisesti vähentynyt useiden vuosien ajan. Alkoholijuomien myynnin kasvattaminen ehdotetulla tavalla kuitenkin lisää terveys- ja hyvinvointihaittoja ja niistä palvelujärjestelmälle aiheutuvaa rasitetta pitkälle tulevaisuuteen. Kun otetaan huomioon välittömien ja välillisten haittakustannusten kasvu, kokonaissaldo kansantaloudelle muodostunee negatiiviseksi ja vaikeuttanee kestävyysvajeen umpeen kuromista.

Pitkän aikavälin yhteiskunnalliset vaikutukset ovat sekä käytännössä että periaatteellisella tasolla suuret. Kun alkoholin kulutus kääntyy kasvuun, terveys- ja hyvinvointihaittojen lisääntyminen ei jää kertailmiöksi vaan jatkuu trendinä. Haittavaikutusten korjaaminen sosiaali- ja terveyspalveluiden toiminnalla vähentää sote-uudistuksella tavoiteltuja säästöjä ja suuntaa resursseja pois muista palveluista. Erityisen ongelmallista on, että uudistuksen vaikutuksia ei välttämättä voida korjata peruuttamalla haitallisiksi osoittautuneita muutoksia.

Käsiteltävänä oleva uudistus toteutetaan tietoisena sen elinkeino-, terveys- ja yhteiskuntapolitiittisista vaikutuksista. Alkoholilainsäädännön aikaisempien uudistusten kokemusten ja käsillä olevan uudistuksen aikana esitettyjen kannanottojen perusteella voidaan ennakoida, että toteutuvista vaikutuksista riippumatta vaatimukset alkoholijuomien luvanvaraisen myynnin laajentamiseksi viineihin tulevat jatkumaan. Vaarana on, että alkoholin aiheuttamia terveyshaittoja ei tulevaisuudessa käsitellä kansanterveysasiana, vaan yksilöiden itsensä aiheuttamina ongelmina. Alkoholiongelmaisten ja riippuvuutta sairastavien oman vastuun korostaminen vaikuttaa kielteisesti myös heidän puolisoitensa, lastensa ja muiden läheistensä asemaan yhteiskunnassa.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sosiaali- ja terveysministeriö pyysi keväällä 2012 alkoholilain kokonaisuudistuksen valmistelua varten Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselta katsauksen alkoholihaittojen kehityksestä ja tehokkaista keinoista haittojen vähentämiseksi. Raportin mukaan alkoholihaittoja vähennettäisiin tehokkaimmin koko väestöön, eikä vain ongelmakäyttäjiin, kohdistuvilla alkoholijuomien saatavuuden kiristyksillä ja korkean alkoholiveron politiikalla.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira on myös toimittanut sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä Valviran ja aluehallintovirastojen ehdotuksia alkoholilain uudistamiseen valvonnan kannalta. Valvira on samalla koonnut alkoholijuomien valmistajilta ja myyjiltä kannanottoja ja ehdotuksia alkoholilain uudistamiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteutti vuonna 2013 alkoholilain uudistamista koskevan arviomission laajan lausuntokierroksen. Ennen uudistuksen jatkovalmistelun viimeistelyä pääministeri Alexander Stubbin hallitusohjelmassa todettiin kesällä 2014, ettei uudistusta toteuteta hallituskaudella.

Vuonna 2015 järjestettiin kaksi työpajaa alkoholilain uudistuksen sidosryhmille. Vuoden 2016 keväällä pääministeri Juha Sipilän hallituksen hallituspuolueiden eduskuntaryhmät päättivät uudistuksen pääasialliset linjaukset.

Esityksen valmisteluun liittyvä aineisto on koottu sosiaali- ja terveysministeriön [www-sivuilla](http://www.sivuilla.fi/alkoholilain-kokonaisuudistus) [stm.fi/alkoholilain-kokonaisuudistus](http://www.sivuilla.fi/alkoholilain-kokonaisuudistus).

Esitys on ilmoitettu Euroopan komissiolle marraskuussa 2016 direktiivin 2015/1535 mukaisesti. Euroopan komissio on määräaikaan mennessä 15 päivänä maaliskuuta 2017 antanut yksityiskohtaisen lausunnon, jonka perusteella lakiesitystä ei saa hyväksyä ennen 15 päivää kestävästä 2017. Suomi on vastannut komission yksityiskohtaiseen lausuntoon heinäkuussa 2017 ja ilmoittanut, että lakiesitys käsitellään eduskunnassa vasta syysistuntokaudella.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Luonnoksesta pyydettiin 22 päivänä marraskuuta 2016 lausunnot keskeisiltä viranomaisilta, alkoholielinkeinoja ja viestintäalaa edustavilta järjestöiltä sekä lastensuojelu- ja terveysjärjestöiltä. Lausuntojen antaminen oli mahdollista kaikille kiinnostuneille. Alkuaan 16 päivään tammikuuta 2017 saakka varattua lausuntoaikaa pidennettiin tammikuun loppuun ja Ahvenanmaan maakunnalle annettiin aikaa lausua helmikuun loppuun 2017 asti.

Organisaatioiden lausuntoja vastaanotettiin 130 ja lisäksi 27 esitysluonnokseen kantaa ottavaa kansalaiskirjettä. Lausunnot ovat nähtävissä valtioneuvoston hankerekisterissä (valtioneuvosto.fi/hankkeet, hankenumero STM075:00/2011).

Lausunnot koostuivat yleisarvioista ja yksittäisiä pykälä koskevista kommentteista. Yleisarvioita esitettiin runsaassa sadassa lausunnossa. Esitysluonnokseen kielteisesti suhtautuvia oli hieman enemmän kuin kannattavia. Kielteisen kannan perusteluna oli tyypillisesti huoli alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua koskevan sääntelyn purkamisen haitallisista vaikutuksista kansanterveyteen ja turvallisuuteen. Joissakin lausunnoissa esitettiin jopa lakiesityksen perumista.

Lausunnot saatiin kuudelta ministeriöltä ja valtioneuvoston kanslialta. Työ- ja elinkeinoministeriö samoin kuin maa- ja metsätalousministeriö kannattivat elinkeinopoliittisten tavoitteiden painoarvon lisäämistä muiden tavoitteiden rinnalla. Valtiovarainministeriö totesi keskeisten sääntelykeinojen säilyvän käytössä kevennyksistä huolimatta. Oikeusministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön arvioiden mukaan sääntelyyn ehdotetut muutokset eivät vastaa tavoitteeseen alkoholihaittojen vähentämisestä. Sisäministeriön poliisiosasto totesi, että esitetty normien purkaminen lisää joiltakin osin poliisin tehtäviä ja aiheuttaa lisäresursoinnin tarpeen.

Suurin lausunnonantajaryhmä muodostui alkoholijuomien ja väkiviinan valmistukseen, myyntiin tai anniskeluun osallistuvista elinkeinotoimijoista ja elinkeinoelämän eturyhmistä. Näiden tahojen yleisarvio oli pääosin myönteinen. Elinkeinoelämän keskusliitto katsoi, että esitysluonnoksessa on löydetty tasapaino alkoholihaittojen hallitsemisen ja elinkeinotoiminnan kehittämisen välillä. Myös useat muut elinkeinotoimijat pitivät esitysluonnosta elinkeinopoliittiset näkökohdat hyvin huomioon ottavana ja alkoholipolitiikkaa maltillisesti liberalisoivana. Esitettyjen muutosten arvioitiin vähentävän väkevien juomien käyttöä ja siksi lisäävän kokonaiskulutusta vain vähän. Kielteisiä kansanterveysvaikutuksia ei pidetty todennäköisinä.

Alko Oy esitti luonnoksesta kielteisen yleisarvion. Alko painotti vähittäismyyntimonopolia tehokkaana keinona alkoholihaittojen ehkäisemiseksi. Alkon arvion mukaan oluen, siiderin ja

long drink -juomien myynnin siirtyminen pääosin päivittäistavarakauppaan leikkaa Alkon liikevaihtoa siinä määrin, että myymäläverkostoa on supistettava.

Muita suuria lausujaryhmiä olivat viranomaiset (19 lausuntoa), sosiaali- ja terveysalan asiantuntijalaitokset ja -organisaatiot (18 lausuntoa), ammattiliitot (12 lausuntoa) sekä terveys- ja sosiaalipalveluiden ja päihde-ehkäisyn toimijat (11 lausuntoa). Lausunnon antoivat myös koomuksen ja kristillisdemokraattien eduskuntaryhmät sekä Kuntaliitto, Helsingin kaupunki ja Ahvenanmaan maakunnan hallitus.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus katsoi esitettyjen muutosten olevan ristiriidassa itsehallinnon kanssa ja vaikeuttavan paikallisten olosuhteiden huomioon ottamista ja esitti siksi, että maakunnalla tulisi olla laajempi vastuu alkoholilainsäädännöstä.

Kielteisesti lakiesitysluonnokseen suhtautuivat kuntasektorin edustajat sekä kaikki lausuntoja antaneet asiantuntijaorganisaatiot, terveys- ja sosiaalipalvelujen tuottajat ja päihde-ehkäisyn toimijat. Lakiesityksen sisällön katsottiin olevan keskeisiltä osin ristiriidassa lain 1 §:ssä määritellyn haittojen ehkäisemisen tavoitteen kanssa. Alkoholin saatavuuden lisäämisen nähtiin heikentävän lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja kasvattavan väestöryhmien välisiä hyvinvointi- ja terveyseroja. Alkoholihaittojen arvioitiin vaikuttavan kielteisesti väestön mielenterveyteen, työkykyyn ja tuottavuuteen.

Alkoholijuomien saatavuutta lisäävän linjan nähtiin olevan ristiriidassa perustuslain 19 §:ssä säädetyn terveydenedistämistavoitteen kanssa, Maailman terveysjärjestön kansansairauksien vähentämistavoitteen kanssa sekä pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman sosiaali- ja terveyspoliittisten tavoitteiden ja sote-uudistukseen liittyvien säästötavoitteiden kanssa. Erityisesti asiantuntijaorganisaatioiden ja terveys- ja sosiaalisektorin toimijoiden lausunnoissa arvioitiin, että haittakustannusten kasvun takia kokonaissaldo kansantaloudelle muodostuu negatiiviseksi ja kestävyysvajeen umpeen kurominen vaikeutuu. Kriittisten lausuntojen mukaan sosiaali- ja terveysnäkökohdat, julkisen talouden edut ja elinkeinoelämän yleinen intressi huolehtia työvoiman työkyvystä ja riittävydestä tulisi nostaa korkeammalle sijalle kuin päivittäistavarakaupan ja panimoalan intressit.

Viranomaisista vain Kilpailu- ja kuluttajavirasto kannatti elinkeinopoliittisten tavoitteiden tuomista sosiaali- ja terveyspoliittisten tavoitteiden rinnalle. Valviran, aluehallintovirastojen, Ahvenanmaan valtionviraston, Tukesin, lapsiasiavaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun kanta uudistusesitykseen oli kielteinen. Toivottuja elinkeinovaikutuksia enemmän muutosten arvioitiin vaikuttavan kielteisesti kansanterveyteen ja kärjistävän hyvinvointieroja vaikeuttaen viranomaisten tehtäviin kuuluvaa ehkäisevää päihdetyötä sekä tapaturmien ja väkivallan vähentämiseksi tehtävää turvallisuustyötä. Lapsiasiavaltuutettu piti erityisen huolestuttavana nuorten alkoholinkäytön lisääntymisen riskiä ja muistutti, että Suomi on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksella sitoutunut ottamaan lapsia koskeissa toimissa huomioon ensisijaisesti lapsen edun.

Ammattiliitoista lakiesitysluonnosta kannatti vain Elintarviketyöläisten liitto panimoalan työllisyyden näkökulmasta. Kielteisesti esitysluonnokseen suhtautuivat SAK, STTK ja Akava sekä niiden jäsenjärjestöt Palvelualojen ammattiliitto, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto, Lähi- ja perushoitajaliitto SuPer, Lääkäriliitto, Terveystieteiden liitto, Akavan sairaanhoitajat, Talentia ja Päihdetyön Talentia. Kritiikin aiheena oli huoli kielteisistä vaikutuksista kansanterveyteen. Alkoholijuomien saatavuutta lisäävien muutosten työllisyysvaikutukset alkoholielinkeinojen piirissä arvioitiin vähäisiksi verrattuna lisääntyvästä alkoholinkäytöstä muilla aloilla aiheutuvien työpanoksen ja tuotannon menetyksen kustannuksiin. Sosiaali- ja terveyspalveluissa alkoholihaittojen nähtiin heikentävän työturvallisuutta ja lisäävän työpainetta ja kustannuk-

sia. Kasvavien hyvinvointi- ja terveyserojen ennakoitiin muodostuvan haasteeksi uudistuvalla sote-palvelujärjestelmälle.

Edellä mainitusta kritiikistä huolimatta sääntelyn selkeyttämistä ja ajanmukaistamista pidettiin yleisesti ottaen myönteisenä. Normien purkamista kiitettiin erityisesti elinkeinotoimijoiden lausunnoissa. Sääntelyn keventämisen katsottiin vähentävän kustannuksia, parantavan kaupan ja ravintolaelinkeinon toimintaedellytyksiä ja lisäävän kilpailua kotimarkkinoilla. Joidenkin lausujien mielestä jäljelle jää kuitenkin vielä hallinnollista taakkaa aiheuttavia ja elinkeinotoimijoita eriarvoisesti kohtelevia säännöksiä. Pitemmälle menevää sääntelyn purkamista toivoivat työ- ja elinkeinoministeriö, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Alkoholijuomakauppayhdistys, Matkailu- ja ravintolapalvelujen etujärjestö MaRa ry sekä Panimoliitto, Hartwall ja Pienpanimoliitto.

Kommentteja esitettiin lähes kaikista esitysluonnoksen pykälistä. Sisältöön kantaa ottavia kommentteja esitettiin etenkin luvanvaraista vähittäismyyntiä koskevasta 17 §:stä ja anniskelua koskevista luonnoksen 18—21 ja 43—44 §:stä. Näissä pykälissä ehdotettujen muutosten mahdollisia vaikutuksia lausunnonantajat pitivät joko tavoiteltavina tai ei-toivottavina.

Luvanvaraisessa vähittäismyynnissä sallittujen alkoholijuomien enimmäispitoisuuden nostamista 4,7 tilavuusprosentista 5,5 prosenttiin kannatti 11 lausunnonantajaa. Kannattajat olivat yhtä lukuun ottamatta elinkeinotoimijoita ja näkivät muutoksen kasvattavan kaupan myynnin arvoa ja edistävän kaupan kasvua ja kilpailua. Muutosta vastusti 37 lausunnonantajaa, joukossa kaikkien lausujaryhmien edustajia. Alkoholipitoisuuden nostamisen ja sen myötä lisääntyvän hintakilpailun arvioitiin kasvattavan alkoholin kokonaiskulutusta ja lisäävän haittoja useissa väestöryhmissä. Muutoksen nähtiin hyödyttävän suurpanimoita käsityöläispanimoiden kustannuksella ja heikentävän kotimaisen tuotannon asemaa avaamalla kilpailua ulkomaisille tuotteille. Päivittäistavarakaupoista saatavien alkoholijuomien väkevoitumisen ennakoitiin lisäävän alkoholin käyttöä kodeissa ja heikentävän anniskeluelinkeinon asemaa.

Valtaosa muutoksen vastustajista kannatti voimassa olevan lain mukaisen enimmäispitoisuuden säilyttämistä ja viisi lausujaa ehdotti sen alentamista 3,5 prosenttiin. Toisaalta yhdeksän muutoksen kannattajaa toivoi esitettyä 5,5 prosenttia korkeampaa enimmäispitoisuutta.

Voimassa olevasta alkoholijuomien luvanvaraista vähittäismyyntiä koskevasta valmistustaparajoituksesta luopumista kannatti 18 lausunnonantajaa ja vastusti 28. Elinkeinotoimijat arvioivat, että siirtyminen käymisteitse valmistetusta alkoholista tislattuun laskee kustannuksia ja hintaa ja vähentää long drink -juomien hankkimista Virosta. Valvira piti juomasekoitusten sisältämän alkoholin valmistustavan valvontaa käytännössä vaikeana. Muutosta vastustivat erityisesti terveys- ja sosiaalisektorin toimijat ja asiantuntijat. Uhkaksi nähtiin se, että päivittäistavarakaupoista saatavissa olevien alkoholijuomien väkevoituminen, hintakilpailu ja vapaan valmistustavan vauhdittama uusien juomasekoitusten markkinointi kääntävät nuorten alkoholinkäytön laskevan trendin uudelleen kasvuun.

Käsityöläispanimoille ehdotettua mahdollisuutta enintään 12-prosenttisten käsityöläisöluiden sekä muiden enintään 5,5-prosenttisten alkoholijuomien vähittäismyyntiin valmistuspaikassa pääosin kannatettiin. Käsityöläisöluelle 3 §:n määritelmässä asetettua vuosituotannon 500 000 litran rajaa pidettiin vaihtelevasti liian korkeana tai liian matalana. Käsityöläispanimoiden suoramyynnin vaikutus alkoholin kulutukseen arvioitiin vähäiseksi, mutta järjestelyn pelättiin heikentävän vähittäismyyntimonopolin perusteluja, mikäli siinä nähdään kotimaisia yrityksiä suosivia piirteitä.

Luvanvaraisen vähittäismyynnin sallimista anniskeluluvan haltijoille kannatettiin ja vastustettiin suunnilleen yhtä useassa lausunnossa. Enintään 5,5-prosenttisten juomien ulosmyynnin katsottiin monipuolistavan ravintoloiden toimintaa ja parantavan niiden toimintaedellytyksiä. Toisaalta ulosmyynnin ei katsottu tukevan alkoholin kulutuksen ohjaamista valvottuihin oloihin ja siihen nähtiin liittyvän haasteita sekä ravintolan omavalvonnan että viranomaisvalvonnan kannalta.

Keskeinen osa alkoholilakiuudistusta on anniskelua koskevan sääntelyn keventäminen. Anniskelulupaa ja anniskelutoimintaa säänteleviä pykälä kommentoivat etenkin anniskelusektorin toimijat ja valvontaviranomaiset. Kommenteissa toivottiin lukuisia täsmennyksiä sääntelyn yksityiskohtiin.

Laajempi toimijajoukko kommentoi luonnoksen 20 §:n säännöstä, jonka mukaan anniskelulupahakemuksesta tulisi pyytää lausunto poliisilta ja anniskelupaikan sijaintikunnalta. Eräissä tapauksissa lupaviranomaisen tulisi lisäksi tiedottaa hakemuksesta ja kuulla anniskelupaikan sijaintikiinteistön ja naapurikiinteistöjen haltijoita. Poliisin ja lupaviranomaisten lausunnoissa kuulemista pidettiin myönteisenä terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen sekä kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien näkökulmasta. Osa alkoholielinkeinon toimijoista vastusti lausunto- ja kuulemismenettelyä, jonka nähtiin pikemmin lisäävän kuin vähentävän lupabyrokratiaa.

Laaja toimijajoukko kommentoi jatkoaika-anniskelun vapauttamista koskevia pykäläehdotuksia. Esimerkiksi sisäasiainministeriö, Poliisihallitus, Valvira ja aluehallintovirastot esittivät, että jatkoaika-anniskelun tulisi edelleen olla luvanvaraista. Lupamenettelyssä toteutuvaa ennakkovalvontaa pidettiin turvallisuuden ja asuinympäristön hyvinvoinnin sekä viranomaisresurssien käytön kannalta jälkikäteisvalvontaa tarkoituksenmukaisempana. Ilmoitusmenettelyä kannatti SOK. Myös MaRa kannatti ilmoitusmenettelyä mutta vastusti velvoitetta tehostettuun järjestyksenvalvontaan, viranomaisen harkintavaltaa jatkoaika-anniskelun toteutusta koskevien määräysten antamisessa sekä kunnan oikeutta rajoittaa jatkoaika-anniskelua alueellaan.

Järjestyksenvalvontavelvoitetta vastustivat myös useat elinkeinotoimijat. Velvoitetta pidettiin sääntelyn keventämistavoitteen vastaisena ja mitoitusta kohtuuttomana ja ravintolotoiminnan kannattavuutta vaarantavana. Lähes yhtä usea lausunnonantaja muista toimijaryhmistä kannatti tehostettua järjestyksenvalvontaa, mutta epäili valvonnan riittävyyttä järjestyksen ja turvallisuuden varmistamiseksi.

Kunnan mahdollisuutta kieltää jatkoaika-anniskelu kannatti 12 lausunnonantajaa, muun muassa Kuntaliitto, ja vastusti neljä. Kunnan päätösvaltaa asiassa pidettiin tärkeänä itsehallinnon ja osallisuuden näkökulmasta. Muutos antaisi mahdollisuuden ottaa huomioon kuntien vaihtelevat tarpeet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden edistämiseksi ja alueellisen syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi. Vastustajat pitivät kunnan päätösvaltaa sääntelyn keventämistavoitteen vastaisena ja katsoivat sen eriarvoistavan elinkeinonharjoittajia ja kuluttajia.

Henkilökunnan osaamisvaatimuksiin 55 §:ssä esitetyistä kevennyksistä esitettiin vastakkaisia näkemyksiä. Elinkeinotoimijat näkivät anniskelupaikan vastaavan hoitajan kelpoisuusvaatimuksen poistamisen joustavoittavan työvuorojen järjestämistä ja helpottavan yritystoiminnan aloittamista. Muut lausujat pitivät koulutus- ja osaamisvaatimuksesta luopumista epätarkoituksenmukaisena tilanteessa, jossa painopistettä siirretään viranomaisvalvonnasta omavalvontaan. Koko henkilöstölle esitetyn alkoholilain perusosaamista koskevan vaatimuksen osalta epätarkoituksenmukaisena pidettiin sitä, että osaamistodistusta ei vaadita esimerkiksi vuokratyöntekijöiltä. Henkilöstölle 37 §:ssä ehdotettua kuudentoista vuoden vähimmäisikää vastus-

tettiin niin ikään. Esimerkiksi Valvira ja aluehallintovirastot sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos pitivät anniskelupaikkaa vaativana työympäristönä alle 18-vuotiaalle.

Alkoholijuomien nauttimiskieltoja koskevan säännöksen katsottiin tarvitsevan selkeyttämistä. Muutoksen, joka sallisi suljetulle seurueelle omien juomien nauttimisen ravitsemusliikkeessä, arvioitiin vaikuttavan kielteisesti anniskelun turvallisuuteen sekä ravintolaelinkeinon työllisyyteen ja kilpailutilanteeseen. Omien juomien nauttimisen sallimista kannatettiin lähinnä maaseutumatkailun näkökulmasta.

Alkoholijuomien markkinointia koskevia säännöksiä kommentoivat erityisesti elinkeinotoimijat. Myönteisenä muutoksena pidettiin sitä, että väkeviä juomia koskevien tietojen esittäminen hinnastoissa ja tuoteluetteloissa olisi mahdollista myös tietoverkoissa, joskin väkevien juomien viennin edistämiseksi toivottiin jopa rajoittamatonta oikeutta verkkoviestintään. Alkoholijuomien sulkemista ostohyvitysjärjestelmien ulkopuolelle sekä vastustettiin että kannatettiin elinkeinotoimijoiden lausunnoissa. Hintamarkkinointia koskevien rajoitusten purkamista toivoivat useat elinkeinotoimijat. Muiden toimijaryhmien lausunnoissa painottui toive alkoholimainosten sisältöä rajoittavien säännösten selkiyttämistä siirtymällä käytäntöön, jossa sallittua on vain tuotetiedon jakaminen ja laissa määritellään tyhjentävästi sallitut sisältöelementit.

Runsaasti kommentteja esitettiin luonnoksen 30 §:stä, joka voimassa olevaa lakia selkeämmin kieltäisi alkoholijuomien etämyynnin Suomeen. Tulli, valtiovarainministeriö, verohallinto, kilpailu- ja kuluttajavirasto, työ- ja elinkeinoministeriö sekä Valvira toivoivat esitetyn 30 §:n selkeyttämistä. Eräät elinkeinotoimijat vastustivat etämyynnin kieltä pitäen sitä vastuullisia eurooppalaisia toimijoita syrjivänä. Jotkut sosiaali- ja terveysalan edustajat näkivät etämyynnin kiellon tukevan vähittäismyyntimonopolia, alkoholiverotuksen pohjaa ja tasapuolista kilpailua. Yhtä vaille kaikkien kansalaiskirjeiden aiheena oli etämyynnin kieltä, jonka katsottiin vaikeuttavan olut- ja viiniharrastusta.

Lausunnoissa ehdotettiin vaihtoehtoisia tapoja muuttaa alkoholijuomien myynnin ja anniskelun sääntelyä ja nostettiin esiin alkoholilakia täydentäviä toimia haittojen vähentämiseksi. Vaihtoehtoisiksi etenemistavoiksi ehdotettiin alkoholilain säätämistä kokonaan tai osittain määräaikaaisena tai lainsäädäntöön pohjautuvia paikallisia kokeiluja. Määräaikaaisuus tai kokeilu antaisi mahdollisuuden arvioida taloudellisia ja hyvinvointivaikutuksia ja vahvistaa tarkoituksenmukaisten muutosten jatkumisen.

Vaikka kunnan kuulemista alkoholilupa-asioissa ja kunnan mahdollisuutta kieltää jatkoaika-anniskelu pidettiin myönteisinä muutoksina, alkoholihaittojen paikalliseen ehkäisyyn toivottiin myös laajempaa itsehallinnollista liikkumavaraa. Kuntaliitto ja useat muut toimijat ehdottivat järjestyslakiin muutosta, joka antaisi kunnalle oikeuden kieltää alkoholin nauttiminen tietyillä alueilla.

Alkoholijuomien hinnan keskeisen merkityksen alkoholin kulutuksen kasvun hillitsemisessä mainitsi useat lausunnonantajat. Verotus tuotiin esiin myös keinona vähentää erityisesti juomasekoitusten houkuttelevuutta nuorille.

Liikenneturva ja Taksiliitto kiinnittivät huomiota alkoholin saatavuuden lisäämisen tieliikenteen turvallisuutta heikentäviin vaikutuksiin. Taksiliitto toivoi poliisille lisäresursseja ajokuntaa koskevaan kenttävalvontaan. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ehdotti rattijuopumusrajan alentamista 0,2 promilleen joko kaikille taikka nuorille tai vasta ajokortin saaneille kuljettajille sekä ammattikuljettajille.

Useat lausunnonantajat painottivat tiedon jakamista alkoholin terveysvaikutuksista ja muille ihmisille koituvista haitoista keinona tukea ihmisten kykyä ottaa vastuuta terveellisistä elintavoista. Yhdeksi konkreettiseksi keinoksi ehdotettiin alkoholin terveysriskejä koskevia tiedotteita alkoholijuomien pakkauksiin.

Lausunnoissa tuotiin esiin myös sosiaali- ja terveyspalveluiden ja työpaikkojen mahdollisuuksia katkaista alkoholihaittojen kehittyminen varhaisessa vaiheessa ja edistää vakavista haitoista kärsivien pääsemistä hoidon piiriin. Sote-uudistuksen nähtiin tarjoavan mahdollisuuden toimintatapojen kehittämiseen.

Erityisesti lausunnoissa esitettyjä lakitekniisiä huomautuksia on otettu huomioon jatkovalmistelussa. Keskeisimmät lausuntojen pohjalta hallituksen esitykseen tehdyt sisällölliset muutokset koskevat anniskelulupahakemusten lausuntomenettelyä ja jatkoaikoja koskevaa järjestyksenvalvontavelvoitetta, joita on kevennetty, anniskelulupa-asetettavia ehtoja ja rajoituksia sekä kunnan oikeutta kieltää jatkoaika-anniskelu, joita on rajattu, sekä rajat ylittävän etäostamisen kieltä, joka on palautettu entiseen muotoonsa. Myös henkilökunnan muodollisia osaamisvaatimuksia kevennettiin lausuntokierroksen jälkeen siten, että henkilökunnan osaminen kiinnitettiin vahvemmin luvanhaltijan omavalvontavelvoitteeseen.

Lainsäädännön arviointineuvosto antoi esitysluonnoksesta lausunnon 24 päivänä huhtikuuta 2017. Hallituksen esityksen vaikutusarviota ja yleisperusteluja on täydennetty arviointineuvoston suositusten mukaisesti. Vaikka uudistuksen euromääräisten kokonaisyhtöyten ja -kustannusten arviointia ei ole voitu epävarmuuksista johtuen esittää, erityisesti eri kuluttajaryhmien saamia yhtöyten on arvioitu monipuolisemmin. Vastaavasti esitykseen on lisätty alkoholipolitiikan eri keinoja koskevia tietoja.

Esitys on käsitelty kunnallistalouden ja hallinnon neuvottelukunnassa 24 päivänä elokuuta 2017.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Hallitus on antanut eduskunnan käsiteltäväksi hallituksen esityksen maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp). Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi muun muassa maakuntalaki, jonka mukaan Suomeen muodostetaan 18 maakuntaa. Maakunnat olisivat julkisoikeudellisia yhteisöjä, joilla on alueellaan itsehallinto.

Hallituksen maakunnille siirrettävistä tehtävistä 5 päivänä huhtikuuta 2016 tekemän linjauksen mukaan aluehallintovirastojen nykyisin hoitama alueellinen alkoholihallinto siirrettäisiin maakunnille. Esitysluonnokseen sisältyvien palvelujen ja tehtävien järjestämisvastuu on tarkoitus siirtyä maakunnille vuoden 2019 alusta.

Valtiovarainministeriö on 24 päivänä huhtikuuta 2017 lähettänyt hallituksen esitysluonnoksen maakuntauudistuksen täytäntöönpanosta lausuntokierrokselle. Luonnos sisältää ehdotukset maakunnille valtiolta, kunnilta ja kuntayhtymiltä siirrettäviä eräitä tehtäväkokonaisuuksia koskevien erityislakien muuttamiseksi.

Hallituksen esitysluonnos sisältää ehdotukset uudesta Valtion lupa- ja valvontavirastosta, jolle kootaan valtiolle kuuluvia lupa-, ohjaus- ja valvontatehtäviä maakuntauudistuksen yhteydessä lakkautettavilta aluehallintovirastoilta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta. Tässä yhteydessä uuden viraston toimialaan kuu-

HE 100/2017 vp

luisivat valtakunnalliset alkoholihallinnon lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävät. Viraston on tarkoitus aloittaa toimintansa 1.1.2019.

Uudistukseen liittyvät tehtävien siirrot toteutettaisiin alkoholilain hyväksymisen jälkeen annettavalla hallituksen esityksellä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Alkoholilaki

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus. Alkoholilailla – kuten muullakin lainsäädännöllä – on tavoite, jota lainsäädännöllä pyritään toteuttamaan. Lainsäädännön tavoitesäännöksillä on merkitystä, vaikka niiden välitön oikeudellinen merkitys rajoittuu tulkinnalliseen vaikutukseen lain varsinaisten säännösten soveltamisessa. Alkoholilain kansanterveydellisen tavoitteen kirjaaminen lakiin on erityisen tärkeää, koska lailla rajoitetaan ihmisten terveyden edistämiseksi elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä.

Voimassa olevan alkoholilain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on alkoholin kulutusta ohjaamalla ehkäistä alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Pykälän esitöissä viitataan siihen, että haitat riippuvat kokonaiskulutuksen määrästä ja kulutustavoista. Kulutuksen ohjaamisella pyritään alhaisempaan kokonaiskulutukseen yleensä sekä alhaisempaan kulutukseen yksittäisillä käyttökerroilla.

Lain tarkoituksena olisi tässä suhteessa edelleen alkoholipitoisten aineiden kulutuksen vähentäminen. Pykälässä viitattaisiin myös lain pääasialliseen keinoon eli alkoholipitoisiin aineisiin liittyvän elinkeinotoiminnan rajoittamiseen ja valvontaan. Väestön kulutuksen vähentämisellä ja elinkeinotoiminnan rajoittamisella ja valvonnalla pyritään edelleen ehkäisemään alkoholin aiheuttamia haittoja. Alkoholipolitiikan tärkeäksi tavoitteeksi on noussut tarve ehkäistä niitä haittoja, joita alkoholin käytöstä aiheutuu käyttäjien läheisille ja ympäristölle.

Pykälässä mainittaisiin siten alkoholin käyttäjille aiheutuvien haittojen lisäksi myös alkoholin muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheutuvat haitat. Pykälän tarkoituksena on tältä osin korostaa sitä, että alkoholilainsäädännöllä pyritään suojelemaan koko yhteiskuntaa ja erityisesti esimerkiksi lapsia ja muita perheenjäseniä.

2 §. Lain soveltamisala. Laki sovellettaisiin nykyistä 2 §:ää vastaavalla tavalla alkoholipitoisten aineiden valmistukseen, maahantuontiin, maastavientiin, kuljetukseen, myyntiin ja muuhun luovuttamiseen, käyttöön, hallussapitoon ja kuljetukseen sekä markkinointiin.

Elintarvikelain 4 §:n mukaan elintarvikelakia ei sovelleta alkoholijuomiin tai alkoholivalmisteisiin siltä osin kuin niistä säädetään muussa lainsäädännössä. Nykyisin alkoholijuomiin, jotka ovat elintarvikelainsäädännön mukaisia elintarvikkeita, sovelletaan toisin sanoen yleislakina elintarvikelakia ja erityislakina alkoholilakia. Pykälän 2 momentissa vahvistettaisiin tämä periaate.

Lääkelaisia tarkoitetuissa lääkkeissä ja lääkevalmisteissa voi olla etyylialkoholia. Lääkelain mukainen valvonta on tässä suhteessa riittävää. Tämän vuoksi 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi nykyistä 2 §:ää vastaavalla tavalla, että alkoholilakia ei sovelleta niihin.

3 §. Määritelmät. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi alkoholilain keskeisistä määritelmistä.

Lain soveltamisalan kannalta keskeistä on, mihin aineisiin lakia sovelletaan. Voimassa olevan lain 3 §:n mukaan alkoholipitoisella aineella tarkoitetaan sellaista ainetta tai tuotetta, joka sisältää enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Aine ja tuote voi siten olomuodossaan

ta riippumatta olla alkoholipitoinen aine. Enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät nautittavaksi tarkoitetut juomat on erikseen määritelty alkoholittomiksi juomiksi. Kuitenkin voimassa olevan alkoholilain vähittäismyynti- ja anniskeluikärajat sekä mainontaa koskevat säännökset on ulotettu koskemaan myös vähintään 1,2 tilavuusprosenttia sisältäviä alkoholittomia juomia.

Alkoholiverolaissa alkoholijuomalla tarkoitetaan nautittavaksi tarkoitettua juomaa, joka sisältää yli 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Oluen osalta alkoholijuomana pidetään juomaa, joka sisältää yli 0,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Alkoholijuomat jaetaan alkoholiverolaissa viiteen ryhmään: olueen, viineihin, muihin käymisteitse valmistettuihin alkoholijuomiin, välituotteisiin ja etyylialkoholiin. Nämä tuotteet määritellään alkoholiverolaissa tullitariffinimikkeiden ja paikoin yksityiskohtaisten tarkennusten avulla.

Alkoholiverolain määritelmät perustuvat rakennedirektiivin määräyksiin. Lisäksi alkoholijuoman alkoholipitoisuudesta säädetään elintarviketietoasetuksessa. Alkoholipitoisuus tulee asetuksen mukaan merkitä pakkaukseen tilavuusprosentteina, jos juomassa on alkoholia enemmän kuin 1,2 %.

Valmisteverotusta ja pakkausmerkintöjä koskevan unionioikeuden ja alkoholilain eräiden säännösten valossa nykyinen 2,8 prosentin raja on ilmeisesti liian korkea. Määritelmää ehdotetaan siten muutettavaksi siten, että alkoholipitoisia aineita olisivat sellaiset aineet ja tuotteet, jotka sisältävät enemmän kuin 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Esimerkiksi alkoholijuomien luvanvaraiseen valmistukseen ja myyntiin ei ehdoteta tässä suhteessa muutosta eli ehdotuksen 6 §:n 1 kohdan mukaan enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia saisi nykyiseen tapaan valmistaa ja myydä ilman lupaa. Nykyisen elintarvikelain 34 §:n mukaan Valvira suunnittelee, ohjaa ja valvoo yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien valvontaa. Tätä säännöstä ei ehdoteta muutettavaksi eli Valviran valvontatoimivalta määräytyisi jatkossakin yhtenevästi valmistuksen ja myynnin luvanvaraisuuden kanssa.

Alkoholilain soveltamisen kannalta erilaisia alkoholijuomia ei ole tarpeen määritellä esimerkiksi alkoholijuomaverolain tai tullitariffinimikkeiden tapaan. Nykyisen alkoholilain nojalla annetuissa asetuksissa on esimerkiksi yksityiskohtaisia erilaisten alkoholijuomien teknisiä määritelmiä ja yhteisön tasolla suojattujen maantieteellisten merkintöjen määritelmiä. Alkoholijuomien valmistukseen ja esittelyyn liittyvät säännökset kuuluvat pääosin unionioikeuteen ja elintarvikelainsäädäntöön. Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden suojattuja nimityksiä koskevat säännökset kuuluvat Suomessa maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle. Tislattujen alkoholijuomien maantieteellisistä merkinnöistä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa N:o 110/2008, joka kuuluu myös maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle. Alkoholijuomien teknisistä määritelmistä ja maantieteellisiä merkintöjä koskevista määritelmistä ei jatkossa säädettäisi alkoholilainsäädännössä, vaikka kyseisten säännösten valvonta voisi edelleen tarkoituksenmukaisuussyistä olla elintarvikelain mukaan alkoholilain valvontaviranomaisten tehtävä. Nykyisen alkoholijuoma-asetuksen 2,3 ja 4 §:ien, joissa säädetään hedelmäviinin esittelystä ja kuvauksesta sekä Suomalainen Vodka- ja Suomalainen Marja-/Hedelmälikööri-nimityksistä, ehdotetaan siirtymäsäännöksessä jäävän voimaan. Tarkoitus on, että ne voidaan kumota, kun määritelmiä koskevat säännökset uudistetaan.

Alkoholipitoiset aineet jaettaisiin nykyistä lakia vastaavalla tavalla alkoholijuomiin, väkiviinaan ja alkoholivalmisteisiin. Alkoholijuomana pidettäisiin 2 kohdan mukaan edelleen juotavaksi tarkoitettua alkoholipitoista ainetta, joka sisältää enintään 80 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Miedon ja väkevän alkoholijuoman rajaksi ehdotetaan 3 ja 4 kohdassa voimassa olevan lain mukaisesti 22 tilavuusprosenttia.

Etyylialkoholi ja enemmän kuin 80 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävä vesiliuos määriteltäisiin 5 kohdassa nykyistä lakia vastaavalla tavalla väkiviinaksi. Väkiviinaa voidaan käyttää esimerkiksi kemianteollisuudessa, liuottimena ja biopolttoaineena. Väkiviina voi olla denaturoitu eli tehty nautintakelvottomaksi lisäämällä siihen muita aineita. Nautintakelvottomaksi tehty alkoholi on vapautettu valmisteverosta.

Vahvasti denaturoidulla väkiviinalla tarkoitettaisiin 6 kohdan mukaan rakennedirektiivin 27 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisesti kokonaan denaturoitua alkoholia. Vahvaan denaturointiin käytettävien aineiden luettelo on nykyisin harmonisoitu alkoholin täydellistä denaturointia koskevien menetelmien molemminpuolisesta tunnustamisesta valmisteverottomuutta varten annetun asetuksen N:o 3199/93 liitteen muuttamisesta annetulla komission täytäntöönpanoasetuksella N:o 162/2013.

Rakennedirektiivin 27 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan valmisteverosta vapautettu alkoholi voi olla myös muulla tavoin kuin kokonaan denaturoitu, jos se on tarkoitettu käytettäväksi muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen tuotteiden valmistukseen. Määritelmäpykälän 7 kohdan mukaan tällainen alkoholi olisi lievästi denaturoitua väkiviinaa. Denaturointimenetelmistä säädettäisiin 52 §:n nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella.

Alkoholivalmisteella tarkoitettaisiin nykyistä lakia vastaavalla tavalla 8 kohdan mukaan alkoholipitoista ainetta, joka ei ole alkoholijuoma eikä väkiviinaa ja joka voi olla denaturoitu. Käytännössä alkoholivalmisteita ovat esimerkiksi etyylialkoholia sisältävät elintarvikkeet ja makeiset, desinfektioaineet ja kosmetiikka sekä polttoaineet.

Nykyisessä alkoholilaisissa ei ole määritelty muita laissa käytettyjä keskeisiä käsitteitä. Alkoholilaisissa säädetään muun muassa alkoholipitoisten aineiden valmistuksesta ja tukkumyynnistä ja erityisesti alkoholijuomien vähittäismyynnistä ja anniskelusta.

Etyylialkoholia syntyy käymisreaktiossa esimerkiksi hiilihydraatteja sisältävästä viljasta ja hedelmämehusta. Etyylialkoholia voidaan valmistaa myös synteettisesti. Etyylialkoholia sisältävää liuosta voidaan väkevoidä yleisimmin tislauksen avulla. Myös muilla kemiallisilla ja fysikaalisilla keinoilla, kuten jäädyttämällä, voidaan väkevoidä alkoholia. Alkoholipitoisten aineiden valmistuksella tarkoitettaisiin siten 9 kohdan mukaan etyylialkoholin valmistusta käymisen avulla tai muulla tavalla sekä etyylialkoholia sisältävän liuoksen väkevöimistä tilaamalla tai muulla vastaavalla tavalla.

Pykälän 4 momentin mukaan valmistusta koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös väkiviinan ja valmisteverotuslainsäädännön mukaan verottoman alkoholipitoisen aineen jatkokäsittelyyn ja astiointiin. Säännös vastaa pääasiallisesti nykyisen alkoholilain 7 §:ää. Alkoholilain mukainen alkoholijuomien valmistuslupa vaadittaisiin siis nykyiseen tapaan myös toimintaan, jossa alkoholijuomaa valmistetaan markkinoille sekoittamalla etyylialkoholia, vettä ja muita aineita esimerkiksi long drink -juomiksi tai likööreiksi. Valmistukseen ja astiointiin kuuluisivat esimerkiksi juoman kypsytykset, makeutus, suodatus ja muu jatkokäsittely sekä pullotus ja tölkitys. Erityisesti alkoholijuomien esittelyä ja pakkausmerkintöjä koskevia säännöksiä on esimerkiksi EU:n maatalouspoliittisissa säännöksissä ja elintarvikelainsäädännössä. Ravintolassa tapahtuvaan alkoholiannosten sekoittamiseen tai maustamiseen verotetuista alkoholijuomista ei sovellettaisi alkoholijuoman valmistamista koskevia säännöksiä.

Tukkumyynnillä tarkoitetaan yleisessä kielenkäytössä tavaroiden tai tuotteiden myyntiä jälleenmyyntiä varten. Voimassa olevan alkoholilain 27 §:n mukaiset tukkumyynniluvan haltijat myyvät alkoholijuomia vähittäismyynni- ja anniskeluluvan haltijoille. Tukumyynniluvan haltija voi myydä alkoholijuomia myös toiselle tukkumyynniluvan haltijalle. Vastaavasti väkiviina-

nan tukkumyyntiluvan haltijat myyvät väkiviinaa nykyisen alkoholilain 17 §:ssä tarkoitetuille käyttöluvan haltijoille – esimerkiksi elintarvikkeiden tai tuotteiden valmistukseen. Näiden käytäntöjen mukaisesti tukkumyyntillä tarkoitettaisiin 10 kohdan mukaan alkoholipitoisen aineen myyntiä jälleenmyyntiä tai jatkokäsittelyä varten.

Alkoholijuomien vähittäismyyntin ja anniskelun erona on nykykäytännössä juoman kulutuspaikka. Vähittäismyyntipaikasta ostettu alkoholijuoma on tarkoitettu juotavaksi muualla kuin ostopaikassa ja anniskelupaikasta ostettu juoma on tarkoitettu juotavaksi paikan päällä. Ehdotuksen 11 ja 12 kohdan mukaan vähittäismyyntillä tarkoitettaisiin alkoholijuoman myyntiä juotavaksi muualla kuin myyjän hallitsemisissa tiloissa tai myyjän järjestämässä valvonnassa ja anniskelulla alkoholijuoman myyntiä juotavaksi myyjän hallitsemisissa tiloissa tai myyjän järjestämässä valvonnassa.

Ehdotuksen 13 kohdassa määriteltäisiin alkoholiyhtiö vastaavalla tavalla kuin se on nykyisin määritelty alkoholilain 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa. Alkoholiyhtiöllä tarkoitettaisiin valtion kokonaan omistamaa osakeyhtiötä, jonka tehtävänä on huolehtia sille tässä laissa yksinoikeudeksi säädetyn vähittäismyyntin harjoittamisesta.

Nykyisen alkoholilain 14 §:n 2 momentin ja sen nojalla annetun sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen 852/1995 mukaan tilaviinin ja sahdin vähittäismyyntiin voidaan myöntää lupa valmistuspaikan yhteyteen. Vaikka tämä poikkeussäännös alkoholiyhtiön vähittäismyyntin yksinoikeuteen on ollut Euroopan komission tutkittavana, se säilytettäisiin ehdotetussa alkoholilaissa. Suomessa harjoitettu tilaviinin valmistus ja myynti eivät käytännössä kilpaile muissa jäsenmaissa harjoitettavan viininviljelyn ja – tuotannon kanssa. Tilaviinipoikkeuksen alkupe-
räinen tarkoitus oli sallia maaseudun puutarhatuotantoon ja maatilamatkailuun liittyvien tilaviinien myynti. Tarkoituksena on, että tilaviinipoikkeus säilyisi nykyiseen tapaan rajallisena, perinteisenä ja käsiteollisena.

Teknisesti tilaviinillä tarkoitettaisiin 14 kohdassa yksinomaan käymisen avulla valmistettua enintään 13 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää alkoholijuomaa, joka on valmistettu marjoista, hedelmistä tai muista kasvinosista paitsi rypäleistä tai viljatuotteista. Määritelmän mukaan tilaviini valmistettaisiin oikeudellisesti ja taloudellisesti muista alkoholijuomien valmistajista riippumattomassa valmistuspaikassa, jossa kalenterivuoden aikana tuotettujen alkoholijuomien määrä on enintään 100 000 litraa ja joka toimii maatalouden harjoittamisen yhteydessä ja fyysisesti erillään muista alkoholijuomien valmistuspaikoista eikä harjoita lisenssivalmistusta.

Tilaviinin määritelmä vastaisi näin pääosin nykyistä määritelmää. Koska laissa ei määriteltäisi erikseen hedelmäviiniä, tilaviinin määritelmästä suljettaisiin pois viljasta valmistettavat alkoholijuomat – tyypillisesti olut – ja rypäleistä valmistettavat alkoholijuomat – tyypillisesti rypäleviinit. Tilaviinin alkuperäisen luonteen vuoksi määritelmään kuuluisi, että tuotteiden valmistus ja myynti tapahtuu luvanhaltijan maatalouden harjoittamisen yhteydessä. Maatalouden harjoittamisella tarkoitetaan tässä suhteessa vakiintuneesti peltoviljelyä, kasvihuonetuotantoa ja puutarhaviljelyä. Lisäksi maataloudeksi luetaan yleisesti sellainen toiminta, jota on tuettu maatilatalouden rakennetoimenpiteillä kuten ammattimaisesti harjoitettuna marjastus ja sienestys sekä muu näihin rinnastettava tuotanto. Tilaviiniä ei siten olisi esimerkiksi tehdastuotantona maatalouden harjoittamisen ulkopuolella valmistettu marjaviini.

Ehdotuksen 15 kohdassa määriteltäisiin käsityöläisolut, joita niiden valmistajat saisivat esityksen 17 §:n mukaan myydä valmistuspaikan yhteydestä. Tämä poikkeus Alkon vähittäismyyntimonopoliin olisi tilaviinipoikkeuksen mukaisesti rajoitettu sellaiseen tuotantomäärään, joka osoittaisi toiminnan olevan rajallista, perinteistä ja käsiteollista. Riittävän rajattuun toimintaan

myönnetty vähittäismyyntilupa ei EU:n tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan välttämättä olisi kotimaisen tuotannon suosimista verrattuna tilanteeseen, jossa ulkomaisten panimoiden ainoa myyntikanava on Alko. Panimon valmistamien alkoholijuomien määrä olisi näin ollen rajattu 500 000 litraan. Edellytyksen, jonka mukaan panimon tulee olla oikeudellisesti ja taloudellisesti muista panimoista riippumaton, tarkoituksena on estää valmistusmäärärajoituksen kiertäminen esimerkiksi oikeudellisin järjestelyin. Panimon tulisi lisäksi toimia fyysisesti erillään muista panimoista eikä se saisi harjoittaa lisenssivalmistusta.

Käsityöläisluen määritelmä 15 kohdassa ja pykälän 3 momentin täsmennys vastaisivat näiltä osin alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 9 §:n säännöstä alkoholijuomaveron suurimmasta alennuksesta panimolle. Samoja valmistajan itsenäisyyteen liittyviä edellytyksiä on käsitelty rakennedirektiivin 4 artiklaa koskevassa Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiossa asiassa C-83/08.

Käsityöläisluet eivät olisi esimerkiksi siidereitä, long drink -juomia tai viinejä. Oluen määritelmä on hyvin laaja eli siihen voi kuulua esimerkiksi oluen ja limonadin sekoituksia (Shandy), energiajuomaoluita (esim. Tilt beer) tai maustettuja olutcocktaileja (esim. Tequilabeer). Näiden tuotteiden kohdalla ”perinteisyyden” vaatimus ei täyty eli pienpanimopoikkeus rajattaisiin koskemaan vain mallastetusta tai mallastamattomasta viljasta valmistettuja alkoholi-juomia, joiden valmistuksessa saisi lisäksi käyttää vain muita kasvin jyviä, sokeria, humalaa ja muita käymiseen osallistuvia kasvinosia ja myös mausteita.

Perinteisin menetelmin oluen alkoholipitoisuus voi nousta noin 12 prosenttiin, mutta poikkeuksellisilla valmistusmenetelmillä oluen väkevyys voi olla 14—15 tai jopa 40—55 prosenttia. Käsityöläisluen enimmäispitoisuutena 12 prosenttia olisi sama kuin nykyisessä sahtipoikkeuksessa.

Käsityöläisolutta voisi ehdotuksen mukaan olla myös sahti, joka on vuonna 2002 hyväksytty aidoksi perinteiseksi tuotteeksi tiettyjen nimitysten kirjaamisesta maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden erityisluonnetta koskevista todistuksista annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 2082/92 säädettyyn erityisluonnetta koskevien todistusten rekisteriin annetun asetuksen (EY) N:o 2301/97 liitteen täydentämisestä annetulla komission asetuksella (EY) N:o 244/2002.

Voimassa olevan alkoholilain 33 §:ssä säädetään alkoholijuomien mainonnasta, epäsuorasta mainonnasta ja muusta myynninedistämisestä. Ehdotuksen 16 kohdassa määriteltäisiin nämä toiminnot markkinoinniksi. Mainonnalla ymmärretään tyypillisesti suurelle ihmisryhmälle suunnattua tuotteiden tai palvelujen kaupallisesti vaikuttavaa viestintää. Myynninedistämässä on kysymys erilaisista kaupallisista menettelyistä, joilla pyritään välittömästi vaikuttamaan kuluttajien kaupallisiin ratkaisuihin suhteessa tuotteisiin. Muuta myynninedistämistä on esimerkiksi sponsorointi, jonka yhteydessä mainitaan tuotteen nimi tai muu tunnus. Samoin kuin voimassa olevan alkoholilain 33 §:n 3 momentissa on säädetty, epäsuoraa mainontaa olisi määritelmän mukaan erityisesti tuotteen myynninedistäminen muun hyödykkeen mainonnan yhteydessä siten, että muun hyödykkeen tunnuksena käytetään sellaisenaan tai tunnistettavasti muunnettuna tuotteen vakiintunutta tunnusta tai että muun tuotteen mainonnasta muutoin välittyy mielikuva tietystä tuotteesta. Tämän määritelmän tarkoituksena on estää mainonnan rajoitusten kiertäminen luomalla tuoteperheitä, joissa erilaiset tuotteet esiintyvät esimerkiksi lisenssisopimusten mukaisesti samoilla tavaramerkeillä.

Yhteiskunnallista keskustelua tai journalismia ei yleensä voida pitää markkinointina. Näin ollen elinkeinonharjoittajillakin on oikeus osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun tai oman elinkeinotoimintansa esittelyyn esimerkiksi työnhakijoille tai sijoittajille siten, että heidän ei

tarvitse nimenomaisesti välttää valmistamiensa tuotteiden mainitsemista. Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta (StVM 58/2006 vp) on vastaavasti käsitellyt esimerkiksi urheilutapahtumien televisiointia, josta ei mainontasäännösten vuoksi ole tarpeen häivyttää esimerkiksi alkoholi- ja tupakkatuotteiden tavaramerkkejä.

Määritelmäpykälän 2 momentissa säädettäisiin vielä, että alkoholipitoisten aineiden myyntiä koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös elinkeinotoiminnassa tapahtuvaan vastiketta vastaan välittämiseen ja luovuttamiseen, ellei tässä laissa toisin säädetä. Välittämisellä tarkoitetaan tavaran luovuttamista tilanteessa, jossa henkilö ostaa etukäteen tehdyn sopimuksen mukaan toiselle alkoholijuomaa (HE 84/2008 vp s. 36). Pääosin nykyisinkin voimassa oleva määritelmä liittyy erityisesti alkoholijuomien ja väkiviinan myyntiin, joka on kiellettyä ilman lupaa. Samoin esimerkiksi alkoholijuomien myynti on sekä vähittäismyynnissä että anniskelussa kiellettyä alaikäisille. Alkoholilain myyntiä koskevia säännöksiä ei saisi elinkeinotoiminnassa kiertää sopimalla, että alkoholijuomia ei varsinaisesti myydä ostajalle, vaan ostaja on valtuuttanut myyjän hankkimaan juomaa, josta hän maksaa esimerkiksi vain alkuperäisen hinnan. Myyntiä koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös esimerkiksi tilanteeseen, jossa muun hyödykkeen tai palvelun yhteydessä markkinoitaisiin alkoholijuoman tarjoilua. Ehdotuksen tarkoituksena on selventää luvanvaraisen toiminnan ja sitä lähellä olevan elinkeinotoiminnan rajoja harmaan talouden ehkäisemiseksi. Lain mukaan kiellettyjä olisivat sellaiset käytännöt, joissa ravitsemispalveluiden tarjoaja hankkii ilman anniskelulupaa alkoholijuomia toimeksiantajalleen ja laskuttaa niistä vain ostohinnan. Ilman anniskelulupaa ei myöskään olisi sallittua esimerkiksi markkinoida ja liittää maksullisen kulttuuripalvelun yhteyteen alkoholitarjoilua. Alkoholijuomien välittäminen palkkiota vastaan olisi kiellettyä ehdotuksen 84 §:n mukaan.

4 §. Hyvän tavan vastaisten toimien kieltö. Pykälän 1 momentissa kiellettäisiin hyvän tavan vastainen toiminta alkoholipitoisten aineiden valmistuksessa, maahantuonnissa, myynnissä ja markkinoinnissa ja niiden yhteydessä sopimuksen tai muun järjestelyn mukaisesti harjoitettavassa elinkeinotoiminnassa. Käsitettä täsmennettäisiin 2 momentissa säätämällä, että elinkeinotoimintaa pidetään hyvän tavan vastaisena, jos se on selvästi ristiriidassa yleisesti hyväksyttyjen yhteiskunnallisten arvojen kanssa ja erityisesti jos siinä suhtaudutaan hyväksyvästi terveyden vaarantamiseen alkoholin vaikutuksen alaisena tai huumausaineilla, lääkevalmisteilla tai kemikaaleilla.

Hyvän tavan vastaisuuden käsitettä on käytetty sekä nykyisen alkoholilain mainontaa koskevassa 33 §:ssä että kuluttajansuojalain 2 luvun 1 §:ssä, jonka mukaan markkinointi ei saa olla hyvän tavan vastaista. Markkinaoikeuden ja kuluttaja-asiamiehen ratkaisukäytännön mukaan mainonnassa ei saa viestiä yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttyjen periaatteiden vastaisia arvoja. Lähtökohtana on, että yhteiskunnan arvot ilmenevät yleensä lainsäädännöstä. Yhteiskunnan arvot esimerkiksi huumausaineisiin ilmenevät yksiselitteisesti rikoslainsäädännöstä. Asiakkaiden turvallisuuden vaarantaminen, seksuaalisuuden naista tai miestä halventava käyttö ja lasten hyvinvoinnin vaarantaminen ovat myös yleisiä esimerkkejä hyvän tavan vastaisuudesta.

Hyvän tavan vastaista ei välttämättä ole esimerkiksi ruokailun ja siihen kuuluvien alkoholijuomien pakettihinnoittelu, mutta markkinoinnista ja anniskelun luonteesta riippuen alkoholijuomien anniskelu periaatteella ”juo niin paljon kuin haluat” tiettyyn hintaan voisi olla hyvän tavan vastaisena kiellettyä. Vastaavasti joissakin tilanteissa alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu velaksi esimerkiksi heikoille kuluttajaryhmille voisi kokonaisarvion perusteella olla hyvän tavan vastaista.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin erikseen elinkeinonharjoittajan hyväksyvään tai välinpitämättömään suhtautumiseen terveyden vaarantamiseen alkoholin vaikutuksen alaisena tai huumausaineilla, lääkevalmisteilla tai kemikaaleilla. Esimerkiksi juomiskilpailujen järjestäminen

voisi olla asiakkaiden terveyden vaarantamista, jos kilpailuissa nautitaan suuria määriä alkoholijuomia hyvin nopeasti. Esimerkiksi alkoholijuomien anniskelutoiminnan yhteydessä voisi samoin perustein olla hyvän tavan vastaista myydä tai sallia käytettävän alkoholia epätavallisilla menetelmillä kuten limakalvoille imeyttämällä tai hengittämällä. Alkoholi ei juurikaan läpäise tervettä ihoa, mutta esimerkiksi vaurioituneen ihon läpi imeytyminen on nopeaa. Hengityksen kautta alkoholi pystyy imeytymään vereen huomattavasti nopeammin kuin ihon kautta, jolloin yliannostuksen vaara on suuri. Säännöksen mukaista hyvän tavan vastaista toimintaa voisi olla myös toiminta, jossa myydään tai tarjotaan ilokaasua tai sallitaan sen käyttäminen esimerkiksi alkoholijuomien vähittäismyyntin tai anniskelun yhteydessä. Kieltoa ei saisi kiertää sopimalla toiminnan työnjaosta tai tekemällä muita vastaavia järjestelyjä toisen toiminnanharjoittajan kanssa.

Ehdotuksen 68 §:n 3 momentin mukaan valvontaviranomainen voisi kieltää elinkeinonharjoittajaa jatkamasta tämän lain mukaista elinkeinotoimintaa siltä osin kuin se on olennaisesti 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla hyvän tavan vastaista eikä toimintaa ole korjattu tai lopetettu kohdullisessa ajassa valvontaviranomaisen kehotuksesta huolimatta.

2 luku Luvanvaraisuus

5 §. Luvanvarainen toiminta. Pykälän 1 momentin pääsäännön mukaan alkoholijuomien valmistus ja myynti olisi kielletty ilman lupaa. Alkoholilain valvonnan kannalta tämä merkitsisi sitä, että alkoholijuomien kauppaa voitaisiin valvoa lupajärjestelmässä niiden valmistuksesta tukkumyyntin kautta vähittäismyyntiin ja anniskeluun saakka. Alkoholijuomien maahantuonti ei olisi luvanvaraista edes elinkeinotoiminnassa, mutta kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuvasta maahantuonnista tulisi 29 §:n mukaan tehdä ilmoitus Valviralle, kun toiminta aloitetaan.

Alkoholilain valvonnassa on pyritty ehkäisemään hyvin vahvojen alkoholipitoisten aineiden pääsy kuluttajamarkkinoille. Kuten nykyisin, pykälän 2 momentin mukaan väkiviinan valmistus, maahantuonti, myynti, käyttö ja hallussapito olisivat kiellettyjä ilman lupaa. Käytännössä luvanvaraisuus koskisi denaturoimatonta väkiviinaa eli tyypillisesti esimerkiksi 96-prosenttista pirtua.

6 §. Poikkeukset luvanvaraisuudesta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin luvanvaraisuuden poikkeuksista.

Momentin 1 kohdan mukaan alkoholijuomien valmistuksen ja myynnin luvanvaraisuus ei koskisi enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia. Näiden tuotteiden valmistus ja myynti eivät nykyisinkään edellytä lupaa.

Momentin 2 kohdan mukaan alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu ulkomaanlienteessä ei edellyttäisi lupaa, vaan toiminnasta tehtäisiin 47 ja 48 §:ssä säädetyllä tavalla ilmoitus. Tämä järjestely vastaa nykytilaa.

Momentin 3 kohdan mukaan todettaisiin selvyuden vuoksi, että alkoholijuomien ja väkiviinan myynti vientiä varten on sallittu.

Momentin 4 kohdan mukaan yksityinen henkilö saisi valmistaa ilman lupaa kotitaloudessaan yksinomaan omaan käyttöönsä mietoja alkoholijuomia, ei kuitenkaan tislaamalla. Nykyisin voimassa olevan lainsäädännön mukaan alkoholijuomien kotivalmistus on sallittu kotitaloudessa yksityiseen käyttöön muussa kuin myyntitarkoituksessa käymisen avulla. Alkoholijuoma-asetuksen 5 §:n mukaan yksityisellä käytöllä tarkoitetaan valmistusta yksityisen henkilön, hänen perheenjäsentensä ja vieraidensa nautittavaksi. Säännöksen mukaan kotitaloudessa

valmistetun alkoholijuoman myynti tai sen tarjoaminen kaupallisen toiminnan yhteydessä tai maksullisissa tilaisuuksissa on kielletty. Ehdotuksen mukainen rajoitus, jonka mukaan juomia saa valmistaa vain yksityisen henkilön omaan käyttöön, vastaisi nykyisin voimassa olevia rajoituksia. Itse valmistettuja alkoholijuomia saisi tarjota myös vieraille yksityisissä tilaisuuksissa ja antaa lahjaksi.

Oluen ja muiden mietojen alkoholijuomien sallitut valmistustavat on kuvattu alkoholijuomasetuksessa melko yksityiskohtaisesti. Ehdotuksessa ei enää otettaisi kantaa oluen tai muiden mietojen alkoholijuomien raaka-aineisiin tai lisäaineisiin taikka valmistetun alkoholijuoman makuun. Alkoholijuomien valmistus olisi sallittu mistä tahansa raaka-aineista.

Momentin 5 ja 6 kohtien mukaan denaturoituun väkiviinaan ei sovellettaisi luvanvaraisuuden pääsääntöä. Vahvasti denatroidun väkiviinan valmistus edellyttäisi lupaa, mutta sen maahantuonti, myynti ja käyttö olisivat ilman lupaa sallittuja. Lievästi denatroidun väkiviinan valmistus edellyttäisi vastaavasti lupaa, mutta maahantuonti, myynti 53 §:ssä säädetyin rajoituksin, käyttö ja hallussapito olisivat ilman lupaa sallittuja. Ehdotuksen 53 §:n mukaan lievästi denatroitua väkiviinaa ei saisi myydä kuluttajien käyttöön.

Momentin 7 kohdan mukaan väkiviinan maahantuonti ja hallussapito olisi sallittu ilman lupaa tilanteessa, jossa sitä kuljetetaan varastoimatta Suomen alueen kautta toiseen maahan ja kauttakuljetuksesta on tehty ennen maahantuloa ilmoitus Tullille. Säännös vastaisi voimassa olevan alkoholilain 8 §:n 3 momenttia.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin alkoholiyhtiön alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevaan yksinoikeuteen, jonka poikkeuksia olisivat pykälän 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitetut tilanteet sekä 17 §:ssä tarkoitettu luvanvaraiseksi säädetty alkoholijuomien vähittäismyynti.

7 §. Lupaviranomaiset. Pykälän mukaan alkoholijuomien vähittäismyynti- ja anniskeluluvan myöntäisi nykyiseen tapaan hakemuksen toimipaikkakunnan aluehallintovirasto. Alkoholijuomien vähittäismyynti tai anniskelu ei välttämättä kuitenkaan tapahdu tietyn aluehallintoviraston toimialueella. Anniskelua voi tapahtua esimerkiksi junassa ja vesi- tai ilma-aluksessa, joka ylittää aluehallintoviraston alueelliset rajat. Vastaavasti alkoholijuomien vähittäismyyntiä voidaan harjoittaa liikkuvasta myymäläautosta tai -veneestä usean aluehallintoviraston alueella. Tällaisissa tilanteissa luvan myöntäisi hakijan kotipaikan aluehallintovirasto. Jos toiminta ei tapahdu minkään aluehallintoviraston alueella eikä hakijalla ole kotipaikkaa Suomessa, luvan myöntäisi Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Käytännössä esimerkiksi ulkomaisenkin liikenteenharjoittajan Suomessa kulkevassa junassa tapahtuva anniskelu edellyttäisi alkoholilain mukaista anniskelulupaa. Jos liikenteenharjoittajalla ei olisi kotipaikkaa Suomessa, lupaviranomainen olisi Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Ulkomaanliikenteessä olevassa vesi- tai ilma-aluksessa harjoitettavasta alkoholijuomien vähittäismyyntistä ja anniskelusta säädettäisiin 6 luvussa.

Muun luvan myöntäisi 2 momentin mukaan hakemuksesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Näitä lupia olisivat esimerkiksi alkoholijuomien ja väkiviinan valmistus- ja tukkumyyntiluvat.

8 §. Lupahakemus. Pykälässä säädettäisiin lupahakemuksesta ja siihen liitettävistä selvityksistä. Lupahakemukseen tulisi liittää lupaharkinnan kannalta tarpeellinen selvitys hakijasta, toiminnasta, sen vaikutuksista ja muista merkityksellisistä seikoista. Hallintolain (434/2003) 31 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Koska alkoholilupahallinnossa on käytössä valtakunnallinen lupa- ja valvontatietokanta, säännöksessä viitattai-

siin selvyyden vuoksi tältä osin erityisesti siihen, että viranomaisten jo käytössä olevia tietoja ei tarvitse esittää tai liittää hakemukseen.

Pykälän 2 momentissa olisi hakemuksen sisältöä ja siihen liitettäviä selvityksiä koskeva asetuksenantovaltuus. Esimerkiksi uuden anniskelupaikan piirustukset ovat tyypillisesti sellainen lupahakemusta koskeva selvitys, joka ei ole valmiiksi lupaviranomaisen käytössä.

9 §. Luvan myöntäminen. Ehdotuksen mukaan pääsääntö olisi, että alkoholilain mukainen lupa myönnetään toistaiseksi. Poikkeuksena olisivat luonnollisesti tilanteet, joissa hakija on hakenut määräaikaista lupaa tai toiminta on luonteeltaan määräaikaista. Toiminta on luonteeltaan määräaikaista esimerkiksi, jos anniskelulupaa haetaan tietyn tilaisuuden ajaksi.

Määräaikaisen luvan myöntäminen voi olla nykyiseen tapaan tarpeen myös hakijan luotettavuuden, luvan muiden edellytysten arvioimiseksi tai toiminnan vaikutusten arvioimiseksi. Määräaikaisen luvan myöntäminen tällä perusteella edellyttäisi hakijan tai toiminnan seuraamiseen liittyvää perusteltua syytä.

Monissa tapauksissa määräaikaisen luvan myöntäminen on luvan hakijalle parempi ratkaisu kuin lupahakemuksen hylkääminen. Jos esimerkiksi luvan myöntämisen taloudellisissa edellytyksissä on ollut puutteita, mutta tilanne on korjaantumassa, lupa voitaisiin myöntää ensin määräaikaisena. Joissakin tilanteissa lupaviranomaisella voi olla tärkeä yhteiskunnallinen syy arvioida toiminnan vaikutuksia. Tietyllä paikalla oleva anniskelulupa on esimerkiksi voitu peruuttaa lähiympäristölle aiheutuvien häiriöiden vuoksi. Uusia anniskelulupia ei tällaisissa tilanteissa ole syytä myöntää samaan paikkaan samanlaisella toiminta-ajatuksella aina uudelleen, mutta joissakin tilanteissa luvan myöntäminen voi olla perusteltua määräajaksi. Määräaikainen lupa myönnettäisiin enintään yhden vuoden ajaksi, jossa ajassa lupaviranomaisen on kyettävä arvioimaan kyseisen syyn vaikutus.

Palvelujen tarjoamisesta annetun lain (1166/2009) 13 §:n mukaan lupa katsotaan myönnettyksi, jos viranomainen poikkeaa hakemuksen käsittelyajasta antamistaan arvioista. Laki on 3 §:n mukaan toissijainen. Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan mainitun lain 13 §:ää ei sovelletaisi alkoholilaissa tarkoitettuihin lupiin eli lupaa ei katsottaisi myönnettyksi pelkästään siitä syystä, että lupahakemuksen käsittely syystä tai toisesta viivästyy. Säännöksellä vältytään tilanteelta, jossa lupa tulisi voimaan, vaikka luvan myöntämiselle ei ole lain mukaisia edellytyksiä esimerkiksi hakijan luotettavuuden tai toiminnan häiriöalttiuden osalta. Alkoholilain pääsäännön mukaan, jos luvan myöntämisen edellytykset täyttyvät, lupa on joka tapauksessa myönnettävä.

10 §. Luvan luovuttamiskielto. Alkoholilain mukaisen lupahakemuksen käsittelyn yhteydessä selvitetään, että luvan hakija ja hänen toimintansa täyttävät laissa säädetty edellytykset. Luvanhaltija ei ehdotuksen mukaan saisi myydä tai muutoin luovuttaa alkoholilain mukaista lupaa. Jos luvanhaltija on oikeushenkilö, oikeushenkilön omistus- ja hallintasuhteissa voi tapahtua muutoksia. Nämä muutokset eivät merkitse luvan myymistä tai luovuttamista, mutta niiden ilmoittamisesta lupaviranomaisille säädettäisiin 11 §:ssä.

Käytännössä luvan myyminen tai luovuttaminen voi tulla kyseeseen, jos luvanhaltija ei harjoita luvassa tarkoitettua toimintaa omalla yrittäjänriskillään omaan lukuunsa, vaan on luovuttanut sopimuksella tai muulla tavalla elinkeinotoiminnan harjoittamisen kokonaan tai osittain tai esimerkiksi määräajaksi toisen harjoitettavaksi.

11 §. Muutosten ilmoittaminen. Pykälän 1 momentin mukaan jos lupa on myönnetty oikeushenkilölle ja tämän oikeushenkilön omistukseen, sopimukseen tai muuhun järjestelyyn perus-

tuva määräysvalta siirtyy, luvanhaltijan tulisi ilmoittaa siitä lupaviranomaiselle kahden viikon kuluessa määräamisvallan siirtymisestä. Omistussuhteiden muutoksesta tehtävä ilmoitus ei merkitse lupahakemusta, vaan oikeushenkilölle myönnetty lupa olisi edelleen voimassa. Ilmoitus voi toisaalta käynnistää esimerkiksi ehdotuksen 72 §:ssä tarkoitetun menettelyn, jossa lupaviranomainen peruuttaa myönnetyn luvan.

Pykälän 2 momentin mukaan luvanhaltijan olisi haettava luvan muuttamista ennen muutoksen toteuttamista, jos luvanhaltijan harjoittaman toiminnan luonne tai laajuus muuttuisi oleellisesti siten, että se vaikuttaa luvan myöntämisen edellytyksiin. Kunkin luvan myöntämisen edellytyksistä säädetään alkoholilaissa ja lupahakemukset käsitellään yleensä hakijan ilmoittamien tietojen mukaisesti. Jos hakijan itsensä esittämät tiedot on esitetty luvassa ja ne ovat vaikuttaneet luvan myöntämiseen, näiden olosuhteiden muuttaminen voi edellyttää uuden lupahakemuksen tekemistä. Ehdotuksen mukaan muutoksia ei saisi toteuttaa ennen kuin lupaviranomainen on hyväksynyt luvan muuttamisen.

12 §. Luvan myöntämisen yleiset edellytykset. Pykälän mukaan alkoholilain mukainen lupa on myönnettävä elinkeinonharjoittamisen oikeudesta annetun lain 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetulle luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, jolla on laissa säädetty hakijaan liittyvät edellytykset ja toiminnan harjoittamiseen liittyvät edellytykset. Luvan myöntämisessä ei toisin sanoen saisi käyttää vapaata harkintaa, vaan lupa olisi myönnettävä edellytysten täytyessä. Nykyisessä alkoholilaissa kunkin luvan edellytyksistä säädetään omassa pykälässään. Tämän lisäksi joistakin luvan myöntämisen edellytyksistä säädetään nykyisin asetustasolla. Ehdotuksessa luvan myöntämisen hakijaan liittyvät yleiset edellytykset on koottu keskitetysti 13 §:ään. Hakijaan liittyvistä erityisistä edellytyksistä samoin kuin kutakin toimintaa koskevista edellytyksistä säädetäisiin 14—20 §:ssä.

13 §. Hakijaan liittyvät yleiset edellytykset. Pykälässä säädetäisiin luvan myöntämisen yleisistä edellytyksistä pääpiirteittäin vastaavasti kuin nykyisen alkoholilain vuonna 2002 perustuslain voimaantulon johdosta säädettyssä 21 a §:ssä säädetään anniskeluluvan hakijaa koskevista edellytyksistä. Mainitussa pykälässä säädetään muun muassa perusteista, jotka osoittavat vaadittavan luotettavuuden ja taloudellisten edellytysten puuttuvan. Laissa säädettyjen perusteiden tulkinnasta on noin 15 vuoden ajalta runsaasti oikeuskäytäntöä. Alkoholijuomien valmistusluvan, tukkumyyntiluvan ja vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytyksenä on voimassa olevan alkoholilain 5, 14 ja 27 §:n mukaan vain ”toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus”.

Pykälän 1 momentissa säädetäisiin luonnollista henkilöä koskevista luvan myöntämisen edellytyksistä. Henkilön tulisi momentin 1 kohdan mukaan olla täysi-ikäinen eikä hänen toimintakelpoisuuttaan saisi koskea holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 8 tai 18 §:ssä tarkoitettu rajoitus.

Alkoholilaissa tarkoitettuun elinkeinotoimintaan liittyy sekä verotukseen että ihmisten terveyden suojeluun liittyviä velvoitteita. Erityisesti anniskelutoiminnan rakenteellisenä ongelmana on paikoin ollut, että liiketoimintaa harjoitetaan siten, että veroja ja muita velvoitteita ei ole tarkoitukseen kattaa alkoholijuomien alhaisella hinnoittelulla. Tällaiseen toimintaan ja toisaalta myös taloudellisissa vaikeuksissa olevaan elinkeinotoimintaan voi helposti liittyä myös välinpitämättömyyttä alkoholilain noudattamiseen.

Sekä luonnollisia henkilöitä että oikeushenkilöitä koskisi 1 momentin 2 kohdan ja 2 momentin 1 kohdan mukaan vaatimus siitä, että hakija ei saisi olla konkurssissa ja että hakijan tulee kyettä varallisuutensa puolesta huolehtimaan toiminnasta ja lakisääteisten velvollisuuksien täyttämisestä.

Luonnollista henkilöä koskisi 1 momentin 3 kohdan mukaan vaatimus siitä, että hänet tulisi tuntea luotettavaksi ja hänen tulisi olla henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan tehtävään sopiva. Jos hakijana olisi oikeushenkilö, tämä vaatimus koskisi 2 momentin 2 kohdan mukaan myös oikeushenkilön hallintoelimeen kuuluvaa henkilöä, toimitusjohtajaa tai avoimessa yhtiössä vastuunalaista yhtiömiestä taikka kommandiittiyhtiössä vastuunalaista yhtiömiestä.

Edellä mainittujen henkilöiden edellytysten tutkiminen liittyy nykyisen alkoholilain 21 a §:n 4 momentin säännökseen, jonka mukaan luvan myöntämistä koskevat edellytykset koskevat myös niitä henkilöitä, jotka omistuksen, sopimuksen tai muun järjestelyn perusteella käyttävät määräämisvaltaa hakijan puolesta. Säännöksen tarkoituksena on perustelujen mukaan (HE 50/2002 vp) varmistaa ensiksi, että oikeushenkilön puolesta määräämisvaltaa käyttävän hallituksen jäsenenä, toimitusjohtajana, prokuristina tai jopa ilman muodollista asemaa toimivan henkilön tulisi täyttää luvan myöntämisen edellytykset. Toiseksi säännöksen nojalla voitaisiin puuttua myös järjestelyihin, joissa luvanhakija toimii ilmeisesti toisen välikätenä. Viimeksi mainittuja järjestelyjä käytetään perustelujen mukaan erityisesti silloin, kun tosiasiallinen anniskelutoiminnan harjoittaja on menettänyt luvan saamisen edellytykset. Perusteluissa tarkoitettuja välikäsijärjestelyitä koskeva säännös ehdotetaan kirjattavaksi pykälän 4 momenttiin.

Jo voimassa olevan alkoholilain 21 a §:n 2 momentissa säädetään yksityiskohtaisemmin tekijöistä, joiden arvioinnin vuoksi vaadittava luotettavuus tai taloudelliset edellytykset puuttuvat. Tällaisena tekijänä esimerkiksi 2 momentin 2 kohdan mukaan on, että hakija on ulosmittauksen tai muun selvityksen mukaan kykenemätön vastaamaan veloistaan. Säännöksen mukaan tämä ei kuitenkaan yksinään riitä, vaan hakijan edellä mainitun tai siihen välittömästi verrattavissa olevan aikaisemman toiminnan on osoitettava hänet ilmeisen sopimattomaksi harjoittamaan anniskelutoimintaa.

Ehdotetussa 13 §:n 3 momentissa säädettäisiin samalla tavalla niistä tekijöistä, joita kokonaisarvioinnissa otettaisiin huomioon, kun luvan myöntämisen yleisiä edellytyksiä arvioitaisiin. Arvioinnissa otettaisiin 1—3 kohdan mukaan huomioon, jos hakija tai henkilö on huomattavassa määrin tai toistuvasti laiminlyönyt verojen tai muiden julkisten maksujen suorittamista, hakija tai henkilö on ulosmittauksen tai muun selvityksen mukaan muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön vastaamaan veloistaan tai hakijalta tai henkilöltä on viimeksi kuluneen kahden vuoden aikana peruutettu pysyvästi tämän lain mukainen lupa. Huomioon otettaisiin myös se, että hakija tai hallintoelimeen kuuluva henkilö olisi käyttänyt määräysvaltaa oikeushenkilössä, joka on laiminlyönyt verojaan ja maksujaan tai jolta on mainittuna aikana peruutettu alkoholilain mukainen lupa.

Pykälän 3 momentin 4 ja 5 kohdan mukaan huomioon otettaisiin se, että henkilö olisi viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana tuomittu rangaistukseen tahallista elinkeinotoiminnan harjoittamiseen liittyvästä rikoksesta, josta voi seurata vankeutta ja se, jos henkilön voidaan osoittaa käyttävän väärin päihdyttäviä aineita.

Käytännössä esimerkiksi henkilö, jolla on säilöönottoihin taikka päihtyneenä tehtyihin rikoksiin tai rikkomuksiin johtanut alkoholi- tai päihdeongelma, ei yleensä ole sopiva harjoittamaan nimenomaan alkoholilain mukaista elinkeinotoimintaa. Hakijan aikaisempi tahallinen tämän lain mukaiseen elinkeinotoimintaan liittyvä rikollisuus tulisi ottaa vastaavalla tavalla huomioon. Rikoksia, jotka erityisesti vaikuttaisivat hakijan luotettavuuden arviointiin, voisivat olla talousrikokset, alkoholi-, tupakka- ja huumausainelainsäädäntöä koskevat rikokset, epärehellisyysrikokset sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. Luvan myöntämisen edellytyksiin vaikuttaisivat ehdotuksen mukaan vain sellaiset rikokset, joista voi seurata rangaistukseksi vankeutta.

Kokonaisarvioinnin vaatimuksen mukaisesti lupahakemusta ei voitaisi hylätä esimerkiksi pelkästään sillä perusteella, että hakijan aikaisemmassa yritystoiminnassa olisi laiminlyöty verojen maksamista, vaan lisäedellytyksenä olisi, että toiminta osoittaa hakijan ilmeisen sopimattomaksi harjoittamaan luvanvaraista toimintaa. Vastaavasti henkilön sopimattomuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon hänen asemansa luvanvaraisessa toiminnassa ja se, mistä luvasta on kysymys. Esimerkiksi alkoholijuomien anniskeluun liittyy välitöntä asiakaspalvelua ja vastuuta asiakkaiden valvonnasta, jotka taas eivät kuulu esimerkiksi alkoholijuomien tukkumyyntiin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin edellä mainittujen välikäsijärjestelyiden varalta, että luvan myöntämisen edellytykset voidaan arvioida tosiasiallisten olosuhteiden mukaisesti, jos hakemuksesta tai olosuhteista muutoin käy selvästi ilmi, että hakijaan liittyvät järjestelyt on esitetty tosiasiallisten olosuhteiden vastaisesti luvan myöntämisen edellytyksistä annettujen säännösten kiertämiseksi. Kysymys voi olla esimerkiksi siitä, että yrityksen tosiasiallinen johtaja tai muutoin yrityksen määräysvaltaa käyttävä henkilö ei täyttäisi luvan myöntämisen edellytyksiä ja tämän vuoksi yrityksen hallinnosta annettaisiin tosiasiallisista olosuhteista poikkeava kuva.

Liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) mukaan tuomittu liiketoimintakiello estää lain 4 §:ssä määritellyn liiketoiminnan – ja siten myös alkoholilain mukaisen toiminnan – harjoittamisen enintään seitsemän vuoden ajaksi.

14 §. *Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistuslupa ja sen myöntämisen edellytykset.* Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistuslupan edellytyksenä olisi ensinnä, että hakijalla on käytössään tuoteturvallisuuden ja laadun varmistamisen edellyttämä osaaminen. Lisäksi valmistustilojen, laitteiden ja valmistusmenetelmien tulisi olla soveltuvia valvonnan, tuote- ja elintarviketurvallisuuden ja laadun varmistamiseksi. Valmistajan tulisi kyetä vastaamaan 30 §:n mukaisesta tuotteen laatua ja säännöstenmukaisuutta koskevasta velvoitteesta. Hakijan tulisi myös olla hyväksytty valmisteverotuslain 22 §:ssä tarkoitetun verottoman varaston pitäjäksi ja hänen olisi tullut laatia 56 §:n mukainen omavalvontasuunnitelma. Valmistukseen liittyvien turvallisuusnäkökohtien lisäksi luvan myöntämisen yhteydessä tulisi kiinnittää huomiota myös valmistuspaikan tuotannon ja tuotteiden valvontaan.

Pykälän 2 momentin mukaan lievästi denaturoidun väkiviinan valmistaminen ei edellyttäisi väkiviinan valmistuslupaa, jos valmistajalla on väkiviinan maahantuonti-, tukkumyynti- tai käyttö lupa.

Väljemmin edellytyksin eli ilman 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä valmistuslupa voitaisiin 3 momentin mukaan myöntää yliopistolaissa (558/2009), ammattikorkeakoululaissa (932/2014), ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa (630/1998) sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetussa koulutuksessa tapahtuvaan opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen tai tutkimukseen sekä muuhun tutkimukseen tai tuotekehitykseen. Tällä valmistusluvalla valmistettua tuotetta saisi käyttää vain analysointiin ja laadunvalvontaan. Opetus- ja tutkimuslupan pääasialliset käyttötarkoitukset liittyisivät väkiviinan ja alkoholijuomien valmistusteknologian opetukseen ja kehittämiseen. Lupa voitaisiin myöntää sekä oppilaitokselle että kaupalliselle toimijalle, mutta väkiviinaa tai alkoholijuomaa ei saisi myydä tai saattaa muutoin markkinoille.

Pykälän 2 momentin mukaan lupaviranomainen saisi rajoittaa valmistuslupan koskemaan vain tiettyjä alkoholijuomia, jos hakijan käytössä oleva osaaminen tai laitteet eivät ole soveltuvia kaikkien alkoholijuomien valmistamiseksi. Valvontaa ja tuoteturvallisuutta koskevia riskejä voi syntyä esimerkiksi siitä, että valmistuspaikka ja laitteet on suunniteltu vain tiettyjen alkoholijuomien valmistukseen. Käytännössä esimerkiksi oluen ja muiden mietojen alkoholi-

juomien valmistusta koskevan lupahakemuksen käsittelyn yhteydessä ei tutkittaisi tislattavien alkoholijuomien valmistamista koskevia edellytyksiä ja myönnetty lupa rajattaisiin vastaavasti koskemaan käymisteitse valmistettavia alkoholijuomia.

15 §. *Väkiviinan maahantuonti- ja tukkumyyntilupa sekä väkiviinan ja verottoman alkoholi-juoman käyttö lupa ja niiden myöntämisen edellytykset.* Väkiviinaa valvottaisiin markkinoilla tarkemmin kuin muita alkoholipitoisia aineita. Väkiviinan maahantuonti- ja tukkumyyntiluvan saamiseksi hakijalla tulisi olla valvonnan varmistamiseksi soveltuvat varastointitilat, hänet olisi tullut hyväksyä valmisteverotuslain mukaiseksi valtuutetuksi varastonpitäjäksi tai mainitun lain 52 §:ssä tarkoitetuksi rekisteröidyksi vastaanottajaksi tai 53 §:ssä tarkoitetuksi väliaikaisesti rekisteröidyksi vastaanottajaksi ja hänen olisi tullut laatia 56 §:n mukainen omavalvontasuunnitelma.

Väkiviinan valmistus-, maahantuonti- ja tukkumyyntiluvan haltija saisi 30 §:n 2 momentin mukaan myydä väkiviinaa vain toiselle luvanhaltijalle. Tällainen luvanhaltija voisi olla toinen väkiviinan valmistaja tai tukkumyyjä taikka elinkeinonharjoittaja, jolle on myönnetty väkiviinan käyttö lupa. Ehdotetun 15 §:n 2 momentin mukaan väkiviinan käyttö lupa myönnettäisiin hakijalle, jolla on elinkeinotoiminnassa tapahtuvassa tuotteiden valmistuksessa tai laadunvarmistuksessa väkiviinan käyttöön perusteltu tarve. Koska kyseessä on vain väkiviinan käyttäminen muun elinkeinotoiminnan yhteydessä, luvanhakijan 13 §:n mukaisia edellytyksiä ei olisi tarvetta tutkia. Hakijan ei olisi tarpeen laatia varsinaista omavalvontasuunnitelmaa.

Ehdotuksen 31 §:ssä säädettäisiin tilanteesta, jossa tukkumyyntiluvanhaltija voi myydä verotonta alkoholijuomaa verolainsäädännössä verottomiksi säädettyihin tarkoituksiin. Verottoman alkoholijuoman ostaja tarvitsisi nykyiseen tapaan toimintaansa verottoman alkoholijuoman käyttö luvan, josta säädettäisiin mainitussa 31 §:ssä. Mainittuun käyttö lupaan sovellettaisiin väkiviinan käyttö lupaa koskevia säännöksiä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin väkiviinaan liittyvään elinkeinotoimintaan liittyvien lupien laajuudesta. Väkiviinan valmistusluvan haltijalla olisi ilman erikseen myönnettyä lupaa oikeus väkiviinan maahantuontiin, tukkumyyntiin ja käyttöön. Se, jolle on myönnetty väkiviinan käyttö lupa, saisi halutessaan tuoda maahan väkiviinaa omaan käyttöönsä tehtyään lupaviranomaiselle maahantuonnin aloittamisesta ilmoituksen. Se, jolle on myönnetty väkiviinan valmistus-, maahantuonti-, tukkumyynti- tai käyttö lupa saisi pitää hallussaan luvassa tarkoitettua väkiviinaa. Säännös merkitsee sitä, että väkiviinan hallussapito ilman alkoholilain mukaista lupaa olisi kielletty kuten nykyisinkin. Ehdotetun 6 §:n 5 ja 6 kohdissa säädettäisiin poikkeuksista, jotka koskevat vahvasti tai lievästi denaturoitua väkiviinaa.

16 §. *Alkoholijuomien tukkumyyntilupa ja sen myöntämisen edellytykset.* Alkoholijuomien tukkumyynti olisi sallittu 30 §:n 2 momentin mukaan vain alkoholiyhtiölle tai toiselle luvanhaltijalle. Käytännössä tukkumyynti tapahtuu toiselle tukkumyyjälle, alkoholiyhtiölle, vähittäismyyntiluvan haltijalle tai anniskeluluvan haltijalle. Alkoholijuomien tukkumyyntilupa myönnettäisiin pykälän 1 momentin mukaan hakijalle, jonka käytössä on tuoteturvallisuuden ja laadun varmistamisen edellyttämä osaaminen, jonka varastointitilat ovat soveltuvat tuoteturvallisuuden, laadun ja valvonnan varmistamiseksi ja joka on laatinut 56 §:n mukaisen omavalvontasuunnitelman. Käytännössä useimmat tukkumyyjät ovat saaneet verottoman varaston hyväksymisen, mutta alkoholijuomien tukkumyynti olisi mahdollista myös verollisilla alkoholijuomilla.

Lupaviranomainen saisi 2 momentin mukaan asettaa lupamääräyksiä tukkumyyntille, jos toimintaan liittyy erityisiä valvonnan tai tuoteturvallisuuden riskejä. Riskejä voi syntyä esimer-

kiksi varastoinnin ja kuljetusten yhteydessä tai poikkeuksellisten tukkumyynnin toimintatapojen yhteydessä.

17 §. *Alkoholijuomien vähittäismyyntilupa ja sen myöntämisen edellytykset.* Pykälässä säädetäisiin alkoholijuomien vähittäismyyntiluvasta ja sen myöntämisen edellytyksistä. Kaikki vähittäismyyntiluvat koskisivat alkoholijuomien vähittäismyyntiä yhden vähittäismyyntipaikan sisätiloissa. Enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyynti ei ehdotuksen 6 §:n 1 kohdan mukaan edellyttäisi lupaa.

Enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyyntilupa myönnettäisiin pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan monipuolista valikoimaa päivittäin tarvittavia elintarvikkeita maankäyttö- ja rakentamislain (132/1999) tarkoitetussa rakennuksessa muutoin kuin tilapäisesti myyvälle hakijalle, jos alkoholijuomien myynnin osuus elinkeinotoiminnassa ei ole selvästi muiden elintarvikkeiden myynnin osuutta suurempi. Käymisteitse valmistetun enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän alkoholijuoman myyntipaikasta ja myyntitoiminnasta annetun sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen (136/1995) mukaan alkoholijuomien vähittäismyynnin tulee nykyisin tapahtua sisätiloissa, myymälässä tulee pitää kaupan riittävän monipuolisesti elintarvikkeita eikä alkoholijuomien myynti saa olla liiketoiminnassa määräävässä asemassa. Tarkoituksena on, että mainittujen alkoholijuomien vähittäismyynti on jatkossakin sallittu vakituisen päivittäistavarakaupan elintarvikemyynnin yhteydessä eikä alkoholijuomien saatavuutta lisittäisi esimerkiksi sallimalla niiden myynti ulkotiloissa tai tilapäisistä kojuista taikka yksinomaan alkoholijuomia myyvistä myymälöistä.

Lupa koskisi toimipaikkaa, joka sijaitsee maankäyttö- ja rakentamislain mukaisessa rakennuksessa ja elinkeinonharjoittajan tulisi pitää myynnissä monipuolista valikoimaa päivittäin tarvittavia elintarvikkeita. Alkoholijuomien myynnin osuus elinkeinotoiminnasta ei myöskään saisi olla selvästi muiden elintarvikkeiden osuutta suurempi. Säännöksen tarkoituksena on, että alkoholijuomien myynti on jatkossakin osa, mutta ei pääasiallinen osa, päivittäistavarakaupan asiakaspalvelua. Haja-asutusalueella sijaitsevan vakituisen myymälän alkoholijuomien myynti voi lomakautena nousta suuremmaksi kuin elintarvikkeiden myynti, mutta tällaisessa tapauksessa osuus voidaan laskea koko vuoden myynnistä. Eri tuotteiden myynnin osuuksia ei voida tarkkaan arvioida lupaa haettaessa, mutta elinkeinonharjoittajan liiketoiminnan painotukset ovat jo siinä vaiheessa havaittavissa. Jos myymälässä tarjottaisiin asiakkaiden ostettavaksi pääosin vain alkoholijuomia, on väijäämätöntä, että niiden myynnin osuus nousisi selvästi muiden elintarvikkeiden myyntiä suuremmaksi.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan vähittäismyyntilupa voitaisiin myöntää 1 kohdassa tarkoitettua elintarvikemyyntiä vakituista tai kausiasutusta palvelevalla säännöllisellä reitillä kulkevassa myymäläautossa tai -veneessä harjoittavalle hakijalle. Myymäläautot ja -veneet ovat normaali osa kaupan palveluita sekä syrjäseuduilla että nykyään myös taajemmin asutuilla alueilla. Koska vaatimuksena olisi, että liikkuvan myymälän säännöllinen reitti olisi vahvistettu vakituista tai kausiasutusta palvelemaan, vähittäismyyntilupaa ei saisi myöntää esimerkiksi myymäläautoon, joka kiertäisi tai poikkeaisi yleisötaphtumissa tai joka kuljettaisi alkoholijuomia asiakkaiden tilausten mukaisesti määräytyvillä reiteillä tai pysähtymispaikoilla.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan vähittäismyyntilupa voitaisiin myöntää myös anniskeluravintolalle. Ehdotuksen mukaan määräaikaisen anniskeluluvan tai catering-ilmoituksia varten hyväksytyn anniskelualan yhteyteen, eli esimerkiksi musiikkifestivaalin anniskelupaikkaan, vähittäismyyntilupaa ei myönnettäisi. Poikkeuksena kuitenkin olisivat esimerkiksi olut- tai viinimessut, joissa useat alkoholijuomien tuottajat esittelevät tuotteitaan kuluttajille. Rajoi-

tuksen tarkoituksena on, että alkoholijuomia ei myydä anniskelupaikasta yleisötilaisuuksissa, joissa alkoholijuomien nauttiminen on kielletty, osallistujien nautittavaksi.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan vähittäismyyntilupa myönnettäisiin alkoholijuomien valmistuspaikan yhteyteen valmistusluvan haltijalle. Luvanhaltija saisi myydä valmistuspaikan yhteydessä sekä itse valmistamiaan että muita enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältäviä alkoholijuomia.

Pykälän 2 momentin mukaan tilaviinin ja käsityöläisoluiden vähittäismyyntilupa myönnettäisiin kyseisten alkoholijuomien valmistajalle sen maankäyttö- ja rakentamislainsäädännössä sijaitsevan valmistuspaikan, jossa kyseisen alkoholijuoman käyminen on tapahtunut, yhteyteen tai välittömään läheisyyteen. Samassa vähittäismyyntipaikassa saataisiin esityksen mukaan myydä myös kaikkia enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältäviä alkoholijuomia.

Tilaviinin, käsityöläisoluiden ja sahdin määritelmistä säädettäisiin ehdotuksen 3 §:ssä. Määritelmät liittyisivät alkoholijuomien rajalliseen valmistukseen ja erityisesti niiden valmistustapaan. Tilaviinin ja käsityöläisluvan valmistusluvan haltijalla saisi ehdotuksen mukaan olla ainoastaan yhteen vähittäismyyntipaikkaan oikeuttava vähittäismyyntilupa. Käytännössä omien tuotteiden rajattu myynti tarkoittaisi esimerkiksi tuote-esittelyn luonteista myyntiä valmistuspaikan esittelykierroksen päätyttyä.

Alkoholijuomien vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytyksenä olisi 3 momentin mukaan lisäksi, että hakija on laatinut 54 §:n mukaisen omavalvontasuunnitelman.

Lupaviranomainen saisi pykälän 4 momentin mukaan asettaa vähittäismyyntin kassa- ja myyntijärjestelyjä koskevia lupamääräyksiä, jos paikan sijaintiin tai toimintaan liittyy erityisiä valvonnan tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden riskejä tai samassa toimipaikassa harjoitetaan myös anniskelua.

Viimeksi mainitusta tilanteesta on nykyisin säädetty käymisteitse valmistetun enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän alkoholijuoman myyntipaikasta ja myyntitoiminnasta annetun sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön päätöksen (136/1995) 6 §:ssä, jonka mukaan vähittäismyyntiä ei saa harjoittaa samassa tilassa kuin alkoholijuomien anniskelua. Säännöksen mukaan, jos myyntipaikan liikekokonaisuuteen kuuluu sekä vähittäismyynti- että ravitsemisliike, tulee näiden liiketoimintojen olla selvästi toisistaan erillään omine kassatoimintoineen.

18 §. *Alkoholijuomien anniskelulupa ja sen myöntämisen edellytykset.* Pykälässä säädettäisiin anniskeluluvasta ja sen myöntämisen edellytyksistä. Nykyisin voimassa olevassa alkoholilainsäädännössä näistä edellytyksistä säädetään 21 ja 21 a–d §:ssä.

Alkoholijuomien anniskelulupa koskisi nykyiseen tapaan anniskelupaikan anniskelualuetta ja se myönnettäisiin majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa (308/2006) tarkoitettua ravitsemistoimintaa harjoittavalle hakijalle, jonka anniskelualue on kooltaan ja rakenteiltaan sellainen, että se on viranomaisten ja luvanhaltijan valvottavissa. Hakijan olisi myös tullut laatia 56 §:n mukainen omavalvontasuunnitelma.

Anniskelualueen ei olisi nykyisen lain mukaisesti enää tarpeen olla omistuksen tai sopimuksen perusteella yksinomaan hakijan tosiasiallisessa hallinnassa. Uudistuksen jälkeen anniskelupaikassa saisi näin ollen luvanhaltijan lisäksi toimia omaan lukuunsa esimerkiksi ruokaa tarjoilevia muita liikkeenharjoittajia. Ehdotuksen 19 §:ssä säädettäisiin myös tilanteesta, jossa useita anniskeluluvanhaltijoita voisi toimia samalla anniskelualueella.

Anniskelualueen, jossa alkoholijuomia saadaan anniskella ja nauttia, hyväksyy lupaviranomainen luvan myöntämisen yhteydessä. Anniskelualueeksi voidaan hyväksyä vain kooltaan ja rakenteiltaan sellainen liiketila, että sitä voidaan valvoa sekä henkilökunnan että viranomaisten taholta tehokkaasti. Ehdotuksen 36 §:n mukaan anniskelualue on esimerkiksi yleensä rajattava selvästi eikä alkoholijuomia esimerkiksi saa viedä anniskelualueen ulkopuolelle.

Nykyisin alkoholilain 21 c §:ssä oleva kielto hyväksyä anniskelualueeksi urheilu-, liikunta-, musiikki- tai muun niihin verrattavan tapahtuman yleistä katsomotilaa ehdotetaan siirrettäväksi ehdotuksen 2 momentiksi. Käytännössä yleiseen katsomotiilaan ei saisi myöntää anniskelulupaa siten, että tapahtumaa seuraamaan tulevien katsojien paikat osoitettaisiin anniskelualueelta tai he joutuisivat muutoin vastoin tahtoaan seuraamaan tapahtumaa anniskelualueelta. Toisaalta sekä sisä- että ulkotiloissa olevien katsomoiden yhteyteen voidaan rakentaa tai erottaa esimerkiksi erillisiä yksityisaitioita tai yleisölle avoimia anniskelualueita, joissa anniskelu olisi mahdollista. Säännöksen mukaan anniskelualueeksi voitaisiin kuitenkin hyväksyä katsomotiila niihin tilaisuuksiin, jolloin se on varattu yksinomaan 18 vuotta täyttäneille henkilöille.

Hyväksytyn anniskelualueen muuttaminen edellyttäisi yleensä ehdotuksen 11 §:n 2 momentin mukaan lupaviranomaisen luvan. Pykälän 3 momentin mukaan anniskelualueita voitaisiin muuttaa luvanhaltijan ilmoituksen perusteella paitsi, jos anniskelualueita laajennetaan ulkotiloissa. Ilmoitus anniskelualueen muutoksesta tulisi toimittaa lupaviranomaiselle vähintään kolme viikkoa ennen muutoksen suunniteltua käyttöönottoa ja lupaviranomaisen tulisi kahden viikon kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta ilmoittaa, jos muutos ei täytä edellä 1 tai 2 momentissa säädettyjä edellytyksiä. Ilmoitusmenettelyn lähtökohta siis olisi, että anniskelu saadaan aloittaa kolmen viikon kuluttua ilmoituksen vastaanottamisesta, ellei lupaviranomainen erikseen päättä, että ilmoitusta ei hyväksytä. Säännös vastaisi pääosin nykytilaa, josta on säädetty alkoholijuoma-asetuksen 22 §:ssä.

Nykyisin voimassa olevan alkoholilain 21 c §:n mukaan anniskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on 21 a §:n 3 momentin mukaan säädetty edellytykset täyttävien vastaavan hoitajan ja tämän sijaisten nimeäminen. Vastaavan hoitajan nimeäminen ei ehdotuksessa olisi enää luvan myöntämisen edellytys, vaan vastaavan hoitajan nimeämisestä säädettaisiin vähittäismyyntiin ja anniskelun henkilökuntaa koskevassa 38 §:ssä.

Samoin nykyisen 21 c §:n mukaan anniskelupaikan tiloihin tulee täyttää ne vaatimukset, jotka niiden käytölle ravitsemisliiketarkoitukseen on lainsäädännössä asetettu. Anniskelupaikan tilojen hyväksymiseen ja käyttämiseen liittyviä säännöksiä voi olla erityisesti rakentamista, palo- ja pelastustointa, terveydensuojelua sekä majoitus- ja ravitsemisliikkeitä koskevassa lainsäädännössä. Huoneiston käyttötarkoitukseen liittyviä määräyksiä voi olla myös kiinteistöyhtiön yhtiöjärjestyksessä. Sekä muun lainsäädännön mukaiset että yksityisoikeudelliset vaatimukset eri tilojen käytölle, osakeyhtiön yhtiöjärjestykselle tai yhtiön toimialalle ovat voimassa alkoholilainsäädännöstä riippumatta. Ehdotuksen mukaan lupaviranomainen ei enää yleisesti tutkisi näitä seikkoja anniskeluluvan lupaharkinnan yhteydessä.

Kuten nykyisinkin, enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien anniskelu ei ehdotuksen 6 §:n 1 kohdan mukaan edellyttäisi lupaa.

19 §. *Alkoholijuomien anniskeluluvan myöntäminen eräissä tapauksissa.* Pykälässä säädettaisiin poikkeuksista 18 §:ssä säädettyihin anniskeluluvan myöntämisen edellytyksiin. Ehdotetun 1 momentin mukaan kahdelle tai useammalle hakijalle voidaan myöntää lupa anniskeluun yhdellä anniskelualueella samanaikaisesti, jos yksi hakija ilmoittaa vastaavansa alueen valvonasta. Alueella anniskelevien luvanhaltijoiden asiana olisi sopia keskenään siitä, miten valvonta ja siitä aiheutuvat kustannukset käytännössä järjestetään.

Hotellien minibaareissa on nykyisin tarjolla myös alkoholijuomia anniskelupaikalle myönnetyn anniskeluluvan mukaisesti. Vastaavasti on yleistä, että esimerkiksi matkailu- ja ravitsemispalveluiden yhteydessä varattavissa kokous- ja saunatiloissa on asiakkaiden saatavilla rajoitettu määrä esimerkiksi olutta tai muita alkoholijuomia. Hotellihuoneissa ja mainituissa kokous- ja saunatiloissa ei kuitenkaan ole järjestelyn luonteen vuoksi varsinaista valvontaa. Selvyyden vuoksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että 18 §:n 1 momentin 1 kohdan estämättä anniskelulupa voidaan myöntää majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa tarkoitettulle matkustajalle tapahtuvaan anniskeluun majoitushuoneessa sekä suljetuille seurueille tapahtuvaan anniskeluun luvanhaltijan kokoustilassa tai vastaavalla alueella. Näitä erityistapauksia varten ehdotetaan myös 45 §:n 2 momentissa, että esimerkiksi alkoholijuomien anniskeluajat eivät koskisi hotellin minibaarissa olevia alkoholijuomia. Lupaviranomainen saisi 21 §:n 2 momentin mukaan ottaa kulloinkin kyseessä olevat erityiset olosuhteet huomioon ja rajoittaa tällä tavoin esimerkiksi ilman henkilökunnan valvontaa anniskeltavien alkoholiannosten kokoa ja asiakaskohtaista määrää.

Pykälän 3 momentin mukaan anniskelulupa voitaisiin myöntää hakijalle, jolla ei ole anniskelupaikkaa, kun tarkoituksena on toimia esimerkiksi keskuskeittiöstä erilaisissa tilaisuuksissa.

20 §. Anniskelu tilaisuuksissa ja tapahtumissa. Tapahtuma-, kokous- ja juhlatila ja vastaava alue voitaisiin pykälän 1 momentin mukaan hyväksyä tilan tai alueen omistajan tai haltijan hakemuksesta anniskelualueeksi. Tarkoitus on, että alkoholijuomien anniskelua voitaisiin nykyistä kevyemmällä menettelyllä ryhtyä harjoittamaan esimerkiksi juhla- ja edustustiloissa ja festivaalitalaisuuksissa, joihin on aiemmin saatettu hakea toistuvasti tilapäisiä anniskelulupia.

Anniskelu olisi mahdollista ennakolta hyväksytyissä tiloissa tai esimerkiksi festivaalitalaisuuteen ennakoon hyväksytyllä anniskelualueella jokaiselle anniskeluluvan haltijalle, joka tekee tilaisuudesta ilmoituksen lupaviranomaiselle (niin sanottu cateringilmoitus). Käytännössä esimerkiksi ruokapalvelutoimintaa harjoittava anniskeluluvanhaltija voisi anniskella kaikissa lähialueen kokous- ja juhlatiloissa, jotka on hyväksytty anniskeluun. Vastaavasti, jos anniskeluluvanhaltija olisi sopinut asiakkaidensa kokous- ja juhlatiloissa tapahtuvasta ruoka- ja juomatarjoilusta, yksi tilojen hyväksyminen riittäisi ja tämän jälkeen kulloinkin sovitut ruoka- ja juomatarjoilut voitaisiin järjestää ilmoituksen perusteella. Anniskeluun voitaisiin hyväksyä myös esimerkiksi matkailupalveluissa käytettäviä retkeilyreittien ruokailupaikkoja ja taukotupia. Tilaisuuden tai tilaisuuksien anniskelusta tulisi ilmoittaa lupaviranomaiselle viimeistään kolme vuorokautta ennen tilaisuuden alkua. Tilat olisivat anniskelualueita ainoastaan kyseisten tilaisuuksien ajan. Tilojen ja alueen hyväksymismenettelystä cateringilupaa varten sekä tilaisuudesta ilmoittamisesta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

21 §. Lausunnot ja tiedonsaanti anniskelulupahakemuksista. Lakiehdotuksen tavoitteena on lisätä kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia vaikuttaa omaan elinympäristöönsä. Ravitsemisliikkeen toiminta ei välttämättä vaikuta millään lailla lähiympäristöön, mutta erityisesti alkoholijuomien anniskeluun panostavat ja vähemmän asiakkaiden ruokailuun keskittyvät anniskelupaikat voivat aiheuttaa merkittäviä haittoja lähiympäristölle.

Alkoholilainsäädännössä ei nykyisin ole varsinaisia säännöksiä siitä, milloin ja miltä tahoilta lupaviranomaisen tulisi pyytää esimerkiksi anniskelulupahakemuksesta lausuntoja. Toisaalta lainsäädännössä viitataan epäsuorasti siihen, että päätöksessä voidaan ottaa huomioon saatuja lausuntoja. Kuntien seutuyhteistyötä ja esimerkiksi kunnallista itsehallintoa ja päätösvallan hajauttamista kokeiltiin seutuyhteistyökokeilusta annetun lain (560/2002) mukaisesti vuodesta 2002 vuoteen 2008. Lain 9 §:n mukaan kokeiluseudun kunnat saattoivat sopia, että ne antavat lausunnon alkoholilain mukaisista vähittäismyyntiluvista ja anniskeluluvista. Lain 13 §:n mukaan päätöksen tekevä viranomainen saattoi poiketa kokeiluseudun antamasta lausunnosta ai-

noastaan, jos lausunnon tai suunnitelman mukainen päätös olisi ollut lainvastainen. Viranomaisen tuli myös ennen päätöksentekoa neuvotella kokeiluseudun kanssa, jos se aikoi poiketa lausunnosta. Käytännössä lausuntoja ei ole pidetty sitovina, mutta ne ovat vaikuttaneet erityisesti siten, että myönnettyjä anniskelulupia on rajoitettu esimerkiksi anniskeluajan osalta. Kokeilualueilla on jatkettu kuntien antamien lausuntojen antamista määrättyjen kriteereiden mukaisista lupahakemuksista. Lausuntoja pyydetään erityisesti, jos hakemus koskee uutta anniskelupaikkaa, uutta anniskeluajan jatkamista tai uutta ulkoaluetta taikka anniskeluajan tai asiakaspaikkojen lisäämistä ulkoalueella.

Pykälän 1 momentin mukaan lupaviranomaisen tulisi tarvittaessa pyytää lausunto anniskelulupahakemuksen toimipaikan sijaintikunnalta ja poliisilta. Säännös jättäisi harkintavaltaa lupaviranomaisille sen suhteen, millaisista hakemuksista lausuntoja pyydetäisiin. Nykyisen käytännön mukaan lupaviranomaiset ovat sopineet kuntien kanssa lausunnon pyytämistä koskevista periaatteista. Ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain 6 §:n mukaan kunnan tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä kunnan omilla toimilla.

Hallintolain 41 §:ssä on yleissäännös vaikuttamismahdollisuuksien varaamisesta muille kuin asianosaisille, jos hallintoasian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus esimerkiksi elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin. Viranomaisella voi säännöksen mukaan olla velvollisuus varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asiasta ja lausua siitä mielipiteensä. Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on tällöin ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan lupaviranomaisen olisi ilmoitettava anniskelulupahakemuksen vireilläolosta samassa kiinteistössä sekä viereisen ja vastapäätä olevan asuinkiinteistön omistajalle ja haltijalle, ja varattava hänelle mahdollisuus lausua asiasta hallintolain 41 §:ssä tarkoitetulla tavalla, jos hakemus koskee anniskelua ulkotiloissa, taikka kohteessa on aiemmin esiintynyt järjestyshäiriöitä tai meluhaittoja. Hallintolain 41 §:n 2 momentin mukaan asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on tällöin ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla.

Viereisen tai vastapäätä olevan alueen omistaja ja haltija rinnastuu maankäyttö- ja rakentamislain 133 §:n 1 momentissa säädettyyn naapurin määritelmään. Viereisellä alueella on yhteistä rajaa rakennuspaikan kanssa. Vastapäinen alue sijoittuu katu-, tie- tai kapeahkon vesialueen toiselle puolelle. Näiden käsitteiden käytöstä huolimatta alkoholilaissa säädettyjä muutoksenhakuoikeuksia ei ehdoteta säädettäväksi vastaavanlaisiksi kuin rakennus- ja toimenpidelupa-asioissa ja kaava-asioissa.

Tästä velvollisuudesta voitaisiin 3 momentin mukaan poiketa, jos lausuntojen ja huomautusten saaminen on selvästi tarpeetonta kunnan tai poliisin jo antaman lausunnon tai muutoin aiemmin saatujen lausuntojen ja huomautusten, paikan toiminta-ajatuksen tai sijainnin taikka muun vastaavan seikan vuoksi. Pykälän 2 momentissa ehdotettu menettely liittyy pääosin alkoholijuomien anniskeluun liittyvien järjestyks- ja meluhaittojen vähentämiseen. Tyypillinen tilanne, jossa alkoholilain mukaista lausuntoa ja kuulemistä ei välttämättä tarvita, olisi lounasravintolan ulkoalueen perustaminen tai edellisen omistajan lounasravintolatoiminnan jatkaminen. Toisaalta alkoholijuomien anniskelu ilta- tai yöaikaan ulkotiloissa tai pubiravintolan perustaminen tai tällaisen toiminnan jatkaminen asuintalossa, jossa jo aiemmin on koettu anniskelusta johtuvia haittoja, edellyttäisi poikkeuksetta joko kunnan tai poliisin lausuntoa kyseisistä olosuhteista tai vaikutusmahdollisuuksien varaamista lähiympäristölle.

Viranomaiselle saapuneet anniskelulupahakemukset ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukaan julkisia asiakirjoja. Joissakin tapauksissa sekä viranomaiset että luvanhakijat ovat katsoneet, että hakemusta itsessään ei tulisi käsittelyn aikana julkistaa. Selvyyden vuoksi säädettäisiin 3 momentissa, että jokaisella olisi oikeus pyynnöstä saada tieto vireille tulleista anniskelulupahakemuksista ja esittää huomautuksensa hakemuksen johdosta.

22 §. Ehtojen ja rajoitusten asettaminen anniskelulupa. Voimassa olevan alkoholilain 21 d §:ssä säädetään tilanteista, joissa anniskelulupaa voidaan rajoittaa tai jättää lupa kokonaan myöntämättä pykälässä säädetyissä tilanteissa. Kyseisen pykälän 1 momentissa säädetään lupaan määrättävistä rajoituksista tai ehdoista sillä perusteella, että anniskelua ei ilmeisesti voida kohtuudella valvoa. Pykälän 2 momentissa säädetään tilanteista ja olosuhteista, joiden yhteyteen alkoholijuomien anniskelun ei ole katsottu soveltuvan. Anniskelulupa voidaan jättää myöntämättä tai se voidaan myöntää rajoitettuna lapsille ja nuorille tarkoitettujen tilojen yhteyteen tai jos elinkeinotoiminnan on katsottava kohdistuvan pääosin lapsiin ja nuoriin. Samoin voidaan menetellä urheilu- tai perhetapahtumien ja työnantajan lounasruokailun yhteydessä sekä tilanteissa, joissa anniskelupaikan sijainnin ja saatujen selvitysten ja lausuntojen perusteella on syytä epäillä, että anniskelusta aiheutuu häiriöitä.

Ehdotuksessa ei enää säädettäisi siitä, että anniskelulupa voitaisiin jättää kokonaan myöntämättä sen perusteella, että viranomainen katsoo paikan tai olosuhteiden olevan sopimattomia alkoholijuomien anniskeluun. Lähtökohta on, että ravitsemistoimintaa harjoittavat luvanhakijat saavat harjoittaa alkoholijuomien anniskelua lain mukaisesti, mutta pykälässä säädettäisiin edelleen tilanteista ja olosuhteista, jotka oikeuttavat asettamaan ehtoja tai rajoituksia lupaan.

Pykälän 1 momentin mukaan anniskelulupa ja 20 §:ssä tarkoitettuun hyväksymiseen voitaisiin asettaa anniskelualueeseen ja anniskeluaikaan liittyviä ehtoja ja rajoituksia, jos anniskelua harjoitettaisiin pääosin lapsille ja nuorille tarkoitettujen tai heidän käyttämiensä tilojen yhteydessä tai välittömässä läheisyydessä tai paikassa, jossa elinkeinotoiminnan on katsottava kohdistuvan pääosin lapsiin ja nuoriin. Tässä tarkoitettuja erilaisia perheille sekä lapsille ja nuorille suunnattuja tapahtumia voivat olla esimerkiksi musiikkitapahtumat, näyttelyt, markkinat, kyläjuhlat ja joulukatu- tai muut vastaavat tapahtumat. Anniskelulupa voitaisiin edelleen asettaa samanlaisia ehtoja ja rajoituksia, jos anniskelulupaa haetaan urheilutapahtumaan tai tilaisuuteen, joka on luonteeltaan perhetapahtuma tai johon muuten osallistuu runsaasti lapsia tai nuoria.

Anniskelualuetta ja anniskeluaikaa koskevien ehtojen tai rajoitusten tarkoituksena olisi ennen kaikkea varmistaa, että edellä mainituissa tiloissa ja tilanteissa anniskelutoiminta olisi asiallisessa suhteessa tilaisuuden luonteeseen nähden. Nykyinen käytäntö, jossa anniskelu on sallittu esimerkiksi huvipuistoissa erikseen rajatuissa tiloissa, voisi jatkua. Samoin urheilukeskuksissa, jäähalleissa ja vastaavissa urheilutiloissa, joissa on tarkoin määritellyt ravintolatilat ja anniskelualueet, alkoholijuomien anniskelu on tilaisuuden luonteeseen kuuluvaa palvelua.

Pykälän 2 momentin mukaan lupaviranomainen saisi paikan sijainnin, toiminnan erityisen luonteen tai esille tulleiden erityisten olosuhteiden niin vaatiessa asettaa ehtoja tai rajoituksia anniskelulupa ja 20 §:ssä tarkoitettuun hyväksymiseen. Ehdot ja rajoitukset voisivat koskea anniskelualuetta, anniskeluaikaa, anniskeluannosten kokoa, henkilökunnan ja asiakaspaikkojen määrää sekä meluhaittojen ehkäisyä. Edellytyksenä olisi, että tällaiset ehdot ja rajoitukset ovat välttämättömiä valvonnan turvaamiseksi anniskelupaikassa ja sen ympäristössä, järjestyshäiriöiden ja meluhaitan ehkäisemiseksi asuinympäristössä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden varmistamiseksi.

Vaikka alkoholijuomien anniskelusta voi aiheutua erilaisia riskejä, lähtökohtana on, että anniskeluluvanhaltijalla on oikeus ja velvollisuus estää haittojen syntyminen omavalvonnalla ja itse päättämillään toimenpiteillä. Jos näitä toimia ei haluta tai kyetä tekemään tai nämä toimet eivät ole riittäviä, lupaviranomaisella olisi oikeus päättää välttämättömistä ehdoista tai rajoituksista anniskelulupa-ann. Rajoitus voisi koskea esimerkiksi anniskelualueen kokoa. Normaalista lupaviranomaisen ei ole tarpeen asettaa kyseenalaiseksi hakijan laatimia suunnitelmia. Anniskelulupaa on kuitenkin haettu esimerkiksi koko pilkkikilpailussa käytetyn järven jälle. Lupaviranomainen voisi tällaisissa tilanteissa arvioida tosiasialliset valvontamahdollisuudet ja käytännössä yhdessä hakijan kanssa määritellä tarkoitukseen soveltuvan anniskelualueen ja sen rajaamisen. Kun laissa säädetty yleinen anniskelu-aika päättyisi joka päivä kello 01.30 ja anniskeltuja alkoholijuomia saisi aina nauttia yhden tunnin ajan anniskeluajan päättymisen jälkeen, anniskelupaikan asiakkaat voivat joissakin tapauksissa aiheuttaa kohtuutonta haittaa esimerkiksi lähiympäristön asukkaille. Tällaisissa tilanteissa anniskelulupaa voitaisiin rajoittaa anniskeluajan osalta. Lupa-ann liitettävillä ehdoilla ja rajoituksilla voitaisiin valvonnan turvaamiseksi myös esimerkiksi edellyttää lisää henkilökuntaa, määrätä anniskelu hoidettavaksi pöytäintarjoiluna taikka määrätä ulkoterassille oma myynti- ja valvontapiste.

Vastaavalla tavalla pykälässä tarkoitettuja myyntiaikaa ja myyntimääriä koskevia rajoituksia voitaisiin määrätä 3 momentin mukaan myös anniskelun yhteydessä tapahtuvaan alkoholi-juomien vähittäismyyntiin. Kyseeseen voisivat tulla esimerkiksi toistuvat järjestyshäiriöt ja yleisellä paikalla tapahtuva alkoholijuomien nauttiminen.

Esimerkiksi anniskelualueen tai anniskelu- tai myyntiajan rajoittaminen ei olisi rangaistuksen luonteinen toimenpide, sillä samanlainen lain mukaan harjoitettu anniskelu tai myynti voi eri ympäristössä olla täysin haitatonta tai aiheuttaa erilaisia riskejä ja haittoja. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin erityisesti siitä, että ehdot ja rajoitukset tulee mitoittaa siten, että ne eivät estä luvanhaltijan ravitsemistoiminnan harjoittamista tai vaikeuta sitä kohtuuttomasti. Jos ehtoja tai rajoituksia asetetaan käynnissä olevaan toimintaan, ne saisivat tulla voimaan aikaisintaan 30 päivän kuluttua päätöksen tiedoksisaannista. Vastaavasti, jos anniskelupaikan toiminnan luonne tai muut erityiset olosuhteet muuttuvat siten, että ehdot ja rajoitukset eivät ole enää välttämättömiä, lupaviranomaisen olisi luvanhaltijan hakemuksesta muutettava niitä tai poistettava ne kokonaan.

3 luku Alkoholiyhtiö

23 §. *Alkoholiyhtiön tehtävät.* Pykälässä säädettäisiin alkoholijuomien vähittäismyyntiin yksinoikeutta harjoittavan alkoholiyhtiön tehtävistä.

Alkoholiyhtiö on voimassa olevan alkoholilain 3 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan valtion kokonaan omistama osakeyhtiö, jonka tehtävänä on huolehtia sille alkoholilaissa yksinoikeudeksi säädetyn alkoholijuomien vähittäismyyntiin harjoittamisesta. Ehdotetun 23 §:n 1 momentissa säädettäisiin tätä vastaavasti Alkon tehtävästä. Alkolla olisi lakisääteinen yksinoikeus kaikkeen muuhun Suomessa tapahtuvaan alkoholijuomien vähittäismyyntiin paitsi 6 §:n 1—3 kohdassa tarkoitettuun toimintaan ja 17 §:ssä säädettyyn luvanvaraiseen vähittäismyyntiin ja myyntin muotoihin. Koska Alko ei välttämättä ole alkoholilain mukainen luvanhaltija, momentissa säädettäisiin myös, että Alkoon sovellettaisiin pääsääntöisesti alkoholijuomien vähittäismyyntiluvanhaltijaa koskevia säännöksiä.

24 §. *Hallintoneuvosto.* Alko Oy:llä on nykyisen alkoholilain 37 §:n ja yhtiön yhtiöjärjestyksen mukaan hallintoneuvosto, jonka tarkemmat tehtävät on määrätty yhtiöjärjestyksessä. Kuten nykyisin hallintoneuvostossa olisi pykälän 1 momentin mukaan kaksitoista varsinaista jä-

sentä. Valtioneuvosto määräisi hallintoneuvoston jäsenet neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan nimeten samalla puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Jos hallintoneuvoston jäsen eroaa kesken toimikauden, eron myöntää ja uuden jäsenen nimeää nykyisin valtioneuvoston yleisistunto. Ehdotuksen 1 momentissa menettelyä yksinkertaistettaisiin siten, että jos jäsen pyytää vapautusta tehtävästään tai kuolee toimikauden kestäessä, sosiaali- ja terveysministeriö määräisi uuden jäsenen jäljellä olevaksi kaudeksi.

Pykälän 2 momentin mukaan hallintoneuvosto vahvistaisi nykyiseen tapaan vuosittaisen toimintasuunnitelman ja antaisi edelleen vuosittain sosiaali- ja terveysministeriölle kertomuksen vähittäismyyntinsä kehityksestä ja niistä toimenpiteistä, joilla yhtiö on pyrkinyt vähentämään edellä 1 §:ssä tarkoitettuja haittoja. Alkoholiyhtiön erityisasemasta johtuu, että sen ei tule tavoitella alkoholijuomien myynnin kasvua, vaan sen tulee tukea alkoholilain tavoitetta. Niistä periaatteellisista linjauksista, joilla alkoholiyhtiö pyrkisi vähentämään alkoholin aiheuttamia haittoja, päättäisi yhtiön hallintoneuvosto.

Pykälän 3 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriön edustajalla olisi oikeus seurata asian käsittelyä ja osallistua keskusteluun hallintoneuvoston kokouksessa ja yhtiökokouksessa. Säännös vastaa nykyisen alkoholilain 38 §:ää.

25 §. *Syrjimätön toiminta.* Alkoholijuomien vähittäismyyntimonopolin edellytyksenä on SEUT 37 artiklan mukaan syrjimätön toiminta. Tämä periaate on nykyisin kirjattu Alko-asetuksen 2 §:ään, jonka mukaan alkoholiyhtiön valikoimaan ottamista ja hinnoittelua koskevat päätökset tulee tehdä julkisin ja tasapuolisin perustein riippumatta niiden valmistajien tai myyjän kansalaisuudesta tai kotipaikasta.

Asetuksen 3 §:n mukaan yhtiö päättää alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin sille toimitettujen tarjousten perusteella. Asetuksessa säädetään myös menettelytavoista, joilla varmistetaan paitsi lain mukainen myös asianmukainen toiminta markkinoilla.

Alkoholiyhtiöön ei sovelleta hankintalakia (1397/2016), sillä Alko ei ole valtion tai kunnan viranomainen tai muu lain 5 §:ssä tarkoitettu hankintayksikkö. Yhtiöön ei myöskään sovelleta hallintolakia, sillä se ei ole lain 2 §:ssä tarkoitettu viranomainen eikä valtion liikelaitos tai julkisoikeudellinen yhdistys. Hallintolakia sovelletaan myös yksityiseen tahoon, joka hoitaa julkista hallintotehtävää, mutta alkoholijuomien vähittäismyyntiä kuluttajille ei voida pitää hallintotehtävänä, vaikka se tapahtuukin laissa säädettyssä yksinoikeusasemassa.

Unionioikeuden kannalta tärkeintä on, että toisista jäsenvaltioista peräisin olevilla tuottajilla ja myyjillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet tarjota ja saada tuotteitaan Alkon valikoimiin kuin kotimaisilla tuottajilla. Komission kanssa käydyissä neuvotteluissa sovittiin vuonna 1993, että suomalaiset viranomaiset raportoivat komissiolle Alkon syrjimättömästä toiminnasta säännöllisesti. Raporttien valmistelu kuuluu tällä hetkellä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle ja Kilpailu- ja kuluttajavirastolle. Lisäksi neuvotteluissa todettiin, että Alkon päätöksiin tulisi voida hakea muutosta.

Alkon syrjimätöntä toimintaa koskevat perussäännökset nostettaisiin nyt lain tasolle. Muutoksenhakumenettelystä säädettäisiin ehdotuksen 79 §:ssä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin syrjimättömän toiminnan periaatteesta. Alkoholiyhtiön päätökset alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin, niiden poistamisesta vähittäismyyntistä sekä niiden hinnoittelusta tulisi tehdä julkisin ja tasapuolisin perustein riippumatta niiden valmistajan tai myyjän kansalaisuudesta tai kotipaikasta. Pykälän 2 momentin mukaan samaa

periaatetta sovellettaisiin myös alkoholijuomien esillepanoon ja muihin myyntijärjestelyihin alkoholijuomamyymälässä sekä alkoholijuomien muuhun esittelyyn kuluttajille esimerkiksi tietoverkossa. Syrjäntäkielto merkitsee vakiintuneesti sitä, että eri toimijoita ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan säännöksessä mainitun seikan tai syyn, tässä valmistajan tai myyjän kansallisuuden tai kotipaikan, vuoksi. Esimerkiksi kaikkia alkoholijuomia ei säännöksen mukaan tarvitse kohdella tasapuolisesti. Hyväksyttävä erottelu voi perustua esimerkiksi alkoholilain tarkoitukseen ja erityisesti esimerkiksi lasten ja nuorten suojeluun alkoholin aiheuttamilta haitoilta.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin myös, että Alkon palveluksessa oleva ei saa käsitellä myyntiin ottamista tai myynnistä poistamista koskevaa asiaa tai olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän tai hänen läheisensä on hallintolain esteellisyysäännöksessä tarkoitettussa suhteessa valmistajaan tai myyjään.

Ehdotetun 4 momentin mukaan tarkempia säännöksiä Alkon päätöksenteon menettelystä ja julkistamisesta voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella.

26 §. Vähittäismyyntipaikka ja vähittäismyyntiluvan myöntäminen. Alkoholiyhtiö ei nykyisin tarvitse toimintaansa alkoholijuomien vähittäismyyntilupaa. Sen sijaan sen vähittäismyyntipaikan perustaminen edellyttää nykyisen 13 §:n 2 momentin mukaan aluehallintoviraston hyväksymistä. Myymälän tulee säännöksen mukaan olla sijainniltaan asianmukainen ja valvonnan tulee olla tehokkaasti järjestettävissä. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan aluehallintovirasto hyväksyisi jatkossakin alkoholiyhtiön vähittäismyyntipaikan. Myyntipaikkaa ei saisi hyväksyä jos sen sijainnista aiheutuisi kohtuutonta haittaa asuinympäristölle.

Muiden kuin yksinoikeuteen kuuluvien alkoholijuomien myyntiin alkoholiyhtiö tarvitsisi toimipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan, jonka yhtiö hakee oman harkintansa mukaan samoin kuin muut hakijat. Selvyyden vuoksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin menettelystä, jolla alkoholiyhtiölle voidaan myöntää alkoholijuomien vähittäismyyntilupa. Esimerkiksi enintään 5,5 %:n vahvuisten alkoholijuomien myynti ei poikkeaisi yli 5,5 %:n vahvuisten juomien myynnistä. Tämän vuoksi lupa voitaisiin myöntää samoin edellytyksin vähittäismyyntipaikan yleisen hyväksymisen yhteydessä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 21 §:ssä tarkoitetuista menettelyistä, joilla Alkon myymälästä aiheutuvia haittoja voidaan arvioida. Järjestely poikkeaisi alkoholijuomien vähittäismyyntilupaprosessista, jossa hakemuksesta ei tarvitsisi tehdä mainittuja lausuntopyyntöjä ja ilmoituksia. Kaupoissa tapahtuva alkoholijuomien myynti liittyy tavanomaiseen elintarvikemyyntiin, mutta alkoholiyhtiön myymälöissä myydään vain alkoholijuomia. Kokemusten mukaan on nykyisin poikkeuksellista, että alkoholiyhtiön myymälästä aiheutuisi kohtuutonta haittaa asuinympäristölle, mutta lähtökohtana on, että yhtiö pyrkisi aina minimoimaan myynnistä aiheutuvat haitat.

27 §. Luovutuspaikka ja alkoholijuomien luovuttaminen ostajille. Nykyisin voimassa olevan alkoholilain 13 §:n alkoholiyhtiö voi harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä myös lähettämällä niitä tilaajalle tai ostajalle sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Alkoholiyhtiö toimittaa nykyisin ostajan tilaamia alkoholijuomia luovutuspaikan välityksellä alkoholijuomien vähittäismyyntistä lähettämällä niitä tilaajalle tai ostajalle annetun asetuksen (680/1996) mukaisesti. Luovutuspaikat palvelevat asiakkaita sellaisilla paikkakunnilla, joihin ei ole taloudellisia edellytyksiä perustaa Alkon omaa alkoholijuomien vähittäismyyntipaikkaa. Tilauspalvelupisteen voi perustaa kuntaan, joka sijaitsee vähintään noin 20 kilometrin etäisyydellä lähimmästä Alkon myymälästä tai toisesta tilauspalvelupisteestä. Käytännössä asiakas tilaa haluamansa alkoholijuomat, juomat lähetetään varastosta ja asiakas noutaa ne luovutuspaikasta

eli esimerkiksi Matkahuollosta tai kauppaliikkeestä. Tärkeimmät säännökset luovutuspaikan hyväksymisestä ja toiminnasta siirrettäisiin asetustasolta ehdotettuun lakiin.

Pykälän 1 momentin mukaan alkoholiyhtiöltä ostettuja alkoholijuomia voitaisiin luovuttaa ostajille avoimessa liikehuoneistossa, jonka toiminnanharjoittajan kanssa alkoholiyhtiö on tehnyt luovutuspaikkasopimuksen. Luovutuspaikan hyväksyisi alkoholiyhtiön hakemuksesta toimipaikan aluehallintovirasto. Luovutuspaikkaa ei saisi hyväksyä, jos sen sijainnista aiheutuu kohtuutonta haittaa asuinympäristölle tai jos toiminnanharjoittaja ei täytä laissa luvanhaltijalta vaadittavia 13 §:ssä säädettyjä edellytyksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan luovutuspaikkaan voitaisiin toimittaa vain ostajan sinne tilaamia alkoholijuomia. Toimitetut alkoholijuomat voitaisiin luovuttaa vain niiden ostajalle tai tämän valtuuttamalle henkilölle ja noutamatta jääneet alkoholijuomat tulisi palautettava alkoholiyhtiölle viimeistään kahden viikon kuluttua niiden saapumisesta luovutuspaikkaan. Alkoholijuoman luovuttamiseen luovutuspaikassa sovellettaisiin alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevia yleisiä säännöksiä ja alkoholiyhtiön myymälöiden myyntiaikoja.

28 §. *Alkoholijuomien muu myynti.* Pykälässä säädettäisiin selvyyden vuoksi joistakin alkoholijuomien myyntitavoista, joiden voidaan sanoa kuuluvan alkoholijuomien vähittäismyyntiin yksinoikeuteen. Alkoholiyhtiö saisi 1 momentin mukaan myydä alkoholijuomia myös myymäläautossa ja -veneessä, jonka vakituista tai kausiasutusta palveleva säännöllinen reitti on aluehallintoviraston hyväksymä. Vähittäismyyntiluvan myöntämisestä enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyyntiin myymäläautossa ja -veneessä säädetään 26 §:n 2 momentin viittauksen mukaan 17 §:n 1 momentissa.

Alkoholijuomien vähittäismyyntimonopoli merkitsee pitkälle meneviä rajoituksia esimerkiksi yksityisen henkilön mahdollisuuksiin myydä tai muuten luovuttaa omistamiaan alkoholijuomia. Ruotsissa alkoholijuomien vähittäismyyntimonopoli voi nimenomaisen säännöksen mukaan järjestää huutokaupan, jossa myydään alkoholijuomia. Käytännössä tällaisella myyntitavalla ei ole mitään vaikutusta alkoholijuomien kokonaiskulutukseen tai haittoihin, sillä myynnissä voi olla esimerkiksi yksityisten kansalaisten tai yritysten hallussa olevia keräilyjuomia tai myös alkoholijuomien maahantuoja- tai tukkukauppiaiden harvinaisempia tuotteita. Vaikka tällainen myyntitapa kuuluisi alkoholiyhtiön vähittäismyyntiin yksinoikeuteen, selvyyden vuoksi pykälän 1 momentin mukaan alkoholiyhtiö saisi järjestää huutokaupan, jossa myydään alkoholijuomia. Juomat voisivat olla myös muiden kuin alkoholiyhtiön omistamia, jolloin Alko toimisi huutokaupan pitäjänä.

Alkoholiyhtiölle säädetty yksinoikeus koskee vain tietynvahvuisten alkoholijuomien vähittäismyyntiä. Käytännössä alkoholijuomien anniskeluluvan haltijat hankkivat ravintoloihinsa alkoholijuomia myös alkoholiyhtiön valikoimista. Tätä toimintaa varten alkoholiyhtiöllä tulee olla tukkumyyntilupa, jonka yhtiö on hakenut samoin kuin muut hakijat. Selvyyden vuoksi pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että alkoholiyhtiölle voidaan myöntää alkoholijuomien tukkumyyntilupa. Tukkumyyntissä tulisi noudattaa 30 §:n 2 momentin säännöstä, jonka mukaan myynnit tulee kirjata ostajan lupanumerolle. Alkoholijuomien vähittäismyyntiin yksinoikeutta ei ole rajoitettu toimipaikkaan tai sen suhteen, millä tavoin alkoholijuomat luovutetaan ostajille. Alkoholiyhtiön esimerkiksi anniskeluluvanhaltijoille ja muille elinkeinonharjoittajille myymiä alkoholijuomia ei tarvitsisi välttämättä noutaa vähittäismyyntipaikasta tai luovutuspaikasta, vaan alkoholiyhtiö saisi pykälän 3 momentin mukaan lähettää ne mainitulle ostajalle.

4 luku **Valmistus, maahantuonti, vienti ja tukkumyynti**

29 §. *Ilmoittaminen maahantuonnista ja viennistä.* Väkiwiinan maahantuonti ei ehdotetun 15 §:n mukaan edellyttäisi erillistä lupaa, jos maahantuojana on väkiwiinan valmistus- tai käytöluvan haltija. Väkiwiinan vienti ja alkoholijuomien maahantuonti ja vienti puolestaan eivät milloinkaan edellytä erillistä lupaa. Kuten nykyisessä 8 §:ssä säädetään, sekä yksityishenkilöt että yritykset saisivat ehdotuksen 32 §:n mukaan tuoda alkoholijuomia maahan ilman erillistä maahantuontilupaa.

Jos väkiwiinan tai alkoholijuomien maahantuontia harjoitetaan kaupallisessa tarkoituksessa, ehdotetun pykälän mukaan toiminnan aloittamisesta tulisi kuitenkin ilmoittaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle. Säännös vastaa nykyisin voimassa olevaa alkoholilain 11 §:ää. Kiellosta myydä ja tuoda maahan alkoholijuomia kuluttajille rajat ylittävällä etämyynnillä, säädettäisiin 32 §:ssä.

30 §. *Valmistajan, maahantuojan ja tukkumyyjän yleiset velvollisuudet.* Nykyisin voimassa olevan alkoholilain 43 §:n mukaan alkoholijuoman valmistaja ja maahantuoja vastaavat kulu-tukseen luovuttamansa alkoholijuoman laadusta ja koostumuksesta sekä siitä, että tuote ja sen päälysmerkinnät ja muu esittely ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Vastaavaa säännös-tä ehdotetaan pykälän 1 momenttiin. Alkoholijuomien valmistajien ja maahantuojien edellytet-täisiin olevan selvillä markkinoille saattamisensa alkoholijuomien koostumuksesta ja laadusta sekä elintarvikkeiden pakkausmerkintöjä ja esittelyä koskevien säännösten sisällöstä. Erityi-sesti erityyppisten alkoholijuomien esittelystä ja alkuperämerkintöjen käytöstä säädetään Eu-roopan unionin oikeudessa.

Pykälän 2 momentin mukaan väkiwiinan ja alkoholijuoman valmistaja, maahantuoja ja tukku-myyjä saisivat myydä väkiwiinaa ja alkoholijuomaa vain alkoholilaissa tarkoitettulle luvanhal-tijalle luvan mukaiseen tarkoitukseen. Ehdotuksen 22 §:n 1 momentin mukaisesti alkoholi-juomien myynti olisi sallittua myös alkoholiyhtiölle. Myynnit tulisi kirjata ostaja- ja lupakoh-taisesti eli valvontaviranomaiset saisivat luvanhaltijan kirjanpidosta tietää alkoholijuomien myynnit lupanumeroittain. Väkiwiinan valmistus, kauppa ja käyttö olisivat kokonaan lupajär-jestelmän piirissä eli väkiwiinan myynti esimerkiksi yksityiselle kansalaiselle tai ilman alkoho-lilain lupaa olevalle yritykselle olisi kiellettyä.

31 §. *Verottamattomien alkoholijuomien tukkumyynti.* Alkoholijuomien ja väkiwiinan valmis-teverotuksesta säädetään valmisteverotuslaissa ja alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetussa laissa. Näissä säädöksissä säädetään myös valmisteverovapautuksista, mutta lisäksi verotto-muudesta säädetään myös nykyisen alkoholilain 17 §:ssä. Verottomuudet perustuvat rakenne-direktiivin määräyksiin. Suuri osa direktiivin 27 artiklaan sisältyvistä verovapaussäännöksistä liittyy alkoholin ja erityisesti väkiwiinan käyttämiseen muuhun kuin varsinaisiin nautintatar-koituksiin, kuten etikan, lääkkeiden, aromiaineiden ja elintarvikkeiden valmistukseen, samoin kuin sellaisten tuotteiden valmistukseen, jotka eivät sisällä alkoholia, sekä tieteelliseen tutki-mukseen ja muuhun tieteelliseen tarkoitukseen ja apteekkien ja sairaaloiden lääkintäkäyttöön. Mainitut verovapaussäännökset merkitsevät käytännössä sitä, että alkoholiveroa kannetaan pääsääntöisesti vain nautittavaksi tarkoitetuista alkoholijuomista.

Verovapaussäännöksiä sovellettaessa jäsenvaltion kuitenkin edellytetään huolehtivan siitä, että verovapauden oikea ja välitön soveltaminen varmistetaan ja että veropetokset, veron kiertämi-nen ja muu väärinkäyttö estetään.

Valmisteverotuslain, alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain ja alkoholilain säännösten mukaan ratkaistaan, mitkä alkoholijuomat ovat verottomia ja millä tavoin verottomia alkoholi-

juomia voidaan myydä. Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin nykyisen 17 §:n tapaan siitä, kelle alkoholijuomien tukkumyyntiluvan haltija voi myydä verotonta alkoholijuomaa. Sen sijaan alkoholilaissa ei enää säädettäisi valmisteverottomuuden perusteista. Alkoholij- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 8 §:ään ehdotetaan tässä esityksessä siirrettäväksi myös nykyisin alkoholilaissa säädetty verottomuuden perusteet.

Pykälän mukaan alkoholijuomien tukkumyyntiä harjoittava saisi myydä alkoholijuomaa, josta valmisteveroa ei ole suoritettu ensinnä valmisteverotuslaissa verottomaksi säädettyyn tarkoitukseen. Verotonta alkoholijuomaa saisi myydä siirrettäväksi esimerkiksi valmisteverotuslaissa tarkoitettuun verottomaan varastoon tai verottomien tavaroiden myymälään, vientiin Euroopan unionin ulkopuolelle tai siirrettäväksi toiseen jäsenvaltioon taikka tullilaissa tarkoitettulle vapaa-alueelle tai tullivarastoon, diplomaattitarkoituksiin sekä kansainvälisessä liikenteessä olevan liikennevälineen verottomaan muonitukseen. Toiseksi verotonta alkoholijuomaa saisi myydä alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 8 §:n 1 momentin 8 ja 9 kohdassa säädettyihin tarkoituksiin. Kolmanneksi verotonta alkoholijuomaa saisi myydä 15 §:n 2 momentissa tarkoitetuille verottoman alkoholijuoman käyttöluvan haltijoille.

32 §. Alkoholijuomien maahantuonti. Alkoholijuomien maahantuonti on voimassa olevan alkoholilain 8 §:n mukaan sallittua. Alkoholijuomien rajat ylittävä etämyynti, jossa ulkomailla sijaitseva myyjä tarjoaa alkoholijuomia suomalaisten kuluttajien ostettavaksi ja vastaanotettavaksi Suomessa, on kuitenkin 8 §:n 1 momentin mukaan kiellettyä. Mainitun säännöksen mukaan alkoholijuomien edelleen luovuttaminen tai käyttäminen luvanvaraisessa tarkoituksessa edellyttää asianomaista lupaa. Säännös merkitsee sitä, että alkoholijuomia ei saa ulkomailta myydä etämyynnillä suomalaisille kuluttajille ilman asianomaista vähittäismyyntilupaa. Alkon yksinoikeuden alaan kuuluvien alkoholijuomien myyntiin ei kyseistä lupaa edes voida myöntää.

Nykyinen alkoholilain 8 §:n 1 momentin säännös siirrettäisiin sellaisenaan tältä osin ehdotuksen 31 §:ään. Enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien rajat ylittävä etämyynti Suomeen olisi säännöksen mukaan kielletty kuten nykyisinkin. Alkoholijuomien matkustajatuonnista Euroopan talousalueen ulkopuolelta säädettäisiin 34 §:ssä.

Asiasta säädettäisiin Suomen alkoholilainsäädännössä myös sillä perusteella, että kansainvälisten lainvalintasääntöjen mukaisesti rajat ylittävään etämyyntiin sovelletaan kuluttajan asuinmaan lainsäädäntöä. Tyypillisessä etämyynnissä kuluttaja ei näe tavaroita ennen sopimuksen tekemistä. Rajatapauksessa etämyyntinä pidetään kuluttajaoikeudessa myös tilannetta, jossa kuluttaja on käynyt tutustumassa tavaroihin, mutta päättää tilata ne vasta etäviestimen välityksellä myöhemmin.

33 §. Alkoholijuomien maahantuonnin ikäraajat. Nykyisessä alkoholilaissa ei ole säännöksiä alkoholijuomien maahantuonnin ikärajoista, vaikka alkoholijuomien hallussapidon ikärajoista säädetään 34 §:ssä. Sen sijaan esimerkiksi tupakkalain (549/2016) 62 ja 118 §:n mukaan sekä tupakkatuotteiden maahantuonti että hallussapito on kielletty alle 18-vuotiaalta.

Pykälän mukaan alkoholijuomien maahantuonnin ikäraja olisi sama kuin niiden hallussapidon ikäraja. Väkevien alkoholijuomien maahantuonti olisi kielletty 20 vuotta nuoremmalta henkilöltä ja mietojen alkoholijuomien maahantuonti olisi kielletty 18 vuotta nuoremmalta henkilöltä.

34 §. Alkoholijuomien matkustajatuonti Euroopan talousalueen ulkopuolelta. Alkoholijuomien matkustajatuontia Euroopan talousalueen ulkopuolelta koskevasta rajoituksesta säädetään

nykyisin alkoholilain 10 §:ssä. Pykälässä säädetään asetuksenantovaltuudesta, jonka nojalla alkoholijuoma-asetuksen 8 §:ssä on säädetty niin sanotusta 20 tunnin säännöstä.

Pykälän 1 momentin mukaan Suomessa asuva henkilö, joka muutoin kuin lentoliikenteessä saapuu maahan Euroopan talousalueen ulkopuolelta ja jonka matka on kestänyt enintään 24 tuntia, ei saisi tuoda maahan alkoholijuomia. Aikaraja vastaisi valvonnan helpottamiseksi tupakkalaissa käyttöön otettua aikarajaa.

Pykälän 2 momentin mukaan Euroopan talousalueen ulkopuolella asuva henkilö, joka muutoin kuin lentoliikenteessä saapuu maahan Euroopan talousalueen ulkopuolelta ja jonka muu kuin kauttakulkuun liittyvä oleskelu Suomessa kestää enintään kolme vuorokautta, ei saisi tuoda maahan alkoholijuomia.

5 luku   **Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu**

35 §. *Alkoholijuomien vähittäismyyntipaikka.* Pykälässä säädettäisiin alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevista keskeisistä säännöistä, jotka koskevat kaikkia vähittäismyyntiluvanhaltijoita ja alkoholiyhtiötä. Alkoholijuomien vähittäismyyntiä saisi harjoittaa vain luovuttamalla niitä asiakkaalle hyväksytyssä vähittäismyyntipaikassa ja vähittäismyyntiluvan haltija ei saisi myydä muita alkoholijuomia kuin luvassa tarkoitettuja alkoholijuomia.

Vähittäismyyntipaikassa myytyä alkoholijuomaa ei saisi pykälän 2 momentin mukaan nauttia vähittäismyyntiluvan haltijan hallitsemalla sisä- tai ulkoalueella eikä tämän alueen välittömässä läheisyydessä. Luvanhaltijan olisi tarvittaessa merkittävä alue, jolla alkoholijuoman nauttiminen on kielletty. Säännös liittyy vähittäismyyntiin ja anniskelun 3 §:n mukaisiin määritelmiin. Jos alkoholijuomien vähittäismyyntiluvanhaltija sallii alkoholijuomien nauttimisen esimerkiksi sisä- tai ulkotiloihinsa järjestämissään pöydissä tai ei puutu siihen, myyntiä voidaan pitää anniskelulupaa edellyttävänä anniskeluna.

36 §. *Alkoholijuomien anniskelupaikka.* Pykälässä säädettäisiin alkoholijuomien anniskelua koskevista keskeisistä säännöistä, joista on nykyisin säädetty alkoholilain 21 c §:ssä ja 23 §:ssä. Alkoholijuomien anniskelua saisi 1 momentin mukaan harjoittaa vain luovuttamalla niitä asiakkaan nauttaviksi hyväksytyllä anniskelualueella. Luovutuksella tarkoitetaan alkoholijuoman fyysistä hallinnan luovuttamista asiakkaalle. Jos alkoholijuoman myynti tai muu luovuttaminen on lain mukaan kielletty esimerkiksi asiakkaan iän tai päihtymyksen vuoksi, myyjän tulee myyntitilanteessa kieltäytyä luovuttamasta alkoholijuoman hallintaa asiakkaalle.

Pykälän 2 momentin mukaan anniskelualueella saisi nauttia vain anniskeluluvan haltijan myymää alkoholijuomaa, jota ei saisi kuljettaa anniskelualueen ulkopuolelle eikä nauttia sen ulkopuolella. Alkoholijuomien anniskelualue tulisi rajata tai merkitä selvästi ellei alueen rajoja voida muutoin selvästi havaita. Alkoholijuomien anniskeluajat ovat selvästi pidempiä kuin alkoholijuomien vähittäismyyntiajat ja anniskelupaikoissa saadaan myydä asiakkaille myös alkoholiyhtiön vähittäismyyntiin yksinoikeuden alaan kuuluvia alkoholijuomia. Näiden syiden vuoksi on tärkeää, että anniskelussa myytyjä alkoholijuomia ei saa viedä anniskelualueen ulkopuolelle.

Anniskelualueen valvontaan liittyen pykälän 3 momentin mukaan henkilöä, jonka päihtymys on selvästi havaittavissa, ei saisi päästää anniskelupaikkaan ja anniskelupaikassa oleva tällainen henkilö tulisi poistaa anniskelupaikasta.

Päihtyneen henkilön keskushermoston toiminta on muuttunut alkoholin, huumeiden tai muiden päihteiden vaikutuksesta. Kun keskikokoinen henkilö juo esimerkiksi viisi pulloa olutta,

vajaan pullollisen viiniä tai puoli pulloa viinaa, hänen verensä alkoholipitoisuus kohoaa korkeimmillaan noin yhteen promilleen. Tällaisen alkoholimäärän synnyttämän nousuhumalan aikana käytös muuttuu yleensä vilkkaammaksi, puheliaammaksi ja itsevarmemmaksi. Vaikka henkilön reaktiokyky on siinä määrin heikentynyt, että hän syyllistyisi liikenteessä rattijuopumukseen, hänen päihtymyksensä ei välttämättä ole selvästi havaittavissa.

Yksi alkoholiannos palaa maksassa noin 1—2 tunnissa. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että yhden ravintolaillan aikana henkilölle voidaan myydä valvotusti useita annoksia alkoholi-juomia ilman, että hänet tulisi päihtymyksen takia poistaa anniskelupaikasta.

Toisaalta jos keskikokoinen henkilö on juonut nopeasti yli viisi annosta alkoholia, hermoston toiminta alkaa yli promillen humalassa jo merkittävästi lamaan. Yksilölliset erot voivat olla suuria, mutta ravintolan omavalvonnan ja viranomaisvalvonnan kannalta henkilön päihtymys on aina selvästi havaittavissa, jos hänen liikkeensä alkavat olla horjuvia tai hapuilevia, hänen katseensa harhailee ja päihtymisen voi jo lyhyen keskustelun aikana havaita puheen sammaltamisesta. Koska yksikin annos voi nostaa veren alkoholipitoisuutta edelleen 0,2—0,3 promillea, on selvää, että tällaiselle henkilölle ei myöskään saisi enää myydä anniskelussa tai vähittäismyynnissä alkoholia. Tästä myyntikiellosta säädettäisiin 37 §:ssä.

Päihtymyksen arvioinnissa on otettava huomioon se, että päihtymykseen viittaavat tunnusmerkit saattavat johtua sairaudesta tai vammasta. Tunnuksmerkkien soveltaminen ei saa johtaa syrjintään sairauden tai vamman perusteella.

Useimmat henkilöt menettävät tajuntansa kolmen promillen humalassa eli keskimäärin noin 15 annosta nautittuaan. Esimerkiksi ravintolassa tavatun sammuneen asiakkaan päihtymys olisi tullut olla selvästi havaittavissa jo pitkän aikaa. Ihmiselle tajunnan menettäminen merkitsee aina terveysvaaraa ja erityisen vakavaa vaaraa se voi merkitä tilanteessa, jossa henkilö poistuu ravintolasta ilman tarpeellista huolenpitoa talviaikana.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 5 §:ssä säädetään asiakasvalintaoikeudesta, joka täydentää nyt kysymyksessä olevia kieltoja. Majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajalla ja liikkeen henkilökunnalla on säännöksen mukaan oikeus evätä asiakkaaksi pyrkivältä pääsy liikkeeseen, jos siihen on järjestyksenpidon tai liikkeen toiminta-ajatuksen vuoksi perusteltu syy. Vaikka pelkkä alkoholi-juomien nauttiminen ennen ravitsemisliikkeeseen menoa ei ole alkoholilain mukaan peruste, jonka nojalla asiakkaan pääsy anniskelualueelle tulee kieltää, ravitsemisliikkeellä voi olla perusteltu syy omavalvontansa osana päättää suhtautumisestaan esimerkiksi omien alkoholi-juomien nauttimiseen ulkona ennen ravintolaan saapumista. Lisäksi ravitsemisliikkeellä on mainitun lain 5 §:n mukaan oikeus kieltäytyä tarjoilemasta asiakkaalle ruokaa tai juomaa ja tarvittaessa poistaa asiakas liikkeestä, jos hän häiritsee muita asiakkaita tai muutoin aiheuttaa häiriötä liikkeessä tai ei täytä liikkeeseen asetettuja asiakkaaksi pääsyn edellytyksiä. Säännöksessä viitataan lopuksi siihen, että syrjinnän kiellosta säädetään yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:ssä.

Estämällä ja rajoittamalla liiallista päihtymystä pyritään anniskelu- ja vähittäismyyntipaikoissa osaltaan ehkäisemään alkoholista aiheutuvia järjestyshäiriöitä, tapaturmia ja onnettomuuksia. Sen varmistaminen, että asiakkailla on tilanteen niin vaatiessa turvallinen pääsy kotiin, on osa päihtymykseen liittyvää omavalvontaa anniskelupaikassa.

37 §. Vähittäismyynti- ja anniskelukiellot. Pykälässä säädettäisiin alkoholi-juomien vähittäismyyntikiellosta, josta säädetään nykyään alkoholilain 16 §:ssä, ja anniskelukiellosta, josta säädetään alkoholilain 24 §:ssä.

Alkoholijuomaa ei 1 momentin mukaan saisi luovuttaa vähittäismyynnissä tai anniskelussa alle 18-vuotiaalle, henkilölle, jonka päihtymys on selvästi havaittavissa tai joka käyttäytyy häiritsevästi taikka jos on aihetta olettaa alkoholijuoman luvaton luovuttamista tai välittämistä. Vähittäismyynnin osalta säädettäisiin nykyiseen tapaan, että väkevää alkoholijuomaa ei saa luovuttaa alle 20-vuotiaalle. Henkilölle voitaisiin näin ollen myydä mietoa alkoholijuomaa hänen 18-vuotissyntymäpäivänään ja vastaavasti väkevää alkoholijuomaa hänen 20-vuotissyntymäpäivänään.

Alkoholijuoman vähittäismyynti ja anniskelu on nykyisin alkoholilain mukaan kielletty myös tilanteissa, jossa on aihetta olettaa alkoholijuoman väärinkäyttöä. Vaikka säännöksen tarkoitus on ilmeisesti ehkäistä alkoholin suurkulutuksen aiheuttamia haittoja, sen soveltaminen on hyvin vaikeaa ja tulkinnanvaraista. Alkoholin oletettu väärinkäyttö ei olisi ehdotuksen mukaan enää myyntikiellon peruste. Se, että laissa velvoitettaisiin alkoholiyhtiö tai vähittäismyynti- ja anniskeluluvan haltija kieltäytymään alkoholijuomien myynnistä tietyssä tilanteessa, ei merkitse sitä, että myynti olisi muissa tilanteissa pakollista. Muun muassa rikoslaissa kielletyn syrjinnän ulkopuolella voi olla monenlaisia tilanteita, joissa alkoholijuomien myynnistä kieltäytyminen harkinnan mukaan on oikeusjärjestyksen mukaan sallittua ja moraalisesti jopa suotavaa.

Myyntikiellon lisäksi pykälän 3 momentissa säädettäisiin anniskelupaikan velvollisuudesta valvoa alkoholijuomien hallussapitoa ja nauttimista anniskelupaikassa. Hallussapitoa ja nauttimista ei saisi sallia henkilölle, joka on alle 18-vuotias, jonka päihtymys on selvästi havaittavissa tai joka käyttäytyy häiritsevästi. Sallimiseksi katsotaan myös se, että anniskelupaikan valvontaa ei ole ylipäänsä järjestetty ja hoidettu tehokkaasti tai paikassa ei ole riittävästi henkilökuntaa tehokkaan valvonnan toteuttamiseksi.

38 §. Vähittäismyynnin ja anniskelun henkilökunta. Vähittäismyynnin henkilökunnasta ei ole nykyisessä alkoholilaissa säännöksiä. Anniskelupaikan henkilökunnasta sekä vastaavista hoitajista ja näiden koulutukseen ja kokemukseen liittyvistä edellytyksistä säädetään alkoholilain 21 b ja c §:ssä. Vähittäismyynti- ja anniskelupaikkojen henkilökuntaa koskevat säännökset yhdenäistettäisiin ja samalla niitä yksinkertaistettaisiin. Henkilökuntaa koskevat säännökset eivät kuuluisi luvan myöntämisen edellytyksiin, mutta luvan haltija vastaisi lain velvoitteiden toteuttamisesta osana 56 §:ssä tarkoitettua omavalvontasuunnitelmaa.

Alkoholijuomien vähittäismyynti- ja anniskelupaikassa tulisi pykälän 1 momentin mukaan olla toiminnan laajuus ja laatu huomioon ottaen riittävästi henkilökuntaa tehokkaan valvonnan ja järjestyksenpidon toteuttamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan vähittäismyynti- ja anniskelupaikassa tulisi olla luvan haltijan edustajana tämän määräämä vastaava hoitaja tai muu luvan haltijan tähän tehtävään nimeämä henkilö paikalla, jos paikka on avoinna asiakkaille. Henkilön tulisi olla täyttänyt 18 vuotta. Sitä nuorempi 16 vuotta täyttänyt henkilö saisi myydä alkoholijuomia vastaavan hoitajan tai muun tehtävään nimetyn henkilön valvonnan alaisena. Anniskelupaikan vastaavan hoitajan koulutukseen ja kokemukseen liittyvistä erityisistä kelpoisuusvaatimuksista luovuttaisiin, mutta anniskelupaikan vastaavilla hoitajilla tai muilla tähän tehtävään määrätyillä henkilöillä tulisi ehdotuksen 57 §:n mukaan olla alkoholilain osaamista osoittava osaamistodistus. Pykälän 3 momentin mukaan alkoholijuomia myyvä ja vähittäismyynnin tai anniskelun valvontaan osallistuva henkilö ei tehtävässään saisi olla alkoholin tai muun päihdyttävän aineen vaikutuksen alaisena.

39 §. Yleinen valvonta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vähittäismyynti- ja anniskeluluvan haltijan ja hänen henkilökuntansa yleisistä valvontavelvoitteista. Heidän tulisi valvoa edel-

lä 35—38 §:ssä säädettyjen kieltojen ja velvoitteiden noudattamista ja huolehtia järjestyksenpidosta vähittäismyynti- ja anniskelupaikassa.

2 momentin mukaan luvanhaltija ja hänen edustajansa saisi poistaa henkilön, joka rikkoo kieltoa tai jonka päihtymys on selvästi havaittavissa. Luvanhaltija ja hänen edustajansa saisivat myös ottaa anniskelualueelta pois viedyn astian kieltoa rikkoneen henkilön hallusta ja hävittää astian sisältämän alkoholijuoman.

40 §. Henkilöllisyyden todistaminen. Pykälän mukaan alkoholijuomien ostaja ja anniskelualueelle saapuva tai siellä oleskeleva olisi velvollinen vaadittaessa todistamaan henkilöllisyytensä vähittäismyyntiä ja anniskelua valvovalle henkilökunnalle ja tämän lain valvontaa suorittavalle viranhaltijalle poliisiviranomaisen myöntämällä ajokortilla, passilla tai kuvallisella henkilökortilla. Henkilökunnan osalta tästä velvoitteesta säädetään nykyisin alkoholijuoma-asetuksen 26 §:ssä.

41 §. Alkoholijuomien vähittäismyyntipakkaukset ja anniskeluannokset. Alkoholijuoma-asetuksen 11 §:n mukaan alkoholijuomaa saa vähittäismyyntissä myydä vain valmiiksi täytetyissä suljetuissa astioissa. Asetuksen 24 §:ssä säädetään yksityiskohtaisesti alkoholijuomien anniskelun annosko'oista. Ehdotuksessa alkoholijuomien vähittäismyyntin ja anniskelun ero säilytettäisiin, mutta anniskelun määriä koskevista rajoituksista luovuttaisiin.

1 momentin mukaan alkoholijuomaa saisi myydä vähittäismyyntissä vain valmiiksi täytetyissä suljetuissa pakkauksissa. Alkoholijuomaa saisi 2 momentin mukaan myydä anniskelussa ainoastaan avatuissa pakkauksissa tai annosteltuna lasiin tai muuhun astiaan.

Pykälän 2 momentissa ei säädettäisi alkoholijuomien enimmäismäärää, jonka asiakkaalle tai hänen seurueelleen saisi anniskelussa myydä. Asiakkaat saisivat valita anniskelussa tarjolla olevista pulloista ja muista pakkauksista, joiden enimmäiskoolla ei olisi rajoituksia. Jos alkoholijuomaa myytäisiin anniskelussa annosteltuna, sitä tulisi kuitenkin aina olla asiakkaan saatavilla perusannoksina, jotka määriteltäisiin säännöksessä alkoholipitoisuuden mukaan. Väkevien alkoholijuomien perusannos olisi 4 senttilitraa, enemmän kuin 15 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän miedon alkoholijuoman perusannos 8 senttilitraa, enemmän kuin 8 mutta enintään 15 tilavuusprosenttia sisältävän miedon alkoholijuoman perusannos 12 senttilitraa ja muun miedon alkoholijuoman perusannos 33 senttilitraa. Yhdessä perusannoksessa olisi noin 12 grammaa alkoholia, jolloin asiakkaan olisi yksinkertaista arvioida nauttimansa alkoholin määrää.

Vaikka anniskelussa myytävän alkoholijuoman määrää ei rajoitettaisi laissa, käytännössä luvanhaltijan ja hänen henkilökuntansa tulisi aina valvoa, ettei anniskelupaikassa myydä selvästi päihtyneille ja ettei tällaisia asiakkaita oleskele anniskelualueella. Ehdotuksen 56 §:n mukaisessa omavalvontasuunnitelmassa tulee tunnistaa riskit ja ohjeistaa henkilökunnan tekemää valvontaa, jos anniskelupaikassa päätetään myydä asiakkaille suuria määriä alkoholijuomia kerralla. Alkoholilain noudattamista valvovat viranomaiset voisivat myös kohdistaa tarkastuksia tällaisiin anniskelupaikkoihin. Jos asiakkaiden päihtymistä ei riittävästi valvota, väkivalta- ja tapaturmariskit kasvavat ja anniskeluluvanhaltija voi joutua tuottamuksensa perusteella vahingonkorvausvastuuseen päihtyneelle tai sivulliselle syntyneistä vahingoista.

42 §. Vähittäismyyntiaika. Alkoholijuomien vähittäismyyntiajasta on nykyisin säädetty alkoholijuoma-asetuksen 14 ja 15 §:ssä. Alkoholijuomia saa kauppaliikkeissä myydä sallittuina aukioloaikoina kuitenkin niin, myynti on kielletty kello 21—9. Alkon myyntiaika päättyy arkin kello 20 ja lauantaisin kello 18. Alkon osalta sunnuntaimyynti on kokonaan kielletty. Myyntiaikaa koskevat säännökset siirrettäisiin lain tasolle.

Alkoholijuomien vähittäismyynti olisi pykälän 1 momentin pääsäännön mukaan sallittu kello 9:stä kello 21:een joka päivä.

Pykälän 2 momentin mukaan Alkon myyntiajat säilyisivät pääosin nykyisinä eli se saisi harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä arkipäivisin kello 9:stä kello 21:een paitsi lauantaisin kello 9:stä kello 18:aan. Alko ei myisi alkoholijuomia sunnuntaisin, kirkollisena juhlapäivänä, vapunpäivänä, äitienpäivänä, isänpäivänä ja itsenäisyyspäivänä. Kirkkolain (1054/1993) 4 luvun 3 §:n mukaan kirkollisia juhlapäiviä ovat joulupäivä, toinen joulupäivä, uudenvuodenpäivä, loppiainen, pitkäperjantai, pääsiäispäivä, toinen pääsiäispäivä, helatorstai, helluntai, juhannuspäivä ja pyhäinpäivä.

Uudenvuoden aattona ja vapun aattona alkoholijuomien vähittäismyynti Alkoista olisi kielletty kello 18:n jälkeen. Jouluaattona ja juhannusaattona vähittäismyynti olisi kielletty kello 12:n jälkeen.

Alkoholijuomien vähittäismyyntiajat merkitsisivät käytännössä nykyiseen tapaan sitä, että jos myyntipaikka suljetaan samaan aikaan kuin laissa säädetty vähittäismyyntiaika päättyy, ennen tätä liikkeeseen sisään tulleille asiakkaille voidaan myydä alkoholijuomia. Jos myyntipaikka pidetään auki alkoholijuomien vähittäismyyntiajan päättymisen jälkeen, lähtökohta on, että alkoholijuomien myynti asiakkaille on lopetettava säädetyn myyntiajan päättyessä. Jos asiakkaiden mahdollisuus ottaa haltuunsa alkoholijuomia myyntiajan päättymisen jälkeen on estetty tai myyjä on varmistunut siitä, että asiakas on ottanut alkoholijuomat haltuunsa ennen myyntiajan päättymistä, alkoholijuomat voidaan myydä myös säädetyn myyntiajan päätyttyä. Näin ollen esimerkiksi kassajonoon samanaikaisesti ennen myyntiajan päättymistä tulleille asiakkaille saadaan myydä alkoholijuomat siitä riippumatta, kuinka kauan edellä olleiden asiakkaiden palvelu jonossa kestää.

Pykälän 3 momentin mukaan alkoholijuomien vähittäismyyntiajan rajoitusta ei sovellettaisi enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviin alkoholijuomiin. Kyseiset juomat eivät nykyisin ole alkoholijuomia eikä niiden myyntiaikaa ole rajoitettu.

43 §. Anniskeluaika. Alkoholijuomien anniskeluajasta säädetään alkoholijuoma-asetuksen 23 §:ssä. Anniskeluaika on pääsäännön mukaan kello yhdeksästä kello puoli kahteen. Anniskelu tulee lopettaa, kun anniskelupaikka suljetaan. Jos anniskelupaikka suljetaan kello 24:n jälkeen, anniskelu tulee lopettaa viimeistään puoli tuntia ennen anniskelupaikan sulkemisaikaa. Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa säädetään ravitsemisliikkeiden ja siten myös anniskelupaikkojen aukioloajasta. Alkoholijuoma-asetuksen 23 §:n 2 momentin mukaan aluehallintovirasto voi jatkaa anniskeluaikaa ennen kello yhdeksää tai jälkeen kello puoli kahta. Jatkoaika-asetuksen 3 §:n mukaan anniskelu voi jatkoajaluvan nojalla alkaa aamulla aikaisintaan kello viisi ja se voi jatkua yöllä kello puoli kolmeen tai puoli neljään. Kaksiporlaiseen jatkoajalupajärjestelmään liittyy muun muassa ravintolan varustelu- ja palvelutason ja viihdeohjelman tasokkuuden arviointia. Anniskeluaikoja koskeva sääntely siirrettäisiin lain tasolle. Jatkoajalupia koskeva lupajärjestelmä muutettaisiin ilmoitusmenettelyksi 44 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan alkoholijuomien myynti anniskelua varten olisi normaalisti sallittu kello 9:stä kello 1.30:een. Myyntiä saataisiin kuitenkin ilman erillistä lupaa tai ilmoitusta jatkaa itsenäisyyspäivän, uudenvuoden, vapun ja juhannuksen aattoyönä kello 3:een.

Pykälän 2 momentin mukaan alkoholijuomien nauttiminen olisi sallittua yhden tunnin ajan anniskeluajan päättymisen jälkeen. Esitykseen sisältyy majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain muutosehdotus, jonka mukaan ravitsemisliikkeiden aukioloaikaa ei enää rajoitettaisi. Vastaavasti lainsäädännössä ei enää velvoitettaisi sulkemaan ravitsemisliikettä esimerkiksi

viimeistään puolen tunnin kuluttua anniskelun päättymisestä. Anniskeluluvan haltijalla olisi luonnollisesti oikeus määritellä alkoholijuomien nauttimisaika ja anniskelupaikan sulkemisaika itsenäisesti lainsäädännön puitteissa.

Vastaavasti kuin 42 §:ssä pykälän 3 momentin mukaan alkoholijuomien anniskeluajan rajoitusta ei sovellettaisi enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviin alkoholijuomiin.

44 §. Jatkoaikailmoitus. Pykälässä säädettäisiin anniskeluajan jatkamisesta erillisen ilmoituksen mukaisesti. Pykälän 1 momentin mukaan edellä 43 §:n 1 momentin estämättä anniskelua saisi jatkaa ilmoituksen perusteella enintään kello neljään.

Kirjallinen ilmoitus olisi toimitettava lupaviranomaiselle samassa ajassa kuin luvan muutosta koskeva ilmoitus eli vähintään kolme viikkoa ennen suunnitellun jatkoajan käyttöönottoa.

Ilmoituksessa olisi annettava jatkoaika-anniskelun kestoa ja ajankohtia koskevat sekä anniskelutoiminnasta aiheutuvien vaikutusten arviointia varten tarpeelliset tiedot. Luvanhaltijan tulisi toisin sanoen ilmoittaa, koskeeko ilmoitus toistaiseksi vai määräajan harjoitettavaa toimintaa. Vastaavasti ilmoituksesta tulisi selvitä, koskeeko jatkoaika esimerkiksi kaikkia viikonpäiviä vai ainoastaan esimerkiksi viikonloppuja. Käytännössä anniskeluluvan haltija päättäisi itse, minä päivinä ja kuinka pitkään anniskelua jatkettaisiin kello 1.30:n jälkeen. Valvonnan kannalta lupaviranomaisen olisi kuitenkin tiedettävä, milloin jatkoaika-anniskelua koskevat velvoitteet ovat voimassa ja milloin esimerkiksi valvonta voi olla tarpeen.

Lupaviranomaisen olisi 2 momentin mukaan toimitettava ilmoitus terveydensuojelulain 15 §:ssä tarkoitettua käsittelyä varten kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Terveydensuojelulain valvonnan tarkoituksena on muun muassa ehkäistä melusta syntyviä terveyshaittoja. Ilmoituksen vireilläolosta ilmoittamisesta ja asianosaisten kuulemisesta säädetään tältä osin terveydensuojelulain 15 §:ssä.

Tarkemmat säännökset jatkoaikailmoituksesta ja siihen liitettävistä selvityksistä annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin toimista, joilla aamuyön anniskelua koskevia häiriöriskejä pyritään hallitsemaan. Anniskelua ei saisi jatkaa ulkotiloissa eikä 19 §:n 1 momentissa tarkoitettulla yhteisellä anniskelualueella. Momentissa viitattaisiin myös lupaviranomaisen yleiseen oikeuteen asettaa anniskelulupaa koskevia ehtoja ja rajoituksia 22 §:n 2 momentin nojalla. Erityisesti jatkoaika voitaisiin kieltää, jos terveydensuojeluviranomainen on tutkinut ilmoituksen ja siinä tarkoitettua toiminnan ja toteaa siitä aiheutuvan terveydensuojelulaissa tarkoitettua terveyshaittaa lähiympäristön asukkaille. Ensisijaisesti luvanhaltijalle tulee kuitenkin varata mahdollisuus muuttaa toimintaansa ja ehkäistä haittojen syntyminen omilla toimenpiteillään.

Kunnalla olisi 4 momentin mukaan oikeus asukkaidensa turvallisuuden edistämiseksi kieltää jatkoaikana tapahtuva anniskelu enintään kello neljään tai muutoin rajoittaa jatkoajan pituutta päätöksessä määrätyllä kunnan alueella. Kunnan päätös tulisi voimaan ja alueella olevat jatkoajat lakkaisivat tai muuttuisivat päätöksen mukaisiksi kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun päätös on tullut lainvoimaiseksi. Käytännössä kunnanvaltuusto voisi näin ollen päättää, että esimerkiksi kunnan keskustassa kaikkien ravintoloiden anniskelu päättyisi esimerkiksi viimeistään kello 1.30 tai 2.30 eikä kello neljä. Kunnallisessa itsehallinnossa voitaisiin näin ollen arvioida aamuyön anniskelusta aiheutuvia haittoja esimerkiksi yleiselle tai erityisesti asuin ympäristön järjestykselle ja turvallisuudelle ja päättää, halutaanko asiaan vaikuttaa paikallisesti. Aamuyön anniskelun rajoittaminen voi olla myös yksi toimenpide, jolla pyritään parantamaan esimerkiksi huono-osaisuudesta ja syrjäytymisestä kärsivän alueen turvallisuutta. Pää-

töksen ja alueen rajaamisen tulisi perustua objektiivisiin kriteereihin eikä ravintolayrittäjien yhdenvertaisuus saisi vaarantua.

45 §. *Anniskelun valvonta eräissä tapauksissa.* Pykälässä säädettäisiin anniskelun valvonnasta kahdessa erityistapauksessa.

Pykälän 1 momentin mukaan jatkoaikaan liittyisi erityinen velvollisuus huolehtia anniskelupaikan järjestyksenvalvonnasta. Jos anniskelua jatketaan anniskelupaikassa ilmoituksen perusteella kello 1.30:n jälkeen, luvanhaltijan tulisi asettaa yksi yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (1085/2015) tarkoitettu järjestyksenvalvoja jokaista alkavaa sataa asiakasta kohti yksinomaan valvomaan järjestystä ja turvallisuutta anniskelupaikassa ja sen välittömässä läheisyydessä mainitun ajankohdan jälkeen. Velvoite jatkuisi enintään tunnin anniskeluajan päättymisen jälkeen, jos asiakkaiden sallitaan nauttivan alkoholijuomia siihen asti. Anniskelupaikassa kulloinkin paikalla olevien asiakkaiden lukumäärään sidottu velvollisuus antaa luvanhaltijalle mahdollisuuden vähentää järjestyksenvalvojen määrää esimerkiksi sen mukaan, jos asiakkaiden määrä on ennakoitua pienempi. Anniskelupaikassa olevien asiakkaiden lukumäärä ei yleensä ole yksinkertaisesti laskettavissa ja se voi hetkessä myös lisääntyä huomattavasti. Säännöksen tavoite on, että luvanhaltija suunnittelee toimintansa ja järjestää paikalle laissa säädetyn määrän järjestyksenvalvoja, mutta tarkoitus ei ole, että asiakasmäärän jatkuva laskeminen korvaisi asiakaspalvelun ja laissa edellytetyn omavalvonnan.

Järjestyksenvalvojen tehtäviin kuuluisivat kaikki asiakkaiden ja heidän omaisuutensa turvallisuuden sekä anniskelupaikan ja sen välittömän läheisyyden järjestyksenvalvontaan liittyvät tehtävät, mutta he eivät saisi osallistua alkoholijuomien myyntiin. Yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 32 §:n mukaan järjestyksenvalvojan lakisääteinen velvollisuus on huolehtia myös siitä, ettei tilaisuudesta aiheudu kohtuutonta häiriötä kotirauhalle.

Järjestyksenvalvoja koskevia vaatimuksia voitaisiin kuitenkin 2 momentin mukaan luvanhaltijan hakemuksesta tai ilmoituksessa esitetystä pyynnöstä keventää tai niistä voitaisiin kokonaan luopua, jos vaatimus on selvästi tarpeeton paikan toiminta-ajatuksen tai muun vastaavan syyn vuoksi. Vastaavasti järjestyksenvalvoja voitaisiin vaatia enemmän, jos ehdotetun 22 §:n 2 momentin edellytykset täyttyisivät. Aluehallintovirasto voisi siis hyväksyä pääsääntöä pienemmän miehityksen tai määrätä pääsääntöä suuremman miehityksen. Esimerkiksi alkoholijuomien anniskelu viihdeohjelman seuraamisen yhteydessä nautittavan aterian aikana ei yleensä edellytä lainkaan järjestyksenvalvontaa. Toisaalta taajamassa sijaitseva anniskelupaikka, jonka toiminta-ajatus keskittyisi yksinomaan alkoholijuomien anniskeluun kello neljään saakka, saattaa edellyttää tehostettua järjestyksenvalvontaa.

Ehdotuksen 19 §:n 2 momentin mukaan anniskelulupa voitaisiin myöntää anniskelupaikan yhteydessä majoitushuoneessa tai kokoustilaan tapahtuvaan anniskeluun, joka ei ole valvottavissa vastaavalla tavalla kuin tavanomainen anniskelualue. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvyiden vuoksi, että kaikkia anniskelua koskevia säännöksiä ei näissä tilanteissa vastaavasti sovellettaisi. Alkoholijuomien anniskelua saisi harjoittaa asiakkaille tarjolla olevilla alkoholijuomilla myös suljetuissa pakkauksissa ja majoitushuoneessa lisäksi alkoholijuomien anniskelupaikan valvontaa ja anniskeluaikaa koskevien säännösten estämättä. Majoitushuoneet ovat minibaarien osalta anniskelualueita, mutta käytännössä esimerkiksi asiakkaan päihtymistilaa ja minibaarista otettujen alkoholijuomien myyntiaikaa ei ole mahdollista eikä tarpeen valvoa. Säännös koskisi asiakkaille tavanomaisesti tarjolla olevia alkoholijuomia eli valvontaa ja anniskeluaikaa koskevia säännöksiä tulisi noudattaa esimerkiksi huonetarjoilun yhteydessä. Tarjolla olevien alkoholijuomien määrän tulisi olla rajoitettu asiakasmäärän ja anniskelun valvonnan mukaisesti. Käytännössä esimerkiksi minibaareissa tarjolla olevien alkoholijuomien määrä on jo nykyisin melko pieni. Siltä varalta, että nykyistä käytäntöä laajennettaisiin esimerkiksi

anniskeluaikasarjojen kierrättämiseksi, alkoholijuomien määrän rajoittamisesta voitaisiin ehdotuksen mukaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

46 §. *Alkoholijuomien hankkiminen.* Ehdotetun 30 §:n mukaan alkoholijuomien valmistajat ja tukkumyyjät saisivat myydä alkoholijuomia vain alkoholiyhtiölle ja lupanhaltijalle. Myynnit tulisi säännöksen mukaan kirjata ostajakohteisesti eli käytännössä ostajan lupanumerolle. Ehdotetun 46 §:n 1 momentin mukaan tämän hankinnan edellytyksenä olisi myös ostajan puolesta lupanumeron ilmoittaminen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin uudesta mahdollisuudesta, jonka mukaan vähittäismyyntilupanhaltija saisi myydä alkoholijuomia anniskelulupanhaltijalle anniskeluun. Käytännössä voi tulla tilanteita, joissa ravintolan tulisi voida täydentää varastojaan pikaisesti esimerkiksi päivittäistavara kaupasta. Tähän asti tämä ei ole ollut sallittua eikä anniskelulupanhaltijalla ole ollut keinoa raportoida näistä ostoistaan valvontaviranomaiselle. Ehdotuksen mukaan anniskelulupanhaltijat saisivat hankkia alkoholijuomia myös esimerkiksi ostamalla niitä vähittäismyyntilupanhaltijalta, mutta ostoista tulisi raportoida valvontaviranomaisille erikseen.

6 luku   **Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu ulkomaanliikenteessä**

47 §. *Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu ulkomaanliikenteen aluksissa.* Nykyisen alkoholilain 32 §:n 1 momentin mukaan alkoholijuomien myynnistä ja myynnin valvonnasta Suomen ja ulkomaiden välillä kulkevilla liikennevälineillä säädetään asetuksella. Ulkomaanliikenneasetuksessa säädetään sekä alkoholijuomien anniskelusta että vähittäismyynnistä. Säännöksiä yksinkertaistettaisiin ja ne nostettaisiin lain tasolle.

Alkoholijuomia voitaisiin pykälän 1 momentin mukaan nykyiseen tapaan myydä vähittäismyynnissä ja anniskelussa ulkomaanliikenteessä olevassa vesi- ja ilma-aluksessa matkustajille, kun toiminnasta on tehty ilmoitus Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle. Ilmoitusmenettely olisi nykyiseen tapaan rajoitettu poikkeus alkoholijuomien vähittäismyyntimonopolia ja lupamenettelyä koskevista alkoholilain säännöksistä.

Ilmoituksessa tulisi 2 momentin mukaan esittää vähittäismyynti- ja anniskelualueiden sijainti ja rajaaminen ja ilmoitukseen tulisi liittää 56 §:n mukainen omavalvontasuunnitelma.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla olisi 3 momentin mukaan oikeus päätöksellään kieltää anniskelualueen käyttöönotto tai rajoittaa ilmoituksessa esitettyä anniskelualuetta, jos alue ei täytä 18 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä.

Alkoholijuomien vähittäismyynti olisi pykälän 4 momentin mukaan rajoitettu nykyiseen tapaan siten, että vähittäismyynti olisi Suomen alueella sallittua vain liikkeellä olevassa matkustajakäyttöön tarkoitettussa vesi- ja ilma-aluksessa kotimaisen ja ulkomaisen sataman tai lentokentän välillä. Pääsäännön mukaan aluksessa ei siis saisi myydä alkoholijuomia mukaan otettavaksi silloin, kun alus on satamassa tai lentokentällä taikka matkalla kahden kotimaisen sataman tai lentokentän välillä. Poikkeuksena pidettäisiin kuitenkin tilannetta, jossa Suomen ja ulkomaan välillä säännöllisellä reitillään oleva alus poikkeaa tällä matkallaan Ahvenanmaan maakunnassa.

48 §. *Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu lentoasemalla.* Pykälässä säädettäisiin ulkomaanliikenteen lentokentällä tapahtuvasta alkoholijuomien vähittäismyynnistä ja anniskelusta. Nykyisen alkoholilain 32 §:n 2 momentin mukaan alkoholijuomien myynnistä verottomien tavaroiden myymälästä säädetään erikseen. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan lentoasemalla verottomien tavaroiden myymälässä tapahtuvaan alkoholijuomien vähittäismyynti-

tiin vain ulkomaille matkustaville matkustajille mukaan otettaviksi sovellettaisiin, mitä 47 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään. Myynti edellyttäisi siten ilmoitusta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle. Alkoholijuomien vähittäismyynti suomalaisilla lentokentillä on poikkeus alkoholijuomien vähittäismyyntimonopoliin ja nykyisen käytännön mukaisesti vähittäismyynti olisi sallittu vain ulkomaille matkustaville matkustajille mukaan otettavaksi. Myydyn alkoholijuoman verollisuudella tai verottomuudella ei olisi asiassa merkitystä.

Alkoholijuomien anniskelussa lentokentillä noudatetaan yleensä alkoholilain anniskelua koskevia säännöksiä. Poikkeuksesta säädettäisiin 2 momentissa, jonka mukaan ulkomaanliikenteeseen käytettävällä lentokenttäalueella, jonne vain matkustajat pääsevät lentolipun esittämällä, tapahtuvaan anniskeluun sovellettaisiin, mitä 47 §:n 1-3 momentissa säädetään.

49 §. Vähittäismyyntiin ja anniskelun velvoitteet. Aluksilla ja lentoasemilla tapahtuva alkoholi-juomien vähittäismyynti ja anniskelu ei edellyttäisi lupaa, vaan olisi ilmoituksenvaraista. Pykälän mukaan vähittäismyyntiin ja anniskelun harjoittajaan sovellettaisiin, mitä on säädetty alkoholi-juomien vähittäismyyntiluvan ja anniskeluluvan haltijasta. Toiminnan harjoittajan tulisi esimerkiksi noudattaa 5 luvussa säädettyjä velvoitteita.

Ulkomaanliikenteen erityispiirteiden vuoksi 2 momentissa ehdotetaan, että laissa säädettyjä alkoholi-juomien vähittäismyynti- ja anniskeluaikoja ei sovellettaisi ulkomaanliikenteessä. Käytännössä esimerkiksi mannertenvälisellä lennolla ei olisi tarpeen selvittää, minkä aika-vyöhykkeen mukaan anniskelua saadaan harjoittaa matkustajille. Sitä tilannetta varten, että alkoholi-juomien vähittäismyynti tai anniskelu tapahtuu Suomen alueella, alkoholi-juomien vähittäismyynti ja anniskelu olisi kuitenkin kielletty kello 4:stä kello 5.30:een.

7 luku Markkinointi

50 §. Markkinoinnin sääntely. Alkoholi-juomien mainonnasta, epäsuorasta mainonnasta ja muusta myyntityöstä markkinoinnista säädetään nykyisin alkoholilain 33 §:ssä. Säännös uudistettiin vuonna 2014 ja muutokset tulivat voimaan vuoden 2015 alusta (152/2014).

Ehdotus vastaa nykyisen alkoholilain 33 §:n sisältöä muutoin, mutta mainonnan, epäsuoran mainonnan ja muun myyntityön käsitteitä muutettaisiin markkinoinnin käsitteiksi. Eräissä luvanvaraiseen vähittäismyyntiin tulevissa enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältävissä alkoholi-juomissa käytetään väkevän alkoholi-juoman tuotenimeä. Väkevien alkoholi-juomien epäsuoran markkinoinnin kieltä koskisi edelleen näidenkin tuotteiden markkinointia, mutta ei pelkkää kaupanpitämistä. Vastaavasti tupakkatuotteita on aiemmin saanut tupakan mainontakiellon estämättä pitää tavanomaiseen tapaan kuluttajien saatavilla kaupoissa.

Väkevän alkoholi-juoman markkinointikieltoon ehdotetaan 3 momentissa lisäksi muutosta, jonka mukaan painetussa ja tietoverkossa esitetyn vähittäismyyntihinnaston lisäksi myös ravintolat saisivat esittää anniskeluhinnastonsa ja alkoholi-juomien valmistajat ja tukkumyyjät tuoteluettelonsa samoin edellytyksin. Käytännössä väkeviä alkoholi-juomia saisi siten esitellä esimerkiksi alkoholi-juomien tuotekuvilla, tilaajien tarvitsemilla tiedoilla ja ruokasuosituksilla kuten tuotteita nykyisin esitellään esimerkiksi Alkon ja laiva- ja lentoyhtiöiden verkkosivuilla.

51 §. Hinnoittelu ja hinnan ilmoittaminen. Nykyisin voimassa olevan alkoholilain 33 a §:n mukaan alkoholi-juomien paljousalennukset ovat kiellettyjä. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan kahden tai useamman alkoholi-juomapakkauksen tai -annoksen tarjoaminen alennettuun yhteishintaan vähittäismyyntissä ja anniskelussa olisi jatkossakin kielletty. Alkoholi-juoman hinta yksittäin myytynä ei saisi olla korkeampi kuin yksittäisen juoman hinta on monipakkauksessa tai yhdessä myytynä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan alkoholijuomien hinnoitteluun liittyen, että alkoholijuoman hinnasta annettavan hyvityksen, joka lasketaan alkoholijuomien tai muiden kulutushyödykkeiden ja palveluiden ostojen perusteella, tarjoaminen ja maksaminen olisi vähittäismyynnissä ja anniskelussa kielletty. Ehdotetun säännöksen mukaan alkoholijuomien myyntiä ei saisi enää edistää kaupan tai ravintoloiden kanta-asiakaskorttien tai etuohjelmien yhteydessä siten, että alkoholijuomien ostaminen olisi ostohyvitysten johdosta sitä halvempaa, mitä enemmän niitä tai muita kulutushyödykkeitä ostaa. Tällaisen hyvityksen tarjoamisen lisäksi myös sen maksaminen olisi kielletty. Suomessa toimivan etuohjelman yhteydessä ei siten saisi maksaa ostohyvityksiä edes niistä alkoholijuomien ostoista, jotka ovat tapahtuneet ulkomailla – esimerkiksi Virossa. Säännös koskisi nimenomaisesti alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua, joten esimerkiksi alkoholijuomien myynnistä riippumattomat rahoituslaitokset voisivat jatkaa käytäntöä, jossa asiakkaat voivat saada pienehköjä etuja luottokorttien yleisestä käytöstä.

Voimassa olevan alkoholilain 34 §:n 2 momentin mukaan alkoholijuoman tarjoushinnan ilmoittaminen vähittäismyynti- ja anniskelupaikan ulkopuolella on kiellettyä, jos tarjous on voimassa alle kaksi kuukautta. Ehdotetun pykälän 3 momentin mukaan tarjoushinnasta ilmoittamisen kieltö koskisi jatkossa vain vähittäismyyntiä. Alkoholijuomien anniskelussa tarjoushintoja ja esimerkiksi niin sanottuja ”happy hour”-hintoja saisi näin ollen mainostaa ilman erityisiä rajoituksia.

Ehdotuksen mukaisena kiellettynä tarjoushinnasta ilmoittamisena voidaan pitää myös alkoholijuomien tarjoukseen viittaavien käsitteiden ja kuvien käyttämistä vähittäismyyntipaikan ulkopuolella, silloin kun niillä tosiasiallisesti tarkoitetaan mainostaa alkoholijuomien alle kahden kuukauden ajalle rajattua tarjoushintaa.

8 luku **Denaturoidun väkiviinan ja alkoholivalmisteen valmistus, maahantuonti, myynti ja käyttö**

52 §. *Nauttimistarkoitusta koskeva kieltö.* Nykyisin voimassa olevassa alkoholilaissa rajoitetaan väkiviinan valmistusta, myyntiä ja käyttöä kattavalla lupajärjestelmällä. Rajoitukset johtuvat hyvin vahvojen alkoholipitoisten aineiden erityisistä terveysvaaroista. Koska erityisesti teollisessa toiminnassa käytettävä väkiviina on usein verotonta, lupa- ja valvontamenettelyt tukevat myös verovalvontaa. Jos väkiviina on denaturoitu eli tehty alkoholilain 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla nautittavaksi kelpaamattomaksi, lupajärjestelmää ei valvonnassa tarvita. Mainitun pykälän 3 momentin mukaan denaturoimisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Alkoholivalmisteista ja denaturoimisesta annetun asetuksen 2 §:n mukaan denaturoimisaineiden tulee olla sellaisia, etteivät ne ole esteenä niillä denaturoidun valmisteen käyttämiselle tarkoitukseensa, mutta ne samalla riittävästi vaikeuttavat valmisteen käyttämistä nautintatarkoituksessa ja ovat vaikeasti valmisteesta erotettavia. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa säännöksen mukaan luettelon denaturoimisaineista ja niiden pitoisuuksista erikseen lievää ja vahvaa denaturointia varten. Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut kyseiset päätökset 892/1995 ja 893/1995.

Ehdotuksen 3 §:ssä säädettyjen määritelmien mukaan alkoholipitoiset aineet jakautuvat juotaviksi tarkoitettuihin alkoholijuomiin ja toisaalta väkiviinaan ja alkoholivalmisteisiin, joita ei ole tarkoitettu juotaviksi. Vahvasti denaturoitua väkiviinaa ei käytännössä voi nauttia, mutta erityisesti väkiviinan ja alkoholivalmisteiden, jotka ovat lievästi denaturoituja, markkinoita on syytä säännellä. Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin pääsäännöstä, jonka mukaan lievästi denaturoitua väkiviinaa ja alkoholivalmistetta sekä denaturoimatonta alkoholivalmis-

tetta ei saa valmistaa, tuoda maahan ja myydä nauttimistarkoitukseen. Kiellon noudattamisen varmistamiseksi niiden myyntiä koskevista rajoituksista säädettäisiin 53 ja 54 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asetuksenantovaltuus, jonka nojalla valtioneuvosto säätäisi asetuksella niistä tavoista, joilla väkiviina ja alkoholivalmiste tehdään teollista, puhdistus-, valmistus- tai muuta vastaavaa käyttötarkoitusta varten vahvasti tai lievästi denaturoituna nautittavaksi kelpaamattomaksi.

53 §. *Lievästi denaturoidun väkiviinan ja alkoholivalmisteen myynti.* Väkiviinan valmistusta, myyntiä ja käyttöä koskevista rajoituksista säädettäisiin lievästi denatroidulle väkiviinalle poikkeus ehdotuksen 6 §:n 1 momentin 6 kohdassa. Lievästi denatroidun väkiviinan maahan-tuonti, myynti 53 §:ssä säädetyin rajoituksin, käyttö ja hallussapito olisivat sallittuja ilman lupaa. Lievästi denaturoitu etanoli sisältää yleensä yhtä kuudestatoista erilaisesta denaturoimis-aineesta. Sen valmistus olisi edelleen sallittu vain sille, jolla on alkoholilain mukaan luvan mukaisesti oikeus käsitellä väkiviinaa.

Pykälän 1 momentin lievästi denaturoitua väkiviinaa ei saisi myydä kuluttajien käyttöön. Käytännössä lievästi denaturoitua väkiviinaa myytäisiin elinkeinotoiminnassa tapahtuviin puhdistus- ja valmistustarkoituksiin. Se, joka myy lievästi denaturoitua väkiviinaa, olisi 2 momentin mukaan velvollinen ilmoittamaan toiminnan aloittamisesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle. Myyjän tulisi pitää kirjaa ostajista ja väkiviinan käyttötarkoituksista ja myynnin valvontaan sovellettaisiin 62 §:ää, jossa säädetään viranomaisten tarkastus ja tiedon-saantioikeudesta.

Pykälän 3 momentin mukaan lievästi denaturoitua alkoholivalmistettakaan ei saisi myydä kuluttajien käyttöön, paitsi pesu-, puhdistus- ja muuhun tekniseen käyttöön. Myynti ei edellyttäisi lupaa eikä ilmoitusta.

54 §. *Lisävaatimukset lievästi denaturoidun väkiviinan ja alkoholivalmisteen denaturoinnille.* Pykälässä säädettäisiin tilanteesta, jossa tiettyä lievästi denaturoitua väkiviinaa tai lievästi denaturoitua alkoholivalmistetta on syytä olettaa käytettävän päihtymiseen. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto saisi tällaisessa tilanteessa määrätä aineelle denaturointiaineita ja niiden pitoisuuksia koskevia lisävaatimuksia, jotka ovat välttämättömiä aineen tekemiseksi nautittavaksi kelpaamattomaksi. Lisävaatimukset eivät saisi kuitenkaan estää aineen käyttä-mistä sen 52 §:ssä tarkoitettuun käyttötarkoitukseen, jos kyseiseen käyttötarkoitukseen ei ole käytettävissä muilla tavoin denaturoitua väkiviinaa tai alkoholivalmistetta.

Lisävaatimuksia ei tulisi määrätä mille tahansa aineelle, jota jotkut voivat denaturoinnista huo-limatta nauttia päihtymistarkoituksessa. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin esimerkeistä, joi-den arviointi viittaa erityisesti siihen, miten aineen valmistajat tai myyjät ovat voineet toimia. Ensisijaisesti arvioitavana olisi, voidaanko aineesta saada tavanomaisella tavalla juotavaksi kelpaava enemmän kuin viisi tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävä alkoholipitoinen aine erottamalla siitä ainesosia tai lisäämällä siihen nestettä. Arvioitaessa aineen mahdollista käyt-töä päihtymiseen tulisi ottaa erityisesti huomioon valmistajan toteuttamat käytettävissään ole-vat aineen rakenteeseen, hajuun ja makuun sekä pakkauksen rakenteeseen ja kokoon liittyvät toimet, joilla pyritään estämään valmisteen käyttö päihtymiseen. Arvioitavaksi voi tulla myös valmisteen markkinointi ja se mielikuva, joka valmisteen markkinoinnin ja esittelyn yhteydes-sä on kuluttajille synnytetty valmisteen käytöstä. Esimerkiksi hajuedet ja muut kosmeettiset aineet voivat sisältää suuria etyylialkoholipitoisuuksia, mutta valmiste, sen pakkaus ja mark-kinointi eivät yleensä millään tavalla anna aiheita edes ajatella valmisteen nauttimista. Toi-saalta on mahdollista, että valmistaja on jopa edistänyt sitä mahdollisuutta tai ainakin suhtau-tunut välinpitämättömästi siihen mahdollisuuteen, että ainetta nautittaisiin päihtymistarkoituk-

sessä. Jos valmistaja ei ole itse pyrkinyt riittävästi estämään aineen käyttöä päihtymiseen, vaikka tällaisesta käytöstä on merkkejä, denaturoinnille voitaisiin asettaa lisävaatimuksia.

55 §. Denaturoimattoman alkoholivalmisteiden vähittäismyynti kuluttajille. Alkoholivalmisteista ja denaturoimisesta annetussa asetuksessa säädetään alkoholivalmisteita koskevista rajoituksista. Alkoholivalmisteiden maahantuontia koskevista rajoituksista säädetään asetuksen 4 ja 5 §:ssä, maahantuontia koskevista rajoituksista 6 §:ssä, alkoholivalmisteiden tukkumyyntiluvasta 7—9 §:ssä, alkoholivalmisteiden käyttöluvasta 10 ja 11 §:ssä sekä vähittäismyyntistä 12 ja 13 §:ssä. Rajoitusten tarkoituksena on estää alkoholivalmisteiden käyttö päihtymistarkoituksiin, mutta rajoitusten aiheuttamaa hallinnollista taakkaa on pidettävä suhteettoman suurena tavoiteltuun tarkoitukseen verrattuna.

Merkittävästä osasta näistä rajoituksista luovuttaisiin. 52 §:ssä tarkoitettu nauttimistarkoitusta koskeva kielto koskisi kaikkia alkoholivalmisteita. Ehdotetun 55 §:n 1 momentissa siihen säädettäisiin poikkeus, joka koskisi elintarvikkeena ja ravintolisinä käytettäviä alkoholivalmisteita. Valmistaja, maahantuoja ja myyjä eivät saisi edistää tai esitellä valmisteen käyttöä päihtymiseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa kiinteää ainetta sisältävää alkoholivalmistetta saa myydä vähittäismyyntissä. Pääsääntö olisi, että enintään 2,8 painoprosenttia etyylialkoholia sisältäviä kiinteitä alkoholivalmisteita, esimerkiksi suklaamakeisia tai jäätelöitä, saisi myydä vapaasti. Toisaalta tätä vahvempien tuotteiden vähittäismyyntiä, anniskelua ja markkinointia koskisivat alkoholilain alkoholijuomia säännökset. Enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu edellyttävät lupaa ja enemmän kuin 5,5 tilavuusprosenttia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyynti kuuluu alkoholiyhtiön yksinoikeuden piiriin. Alkoholijuomien myyntiä koskevat ikärajat koskisivat vastaavasti tällaisia alkoholivalmisteita. Alkoholilain soveltamisessa valmisteen alkoholipitoisuutena tilavuusprosentteina pidettäisiin sen alkoholipitoisuutta painoprosentteina.

Ehdotetun 68 §:n 2 momentin mukaan Valvira voisi kieltää alkoholivalmisteen luovuttamisen markkinoille tai velvoittaa poistamaan valmisteen markkinoilta, jos tuote tai sen esittely on säännösten vastainen.

9 luku Valvonta ja ohjaus

56 §. Omavalvonta. Omavalvonnalla tarkoitetaan järjestelyä, jonka avulla varmistetaan, että elinkeinotoiminnassa toimitaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Pykälän 1 momentin mukaan luvanhaltijoilla tulisi olla riittävät ja oikeat tiedot toimintaansa liittyvistä lain mukaisista velvoitteista ja niiden käytännön toteuttamiseen liittyvistä riskeistä. Säännöksessä tarkoitettut velvoitteet riippuvat harjoitetusta toiminnasta ja samanlaisella luvalla toimivilla elinkeinonharjoittajilla voi olla erilaisia velvoitteita joko säännösten tai luvassa asetettujen rajoitusten tai määräysten mukaan. Esimerkiksi ympäristönsuojelussa ja työturvallisuusasioissa käytössä olevan riskien arvioinnin ja hallinnan periaatteiden mukaan toiminnasta vastuussa olevan tulee myös olla selvillä toimintaansa liittyvistä riskeistä. Koska kukin luvanhaltija toimii omilla tavoitteillaan ja omassa toimintaympäristössään, toimintaan liittyvät riskit myös vaihtelevat. Vastaavasti esimerkiksi riski siihen, että alaikäisille anniskellaan alkoholijuomia, riippuu merkittävästi ravintolan toiminta-ajatuksista ja asiakasrakenteesta.

Näiden tietojen perusteella luvanhaltijan tulisi 2 momentin mukaan laatia kirjallinen suunnitelma toimintansa lainmukaisuuden varmistamiseksi, noudatettava sitä ja pidettävä sen toteuttamisesta kirjaa (omavalvontasuunnitelma). Suunnitelma olisi myös pidettävä ajan tasalla.

Suunnitelmassa tulisi 3 momentin mukaan kuvata, toiminnasta mahdollisesti aiheutuvat alkoholihaittoja koskevat riskit, miten lain noudattamista seurataan, miten kriittisten tilanteiden riskien hallinta toteutetaan ja miten havaitut puutteellisuudet korjataan. Lainsäädännössä asetetaan erityisiä toimintavelvoitteita ihmisten hengen ja terveyden suojelemiseksi. Esimerkiksi ehdotuksen 37 §:n vähittäismyynti- ja anniskelukieltojen taustalla on, että alkoholin myyminen on erityisen vaarallista alaikäisille ja päihtyneille. Velvoitteet eivät seuraa ainoastaan alkoholilainsäädännöstä, sillä esimerkiksi heitteillepanosta on säädetty rangaistus rikoslain 21 luvun 14 §:ssä. Alkoholijuomien valmistusluvanhaltijan velvoitteet puolestaan saattavat liittyä erityisesti elintarvikelain noudattamiseen. Alkoholilain mukainen omavalvontasuunnitelma saataisiinkin tarvittaessa yhdistää elintarvikelain ja tupakkalain mukaiseen omavalvontasuunnitelmaan.

Laissa ei määriteltäisi omavalvontasuunnitelman yksityiskohtaista sisältöä. Pykälän 4 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset omavalvontasuunnitelman laatimisesta ja säädettäisiin sen sisällöstä ja toteuttamisesta.

57 §. Henkilökunnan osaaminen. Luvanhaltijalla on vastuu henkilökuntansa osaamisesta. Nykyisin voimassa olevassa alkoholilain 21 b §:ssä säädetään melko tarkasti, mitä koulutus- ja kokemusvaatimuksia edellytetään anniskelupaikan kulloinkin vuorossa olevalta vastaavalta hoitajalta. Henkilökunnan osaamista koskevia muodollisia vaatimuksia yhtenäistettäisiin ja osin kevennettäisiin merkittävästi siten, että kaikkien luvanhaltijoiden ja alkoholiyhtiön henkilökunnan osaamisen hallinta liitettäisiin omavalvontaa koskeviin velvoitteisiin.

Poikkeuksena kuitenkin 58 §:ssä tarkoitettu alkoholilain tuntemista osoittava todistus vaadittaisiin kaikilta anniskelupaikkojen vastaavilta hoitajilta.

58 §. Alkoholilain tuntemista osoittavan todistuksen myöntäminen. Pykälässä säädettäisiin alkoholilain tuntemista osoittavan todistuksen myöntämisestä ja siihen liittyvistä vaatimuksista. Pykälän 1 momentin mukaan todistuksen myöntäisi valtioneuvoston toimiluvan tai opetusministeriön järjestämisluvan nojalla ravintolapalvelun koulutusta antava oppilaitos.

Todistus myönnettäisiin henkilölle, joka on suorittanut hyväksyttävästi alkoholilain ja valvonnan toimintatapojen tuntemista arvioivan kokeen tai saanut vastaavat tiedot sisältävän koulutuksen taikka suorittanut tutkinnon, johon vastaavat tiedot sisältyvät.

2 momentin mukaan oppilaitoksella olisi oikeus periä kokeesta maksu, joka vastaa kokeen järjestämisestä aiheutuvia todellisia kustannuksia. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset osaamiskokeen sisällöstä sekä osaamiskoetta vastaavista koulutuksista ja tutkinnoista.

Lain siirtymäsäännöksen eli 91 §:n mukaan sen, joka on voimassa olevan 21 b §:n tarkoittamalla tavalla kelpoinen toimimaan anniskelupaikan vastaavana hoitajana, katsottaisiin täyttävän ehdotetut todistusta koskevat pätevyysvaatimukset.

59 §. Yleinen ohjaus ja valvonta sekä alkoholihaittojen seuranta. Pykälän 1 momentin mukaan alkoholilain yleinen ohjaus ja valvonnan suunnittelu kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle. Säännös vastaa lainsäädännön periaatetta valtioneuvoston ministeriöiden yleisestä ohjaus- ja valvontatoimivallasta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimus- ja kehittämistehtävästä. Laitoksen tehtävänä olisi seurata ja tutkia alkoholilaissa säädettyjen toimenpi-

teiden vaikutusta alkoholihaittojen kehitykseen sekä huolehtia alkoholihaittojen vähentämiseen liittyvästä muusta tutkimuksesta ja kehittämistyöstä.

60 §. Valvonta ja siihen liittyvä ohjaus. Pykälässä määriteltäisiin alkoholilakia valvovat viranomaiset ja niiden toimivalta, joka vastaisi pääosin lupaviranomaisten toimivaltaa. Pykälän 1 momentin mukaan aluehallintovirastot valvoisivat alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä markkinointia alueellaan. 2 momentin mukaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toimivaltaan kuuluisi valvoa alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä markkinointia koko maassa sekä ilmailulain (1194/2009) ja merilain (674/1994) mukaisilla aluksilla, joilla on Suomen kansallisuus.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtäviin kuuluisivat 3 momentin mukaan myös alkoholipitoisten aineiden valmistuksen, maahantuonnin, viennin ja tukkumyynnin valvonta sekä alkoholijuomien verottomista varastoista tapahtuvan myynnin ja käyttöluvan mukaisen käytön valvonta.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto toimisi jatkossakin alkoholilain valvonnan ohjaavana viranomaisena eli sen tehtäviin kuuluisivat myös aluehallintovirastojen lupahallinnon ja valvonnan ohjaus, yhteensovittaminen ja kehittäminen, alkoholihallinnon tieto-, tilastointi- ja viestintäpalveluiden tuottaminen sekä tässä laissa säädettyt muut tehtävät.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintovirastojen tarkemmasta työajausta ohjauksessa ja valvonnassa säädettäisiin tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

Tullin tehtävänä olisi 4 momentin mukaan valvoa alkoholilaissa säädettyjen maahantuontikieltojen ja -rajoitusten sekä 32 §:n noudattamista. Vaikka Tullin toimivalta valvoa alkoholilaissa tarkoitettujen tuotteiden maahantuontia ja vastata tullirikostorjunnasta määräytyy sinänsä jo tullilain (304/2016) ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) perusteella, Tullin toimivallasta säädettäisiin selvyyden vuoksi myös alkoholilaissa.

61 §. Valvontaohjelma. Alkoholilain valvontaa on alkoholijuoma-asetuksen 2 a §:n nojalla ohjattu valtakunnallisella valvontaohjelman avulla. Ohjelmalla on pyritty yhdenmukaistamaan ja tehostamaan alkoholilain valvontaa koko maassa. Pykälän 1 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto laatisi yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa alkoholihallinnon valtakunnallisen valvontaohjelman. Ohjelmalla ohjattaisiin alkoholijuomien anniskelun ja vähittäismyynnin sekä mainonnan alueellista lupahallintoa ja valvontaa yhdenmukaiseen ratkaisukäytäntöön ja alkoholilain tehokkaaseen täytäntöönpanoon.

Pykälän 2 momentin mukaan valvontaohjelmassa määriteltäisiin lainsäädännön sekä valtioneuvoston ja sosiaali- ja terveysministeriön alkoholihallinnolle asettamien tavoitteiden toteuttamisen edellyttämät tarkoituksenmukaiset toimenpiteet sekä menettelytavat, joilla viranomaisvalvontaa kohdennetaan riskikohteisiin valvontatarpeiden perusteella.

62 §. Tarkastus- ja tiedonsaantioikeus. Voimassa olevan alkoholilain 44 §:n 1 momentissa säädetään valvontaviranomaisten oikeudesta päästä tarkastamaan luvanhaltijan tiloja ja toimintaa sekä saada tarvittavat näytteet ja asiakirjat. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja Aluehallintovirasto saisivat tarkastaa tämän lain valvontaa varten luvanhaltijan tiloja, toimintaa ja asiakirjoja sekä alkoholipitoisen aineen kuljetuksia.

Tarkastusoikeutta täsmennettäisiin 2 momentissa, jonka mukaan mainittujen viranomaisten edustajille olisi turvattava esteetön pääsy valvottaviin tiloihin ja asiakirjoihin, oikeus tallentaa

valvonnassa tarvittavia tietoja ja oikeus saada korvauksetta valvontaa varten tarvittavat näytteet. Valvontatarkastukseen sovellettaisiin hallintolain 39 §:ää.

Perustuslaissa säädetyn kotirauhan suojan ja valvonnan käytännön mahdollisuuksien yhteensovittamiseksi 3 momentin mukaan pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa ja majoitushuoneessa tarkastus saataisiin tehdä vain, jos on perusteltua syytä epäillä tätä lakia rikotun tai rikottavan laissa vankeudella rangaistavaksi säädetyllä teolla tai laiminlyönnillä. Tarkastuksen olisi lisäksi oltava välttämätön rikoksen selvittämiseksi tai estämiseksi.

Luvanhaltijan olisi 4 momentin mukaan toimitettava määräajoin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle ja aluehallintovirastolle luvanhaltijan toimintaa koskevat valvonnan ja toiminnan riskien arvioimisen kannalta tarpeelliset ilmoitukset ja tiedot. Ilmoitustiedot olisi toimitettava tiettyyn päivämäärään mennessä, esimerkiksi ilmoituskautta seuraavan kuukauden kymmenenteen päivään mennessä tai kymmenen päivän kuluessa toiminnan loppumisesta. Säännöksen mukaan luvanhaltijoiden tulisi toimittaa tiedot oma-aloitteisesti määräajoin ilman erillistä pyyntöä. Ilmoitusten ja tietojen toimittamisesta säädettäisiin tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

63 §. Tiedonsaantioikeus. Alkoholielinkeinojen tehokas valvonta sekä väärinkäytösten ehkäiseminen ja selvittäminen edellyttävät viranomaisten välistä yhteistyötä. Siksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle ja aluehallintovirastolle ehdotetaan pääosin nykyistä lakia vastaavalla tavalla oikeutta saada muilta viranomaisilta sekä tietyiltä julkisoikeudellisilta toimijoilta tietoja, jotka ovat tarpeellisia arvioitaessa laissa tarkoitettuja luvan myöntämisen tai ilmoituksen hyväksymisen edellytyksiä tai ilmoituksessa esitettyjä tietoja. Lisäksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla olisi oikeus saada edellä mainituilta tahoilta tietoja, jotka ovat tarpeellisia alkoholilain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnassa.

Viranomaisia, joihin tiedonsaantioikeus kohdistuisi, olisivat esimerkiksi poliisi-, rikosrekisteri-, syyttäjä-, tull-, ulosotto-, vero- ja väestörekisteriviranomaiset. Lisäksi tietoja olisi oikeus saada Kansaneläkelaitokselta ja työttömyysvakuutusrahastolta, jotka ovat itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia, sekä Eläketurvakeskukselta, joka on työeläketurvan lakisääteinen yhteiselin.

Toiselta viranomaiselta saatuihin tietoihin sovellettaisiin samanlaista salassapitovelvollisuutta kuin sellaisiin tietoihin, jotka alkoholilaissa tarkoitettu valvontaviranomainen on saanut alkoholilaissa tarkoitettuja tehtäviä suorittaessaan.

64 §. Tietojen antaminen. Voimassa olevassa alkoholilaissa säädetään taloudellista asemaa ja liike- tai ammatillisaisuutta koskevasta viranomaisen salassapitovelvollisuudesta sekä salassa pidettävien tietojen antamisesta asianomaisen suostumuksella. Nykyisellään tämä sääntely sisältyy vuonna 1999 säädettyyn viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki), minkä vuoksi siitä ei ole enää tarpeen erikseen säätää alkoholilaissa. Eduskunta on lisäksi julkisuuslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä korostanut pidättyvää suhtautumista viranomaisten tietojen salassapitoa koskevien säännösten sijoittamiseen erityislainsäädäntöön (EV 303/1998 vp).

Julkisuuslain 26 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan viranomainen voi antaa salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tiedon, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Voimassa olevan alkoholilain mukaan salassa pidettäviä tietoja saa antaa syyttäjä- tai poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi tai syytteen panemiseksi. Tällainen sääntely ei ole alkoholilaissa enää tarpeen, sillä syyttäjän tiedon-

saantioikeudesta säädetään syyttäjälaitoksesta annetun lain (439/2011) 25 §:ssä ja poliisin tiedonsaantioikeudesta poliisilain (872/2011) 4 luvun 2 §:ssä. Alkoholilakia valvovan viranomaisen tietoonsa saamat taloudellista asemaa sekä liike- tai ammattisalaisuutta koskevat tiedot voivat kuitenkin olla tarpeen myös muille viranomaisille näille kuuluvien tehtävien suorittamiseksi. Tämän vuoksi pykälässä säädettäisiin, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirasto voisivat salassapitosäännösten estämättä antaa toiselle valvontaviranomaiselle taloudellista asemaa ja liike- tai ammattisalaisuutta koskevia tietoja, jos ne ovat kyseiselle viranomaiselle välttämättömiä tällä olevaa valvontatehtävää varten.

Pykälän 2 momentin mukaan luvanhaltijan ja ilmoituksen tekijän nimi, lupa- ja ilmoitusnumero sekä yleiseen käyttöön tarkoitetut osoite- ja yhteystiedot voitaisiin rekisterissä sellaisinaan julkisiksi. Ne siis voitaisiin pitää kansalaisten julkisesti saatavana esimerkiksi internetissä, koska on tärkeää, että valvontaviranomaiset saavat kansalaisilta tarvittaessa valvontaan liittyviä tietoja esimerkiksi alkoholijuomien myymisestä alaikäisille.

65 §. *Virka-apu.* Alkoholivalvonta edellyttää tietyissä tapauksissa apua toisilta viranomaisilta, kuten poliisilta taikka tull- tai rajavartiolaitosviranomaisilta. Tämän vuoksi ehdotetaan, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla ja aluehallintovirastolla olisi nykyistä lakia vastaavalla tavalla oikeus saada muilta viranomaisilta virka-apua alkoholivalvonnan suorittamiseksi. Virka-apua ei kuitenkaan ehdoteta annettavaksi nykyisen 47 §:ssä tarkoitetulla tavalla alkoholipitoisten aineiden väärinkäytön selvittämiseksi.

66 §. *Alkoholielinkeinorekisteri.* Alkoholilaissa tarkoitettujen tehtävien tehokkaaksi hoitamiseksi alkoholilaissa tarkoitetuilla viranomaisilla on oltava nopeasti saatavilla riittävän kattavaa tietoa alkoholielinkeinojen harjoittajista. Voimassa olevaa lakia vastaavasti 1 momentissa säädettäisiin, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirastot pitäisivät alkoholielinkeinorekisteriä elinkeinonharjoittajista, joille on myönnetty alkoholilaissa tarkoitettu lupa tai jotka ovat hakeneet lupaa tai tehneet ilmoituksen. Vastuullisena rekisterinpitäjänä toimisi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Alkoholielinkeinorekisteri olisi henkilötietolaissa (523/1999) tarkoitettu henkilörekisteri, joten rekisteröitäviä olisivat vain sellaiset tiedot, jotka ovat tarpeellisia lupa- ja ilmoitusasioiden käsittelyä, valvontaa tai tilastointia varten. Rekisteröitäviä asioita olisivat esimerkiksi tiedot poliisitutkinnasta ja syyteharkinnasta, verovelvoista, ulosotoista, yrityssaneerauksista, konkurseista sekä velkajärjestelyistä.

Voimassa olevan alkoholilain mukaan valvonnan kohdetta koskevien tietojen tarkastusoikeudesta ja virheen oikaisusta säädetään henkilötietolaissa. Henkilötietolaki on henkilörekesterejä koskeva yleislaki ja tulee siten sovellettavaksi ilman nimenomaista mainintaakin, minkä vuoksi tässä yhteydessä ei enää jatkossa viitattaisi henkilötietolakiin. Alkoholielinkeinorekisterissä olevia tietoja on tarpeen säilyttää tarkoituksenmukaiseksi arvioitu aika. Voimassa olevaa lakia vastaavasti säilytysajaksi ajaksi ehdotetaan viittä vuotta viimeisen tiedon merkitsemisestä.

10 luku **Kiellot, rikkomusten seuraamukset ja rangaistussäännökset**

67 §. Poliisin kiello. Nykyisin voimassa olevan alkoholilain 15 §:n 3momentin ja 22 §:n 2 momentin mukaan poliisi voi, milloin järjestyksen ylläpitäminen vähittäismyynti- tai anniskelupaikassa niin vaatii, keskeyttää anniskelun siellä tilapäisesti, enintään vuorokauden ajaksi. Keskeyttämisestä on viipymättä ilmoitettava lupaviranomaiselle. Tätä säännöstä vastaavasta poliisin oikeudesta kieltää alkoholijuomien myynti sekä anniskelupaikassa että vähittäismyyntipaikassa ehdotetaan säädettäväksi 67 §:ssä.

Kiellon määrittämisen edellytyksenä olisi tilanne, että vähittäismyynti- tai anniskelupaikan henkilökunta ei kykene säilyttämään järjestystä omin voimin, asiakkaiden määrä ylittäisi ra-

kentamis-, turvallisuus- tai anniskelumääräyksissä sallitun määrän tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden varmistaminen alueella sitä edellyttää. Kielto voitaisiin antaa meneillään olevan myynti- tai anniskeluajan ajaksi. Yleisimmin kielto kohdistuisi todennäköisesti yksittäiseen anniskelupaikkaan, mutta yleisen järjestyksen varmistaminen voi esimerkiksi hallitsemattomien yleisötilaisuuksien yhteydessä edellyttää alkoholijuomien vähittäismyynnin lopettamista laajemminkin aivan tilaisuuden lähialueella.

68 §. *Valvontaviranomaisen kiellot ja turvaamistoimet.* Alkoholijuomien markkinointikieltojen ja rajoitusten tehosteeksi pykälän 1 momentissa ehdotetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle sekä aluehallintovirastolle oikeutta kieltää markkinointitoimen tilaajaa tai toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai toistamasta säännösten vastaista toimintaa. Tämä vastaa nykyisen alkoholilain sääntelyä.

Lisäksi nykyisessä laissa on erillinen pykälä ohjeiden antamisesta. Kyseisen säännöksen mukaan siinä tapauksessa, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto havaitsee mainontasäännösten vastaista toimintaa, niiden tulee antaa asianmukaiset ohjeet epäkohtien poistamiseksi taikka virheellisen toiminnan lopettamiseksi sekä asetettava määräaika, jonka kuluessa näin on meneteltävä. Tehosteeksi on mahdollista asettaa uhkasakko tai teettämishukka, jos korjausta ei ole tapahtunut asetetussa määräajassa taikka jos ohjeissa mainittua toimintaa ei ole lopetettu tai jos se on uudistettu asetetun määräajan jälkeen. Viranomaisen ei kuitenkaan tarvitse nimenomaista pykälää ohjeistaakseen valvottaviaan, ja mikäli ohjaus ei riitä lainvastaisen toiminnan korjaamiseen, viranomainen voi antaa edellä selostetun kiellon. Lisäksi vastaavaa ohjeiden antamista koskevaa säännöstä ei ole muissa laeissa, joissa säädetään markkinoinnin valvonnasta, joten oikeusjärjestyksen sisäisen yhdenmukaisuuden vuoksi tällaista pykälää ei ehdoteta otettavaksi myöskään uuteen alkoholilakiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyistä alkoholilakia vastaavalla tavalla, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto saisi kieltää alkoholipitoisen aineen luovuttamisen markkinoille tai velvoittaa poistamaan juoman markkinoilta, jos se ei täytä sille asetettuja määräyksiä taikka siitä aiheutuvia terveydellisiä haittoja ei ole valvottu. Vastaavat toimenpiteet olisivat mahdollisia myös, jos kielto on muutoin perusteltu ihmisten terveyden suojelemiseksi.

Pykälän 3 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirasto voisivat kieltää 4 §:ssä säädetyllä tavalla hyvän tavan vastaisen elinkeinotoiminnan.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi väliaikaisen kiellon määräämisestä. Tämä tulisi kysymykseen silloin, kun lainvastaisen menettelyn jatkaminen tai toistaminen olisi menettelyn laajuuden tai merkityksen vuoksi tarpeen kiireellisesti estää. Lainvastaiseen toimintaan tulisi voida puuttua välittömästi esimerkiksi silloin, jos televisiossa esitettäisiin kellonaikarajoituksista piittaamatta alaikäisiin kohdistuvaa alkoholimarkkinointia. Muutoksena nykyiseen alkoholilakiin nähden olisi se, että paitsi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, myös aluehallintovirasto saisi väliaikaisesti kieltää lainvastaisen markkinointitoimen jatkamisen tai uudistamisen. Lisäksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto saisi nykyisessä laissa säädetyllä tavalla antaa väliaikaisen kiellon, joka koskisi alkoholijuoman luovuttamista markkinoille, sekä määrätä välittömästi poistettavaksi markkinoilta tuotteen, jonka osalta on syytä epäillä vilpillistä menettelyä tai terveysvaaroja.

69 §. *Oikaisu.* 66 §:ssä tarkoitettusta kiellosta päättäessään tai väliaikaisen kiellon määrätessään Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto saisi velvoittaa kiellon saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja määrätyllä tavalla oikaisuotoimen, esimerkiksi vetämään pois kuluttajille jaetun lainvastaisen markkinointimateriaalin tai korjaamaan markkinoinnissa annetut virheelliset tiedot, jos sitä olisi pidettävä tarpeellisenä ottaen huomioon säännösten vas-

taisesta menettelystä aiheutuvat ilmeiset haitat. Aluehallintovirastolla olisi sama oikeus silloin, kun aluehallintovirasto päättäisi 68 §:n 1 momentissa säädetyistä kiellosta tai määräisi 68 §:n 4 momentissa tarkoitetun väliaikaisen kiellon. Muutoksena nykyiseen alkoholilakiin olisi se, että viranomaiset saisivat myös väliaikaista kielloa koskevan määräyksen antaessaan velvoittaa toimijan suorittamaan oikaisun.

70 §. Uhkasakko ja teettäminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin nykyistä alkoholilakia vastaavalla tavalla, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirasto saisivat tehostaa antamaansa kielloa tai väliaikaista kielloa koskevaa määräystä uhkasakolla tai teettämishallinnalla. Lisäksi ehdotetaan, että myös oikaisua koskevan määräyksen tehosteeksi olisi mahdollista asettaa uhkasakko tai teettämishallinta. Tällainen ratkaisu on omaksuttu kuluttajansuojalaissa (38/1978) ja rajat ylittävistä kieltomenettelystä annetussa laissa (1189/2000).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyistä lakia vastaavalla tavalla, että uhkasakon tuomittu ja teettämishallinnan täytäntöönpanosta päättäisi uhkasakon tai teettämishallinnan asettajan hake-
muksesta markkinaoikeus. Tämä on poikkeus uhkasakkolain (1113/1990) mukaiseen menettelyyn, jossa uhkasakon tuomitsemisesta ja teettämishallinnan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämishallinnan asettanut viranomainen itse.

Uhkasakkoa ja teettämishallinnaa koskevassa muutoksenhaussa ei noudatettaisi uhkasakkolain säännöksiä, joiden mukaan muutoksenhaku tapahtuu hallintolainkäyttölain (586/1996) mukaisessa järjestyksessä, vaan pykälän 3 momentissa viitattaisiin 81 §:ssä ehdotettuun muutoksenhakuun markkinaoikeudelta.

Selvyyden vuoksi pykälän 4 momentissa todettaisiin, että muilta osin uhkasakkoon ja teettämishallintaan sovellettaisiin uhkasakkolain säännöksiä.

71 §. Seuraamusmaksu. Luvanhaltijoiden rikkomusten seuraamuksista säädetään nykyisin kuttakin lupaa koskevissa säännöksissä. Lupaviranomainen voi rikkomusten seuraamuksena peruuttaa määräajaksi tai pysyvästi valmistuslupan alkoholilain 6 §:n nojalla ja tukkumyyntiluvan 28 §:n nojalla. Kyseessä olevissa säännöksissä ei säädetä muista seuraamuksista, joten esimerkiksi varoitusta ei voida antaa. Alkoholijuomien vähittäismyynti- ja anniskeluluvanhaltijalle voidaan alkoholilain 15 ja 22 §:n mukaan antaa huomautus tai kirjallinen varoitus taikka peruuttaa lupa määräajaksi tai pysyvästi säännöksissä tarkoitettujen rikkomusten seuraamuksena.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan kaikissa lupatyypeissä voitaisiin rikkomusten seuraamuksena käyttää uutta hallinnollista seuraamusmaksua. Seuraamusmaksun valvontaviranomainen voisi määrätä silloin, jos huomautus olisi liian lievä ja määräaikainen luvan peruutus liian ankara seuraamus rikkomuksesta. Seuraamusmaksun suuruus olisi sama kuin kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa annetun lain (658/2013) mukainen laiminlyöntimaksu eli vähintään 300 ja enintään 1 000 euroa.

Pykälän 1 momentissa yksilöitäisiin lupatyypeittäin, minkä velvollisuuden rikkomisesta seuraamusmaksu voitaisiin määrätä. Valmistustoiminnassa kyse olisi 29—31 §:n säännöksistä, joissa säädetään ilmoituksen tekemisestä, tuotteen ja päällysmarkkintojen säännöstenmukaisuudesta ja luvan mukaisesta myynnin valvonnasta sekä 14 §:n nojalla asetetuista lupamääräyksistä tai rajoituksista. Maahantuonnissa kyse olisi vastaavista 29 ja 30 §:n säännöksistä ja viennissä 29 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta. Väki- tai verottoman alkoholijuoman käytössä kyse olisi käyttöluvan mukaisen tarkoituksen rikkomisesta. Tukkumyyntissä olisi kyse edelleen 30 tai 31 §:n säännöksistä taikka 15 tai 16 §:n nojalla asetetuista lupamääräyksistä tai rajoituksista.

Seuraamusmaksu voitaisiin edelleen 1 momentin mukaan määrätä, jos alkoholijuomien vähittäismyynnissä olisi rikottu 5 luvussa tai 49 §:ssä luvanhaltijalle, alkoholiyhtiölle tai 47 ja 48 §:ssä tarkoitettulle vähittäismyynnin harjoittajalle säädettyjä velvollisuuksia tai 17 §:n nojalla asetettuja lupamääräyksiä tai anniskelussa vastaavia 5 luvussa, 49 §:ssä tai 57 §:n 2 momentissa luvanhaltijalle tai 47 ja 48 §:ssä tarkoitettulle anniskelutoiminnan harjoittajalle säädettyjä velvollisuuksia taikka 22 tai 47 §:n nojalla asetettuja lupamääräyksiä tai rajoituksia taikka anniskelupaikassa tai sen välittömässä läheisyydessä olisi ilmennyt järjestyshäiriöitä, jotka johtuvat omavalvontasuunnitelman puutteellisuudesta tai sen noudattamatta jättämisestä. Luvanhaltijan velvollisuus on ehdotuksen 38 §:n mukaan huolehtia järjestyksenvalvonnasta anniskelupaikassa.

Pykälän 1 momentin mukaan seuraamusmaksu voitaisiin määrätä myös alkoholilain mukaiselle luvanhaltijalle, jos 11 §:ssä tarkoitettu muutosten ilmoittamisvelvollisuus, 56 §:ssä tarkoitettu omavalvontasuunnitelmaa koskeva kirjanpitovelvollisuus tai sen ajan tasalla pitämistä koskeva velvollisuus tai 62 §:n 4 momentissa tarkoitettu ilmoitusten ja tietojen toimittamista koskeva velvollisuus on jätetty kehotuksista huolimatta noudattamatta. Muutosilmoitusta, kirjanpitoa, suunnitelman ajan tasalla pitämistä ja tietojen toimittamista koskevat laiminlyönnit voisivat johtaa seuraamusmaksun määräämiseen vain, jos laiminlyöntejä ei korjata tai tietoja toimiteta siitä huolimatta, että viranomainen on kehottanut laiminlyöntien korjaamiseen tai tietojen toimittamiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan seuraamusmaksu määrättäisiin maksettavaksi valtiolle ja sen suuruutta arvioitaessa olisi otettava huomioon menettelyn laatu, vahingollisuus ja toistuvuus. Maksun suuruus perustuisi kokonaisarviointiin. Maksu voitaisiin jättää määräämättä ja antaa sen sijasta huomautus tai määrätä maksu maksettavaksi vähimmäismäärää pienempänä, jos menettelyä voidaan pitää vähäisenä ja maksun määräämättä jättäminen tai määrääminen vähimmäismäärää pienempänä on kohtuullista menettelyn laatu, toistuvuus, suunnitelmallisuus, omavalvontasuunnitelman noudattaminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen.

Merkittävä osa seuraamusmaksun määräämiseen liittyvistä rikkomuksista on luonteeltaan laiminlyöntejä. Jos esimerkiksi alkoholijuomien vähittäismyynnissä tai anniskelussa myydään alkoholijuomia alaikäiselle lapselle, kyse ei juuri koskaan ole varsinaisesti tahallisuudesta, vaan eriaisteisesta huolimattomuudesta. Esimerkkitalanteessa alkoholijuomaa olisi myyty alle 18-vuotiaalle ehdotetun lain 37 §:n vastaisesti, koska henkilötodistusta ei olisi tarkistettu.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan mukaan ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti. Tämä niin sanottu ne bis in idem -kielto sisältyy myös kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 7 kohtaan ja EU:n perusoikeuskirjan 50 artiklaan. Kiellon katsotaan sisältyvän myös Suomen perustuslain yksilön oikeusturvaa koskevan 21 §:n 2 momentin säännökseen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeista, jotka on lailla turvattava. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä kiellon soveltamisala ei rajoitu vain varsinaisiin rikosoikeudellista rangaistusta koskeviin tuomioihin, vaan se ulottuu myös erilaisiin rangaistusluonteisiin hallinnollisiin seuraamuksiin.

Tämän vuoksi pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että seuraamusmaksua ei saisi määrätä luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Jos seuraamusmaksu on määrätty luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, samasta teosta ei toisaalta saisi tuomita tuomioistuimessa rangaistusta.

Lainsäädännössä ei ole yleistä vanhenemissäännöstä rikkomuksille, joista voidaan määrätä seuraamusmaksu. Pykälän 3 momentin mukaan seuraamusmaksua ei saisi määrätä, jos teosta on kulunut yli kuusi kuukautta. Maksun täytäntöönpanosta säädettäisiin sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002). Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta vastaisi siten Oikeusrekisterikeskus. Ehdotuksessa esitetään tämän johdosta mainitun lain muuttamista.

Sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa ei säädetä saatavien vanhentumisesta. Tämän vuoksi pykälän 3 momentissa säädettäisiin myös siitä, että seuraamusmaksu vanhenee viiden vuoden kuluttua seuraamusmaksun ratkaisupäivästä. Säännös vastaisi rikoslaissa säädettyä sakon vanhentumissäännöstä. Seuraamusmaksusta ei perittäisi korkoa.

72 §. Luvan peruuttaminen. Luvan peruuttaminen olisi pykälän mukaan seuraamus, jonka käyttäminen edellyttäisi yleensä sitä, että luvan haltija jatkaa 71 §:n 1 momentin 1—6 kohdassa tarkoitettua velvollisuutensa rikkomista tai laiminlyöntiä saamastaan huomautuksesta tai seuraamusmaksusta huolimatta ja tätä menettelyä olisi lisäksi pidettävä olennaisena. Toistuvista rikkomuksista voisi tällaisissa tilanteissa olla luvan tai hyväksymisen määräaikainen tai pysyvä peruutus. Määräaikainen peruutus olisi ensisijainen seuraamus ja ajan pituudesta määrittäessä otettaisiin huomioon erityisesti peruuttamisen perusteena olevan toiminnan vakavuus ja teko-olosuhteet. Lupa tai hyväksyminen voitaisiin peruuttaa pysyvästi vain, jos menettelyä jatketaan seuraamusmaksun tai määräaikaisen luvan peruuttamisen jälkeen tahallisesti ja menettely olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeää.

Poikkeuksellisissa tilanteissa luvan haltija voi syyllistyä alkoholilain vastaiseen tekoon tai laiminlyöntiin, joka aiheuttaa vakavaa vaaraa ihmisen tai ihmisten terveydelle. Tällaisissa tilanteissa luvan peruuttaminen olisi mahdollista ilman aikaisemmin määrättyjä seuraamuksia. Edellytyksenä olisi, että menettely olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Lupa tai hyväksyminen tulisi 3 momentin mukaan peruuttaa, jos luvanhaltija sitä pyytää. Valvonnan yhteydessä voidaan myös havaita, että luvan myöntämisen edellytykset eivät ole voimassa. Edellytyksistä on voitu hakemuksessa antaa virheellisiä tietoja tai tilanne on voinut muuttua luvan myöntämisen jälkeen. Lupa tai hyväksyminen tulisi pykälän 3 momentin mukaan peruuttaa, jos luvan tai hyväksymisen edellytykset eivät ole voimassa, eikä tilannetta ole korjattu asetetussa määräajassa. Vaikka luvanhakijan tai -haltijan konkurssi on luvan myöntämisen este 13 §:n mukaan, ehdotuksen mukaan konkurssipesällä olisi kuitenkin oikeus harjoittaa luvan mukaista toimintaa enintään vuoden ajan konkurssiin asettamisesta.

73 §. Seuraamukset rikkomuksista ulkomaanliikenteessä ja alkoholiyhtiön vähittäismyynnissä. Anniskeluun ja vähittäismyyntiin ei pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa tarvita lupaa. Pykälän 1 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voisi supistaa vähittäismyynti- tai anniskeluaikoja liikennevälineessä tai myyntipaikassa enintään kolmen kuukauden ajaksi, jos liikennevälineessä tai myyntipaikassa on huomautuksesta tai seuraamusmaksusta huolimatta ilmennyt 71 §:ssä tarkoitettuja rikkomuksia.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voisi 2 momentin mukaan kieltää vähittäismyynnin tai anniskelun liikennevälineessä tai myyntipaikassa enintään kuukauden ajaksi, jos alkoholiuomaa on huomautuksesta tai seuraamusmaksusta huolimatta myyty 37 §:n vastaisesti taikka edellä mainitut järjestyshäiriöt johtuvat törkeästä huolimattomuudesta tai tahallisuudesta ja menettelyä on pidettävä olennaisena.

Aluehallintovirasto voisi pykälän 3 momentin mukaan kieltää alkoholijuomien myynnin alkoholiyhtiön myymälässä enintään kuukauden määräajaksi, jos velvollisuuksien rikkominen tai laiminlyönti jatkuisi huomautuksesta tai seuraamusmaksusta huolimatta. Virasto voisi myös

kieltää alkoholiyhtiötä toimittamasta alkoholijuomia 27 §:ssä tarkoitettuun luovutuspaikkaan, jos luovutuspaikassa rikotaan 27 §:n 3 momentissa säädettyjä velvollisuuksia.

11 luku **Maksut**

74 §. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston perimät maksut. Valviran suoritteista perittäisiin maksuja nykyiseen tapaan valtion maksuperustelain mukaisesti. Maksuperustelais- sa säädetään valtion viranomaisten suoritteiden maksullisuuden ja maksujen perusteista. Lain nojalla sosiaali- ja terveysministeriö päättää, mitkä suoritteet ovat maksullisia sekä mistä suoritteista maksu määrätään omakustannusarvon perusteella ja mitkä hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Valtion maksuperusteasetuksessa (211/92) säädetään tarkemmin omakustannusarvosta sekä julkisoikeudellisten suoritteiden maksujen perinnästä.

Alkoholilain valvonnasta aiheutuu viranomaisille kustannuksia, joiden laskuttamista toimenpidekohtaisesti ei voida toteuttaa tarkoituksenmukaisesti. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto perisi tiettyjen alkoholi- laissa tarkoitettujen lupien haltijoilta vuotuisia valvontamaksuja, joilla katettaisiin valvonnasta aiheutuvia kustannuksia. Valvontamaksu perittäisiin luvanhaltijoilta valmistuksen, tukku- myynnin, käytön ja kansainvälisessä liikenteessä tapahtuvan anniskelun valvonnasta. Tällä hetkellä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston alkoholivalvonnasta perimistä valvontamaksuista ja niiden määrästä säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Myynnin vuosittainen valvontamaksu on luonteeltaan pikemminkin vero kuin maksu. Valvontamaksun määräytymistä koskeva sääntely ehdotetaan tämän vuoksi siirrettäväksi lain tasolle, mutta yksityiskohtaisen ja teknisen luonteensa vuoksi se olisi lain liitteenä.

75 §. Aluehallintoviraston perimät maksut. Aluehallintovirastojen suoritteista perittäisiin maksuja nykyiseen tapaan valtion maksuperustelain mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin aluehallintoviraston perimistä vuotuisista valvontamaksuista. Aluehallintovirasto perisi luvanhaltijoilta valvontamaksuja anniskelun ja vähittäismyynnin valvonnasta. Tällä hetkellä kyseisten valvontamaksujen määrästä säädetään valtioneuvoston asetuksella, mutta jatkossa myös nämä maksut määräytyisivät lain liitteessä säädetyllä mukaisesti.

76 §. Valvontamaksujen periminen ja korko. Valvontamaksut olisivat suoraan ulosottokelpoisia ja niiden perimiseen sovellettaisiin pykälän 1 momentin mukaan verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annettua lakia (706/2007).

Jollei maksua suoriteta viimeistään eräpäivänä, maksamattomalle määrälle perittäisiin vuotuis- ta viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:ssä säädetyllä korkokannan mukaan. Viivästyskoron sijasta virasto voi periä viiden euron suuruisen viivästysmaksun, jos viivästyskoron määrä jäisi tätä pienemmäksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin palautettavan maksun korosta. Jos maksua palautetaan oikaisun tai muutoksenhaun johdosta, palautettavalle maksulle maksettaisiin veronkantolain (609/2005) 32 §:ssä säädetty palautuskorko maksupäivästä palautuspäivään.

77 §. Valvontamaksun oikaisu maksuvelvollisen hyväksi. Pykälässä säädettäisiin valvontamaksun oikaisusta maksuvelvollisen hyväksi vastaavasti kuin esimerkiksi lentoliikenteen valvontamaksusta annetun lain (1249/2005) 12 §:ssä ja katsastustoiminnan valvontamaksuista annetun lain (960/2013) 10 §:ssä.

78 §. *Valvontamaksun oikaisu maksunsaajan hyväksi.* Pykälässä säädettäisiin valvontamaksun oikaisusta maksunsaajan hyväksi vastaavasti kuin esimerkiksi lentoliikenteen valvontamaksusta annetun lain (1249/2005) 13 §:ssä ja katsastustoiminnan valvontamaksuista annetun lain (960/2013) 11 §:ssä.

12 luku Muutoksenhaku

79 §. *Alkoholiyhtiön päätöksen vaatiminen.* Nykyisin voimassa olevan alkoholilain 51 §:n 3 momentin mukaan eräistä sellaisista Alkon päätöksistä, jotka yhtiö tekee yksinoikeuksiinsa liittyen, on mahdollista tehdä hallintovalitus Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle.

Suomen neuvotellessa Euroopan unionin jäsenyydestä komissio piti yhtenä tärkeänä edellytyksenä vähittäismyyntimonopolin säilyttämiselle sitä, että eri jäsenmaiden tuottajia kohdellaan tasapuolisesti otettaessa alkoholijuomia vähittäismyyntiin. Tätä on tukenut mahdollisuus saattaa asiaa koskevat päätökset tutkittavaksi myös hallintovalitusteitse. Vaikka Alkon tavarantoimittajilla on ollut muutoksenhakumahdollisuus joihinkin Alkon alkoholijuomien myyntiin liittyviin päätöksiin sillä perusteella, että Alko olisi toiminut syrjivästi, Alkon toimintaa alkoholijuomien ostajana ei ole pidetty perustuslain 124 §:n mukaisena tai hallintolain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettuna julkisena hallintotehtävänä.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että alkoholijuomia Alkolle tarjoava tarjouksen tekijä tai niitä Alkolle toimittava tavarantoimittaja, joka katsoo Alkon syrjineen häntä 25 §:n 1 momentin vastaisesti, voisi vaatia Alkolta menettelyä koskevan perustellun päätöksen. Kuten mille tahansa vähittäismyyntiketjulle, Alkolle tarjotaan jatkuvasti enemmän tuotteita myyntiin kuin myyntiin voidaan ottaa. Alko tekee vuosittain kymmeniä tuhansia tuotteiden valikoimaantumista koskevia myönteisiä tai kielteisiä päätöksiä sekä kotimaisille että ulkomaalaisille tavarantoimittajille. Alkon hinnoittelu perustuu hinnoittelukertoimiin, jolloin varsinaisia tuotekohtaisia päätöksiä ei edes tehdä. Ehdotuksen mukaan jokaisella tarjouksen tekijällä ja tavarantoimittajalla olisi oikeus pyytää Alkolta perusteltu päätös, johon se saisi vaatia oikaisua 80 §:ssä säädetyllä tavalla Valviralta. Vaatimus olisi esitettävä 30 päivän kuluessa siitä, kun tarjouksen tekijä tai tavarantoimittaja sai tiedon alkoholiyhtiön arvioinnin kohteena olevasta menettelystä. Säännöksen tarkoitus on, että Alko voi tarvittaessa nopeasti korjata menettelynsä ja että mahdollista oikaisuvaatimusmenettelyn käynnistämistä ei lykättäisi siitä, kun kiistanalainen menettely on tapahtunut.

Alkoholiyhtiön olisi 2 momentin mukaan käsiteltävä vaatimus viivytyksettä ja annettava vaadittu päätös sekä ohjeet oikaisuvaatimuksen tekemiseksi. Jos Alko toteaisi, että sen on tarpeen muuttaa menettelyään, sen olisi esimerkiksi otettava hylätty tuote valikoimiinsa tai muutettava tuotteen hinnoittelua.

Liikesuhteita hoidetaan yhä vähemmän kirjeitse ja yhä enemmän sähköisillä palveluilla. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että Alkon valikoimaantumista, valikoimista poistamista tai hinnoittelua koskevat päätökset voitaisiin antaa tiedoksi sähköisellä tiedonsiirtomenettelyllä tarjouksen tekijän tai tavarantoimittajan ilmoittamaan osoitteeseen, ellei asianomainen olisi sitä erikseen kieltänyt.

80 §. *Valvontamaksua ja alkoholiyhtiön päätöstä koskeva oikaisuvaatimus.* Valviran ja aluehallintoviraston 74 ja 75 §:ssä tarkoitettuun valvontamaksuun saisi pykälän 1 momentin mukaan vaatia oikaisua maksun määränneeltä viranomaiselta. Oikaisuvaatimus olisi esitettävä maksun määräämistä koskevassa asiassa kolmen vuoden kuluessa maksun määräämistä seuraavan kalenterivuoden alusta, kuitenkin viimeistään 60 päivän kuluttua päätöksen tiedok-

sisaannista. Säännös vastaa esimerkiksi lentoliikenteen valvontamaksusta annetun lain 14 §:ää.

Alkoholilyhtiön perusteltuun päätökseen saisi pykälän 2 momentin mukaan hakea oikaisua Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta siten kuin hallintolaissa (586/1996) säädetään. Tähän päätökseen saisi 3 momentin mukaan hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölain (586/1996) mukaisesti. Hallinto-oikeuden päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Valvontamaksut olisi 4 momentin mukaan oikaisuvaatimuksesta ja muutoksenhausta huolimatta suoritettava säädetyssä ajassa. Vastaavasti päätös, joka koskee alkoholijuomien ottamista vähittäismyyntiin, poistamista vähittäismyyntistä sekä vähittäismyyntin hinnoitteluperusteita, voitaisiin nykyiseen tapaan panna täytäntöön muutoksenhaun estämättä. Hallintolain 49 f §:n 3 momentin mukaan oikaisuvaatimuksen käsittelevä viranomainen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi ja hallintolainkäyttölain 32 §:n 1 momentin mukaan valitusviranomainen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi tai antaa muun täytäntöönpanoa koskevan määräyksen.

81 §. Muutoksenhaku Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintoviraston päätöksiin. Pykälässä säädettäisiin nykyistä lakia vastaavalla tavalla, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintoviraston päätöksiin haettaisiin muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaiassa säädetään. Poikkeuksena tästä olisivat sellaiset päätökset, joihin on säädetty valituskielto 82 §:ssä. Lisäksi ehdotetaan, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla olisi nykyistä lakia vastaavasti oikeus aina valittaa päätöksistä, jotka hallinto-oikeus on tehnyt muutoksenhaun johdosta. Aluehallintovirastolla olisi sama valitusoikeus siinä tapauksessa, että valitusasiassa olisi kysymys aluehallintoviraston tekemästä päätöksestä. Viranomaisen valitusoikeudella voidaan varmistaa, että korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi tulee asioita paitsi elinkeinonharjoittajien, myös viranomaisten aloitteesta. Viranomaisen valitusoikeudella lisäksi korostetaan sitä, että alkoholilain soveltamisessa on osaltaan kysymys julkisen vallan velvollisuudesta edistää väestön terveyttä perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan hallinto-oikeuden päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Vaikka korkeimmassa hallinto-oikeudessa ei ole yleistä valituslupajärjestelmää, valituslupaa on kuitenkin nykyisin haettava useissa asiaryhmissä. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tätä käytäntöä asianmukaisena esimerkiksi juuri seuraamusmaksun osalta (PeVL 14/2013).

Tarkoituksenmukaisuussyistä pykälän 3 momentissa säädettäisiin nykyistä lakia vastaavalla ja hallintolainkäyttölain 31 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintoviraston päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Mainitun lain 32 §:n 1 momentin mukaan valitusviranomainen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi tai antaa muun täytäntöönpanoa koskevan määräyksen.

82 §. Markkinointia koskevan asian saattaminen markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Pykälän 1 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tai aluehallintoviraston tekemään kieltopäätökseen tai väliaikaista kieltä koskevaan määräykseen, virastojen määräämään oikaisuun taikka niiden asettamaan uhkasakkoon tai teettämisuhaan ei saisi hakea valittamalla muutosta. Säännös vastaa voimassa olevan alkoholilain 52 §:n 1 momenttia.

Markkinaoikeus käsittelee markkinaoikeudellisina asioina asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi eri laeissa, kuten kuluttajansuojalaissa ja tupakkalaissa (693/1976). Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyistä lakia vastaavalla tavalla, että asiat, joille on 1 momentissa säädetty valituskielto, saisi hakemuksella saattaa markkinaoikeuden käsiteltäviksi.

13 luku Erinäiset säännökset

83 §. *Alkoholipitoisen aineen hallussapito.* Ehdotetun alkoholilain nojalla valvottaisiin erityisesti alkoholijuomien valmistusta ja kauppaa. Lain mukaisen lupahallinnon ja valvonnan lähtökohtana on, että markkinoilla saa liikkua vain luvallisesti valmistettuja tai maahantuotuja tuotteita. Nykyistä alkoholilain 34 §:ää vastaavasti pykälän 1 momentin mukaan alkoholi-juomaa ei saisi pitää hallussa, jos se ei ole laillisesti valmistettu tai maahantuotu.

Alkoholilaissa säädettyjen ikärajojen mukaisesti 2 momentissa säädettäisiin, että väkevien alkoholijuomien hallussapito olisi kielletty 20 vuotta nuoremalta henkilöltä. Mietojen alkoholijuomien hallussapito olisi kielletty 18 vuotta nuoremalta henkilöltä.

Väkiiviinaa koskevan kattavan lupajärjestelmän mukaisesti väkiiviinaa saisi pitää hallussa tai kuljettaa vain se, jolla on tämän lain mukaan oikeus valmistaa, maahantuoda, myydä tai käyttää väkiiviinaa.

84 §. *Alkoholijuoman välittäminen ja luovuttaminen.* Alkoholijuomien myyntiä valvotaan Alkon yksinoikeusjärjestelmän ja luvanvaraisen myynnin valvonnalla. Alkoholijuoman välittäminen palkkiota vastaan on nykyisin voimassa olevan alkoholilain 31 §:n mukaan kielletty. Luvaton välittäminen ja luovuttaminen voi liittyä alkoholin salakauppaan, jolloin välittämistä otetaan palkkio rahasuorituksena tai jossain muussa muodossa. Toisaalta alkoholilain mukaan alkoholijuoman välittäminen ilman palkkiota ei ole kielletty, jos luovutuksensaaja olisi oikeutettu ostamaan kyseisen alkoholijuoman. Yleisimmin alkoholijuoman välittämisessä voi silloin olla kyse siitä, että henkilö ostaa toisen pyynnöstä alkoholijuomaa käydessään Alkossa tai päivittäistavara kaupassa eikä ota tästä palveluksesta palkkiota itselleen.

Alkoholijuoman välittäminen ja luovuttaminen palkkiota vastaan olisi myös ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan kielletty. Ehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan myyntiä koskevia säännöksiä sovelletaan myös elinkeinotoiminnassa tapahtuvaan alkoholipitoisen aineen vastiketta vastaan tapahtuvaan ja muun hyödykkeen tai palvelun yhteydessä markkinoituun alkoholipitoisen aineen välittämiseen ja luovuttamiseen, ellei tässä laissa toisin säädetä.

Alkoholijuoman välittäminen ja luovuttaminen olisi pykälän 2 momentin mukaan nykyiseen tapaan kielletty myös ilman palkkiota henkilölle, jolle 37 §:n mukaan ei saa myydä alkoholi-juomaa.

85 §. *Kielto nauttia alkoholijuomia.* Alkoholijuoman nauttiminen on nykyisin voimassa olevan alkoholilain 58 §:n mukaan kielletty, ellei lain muista säännöksistä muuta johdu, alkoholijuomien vähittäismyyntipaikassa sekä muussa avoimessa kauppaliikkeessä, ravitsemisliikkeessä ja muussa paikassa, jossa yleisölle maksusta pidetään saatavana ruokaa tai virvokkeita sekä huoneistossa tai muussa paikassa, johon on järjestetty julkinen tilaisuus.

Alkoholijuoman nauttiminen olisi ehdotuksen mukaan nykyiseen tapaan kielletty ensinnäkin ravitsemisliikkeessä ja muussa paikassa, jossa yleisölle maksusta pidetään saatavana ruokaa tai virvokkeita. Nykyistä 58 §:n säännöstä vastaavasti alkoholijuomien nauttiminen olisi kielletty myös kokoontumislaissa (530/1999) tarkoitetussa yleisötilaisuudessa.

Ehdotuksen 35 ja 36 §:ssä säädettäisiin siitä, että alkoholijuomien vähittäismyyntipaikassa ei saa nauttia mitään alkoholijuomia ja anniskelupaikassa saa nauttia vain luvanhaltijan myymiä alkoholijuomia.

Poliisi voisi edelleen 2 momentin mukaan, jos yleisen järjestyksen ylläpitäminen sitä edellyttää, kieltää alkoholijuomien nauttimisen yleisellä paikalla.

Pykälän 3 momentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitettussa paikassa tai tilaisuudessa ei paikan omistaja taikka tilaisuuden toimeenpanija tai järjestyksenvalvoja saisi sallia alkoholijuoman nauttimista.

86 §. *Alkoholipitoisten aineiden poisottaminen, haltuunotto ja hävittäminen.* Voimassa olevan alkoholilain 60 ja 60 a §:ssä säädetään alkoholipitoisten aineiden pois ottamisesta ja hävittämisestä. Säännökset ehdotetaan pääosin siirrettäväksi ehdotuksen 83 §:ään.

Poliisimiehellä olisi ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan oikeus ottaa alkoholipitoiset aineet pois henkilöltä, jolla ei ole oikeutta pitää niitä hallussaan, sekä henkilöltä, joka on päihetyksen vuoksi otettu kiinni poliisilain (872/2011) 2 luvun 2 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa. Poliisimiehellä olisi myös oikeus ottaa alkoholijuoma pois henkilöltä, jolla tämän lain mukaan muutoin on oikeus pitää sitä hallussaan, jos asianomainen nauttii sitä 85 §:n 1 momentin vastaisesti tai yleisellä paikalla 85 §:n 2 momentin vastaisesti.

Avatussa astiassa olevat sekä avaamattomassa astiassa olevat aineet, joiden arvo on vähäinen, voitaisiin 2 momentin mukaan hävittää. Kuten voimassa olevan 60 §:n soveltamisessa vähäarvoisena voitaisiin pykälän perustelujen mukaan pitää määrää, joka olisi tarkoitettu kyseisen henkilön omaan kulutukseen yhden illan aikana, esimerkiksi kassillista olutta taikka muutamaa pulloa viiniä (HE 24/2008).

Alkoholijuomia ei saisi 3 momentin mukaan palauttaa henkilölle, jolla ei ole oikeutta pitää niitä hallussaan. Jos alkoholipitoiset aineet tulee palauttaa säilöön otetulle henkilölle, ne saataisiin luovuttaa hänelle aikaisintaan 12 tunnin kuluttua säilössäpidon päättymisestä. Tarkoituksena on, että säilöön otettu henkilö ei saisi välittömästi selvittyään poliisilta haltuunsa alkoholijuomia. Jos säilöön otettu ei noutaisi alkoholijuomia 30 vuorokauden kuluessa säilössäpidon päättymisestä, ne voitaisiin hävittää. Muutoin noudatettaisiin, mitä omaisuuden haltuun ottamisesta ja haltuun otetun omaisuuden käsittelystä on säädetty poliisilain (872/2011) 2 luvun 13—15 §:ssä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin voimassa olevan 60 §:n 4 momentin mukaisesti nauttimiskiellon vastaisesti nautitun alkoholijuoman poisottamisesta ja hävittämisestä. Milloin vastoin 35, 36 tai 85 §:n 1 momentissa säädettyä kieltoa on nautittu alkoholijuomaa, olisi liikkeen tai muun paikan omistajalla tai henkilökuntaan kuuluvalla ja tilaisuuden järjestäjällä oikeus ottaa kieltoa rikkoneelta pois alkoholijuoma astioineen ja hävittää se todisteellisesti. Järjestyksenvalvojan oikeudesta ottaa kieltoa rikkoneelta alkoholijuoma pois säädettäisiin edelleen yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015) 47 §:ssä.

Nykyistä 60 §:n 6 momenttia vastaavasti ehdotuksen 4 momentin mukaan jos vankilaan tai muuhun suljettuun laitokseen taikka päihdehuollon yksikköön otettavalla tai siellä hoidettavana olevalla tavataan alkoholijuomaa tai muuta alkoholipitoista ainetta, saisi laitoksen henkilökuntaan kuuluva ottaa sen häneltä pois ja todisteellisesti hävittää.

Vastaavasti kuin voimassa olevan 60 a §:n mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi ehdotetun pykälän 5 momentin mukaan todisteellisesti hävittää tai hävityttää sellaisen alkoholi-

lijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen astioineen tai päällyksineen, raaka-aineen, välineen tai tarvikkeen, joka voidaan takavarikoida, koska on syytä olettaa, että se julistetaan menetetyksi, ja jolla ei ole sanottavaa myynti- tai käyttöarvoa.

87 §. Tarkastus ja etsintä. Nykyisin voimassa olevan alkoholilain 60 b §:ssä säädetään poliisin oikeudesta tarkastaa alle 18-vuotiaan tavarat ja vaatteet laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman etsimiseksi. Alkoholirikoksia koskevan uudistuksen yhteydessä säädetty säännös ehdotetaan siirrettäväksi lakiehdotuksen 84 §:ään.

Pykälän 1 momentin mukaan, jos alle 18-vuotiaasta epäillään todennäköisin syin 90 §:n 4 momentin 1 kohdassa tarkoitettua rikkomuksesta, poliisi voisi laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman etsimiseksi tarkastaa tällaisen henkilön mukana olevat tavarat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, jos se voi tapahtua puuttumatta loukkaavalla tavalla epäillyn henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Tarkastuksen kirjaamiseen sovellettaisiin pykälän 2 momentin mukaan, mitä poliisilain 2 luvun 14 §:n 3 momentissa säädetään. Tarkastuksessa noudatettaisiin muutoin, mitä pakkokeinolain (806/2011) 8 luvussa säädetään henkilöntarkastuksen toimittamisesta.

Pykälän 3 momentin mukaan, jos on todennäköisiä syitä epäillä, että joku on syyllistynyt rikoslain 50 a luvun 3 §:ssä tarkoitettuun lievään alkoholirikokseen, voitaisiin nykyiseen tapaan hänen käyttämässään kulkuneuvossa toimittaa pakkokeinolain 8 luvussa tarkoitettu yleinen kotietsintä tai paikanetsintä sen tutkimiseksi, onko kulkuneuvossa laitonta alkoholijuomaa tai väkiviinaa.

88 §. Tunteeton tai poissa oleva omistaja. Nykyisin alkoholilain 60 c §:ssä olevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi muuttamattomina ehdotuksen 84 a §:ään.

89 §. Valtiolle joutuneen alkoholijuoman tai väkiviinan muuttaminen rahaksi. Nykyisin alkoholilain 61 §:ssä olevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi muuttamattomina ehdotuksen 84 b §:ään.

90 §. Rangaistussäännökset. Alkoholirikoksia koskevat säädökset uudistettiin kokonaisuudessaan vuonna 2009 (641/2009—643/2009). Rikoslain 50 a luvussa säädetään vankeusuhkaisista alkoholirikoksista, 30 luvun 1 a §:ssä alkoholijuoman markkinointirikoksesta ja alkoholilain 50 a §:ssä on säännökset sakonuhkaisista alkoholirikkomuksista. Mainittua 50 a §:ää on viimeksi muutettu tuomioistuinten ulkopuolista rikosasioiden käsittelyä koskevan uudistuksen yhteydessä lailla 1002/2016.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen yhteydessä ei ole asiallisesti tarvetta muuttaa rikoslain säännöksiä. Pykälän 1—3 momentissa viitattaisiin rikoslain 50 a luvun 1—3 §:iin, 30 luvun 1 a §:ään ja salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevaan 38 luvun 1 ja 2 §:ään sekä virkarikoksia koskevaan 40 luvun 5 §:ään. Rikoslain muuttamista koskeva ehdotus jäljempänä pitää sisällään vain teknisluonteisia muutoksia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tahallista alkoholirikkomuksista, joista voidaan tuomita sakkorangaistus. Kuten nykyisin pykälän 4 momentin 1 kohdan mukaan rangaistavaa olisi, jos 85 §:n 1 momentissa tarkoitetun paikan omistaja, tilaisuuden toimeenpanija tai järjestyksenvalvoja sallii alkoholijuoman nauttimisen momentissa mainitussa paikassa 85 §:n 3 momentin vastaisesti.

Pykälän 4 momentin 2 kohdassa ehdotetaan uutta kriminalisointia sellaisiin tilanteisiin, joissa henkilö käyttää toisen henkilön henkilöllisyystodistusta erehdyttääkseen alkoholijuoman myyjän ostajan iästä.

Rikoslain 16 luvun 5 §:ssä säädetään rangaistavaksi väärän henkilötiedon antaminen. Pykälän mukaan se, joka erehdyttääkseen viranomaista ilmoittaa nimensä väärin tai antaa muutoin henkilöllisyydestään väärän tai harhaanjohtavan tiedon taikka sanotussa tarkoituksessa käyttää toisen henkilötodistusta, passia, ajokorttia tai muuta sen kaltaista todistusta, on tuomittava väärän henkilötiedon antamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Perusmuotoisesta väärennyksestä puolestaan tuomitaan rikoslain 33 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan se, joka valmistaa väärän asiakirjan tai muun todistuskappaleen tai väärentää sellaisen käytettäväksi harhauttavana todisteena taikka käyttää väärää tai väärennettyä todistuskappaletta tällaisena todisteena. Henkilötodistuksen tai vastaavan asiakirjan käyttämisen katsominen väärennykseksi edellyttää siis väärän tai oikeudettomasti muutetun asiakirjan käyttämistä.

Ehdotetun pykälän 4 momentin 2 kohdan mukaan alkoholirikkomuksesta voitaisiin tuomita se, joka erehdyttääkseen alkoholijuomien vähittäismyyntiin tai anniskelun valvontaa suorittavaa henkilökuntaa käyttää toisen henkilötodistusta, passia, ajokorttia tai muuta viranomaisen antamaa todistusta ikänsä todistamiseen.

Kuten nykyisin, pykälän 4 momentin 3 kohdan mukaan alkoholirikkomuksesta rangaistaisiin sitä, joka tarjoaa alle kahdeksantoistavuotiaalle alkoholijuomaa tai väkiviinaa niin, että tämä siitä juopuu, ja tarjoamista voidaan alaikäisen ikä, kypsyysaste ja muut olosuhteet huomioon ottaen kokonaisuudessaan pitää moitittavana. Pykälän 4 momentin 4 kohdassa säädettäisiin rangaistus sille, joka markkinoi mietoa alkoholijuomaa lain 50 ja 51 §:ssä säädetyn vastaisesti. Nykyisin voimassa olevan lain 50 a §:n 4 momentin 6 kohdassa säädetään vastaavasta rangaistuksesta 33 §:ssä säädetyn mainontakiellon rikkojalle.

Lakiehdotuksessa ei ehdoteta nykyistä 50 a §:n 4 momentin 3—5 kohtaa vastaavia kriminalisointeja, jotka koskevat alkoholijuoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaan välineen, laitteen, tarvikkeen, aineen tai valmisteen valmistamista, myyntiä, hallussapitoa tai markkinointia siinä tarkoituksessa, että sitä tultaisiin käyttämään alkoholijuoman tai väkiviinan laittomaan valmistukseen.

Nykyisen alkoholilain 50 a §:n 5 momentin 1 kohdan mukaan alkoholirikkomuksesta rangaistetaan sitä, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo säännöksessä yksilöityä alkoholilain nojalla annetun luvan ehtoa tai rajoitusta. Vastaavasti 2 kohdan mukaan rangaistavaa on toimiminen ilman viranomaisen hyväksyntää, 3 kohdan mukaan laissa säädettyjen ilmoitusten laiminlyönti ja 4 kohdan mukaan alkoholilain nojalla annettujen asetusten määrättyjen säännösten rikkominen. Asetustasosta sääntelyä ehdotetaan siirrettäväksi lain tasolle ja seuraamusmaksua on muutoinkin edellä mainituissa tilanteissa pidettävä riittävänä seuraamuksena, jonka vuoksi kyseisistä rangaistussäännöksistä voitaisiin luopua.

Sen sijaan alkoholirikkomuksesta rangaistaisiin ehdotetun pykälän 5 momentin 1 kohdan mukaan sitä, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo 37 §:ssä säädetyn vähittäismyynti- tai anniskelukiellon. Vastaavasti 2 kohdan mukaan rangaistavaa olisi, jos vähittäismyynti- tai anniskeluluvan haltija taikka vastaava hoitaja tai muu tehtävään nimetty henkilö tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo 35 tai 36 §:ssä säädettyä vähittäismyyntipaikan tai anniskelupaikan järjestyksen valvontaa koskevaa velvoitetta. Mainituissa pykälissä säädettäisiin alkoholijuomien nauttimiskielloista, alueiden rajaamisesta sekä anniskelupaikan alkoholijuomien kuljettamista ja päihtyneitä asiakkaita koskevista toimenpiteistä. Kaikkien

näiden velvoitteiden tarkoituksena on turvata vähittäismyyntipaikan ja anniskelupaikan järjestystä.

Rikesakosta ainoana rangaistuksena alkoholijuoman 83 §:n 2 momentin vastaisesta hallussa pitämisestä ja alkoholijuoman 85 §:n 1 ja 2 momentin vastaisesta nauttimisesta julkisella paikalla säädetäisiin rikesakkorikkomuksista annetussa laissa.

91 §. Kuulemisvelvollisuus. Kuten voimassa olevan alkoholilain 50 b §:ssä virallisen syyttäjän olisi ennen alkoholijuomien markkinointiin perustuvan alkoholirikkomusta koskevan syytteen nostamista varattava Valviralle tilaisuus antaa lausuntonsa ja tuomioistuimen olisi käsitellessään tällaista asiaa varattava Valviralle tilaisuus tulla kuulluksi. Vastaavanlainen kuulemisäännös sisältyy rikoslain 30 luvun 12 §:ään koskien alkoholijuoman markkinointirikosta.

14 luku Voimaantulosäännökset

92 §. Voimaantulo. Lain olisi tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018 tai mahdollisimman pian tämän jälkeen.

Ehdotetulla lailla kumottaisiin nykyisin voimassa oleva alkoholilaki. Jos muualla lainsäädännössä viitataan tähän vanhaan lakiin, uuden lain voimaan tultua sovellettaisiin sen asemesta uuden lain säännöksiä.

93 §. Siirtymäsäännös. Ennen tämän lain voimaantuloa vanhan lain tai sen nojalla annettujen asetusten nojalla myönnettyt luvat ja hyväksymiset jäisivät voimaan siten, että niihin liittyvät laissa säädetty oikeudet ja velvollisuudet määräytyisivät uuden lain mukaisesti. Sitä mahdollisuutta varten, että aikaisemman alkoholilain mukaisen luvan myöntämisen edellytykset eivät olisi säännösten muuttumisen johdosta enää uuden lain mukaan voimassa, lupaviranomaisen tulisi ilmoittaa siitä luvanhaltijalle vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Lupa saataisiin peruuttaa, jos luvan myöntämisen edellytykset eivät täyty kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksen vastaanottamisesta.

Nykyisin anniskelupaikan vastaavana hoitajana toimivat henkilöt voisivat pykälän 2 momentin mukaan jatkaa toimintaansa vastaavana hoitajana ilman osaamistodistuksen suorittamista.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olevaan lupaan jatkaa anniskelua kello puoli kolmeen tai kello puoli neljään sovellettaisiin luvan myöntämishetkellä voimassa olleita säännöksiä luvan voimassa olon ajan, ellei luvanhaltija tee 44 §:ssä tarkoitettua jatkoaikailmoitusta.

Vanhan lain nojalla alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen 2, 3 ja 4 § jäisivät voimaan. Pykälissä säädetään eräistä alkoholijuomien nimityksistä, joista säädetäisiin myöhemmin erikseen. Nykyisin voimassa olevat lievästi ja vahvasti denaturoidun etanolin denaturointiaineita koskevat sosiaali- ja terveysministeriön päätökset 892/1995 ja 893/1995 jäisivät voimaan enintään yhden vuoden ajaksi. Denaturointia koskevasta uudesta asetuksenantovaltuudesta säädetäisiin ehdotuksen 52 §:ssä.

Liite: Alkoholilain 74 ja 75 §:ssä tarkoitettut valvontamaksut

Liitteessä säädetäisiin alkoholilain mukaisten vuotuisten valvontamaksujen määräytymisestä ja valvontamaksujen perinnästä. Nykyisellään näistä asioista säädetään Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston maksullisista suoritteista annetulla sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (151/2012) sekä aluehallintovirastojen maksuista vuosina 2014 ja 2015 annetulla

valtioneuvoston asetuksella (1092/2013). Voimassa oleva sääntely olisi uudessa laissa lähtökohtana, mutta yksityiskohtaisen ja teknisen luonteensa vuoksi se olisi lain liitteenä.

Valviran perimistä vuotuisista valvontamaksuista valmistuksen ja tukkumyynnin valvontamaksut jakautuisivat kiinteään perusmaksuun ja toiminnan laajuudesta riippuvaan lisämaksuun. Väkiiviinan ja verottamattoman alkoholijuoman käytön valvontamaksu määräytyisi luvanhaltijan ostaman ja omaan käyttöönsä maahantuoman väkiiviinan ja alkoholijuomien määrän perusteella, kuitenkin niin, valvontamaksulle olisi säädetty vähimmäis- ja enimmäismäärät. Ulkomaanliikenteen myynnin valvonnasta perittäisiin puolestaan kiinteä vuotuinen valvontamaksu.

Aluehallintovirastojen perimistä valvontamaksuista anniskelun valvontamaksu määräytyisi porrastetusti anniskelun määrän mukaan. Lisäksi anniskelun jatkamisen valvonnasta perittäisiin kiinteä vuosimaksu. Vähittäismyynnin valvonnasta perittäisiin sekä vähittäismyyntiluvan haltijoilta että alkoholiyhtiöltä vuotuinen, toimipaikkakohtainen valvontamaksu.

Liitteessä säädettäisiin myös valvontamaksujen perinnästä ja laskuttamisesta sekä siitä, missä tapauksissa luvanhaltijalta ei perittäisi lainkaan valvontamaksua. Perinnässä hyödynnettäisiin Valviran tietojärjestelmiä.

1.2 Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta

3 §. Ravitsemisliikkeen aukioloaika. Pykälässä säädetään ravitsemisliikkeen aukioloajasta. Ravitsemisliikkeet saavat pääsääntöisesti olla avoinna kello 5:n ja 2:n välisenä aikana. Niitä aikoja varten, joille liikkeelle on myönnetty anniskelun jatkoaikalupa, pykälässä on säännöksiä liikkeen sulkemisesta ja uusien asiakkaiden vastaanottamisesta. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi, jolloin ravitsemisliikkeet saisivat päättää aukioloajastaan, sulkemisestaan ja asiakkaiden vastaanottamisesta itse. Alkoholijuomien anniskeluajoista säädettäisiin edelleen alkoholilaissa.

4 §. Ilmoitus aukioloajan pidennyksestä. Pykälässä säädetään ilmoitusmenettelystä, jolla ravitsemisliikkeet saavat olla avoinna kello 2:n ja 5:n välisenä aikana. Koska liikkeet saisivat päättää itse aukioloajoistaan, pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

12 §. Pakkokeinot. Pykälässä säädetään muun muassa pakkokeinoista ja seuraamuksista niissä tilanteissa, joissa ravitsemisliike rikkoo aukioloaikasäännöksiä. Koska aukioloaikasäännökset kumottaisiin, seuraamuksista ei ole enää tarvetta säätää. Aukioloajan pidennystä koskevan kiellon sijaan 3 momentissa on kuitenkin perusteltua säätää mahdollisuudesta rajoittaa ravitsemisliikkeen aukioloaikaa säännöksessä tarkoitettussa tilanteessa, jossa majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamisesta aiheutuu kohtuutonta haittaa asuinympäristölle tai vakavaa häiriötä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

13 §. Rangaistussäännökset. Pykälässä säädetään muun muassa aukioloaikasäännösten vastaisen toiminnan kriminalisoinnista. Koska aukioloaikasäännökset kumottaisiin, tästä rangaistuksesta ei ole enää tarvetta säätää.

14 §. Muutoksenhaku. Pykälästä poistettaisiin viittaus aukioloajan pidentämistä koskeviin säännöksiin.

1.3 Laki alkoholi- ja alkoholijuomaverosta

2 §. Pykälässä oleva viittaus alkoholijuoman kotivalmistukseen ehdotetaan muutettavaksi ehdotetun lain 6 §:ään.

8 §. Alkoholijuomien ja väkiviinan valmisteverotuksesta säädetään valmisteverotuslaissa ja alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetussa laissa. Näissä säädöksissä säädetään myös valmisteverovapautuksista, mutta lisäksi verottomuudesta säädetään myös nykyisen alkoholilain 17 §:ssä. Verottomuudet perustuvat alkoholin ja alkoholijuomien valmisteverojen rakenteiden yhdenmukaistamisesta annettuun neuvoston direktiiviin 92/83/ETY. Suuri osa direktiivin 27 artiklaan sisältyvistä verovapaussäännöksistä liittyy alkoholin ja erityisesti väkiviinan käyttämiseen muuhun kuin varsinaisiin nautintatarkoituksiin, kuten etikan, lääkkeiden, aromiaineiden ja elintarvikkeiden valmistukseen, samoin kuin sellaisten tuotteiden valmistukseen, jotka eivät sisällä alkoholia, sekä tieteelliseen tutkimukseen ja muuhun tieteelliseen tarkoitukseen ja apteekkien ja sairaaloiden lääkintäkäyttöön. Mainitut verovapaussäännökset merkitsevät käytännössä sitä, että alkoholiveroa kannetaan pääsääntöisesti vain nautittavaksi tarkoitetuista alkoholijuomista.

Valmisteverotuslain ja alkoholilain säännösten mukaan ratkaistaan, mitkä alkoholijuomat ovat verottomia ja millä tavoin verottomia alkoholijuomia voidaan myydä. Alkoholilaissa ei enää säädettäisi valmisteverottomuuden perusteista, vaan verottomuutta koskevat säännökset ehdotetaan koottavaksi uudelleen ryhmiteltynä 8 §:n 1 momenttiin.

Verottomia olisivat momentin 1 kohdan mukaan tuotteet, jotka käytetään tässä laissa tarkoitettujen tuotteiden tai etikan valmistukseen ja 2 kohdan mukaan tuotteet, jotka käytetään muiden tuotteiden valmistukseen, jos tuote ei sisällä nautittavissa olevaa alkoholia. Kohdat vastaavat nykyisen 8 §:n 1 momentin 1 kohtaa ja alkoholilain 17 §:n 1 momentin 1 ja 7 kohtaa. Verottomia olisivat myös momentin 3 kohdan mukaan nykyisen alkoholilain 17 §:n 1 momentin 8 kohdan tapaan tuotteet, jotka käytetään tieteelliseen tutkimukseen ja opetukseen tai laboratoriotoiminnassa välttämättömiin kokeisiin ja analyyseihin. Kuten nykyisen 8 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan ehdotetun momentin 4 kohdan mukaan verottomia olisivat tuotteet, jotka sisältävät sellaisiin aromiaineisiin, jotka käytetään elintarvikkeiden tai enintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien valmistukseen. Ehdotetun pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan verottomia olisivat tuotteet, jotka sisältyvät lääkelaisissa (395/1987) tarkoitettuihin lääkkeisiin sekä tuotteet, joita käytetään lääkkeiden tai terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa (629/2010) tarkoitettujen laitteiden ja tarvikkeiden valmistukseen. Näistä verottomuuksista säädetään nykyisen pykälän 1 momentin 5 kohdassa ja alkoholilain 17 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Samoin kuin nykyisen pykälän 1 momentin 6 kohdassa ja alkoholilain 17 §:n 1 momentin 6 kohdassa, verottomia olisivat ehdotuksen edelleen tuotteet, jotka sisältyvät sellaisiin täytettyihin tai muihin elintarvikkeisiin, joiden alkoholipitoisuus on enintään 8,5 litraa puhdasta alkoholia 100 kilogrammassa suklaata tai 5 litraa puhdasta alkoholia 100 kilogrammassa muuta elintarviketta. Ehdotetun pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaan verottomia olisivat tuotteet, jotka sisältyvät elintarvikelain (23/2006) 7 §:n ja 9 §:n 3 momentin nojalla annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa tarkoitettuihin ravintolisiin. Ehdotus vastaa tältä osin nykyisen 1 momentin 7 kohtaa. Nykyisen pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetään verottomiksi virvoitusjuomien valmistuksessa käytettävät tuotteet. Tästä verottomuudesta säädettäisiin ehdotetun momentin 8 kohdassa. Kuten alkoholilain 17 §:n 1 momentin 9 ja 10 kohdassa säädetään ehdotetun momentin 9 ja 10 kohdan mukaan verottomia olisivat tuotteet, jotka toimitetaan lääkelaisissa tarkoitetuille apteekkeille, erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989) tarkoitetuille sairaaloille sekä kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitetuille terveyskeskuksille lääketieteellisiin ja lääkintätarkoituksiin sekä jotka toimitetaan

yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990) tarkoitetuille terveydenhuollon palvelujen tuottajille lääketieteellisiin ja lääkintätarkoituksiin.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettuun valmistukseen rinnastetaisiin nykyisen alkoholilain 17 §:n 2 momentin tapaan laadunvalvonta ja muu valmistustoiminnassa välttämätön käyttö, tuotekehittely sekä koneiden ja laitteiden toiminnan kannalta välttämätön puhdistuskäyttö.

Nykyisen 8 §:n 2 momentin mukaan verottomia ovat myös viinit ja välituotteet, jotka evankelisluterilainen tai ortodoksinen seurakunta taikka uskonnonvapauslain mukaisesti rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta käyttää ehtoollisviininä, asetuksella tarkemmin säädetyn ehdoin. Tämä verottomuus ei perustu edellä mainittuun direktiiviin ja se ehdotetaan poistettavaksi.

1.4 Rikoslaki

30 luku Elinkeinorikoksista

1 a §. *Alkoholijuoman markkinointirikos.* Alkoholilain rikkomista koskevat vankeusuhkaiset rangaistussäännökset on sijoitettu rikoslakiin. Rikoslain 30 luvun 1 a §:ssä säädetyn alkoholijuoman markkinointirikoksen tunnusmerkistö perustuu alkoholilain käsitteisiin. Tämän vuoksi pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että mainonnan, epäsuoran mainonnan ja muun myynninedistämisen käsitteet korvataan markkinoinnin käsitteellä.

1.5 Laki rikesakkorikkomuksista

17 §. *Alkoholirikkomukset.* Pykälässä säädetään alkoholirikkomuksista määrättävien rikesakkojen määristä. Säännöksessä olevat viittaukset alkoholilakiin ja sen pykäliin ehdotetaan muutettaviksi viittauksiksi uuteen alkoholilakiin ja sen vastaaviin pykäliin.

1.6 Laki sakon täytäntöönpanosta

1 §. *Lain soveltamisala.* Eri lakien nojalla määrättävien laiminlyönti- ja seuraamusmaksujen täytäntöönpanosta huolehtii Oikeusrekisterikeskus noudattaen sakon täytäntöönpanosta säädettyä menettelyä. Tämän vuoksi lain 1 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että alkoholilain 71 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu pannaan täytäntöön sakon täytäntöönpanosta annetun lain mukaisessa järjestyksessä.

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain 4 §:n mukaan maksun määrääjän ja muutoksenhaku-tuomioistuimen tulee ilmoittaa päätöksestään Oikeusrekisterikeskukselle ja keskuksella on mahdollisuus myöntää maksuaikaa lain 14—18 §:n perusteella.

1.7 Vankeuslaki

9 luku Vangin omaisuus ja tulot

1 §. *Omaisuuksien hallussapito.* Pykälässä säädetään vangin oikeudesta pitää hallussaan omaisuutta sekä tällaisen omaisuuden säilyttämisestä ja hävittämisestä. Pykälän 4 momentin mukaan alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä noudatetaan, mitä alkoholilain 60 §:ssä säädetään. Säännöksessä oleva viittaus alkoholilakiin ja sen pykälään ehdotetaan muutettavaksi koskemaan uutta alkoholilakia ja sen vastaavaa 86 §:ää.

1.8 Tutkintavankeuslaki

5 luku Tutkintavangin omaisuus ja tulot

1 §. *Omaisuuuden hallussapito.* Pykälässä säädetään tutkintavangin oikeudesta pitää hallussaan omaisuutta sekä tällaisen omaisuuden säilyttämisestä ja hävittämisestä. Pykälän 4 momentin mukaan alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä noudatetaan, mitä alkoholilain 60 §:ssä säädetään. Säännöksessä oleva viittaus alkoholilakiin ja sen pykälään ehdotetaan muutettavaksi koskemaan uutta alkoholilakia ja sen vastaavaa 86 §:ää.

1.9 Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta

4 luku Vapautensa menettäneen omaisuus

1 §. *Omaisuuuden hallussapito.* Pykälässä säädetään vapautensa menettäneen henkilön oikeudesta pitää hallussaan omaisuutta sekä tällaisen omaisuuden säilyttämisestä ja hävittämisestä. Pykälän 4 momentin mukaan alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä noudatetaan, mitä alkoholilain 60 §:ssä säädetään. Säännöksessä oleva viittaus alkoholilakiin ja sen pykälään ehdotetaan muutettavaksi koskemaan uutta alkoholilakia ja sen vastaavaa 86 §:ää.

1.10 Lastensuojelulaki

65 §. *Aineiden ja esineiden haltuunotto.* Pykälä koskee aineiden ja esineiden haltuunottoa si-
jaishuollossa olevalta lapselta. Pykälän 1 momentin mukaan alkoholilaissa säädetään alkoholi-
juoman tai muun alkoholipitoisen aineen sekä vähintään 1,2 ja enintään 2,8 tilavuusprosenttia
etyylialkoholia sisältävän juoman hävittämisestä. Säännöksessä olevat viittaukset alkoholila-
kiin ja sen pykäliin ehdotetaan muutettaviksi koskemaan uutta alkoholilakia ja sen 86 §:ää.

1.11 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä

6 §. *Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus.* Pykälässä säädetään velvoitteidenhoitosel-
vityksen käyttötarkoituksesta. Lain 6 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan velvoitteidenhoitosel-
vitys laaditaan tukemaan alkoholilaissa tarkoitetuille viranomaisille säädettyjen tehtävien hoi-
tamista. Säännöksessä olevat viittaukset alkoholilakiin ja sen pykäliin ehdotetaan muutettavik-
si koskemaan uutta alkoholilakia ja sen vastaavia 7 ja 60 §:ää.

1.12 Elintarvikelaki

14 §. *Elintarvikehuoneistoa koskevan ilmoituksen käsittely.* Pykälässä säädetään elintarvike-
huoneistoa koskevan ilmoituksen käsittelystä. Ilmoitukset alkoholilaissa tarkoitetuista valmis-
tus- ja varastointipaikoista käsittelee Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, ja alue-
hallintovirasto puolestaan käsittelee ilmoitukset alkoholilaissa tarkoitetuista Alkon ja viinitilo-
jen alkoholijuomamyymälöistä. Säännöksessä olevat viittaukset alkoholilakiin ja sen pykäliin
ehdotetaan muutettaviksi koskemaan uutta alkoholilakia ja sen 14 ja 16 §:ää sekä 17 §:n 2
momenttia ja 26 §:ää.

1.13 Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä

46 g §. *Kaupan pitämiseen liittyvien tietojen rekisteröiminen, käyttö ja luovuttaminen.* Sään-
nös koskee kaupan pitämiseen liittyvien tietojen rekisteröimistä, käyttöä ja luovuttamista.

Säännöksessä olevat viittaukset alkoholilakiin ja sen säännöksiin ehdotetaan muutettaviksi koskemaan uutta alkoholilakia ja sen 64 ja 66 §:ää.

1.14 Tietoyhteiskuntakaari

217 §. Eräiden tuotteiden markkinointi. Pykälän mukaan alkoholijuomien mainonnasta ja myynninedistämisestä säädetään alkoholilaissa. Säännöksessä oleva viittaus alkoholilakiin ehdotetaan ensinnäkin muutettavaksi viittaukseksi uuteen alkoholilakiin. Lisäksi säännöksessä olevat alkoholijuomien mainonnan ja myynninedistämisen käsitteet ehdotetaan korvattaviksi markkinoinnin käsitteellä.

1.15 Tupakkalaki

82 §. Viranomaisten ilmoitukset. Pykälässä säädetään eri viranomaisten yhteistyöstä silloin, kun havaitaan tupakkalaissa tarkoitettua tupakointitilaa koskevien säännösten ja määräysten rikkomista. Säännöksessä oleva viittaus alkoholilakiin ehdotetaan muutettavaksi koskemaan uutta alkoholilakia.

1.16 Laki luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta

2 §. Suhde lainsäädäntöön. Pykälässä oleva viittaus voimassa olevaan alkoholilakiin muutettaisiin koskemaan ehdotettua lakia.

3 §. Määritelmät. Pykälässä olevat viittaukset voimassa olevan alkoholilain alkoholijuoman ja väkiviinan määritelmiin ehdotetaan muutettavaksi koskemaan ehdotetun lain 3 §:ää.

23 §. Rekisterinpitäjä. Pykälässä oleva viittaus alkoholielinkeinorekisteriin ehdotetaan muutettavaksi koskemaan ehdotetun lain 66 §:ää.

1.17 Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta

2§. Tehtävät. Pykälässä oleva viittaus viraston tehtäviin ehdotetaan muutattavaksi koskemaan ehdotettua alkoholilakia.

1.18 Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä

5 §. Pykälässä oleva viittaus alkoholilakiin ehdotetaan koskemaan ehdotettua lakia.

1.19 Tullilaki

11 §. Tavarahan haltuunotto. Pykälässä oleva viittaus alkoholilain hallussapitokieltoa koskevaan säännökseen ehdotetaan muutettavaksi ehdotetun lain 83 §:ään.

1.20 Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista

47 §. Kiellettyjen esineiden ja aineiden poisottaminen. Pykälässä oleva viittaus alkoholilain säännökseen, joka koskee alkoholijuoman nauttimiskieltoja, ehdotetaan muutettavaksi koskemaan ehdotetun lain 85 §:n 1 momenttia.

1.21 Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä

11 c §. Omaisuuden varastointi ja palauttaminen. Pykälässä oleva viittaus alkoholilain säännökseen, joka koskee alkoholijuoman ja alkoholipitoisen aineen hävittämistä, ehdotetaan muutettavaksi koskemaan ehdotetun alkoholilain 86 §:ää.

1.22 Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa

25 §. Joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeus. Pykälässä oleva viittaus alkoholilain 60 §:n 2 momenttiin ja 60 a §:ään, jotka koskevat alkoholijuoman hävittämistä, ehdotetaan muutettavaksi koskemaan ehdotetun lain 86 §:ää.

1.23 Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa

1 luku Yleiset säännökset

6 §. Markkinaoikeudelliset asiat. Pykälässä oleva viittaus alkoholilakiin ehdotetaan muutettavaksi koskemaan ehdotettua alkoholilakia.

1.24 Lääkelaki

7 §. Pykälän 2 momentissa oleva viittaus alkoholilain soveltamiseen alkoholipitoisiin lääkkeisiin, ehdotetaan kumottavaksi. Ehdotetun alkoholilain 2 §:n 3 momentin mukaan lakia ei sovellettaisi alkoholipitoisiin aineisiin, jotka ovat lääkelaissa tarkoitettuja lääkkeitä tai lääkevalmisteita.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lakiesityksen tarkoituksena on siirtää nykyistä asetustasoista sääntelyä lain tasolle. Nykyisen alkoholilain nojalla annetut asetukset kumoutuisivat, mutta alkoholijuoma-asetuksen 4 §:n, jossa säädetään Suomalainen Vodka- ja Suomalainen Marja-/Hedelmälikööri-nimityksistä, ehdotetaan siirtymäsäännöksessä jäävän voimaan. Tarkoitus on, että se voidaan kumota, kun määritelmiä koskevat säännökset uudistetaan. Samoin nykyisin voimassa olevat lievästi ja vahvasti denaturoidun etanolin denaturointiaineita koskevat sosiaali- ja terveysministeriön päätökset 892/1995 ja 893/1995 jäisivät siirtymäsäännöksen mukaan voimaan enintään yhden vuoden ajaksi.

Valtioneuvoston asetuksella kuitenkin säädettäisiin jatkossa lupahakemuksen sisällöstä ja hakemukseen liitettävistä lupaharkinnan kannalta tarpeellisista selvityksistä, tilojen ja alueen hyväksymisestä cateringlupaa varten, alkoholiyhtiön syrjimättömään toimintaan liittyvistä menettelyistä, alkoholijuomien määrän rajoittamisesta anniskelussa, vahvasta ja lievästä denaturoinnista sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintovirastojen tarkemmasta työnjaosta ohjauksessa ja valvonnassa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset 56 §:ssä tarkoitettun omavalvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteuttamisesta sekä 58 §:ssä tarkoitettun osaamistestin sisällöstä ja arvioinnista sekä osaamistestiä vastaavista koulutuksista ja tutkinnoista. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annettaisiin 62 §:ssä tarkoitettut tarkemmat säännökset luvanhaltijan myyntiä ja toimintaa koskevien valvonnan ja toiminnan riskien arvioimisen kannalta tarpeellisten ilmoitusten ja tietojen toimittamisesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle ja aluehallintovirastolle.

Asiat, joista jatkossakin säädettäisiin asetuksentasoisesti, liittyisivät siten luonteeltaan etupäässä yksityiskohtaisiin ja teknisluonteisiin kysymyksiin.

3 Voimaantulo

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018 tai mahdollisimman pian tämän jälkeen.

Ehdotetulla alkoholilaila kumottaisiin nykyisin voimassa oleva alkoholilaki. Siirtymäsäännöksessä säädettäisiin erityisesti nykyisin voimassa olevien säännösten mukaisesti myönnettyjen lupien voimassa olosta.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Hallituksen esitystä voidaan arvioida useiden perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien kannalta.

Perustuslain 1 §:n 2 momenttiin sisältyy valtiosäännön taustalla olevina perustavanlaatuisina arvoina ihmisarvon loukkaamattomuus, yksilön vapaus ja oikeudet sekä oikeudenmukaisuuden edistäminen yhteiskunnassa. Säännöstä voidaan pitää lähtökohtana arvioitaessa julkisen vallan velvollisuuksia.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen. Henkilökohtainen vapaus on luonteeltaan yleisperusoikeus, jolla suojataan ihmisen fyysisen vapauden ohella myös hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan (ks. esim. HE 309/1993 vp ja PeVL 6/2014 vp).

Esityksen mukaan väkevien alkoholijuomien hallussapito ja maahantuonti olisi kielletty 20 vuotta nuoremmalta henkilöltä ja mietojen alkoholijuomien hallussapito ja maahantuonti olisi kielletty 18 vuotta nuoremmalta henkilöltä. Lainvastainen hallussapito olisi alkoholirikkomuksena rangaistava teko. Hallussapidon ja maahantuonnin ikärajoituksia voidaan pitää tietynasteisina rajoituksina henkilön itsemääräämisoikeuteen. Perustuslakivaliokunta on lisäksi katsonut, että pelkän hallussapidon kriminalisointia on pidettävä poikkeuksellisenä (ks. esim. PeVL 26/2004 vp). Ehdotettuja rajoituksia puoltavat kuitenkin vahvat terveystieteelliset perusteet, sillä niillä edistettäisiin nimenomaan lasten ja nuorten aikuisten suojelemista alkoholin aiheuttamilta haitoilta.

Esityksen sisältyy rajoituksia myös alkoholijuomien matkustajatuontiin Euroopan talousalueen ulkopuolelta. Tällaiset itsemääräämisoikeuden rajoitukset ovat tarpeen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä ihmisten terveyden suojelemiseksi. Näitä perusteita on tarkasteltu lähemmin alkoholilain 10 §:n muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 11/1996 vp).

Oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen antaa suojaa esimerkiksi henkilöön käypiä tarkastuksia vastaan (ks. HE 309/1993 vp). Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Henkilökohtaista koskemattomuutta rajoittavan lain tulee olla täsmällinen ja tarkkarajainen sekä muutenkin täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, kuten vaatimukset rajoitusten hyväksyttävyydestä ja oikeasuhtaisuudesta (ks. esim. PeVL 53/2006 vp).

Esityksen mukaan silloin, jos alle 18-vuotiaista epäillään todennäköisin syin alkoholijuoman hallussapidosta, poliisi voisi alkoholijuoman etsimiseksi tarkastaa lapsen tai nuoren tavarat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, jos se voisi tapahtua puuttumatta loukkaavalla tavalla epäilyn henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tällaista rajattua ja lievää henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttumista voidaan perustella lasten suojaamisella alkoholin aiheuttamilta terveys- ja muilta haitoilta.

Perustuslain 8 § sisältää rikosoikeudellisen legaliteettivaatimuksen tärkeimmät ainesosat. Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan näitä ovat ainakin vaatimus rikoksina rangaistavien tekojen määrittelemisestä laissa, taannehtivan rikoslain kielto, rikoslain analogisen soveltamisen kielto, vaatimus rikoksesta seuraavien rangaistusten määrittelemisestä laissa, tekohetkellä säädettyä ankaramman rangaistuksen käytön kielto ja vaatimus rikosoikeudellisten normien laintasoisuudesta (ks. HE 309/1993 vp). Säännös edellyttää myös, että kunkin rikoksen tunnusmerkistö on soveltajan kannalta riittävällä täsmällisyydellä ilmaistava laissa.

Alkoholirikoksia ja -rikkomuksia koskevat säännökset on hiljattain uudistettu lailla 642/2009. Tähän voimassa olevaan sääntelyyn ei ehdoteta yhtä poikkeusta lukuun ottamatta muita sisällöllisiä muutoksia kuin rangaistussäännösten poistoja. Lain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 84/2008 vp) on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan aiemmasta, rauenneesta lakiehdotuksesta (HE 13/2004 vp) antama lausunto (PeVL 53/2006 vp).

Toiselle kuuluvan henkilötodistuksen väärinkäyttö ehdotetaan kriminalisoitavaksi alkoholilain 90 §:n 4 momentissa. Vastaavanlaista lainkohtaa ehdotettiin rikoslakiin lisättäväksi hallituksen esityksessä HE 169/2005 vp. Rangaistavaksi menettelyksi ehdotettiin oikeudellisesti merkityksellisen tiedon antamista yksityishenkilölle toisen henkilön passia, ajokorttia tai muuta viranomaisen myöntämää todistusta käyttämällä. Lakivaliokunta kuitenkin katsoi lakiesitykseen antamassaan lausunnossa, että uudelle kriminalisoinnille ei ollut riittäviä perusteita. Lakivaliokunta ei kuitenkaan sulkenut täysin pois mahdollisuutta puuttua tällaiseen käyttäytymiseen myös rikosoikeudellisin keinoin, jos hallitus myöhemmin esittää tarkoin kohdennettua tunnusmerkistöä, jonka säätämiseksi on osoitettavissa asianmukaisiin selvityksiin pohjautuva painava yhteiskunnallinen tarve ja joka muutoinkin täyttää valiokunnan käytännössään uudelle rikossäännökselle asettamat vaatimukset. Alkoholijuomien myynnin kieltämiselle tietyin ikäisille henkilöille on heidän suojeluunsa liittyvä hyväksyttävä peruste. Nykyisin voimassa olevalla sääntelyllä on kielletty sekä alkoholijuomien myyminen että niiden välittäminen alaikäisille. Lisäksi alkoholijuomien hallussapito on kielletty alaikäisiltä. Kaikkia edellä mainittuja kieltoja tehostetaan rangaistusuhilla ja lisäksi myyntikiellon rikkomisesta säädetään lupaan kohdistuvia seuraamuksia elinkeinonharjoittajille. Tässä tilanteessa on pidetty epäoikeudenmukaisena sitä, että lainsäädännössä ei kielletä sitä, että elinkeinonharjoittajaa voidaan erehdyttää myymään alkoholijuomia alaikäiselle käyttämällä toisen henkilöllisyystodistusta.

Esityksen 71 §:n mukaan lupaviranomainen voisi määrätä luvanhaltijan maksamaan seuraamusmaksun, jos luvassa tarkoitettussa toiminnassa olisi laiminlyöty laissa säädettyjä velvollisuuksia. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että seuraamusmaksu ei ole perustuslain 81 §:n mukainen vero tai maksu, vaan se on luonnehdittavissa lainvastaisesta teosta määrättäväksi sanktioluontoiseksi hallinnolliseksi seuraamukseksi (ks. esim. PeVL 43/2013 vp). Valiokunta on asiallisesti rinnastanut rangaistusluonteisen taloudellisen seuraamuksen rikosoikeudelliseen seuraamukseen. Hallinnollisen seuraamuksen yleisistä perusteista on säädetty perustuslain 2 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla lailla, koska sen määrittämiseen sisältyy julkisen vallan käyttöä. Valiokunta on myös katsonut, että kyse on merkittävästä julkisen vallan käytöstä. Laissa on täsmällisesti ja selkeästi säädetty maksuvelvollisuuden ja maksun suuruuden perusteista sekä maksuvelvollisen oikeusturvasta samoin kuin lain täytän-

töönpanon perusteista. Vaikka perustuslain 8 §:n rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimus ei sellaisenaan kohdistu hallinnollisten seuraamusten sääntelyyn, ei tarkkuuden yleistä vaatimusta kuitenkaan voida tällaisen sääntelyn yhteydessä sivuuttaa (ks. esim. PeVL 14/2013 vp).

Laissa ehdotetaan säädettäväksi täsmällisesti ja selkeästi seuraamusmaksua koskevan maksuvelvollisuuden perusteista, maksun suuruuden perusteista, luvanhaltijan oikeusturvasta samoin kuin maksun täytäntöönpanon perusteista.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Perustuslakivaliokunta on viranomaisen tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta arvioidessaan kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 10/2014 vp).

Alkoholilain 63 §:ssä olisi määritelty ne tahot, joihin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintovirastojen tiedonsaantioikeus kohdistuisi. Laissa olisi lueteltu ne tilanteet, joissa tietoja olisi oikeus saada ja sidottu tiedonsaantioikeus tietojen välttämättömyyteen (ks. esim. PeVL 17/2016 vp) Esityksen 64 §:ssä säädetty tietojenanto on vastaavasti sidottu tietojen välttämättömyyteen.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan lainsäätäjän liikkuma-alaa rajoittaa kuitenkin se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvattuun yksityiselämän piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa (ks. esim. PeVL 27/2006 vp). Lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (ks. esim. PeVL 54/2010 vp).

Esityksen 66 §:n mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirastot pitäisivät alkoholielinkeinorekisteriä elinkeinonharjoittajista, joille on myönnetty alkoholi-laissa tarkoitettu lupa tai jotka ovat hakeneet lupaa tai tehneet lupatietojen muutosta koskevan ilmoituksen. Laissa olisi perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla säädetty rekisteröinnin tavoitteesta, rekisteröitävien henkilötietojen sisällöstä, niiden sallituista käyttötarkoituksista ja luovutettavuudesta sekä tietojen säilytysajasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen kotirauha on turvattu. Lailla voidaan perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan kuitenkin säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan kotirauhan piiri kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaiset pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävät tilat (ks. esim. PeVL 16/2004 vp). Perustuslakivaliokunta on katsonut kotirauhan piiriin ulottuvan toimen olevan hyväksyttävä "rikosten selvittämiseksi", jos toimi sidotaan siihen, että on olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä lakia rikkotun tai rikottavan (ks. esim. PeVL 14/2013 vp).

Ehdotetun alkoholilain 62 §:n mukaan lupaviranomaiset voisivat tarkastaa luvanhaltijan tiloja alkoholilain valvontaa varten. Silloin, jos tällainen tila kuuluisi kotirauhan piiriin – jos kysymys olisi esimerkiksi ravintolasta, jossa sen omistaja myös asuisi – tarkastus voitaisiin tehdä vain, jos olisi perusteltua syytä epäillä alkoholilakia rikotun tai rikottavan laissa rangaistavaksi säädettyllä tavalla. Tarkastuksen olisi myös oltava välttämätön rikoksen selvittämiseksi tai esittämiseksi. Sama koskisi hotellihuoneeseen tehtävää tarkastusta. Ehdotetussa säännöksessä olisi siten huomioitu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä edellytetyt vaatimukset.

Kaupallinen viestintä kuuluu perustuslain 12 §:n sananvapaussäännöksen soveltamisalaan, mutta sen ei ole katsottu kuuluvan sananvapauden ydinalueelle. Tämän vuoksi perustuslakivaliokunta on katsonut, että kaupalliseen viestintään voidaan kohdistaa pidemmälle meneviä rajoituksia kuin sananvapauden sisällölliselle ydinalueelle. Toisaalta myös mainontaa ja markkinointia koskevan sääntelyn tulee valiokunnan käytännön mukaan täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset (esimerkiksi PeVL 40/2013 vp).

Alkoholijuomien mainontaa koskeva nykyisen alkoholilain 33 § on uudistettu lailla 152/2014, joka tuli pääosiltaan voimaan 1.1.2015. Perustuslakivaliokunta arvioi kyseistä säännöstä perustuslain 12 §:ssä turvautuneen sananvapauden näkökulmasta (ks. PeVL 40/2013 vp). Voimassa olevan alkoholilain 33§:ää pitkälti vastaavia arpajaislain markkinointisäännöksiä perustuslakivaliokunta käsiteli lausunnossaan PeVL 15/2010 vp. Esityksen mukaan mainonnan, epäsuoran mainonnan ja muun myyninedistämisen käsitteet korvattaisiin markkinoinnin käsitteellä. Sen lisäksi, että esityksessä lievennettäisiin jonkin verran väkevien alkoholijuomien markkinoinnin ja alkoholijuomien hintamarkkinoinnin rajoituksia, esitys ei sisällä muutoksia nykyiseen markkinoinnin sääntelyyn.

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuudensuoja käsittää paitsi vallan hallita ja käyttää omaisuutta myös vallan määrätä siitä. Sopimusvapaus saa perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan siten suojaa tietyssä määrin omaisuudensuojasäännöksen kautta (ks. esim. HE 309/1993 vp ja PeVL 16/2007 vp).

Alkoholipoliittiset rajoitukset koskettavat väistämättä jossain määrin omaisuudensuojaa ja sopimusvapautta. Ehdotettuun lakiin sisältyy hallinnollisia pakkokeinoja koskevia säännöksiä, ja näissä säännöksissä tarkoitetut kiellot, määräykset ja uhat voivat merkitä omaisuuden käytön rajoittamista tai kieltämistä. Lisäksi se, ettei alkoholijuomaa saisi luovuttaa vähittäismyynnissä tai anniskelussa muun muassa alle 18-vuotiaalle taikka häiritsevästi käyttäytyvälle tai henkilölle, jonka päihtymys on selvästi havaittavissa, rajoittaisi jossain määrin sopimusvapautta. Kaikkien näiden rajoitusten taustalla ovat kuitenkin kansanterveyteen liittyvät painavat perusteet, eikä sääntelyn voida katsoa muodostuvan kohtuuttomaksi omaisuudensuojan tai sopimusvapauden kannalta.

Esityksen mukaan poliisi voisi nykyistä lakia vastaavasti ottaa pois ja hävittää henkilön hallussa olevan alkoholijuoman, jos henkilö nauttisi alkoholijuomaa laissa säädettyjen nauttimiskieltojen vastaisesti. Lisäksi poliisi voisi ottaa pois ja hävittää henkilön hallussa olevan alkoholijuoman, jos alle 18-vuotias pitäisi hallussaan alkoholijuomaa tai 18 vuotta täyttänyt mutta alle 20-vuotias väkevää alkoholijuomaa ja hallussapidetyn alkoholijuoman arvo olisi vähäinen. Perustuslakivaliokunta ei ole aiemmassa lausunnossaan pitänyt kyseisiä poliisilla olevia alkoholijuoman haltuunotto- ja hävittämisoikeuksia ongelmallisina omaisuudensuojasäännöksen kannalta (ks. PeVL 53/2006 vp).

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan elinkeinolla. Se, että jollakin toimijalla on laissa säädetty yksinoikeus tietyn toiminnan harjoittamiseen, on pitkälle menevä elinkeinovapauden rajoitus. Tällainen rajoi-

tus voi kuitenkin olla hyväksyttävä ja suhteellisuusperiaatteen mukainen, kun kyse on erityislaatuista taloudellisesta toiminnasta. Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi katsonut, että arpajaisien toimeenpano on elinkeinovapauden näkökulmasta sellaista erityislaatuista taloudellista toimintaa, jonka luvanvaraistamista on pidettävä hyväksyttävänä arpajaisiin osallistuvien oikeusturvan takaamiseksi, arpajaisista aiheutuvien sosiaalisten haittojen vähentämiseksi sekä rikosten ja väärinkäytösten estämiseksi (ks. PeVL 23/2000 vp). Kun tästä muodollisesta toimilupajärjestelmästä siirryttiin lakisääteisten yksinoikeuksien järjestelmään, perustuslakivaliokunta ei käsitellyt lakiehdotusta (HE 207/2010 vp).

Esityksen mukaan alkoholiyhtiöllä olisi nykyistä sääntelyä vastaavalla tavalla yksinoikeus alkoholijuomien vähittäismyyntiin. Alkoholiyhtiön yksinoikeus myydä vähittäin tietyn rajan ylittäviä alkoholijuomia merkitsee käytännössä muiden elinkeinonharjoittajien elinkeinovapauden rajoittamista. Rajoitusta voidaan kuitenkin perustella vahvoilla terveystieteellisillä syillä. Vähittäismyyntimonopolia, jossa esimerkiksi alkoholijuomamyymlöiden määrä ja niiden aukioloajat ovat rajoitetut, pidetään yhtenä tehokkaimmista keinoista vähentää alkoholihaittoja. Tuoreen tutkimuksen mukaan esimerkiksi Ruotsissa alkoholimonopolista luopuminen johtaisi rattijuopumuksen lisääntymiseen 34—58 prosentilla, pahoinpitelyiden lisääntymiseen 21—34 prosentilla ja alkoholikuolemien lisääntymiseen 25—42 tai jopa 66 prosentilla (Stockwell, T., et. al: What are the public health and safety benefits of the Swedish government alcohol monopoly? (2017)). Suomen alkoholilaki poikkeaa jonkin verran Ruotsin alkoholilaista. Vaikka vastaavat vaikutukset eivät olisi Suomessa yhtä suuria, ne olisivat huomattavia.

Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään pitänyt elinkeinovapautta pääsääntönä, mutta katsonut elinkeinotoiminnan luvanvaraistamisen olevan poikkeuksellisesti mahdollista. Luvanvaraisuudesta on kuitenkin aina säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset. Sääntelyn sisällön osalta valiokunta on pitänyt tärkeänä, että säännökset luvan edellytyksistä ja pysyvyydestä antavat riittävän ennustettavuuden viranomaistoimista. Tältä kannalta merkitystä on muun muassa sillä, missä määrin viranomaisten toimivaltuudet määräytyvät niin sanotun sidotun harkinnan tai tarkoituksenmukaisuusharkinnan mukaisesti. Lisäksi viranomaisen toimivallan liittämällä toimitilupaan ehtoja tulee perustua riittävän täsmällisiin lain säännöksiin (ks. esim. PeVL 32/2010 vp).

Alkoholielinkeinon harjoittaminen olisi nykyistä lakia vastaavalla tavalla luvanvaraista. Kyse on elinkeinovapauden näkökulmasta sellaisesta erityislaatuista taloudellisesta toiminnasta, jonka luvanvaraistamista on pidettävä hyväksyttävänä väestön terveyden turvaamiseksi ja sosiaalisten haittojen vähentämiseksi. Lupa tarvittaisiin pääsäännön mukaan alkoholijuomien valmistukseen ja myyntiin sekä väkiviinan valmistukseen, maahantuontiin, myyntiin ja käyttöön. Lupa tulisi myöntää, jos hakijaan liittyvät ja toiminnan harjoittamiseen ja sen valvontaan tarvittavat edellytykset täyttyisivät. Hakijaan liittyvät vaatimukset liittyisivät erityisesti luotettavuuteen ja taloudellisiin edellytyksiin, jotka vaikuttavat osaltaan hakijan kykyyn noudattaa alkoholilain säännöksiä. Lisäksi lupaviranomainen voisi tarkoin laissa säädetyin edellytyksin asettaa lupamääräyksiä erilaisten järjestys- ja turvallisuusriskien ehkäisemiseksi.

Anniskelulupahallintoon liittyisi erityisesti kunnan ja naapureiden mahdollisuus antaa lausuntonsa tai esittää mielipiteensä. Vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen toteuttaa osaltaan perustuslain 14 §:n 3 momentissa ja 20 §:n 2 momentissa turvattua yksilön oikeutta vaikuttaa häntä itseään ja hänen elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Perustuslakivaliokunta on elinkeinotoiminnan sääntelyn yhteydessä vakiintuneesti pitänyt luvan peruuttamista vaikutuksiltaan jyrkempänä kuin haetun luvan epäämistä. Sen vuoksi valio-

kunta on katsonut sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta välttämättömäksi sitoa luvan peruuttamismahdollisuus vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että luvanhaltijalle mahdollisesti annetut huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen (ks. esim. PeVL 13/2014 vp).

Esityksen 72 §:n mukaan lupaviranomainen voisi peruuttaa alkoholilain mukaisen luvan määräjäksi tai pysyvästi, jos luvanhaltija lupaviranomaisen huomautuksesta tai seuraamusmaksusta huolimatta jatkaa velvollisuuksiensa rikkomista tai laiminlyöntiä. Pysyvästi lupa voitaisiin peruuttaa, jos velvollisuuksien rikkominen on jatkunut seuraamusmaksun jälkeen ja lain rikkominen olisi tahallista ja kokonaisuutena arvostellen törkeää. Poikkeuksellisesti lupa voitaisiin peruuttaa ilman huomautusta tai seuraamusmaksua vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Lupa tulisi peruuttaa myös, jos luvan saamisen edellytykset eivät olisi enää voimassa. Ehdotuksessa säännöksessä on pidetty lähtökohtana perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössään edellyttämiä vaatimuksia.

Alkoholijuomien vähittäismyynnin ja anniskelun ajallisista rajoituksista on nykyisellään säädetty asetuksen tasolla. Kellonaikoihin ja tiettyihin viikonpäiviin tai juhlapäiviin liittyvät rajoitukset ovat poikkeuksia perustuslain 18 §:n 1 momentissa säädetystä elinkeinovapaudesta, minkä vuoksi niistä ehdotetaan säädetäväksi lailla. Ehdotuksessa alkoholijuomien vähittäismyynnin ja anniskelun ajalliset rajoitukset ovat alkoholijuomien saatavuuden rajoittamista ja rajoitusten tavoitteena on ennen kaikkea väestön terveyden ja hyvinvoinnin suojeleminen.

Perustuslakivaliokunta on majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annettua lakia koskevasta hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 49/2004 vp) pitänyt yleisen järjestyksen ja turvallisuuden rikkomista ja ympäristölle aiheutettua vakavaa häiriötä hyväksyttävänä perusteena puuttua perustuslain 18 §:n 1 momentin suojaamaan elinkeinovapauteen. Kiellon sitomisen kohtuuttoman haitan aiheuttamiseen ja vakavaan häiriöön sekä siihen, että toiminnan harjoittajalle mahdollisesti annettu varoitus ei ole johtanut toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen, katsottiin täyttävän myös sääntelyn oikeasuhtaisuuden periaatteen vaatimukset. Kyse oli nykyäänkin voimassa olevasta säännöksestä, jonka mukaan ravitsemisliikkeen toiminta voidaan kieltää kokonaan enintään kolmen kuukauden ajaksi. Ehdotetun lain 22 ja 44 §:n mukaan lupaviranomainen saisi rajoittaa esimerkiksi ravitsemisliikkeen anniskeluaikaa juuri yleiseen järjestykseen ja asuinympäristön häiriöihin liittyvien edellytysten täytyessä. Sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta nämä alkoholilaissa säädettyt rajoitukset ovat huomattavasti lievempiä kuin majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 12 §:n 3 momentin mukainen ravitsemistoiminnan harjoittamisen kieltäminen kokonaan ja kaikkina kellonaikoina.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Suomen hallinto-oikeudelliseen oikeusturvajärjestelmään kuuluu pääsääntönä oikeus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupaa, mutta valituslupajärjestelmän käyttöala korkeimmassa hallinto-oikeudessa on vähitellen laajentunut.

Perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa käytännössään suhtautunut pidättyvästi valituslupajärjestelmän laajentamiseen hallintolainkäytössä. Sittenmin valiokunta on tarkistanut kantaansa valituslupajärjestelmän poikkeuksellisuudesta ja katsonut, ettei sen laajentamiseen ole enää perusteita suhtautua lähtökohtaisen pidättyvästi. Sen sijaan valituslupajärjestelmän hyväksyttävyyttä ja oikeasuhtaisuutta on muutoin syytä kussakin tapauksessa arvioida valiokunnan aiemman käytännön pohjalta (ks. PeVL 32/2012 vp). Valiokunta on aiemmin todennut esimerkiksi, että valituslupasääntelyllä on mahdollista vähentää asiaratkaisuun johtavia valituksia

korkeimpaan hallinto-oikeuteen sellaisissa asioissa, joissa keinoja korkeinta hallinto-oikeutta edeltävään muutoksenhakuun voidaan yleensä pitää oikeusturvan kannalta riittävinä (ks. esim. PeVL 33/2008 vp). Tällaisia voivat olla esimerkiksi asiat, joilla on vähän taloudellista merkitystä tai joissa oikeuskäytäntö on jo vakiintunut (ks. esim. PeVL 33/2006 vp). Valiokunta on pitänyt kaksivaiheista muutoksenhakumenettelyä ennen korkeinta hallinto-oikeutta oikeusturvan takeiden kannalta riittävänä, kun rajoituksen kohteena olevia päätöksiä on voitu pitää merkittävyydeltään vähäisinä ja ratkaisutoiminnan näkökulmasta helppolaatuisina. Merkitystä on myös sillä, että korkeimman hallinto-oikeuden on myönnettävä valituslupa, jos siihen on jokin hallintolainkäyttölain 13 §:n 2 momentissa määritelty peruste (PeVL 57/2010 vp).

Esityksen mukaan seuraamusmaksua koskevaan viranomaisen päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuden päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntäisi valitusluvan. Seuraamusmaksujen osalta ei käytettäisi oikaisuvaatimusmenettelyä, koska oikaisuvaatimusvaihe pidentäisi useimmiten tarpeettomasti pidentää asian käsittelyn kokonaiskestoa. Myöskään seuraamusmaksut eivät ole vaikutuksiltaan sellaisia, että niistä tarvitsisi aina voida valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Viranomaisella on valitusoikeus hallintolainkäyttölain 6 §:n mukaan, jos laissa niin säädetään tai jos valitusoikeus on viranomaisen valvottavana olevan julkisen edun vuoksi tarpeen. Perustuslakivaliokunta on pitänyt viranomaisen muutoksenhakuoikeutta hallintolainkäyttöjärjestelmässä poikkeuksellisenä ja katsonut etenkin viranomaisen yleisen muutoksenhakuoikeuden voivan muodostua ongelmalliseksi perustuslain 21 §:n 1 momentissa vaaditun asianmukaisen menettelyn kannalta, koska tällöin viranomaisen saatetaan nähdä asianosaisen mahdolliseksi vastapuoleksi. Valiokunta on toisaalta pitänyt viranomaisen muutoksenhakuoikeutta perustuslain näkökulmasta ongelmattomana, jos se on lailla rajoitettu esimerkiksi oikeuskäytännön yhtenäisyyden ylläpitoon liittyviin perusteisiin (ks. esim. PeVL 45/2006 vp).

Esityksen mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla olisi nykyistä lakia vastaavalla tavalla oikeus aina valittaa päätöksistä, jotka hallinto-oikeus on tehnyt muutoksenhaun johdosta. Aluehallintovirastolla olisi sama valitusoikeus siinä tapauksessa, että valitusasiassa olisi kysymys aluehallintoviraston tekemästä päätöksestä. Viranomaisen valitusoikeudella voidaan varmistaa, että korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi tulee asioita paitsi elinkeinonharjoittajien, tarvittaessa myös viranomaisten aloitteesta. Viranomaisen valitusoikeudella lisäksi korostetaan sitä, että alkoholilain soveltamisessa on osaltaan kysymys julkisen vallan velvollisuudesta edistää väestön terveyttä perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Säännökseen on katsottu sisältävän myös periaatteen, jonka mukaan samasta asiasta ei voida antaa kahta tuomiota (ns. ne bis in idem -sääntö, ks. esim. HE 309/1993 vp ja PeVL 9/2012 vp). Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä kiellon soveltamisala ei rajoitu vain varsinaisiin rikosoikeudellista rangaistusta koskeviin tuomioihin, vaan se ulottuu myös erilaisiin rangaistusluonteisiin hallinnollisiin seuraamuksiin. Suomen oikeudessa säännön sisältö on täsmentynyt viime aikoina annettujen ihmisoikeustuomioistuimen ja korkeimman oikeuden ratkaisujen sekä perustuslakivaliokunnan lausuntojen myötä.

Esityksessä tarkoitettu seuraamusmaksu olisi sanktioluonteinen hallinnollinen seuraamus, ja se voitaisiin määrätä teosta, josta saattaisi seurata myös rikosoikeudellinen rangaistus. Ne bis in idem -sääntö on otettu huomioon siten, että seuraamusmaksua ei saisi määrätä luonnollisel-

le henkilölle tai oikeushenkilölle, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa taikka jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Jos seuraamusmaksu olisi määrätty luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, samasta teosta ei saisi tuomita tuomioistuimessa rangaistusta.

Perustuslain 81 §:n 1 momentin mukaan valtion verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta. Vakiintuneen määritelmän mukaan vero on rahasuoritus, joka ei ole korvaus tai vastike julkisen vallan maksuvelvolliselle antamista eduista tai palveluista ja jolle on ominaista valtion menojen rahoittaminen (ks. HE 1/1998 vp).

Esityksen mukaan laissa tarkoitettulla valvontamaksulla olisi tarkoitus yleisesti kattaa alkoholi-lain valvonnasta aiheutuvia kustannuksia. Valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna valvontamaksu olisi vero, josta on edellä selostetusti säädetty lailla. Laissa säädettäisiin velvollisuudesta valvontamaksun suorittamiseen, valvontamaksun suuruuden perusteista ja valvontamaksuvelvollisen oikeusturvasta.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Nykyisellään monista merkittävistä alkoholilain soveltamista koskevasta asioista on säädetty alkoholijuoma-asetuksessa (1344/1994) sekä muissa alkoholilain nojalla annetuissa asetuksissa. Perustuslain 80 §:n 1 momentti huomioon ottaen kyseinen sääntely ehdotetaan pääosin siirrettäväksi lain tasolle.

Valtioneuvoston asetuksella kuitenkin säädettäisiin edelleen lupahakemuksen sisällöstä ja hakemukseen liitettävistä lupaharkinnan kannalta tarpeellisista selvityksistä, tilojen ja alueen hyväksymisestä cateringlupaa varten, alkoholiyhtiön syrjimättömään toimintaan liittyvistä menettelyistä, alkoholijuomien määrän rajoittamisesta anniskelussa, vahvasta ja lievästä denaturoinnista, Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintovirastojen tarkem-masta työnjaosta ohjauksessa ja valvonnassa sekä luvanhaltijan toimintaa koskevien valvonnan ja toiminnan riskien arvioimisen kannalta tarpeellisten ilmoitusten ja tietojen toimittami-sesta Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle ja aluehallintovirastolle.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset omavalvonta-suunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteuttamisesta sekä osaamistestien sisällöstä ja osaa-mistestien vastaavista koulutuksista ja tutkimuksista. Asiat, joista jatkossakin säädettäisiin ase-tuksentasoisesti, liittyisivät siten luonteeltaan etupäässä yksityiskohtaisiin ja teknisluonteisiin kysymyksiin.

Perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle asetettu velvoite väestön terveyden edis-tämiseen viittaa säännöksen perustelujen mukaan yhtäältä sosiaali- ja terveydenhuollon ehkäi-sevään toimintaan ja toisaalta yhteiskunnan olosuhteiden kehittämiseen julkisen vallan eri toimintaloikoilla yleisesti väestön terveyttä edistävään suuntaan. Alkoholilain kokonaisuudis-tuksen tavoitteena olisi edelleen alkoholihaittojen vähentäminen. Vaikka erityisesti kaupan al-koholijuomien saatavuuden lisääminen lisäisi alkoholin kulutusta ja alkoholin aiheuttamia ter-veydellisiä haittoja, lainsäädännön keventäminen perustuisi ihmisten henkilökohtaisen vapau-den ja oman vastuun sekä alkoholijuomien valmistuksen ja vähittäismyynnin toimintaedelly-tysten lisäämiseen.

HE 100/2017 vp

Lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Koska esitykseen liittyy useita periaatteellisesti tärkeitä kysymyksiä, hallitus pitää kuitenkin perusteltuna, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Alkoholilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

2 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan alkoholipitoisten aineiden valmistukseen, maahantuontiin, maastavientiin, kuljetukseen, myyntiin ja muuhun luovuttamiseen, käyttöön, hallussapitoon ja markkinointiin.

Alkoholipitoisiin aineisiin, jotka ovat elintarvikkeita, sovelletaan elintarvikelakia (23/2006) siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä.

Tätä lakia ei sovelleta alkoholipitoisiin aineisiin, jotka ovat lääkelaisissa (395/1987) tarkoitettuja lääkkeitä tai lääkevalmisteita.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *alkoholipitoisella aineella* sellaista ainetta ja tuotetta, joka sisältää enemmän kuin 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia;

2) *alkoholijuomalla* juotavaksi tarkoitettua alkoholipitoista ainetta, joka sisältää enintään 80 tilavuusprosenttia etyylialkoholia;

3) *miedolla alkoholijuomalla* alkoholijuomaa, joka sisältää enintään 22 tilavuusprosenttia etyylialkoholia;

4) *väkevällä alkoholijuomalla* alkoholijuomaa, joka sisältää enemmän kuin 22 tilavuusprosenttia etyylialkoholia;

5) *väkiviinalla* etyylialkoholia ja etyylialkoholin vesiliuosta, joka sisältää enemmän kuin 80 tilavuusprosenttia etyylialkoholia;

6) *vahvasti denaturoidulla väkiviinalla* alkoholin ja alkoholijuomien valmistevojen rakenteiden yhdenmukaistamisesta annetun neuvoston direktiivin 92/83/ETY 27 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisesti nautittavaksi kelpaamattomaksi tehtyä väkiviinaa;

7) *lievästi denaturoidulla väkiviinalla* 6 kohdassa mainitun direktiivin 27 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti nautittavaksi kelpaamattomaksi tehtyä väkiviinaa;

8) *alkoholivalmisteella* alkoholipitoista ainetta, joka ei ole alkoholijuoma eikä väkiviina ja joka voi olla denaturoitu;

9) *valmistuksella* etyylialkoholin valmistusta käymisen avulla tai muulla tavalla sekä etyylialkoholia sisältävän liuoksen väkevöimistä tislamalla tai muulla vastaavalla tavalla;

10) *tukkumyynnillä* alkoholipitoisen aineen myyntiä jälleenmyyntiä tai jatkokäsittelyä varten;

11) *alkoholijuoman vähittäismyynnillä* alkoholijuoman myyntiä nautittavaksi muualla kuin myyjän hallitsemisissa tiloissa tai myyjän järjestämässä valvonnassa;

12) *alkoholijuoman anniskelulla* alkoholijuoman myyntiä nautittavaksi myyjän hallitsemisissa tiloissa tai myyjän järjestämässä valvonnassa;

13) *alkoholiyhtiöllä* valtion kokonaan omistamaa osakeyhtiötä, jonka tehtävänä on huolehtia sille tässä laissa yksinoikeudeksi säädetyn vähittäismyynnin harjoittamisesta;

14) *tilaviinillä* oikeudellisesti ja taloudellisesti muista alkoholijuomien valmistajista riippumattomassa valmistuspaikassa, jossa kalenterivuoden aikana tuotettujen alkoholijuomien määrä on enintään 100 000 litraa ja joka toimii maatalouden harjoittamisen yhteydessä ja fyysisesti erillään muista alkoholijuomien valmistuspaikoista eikä harjoita lisenssivalmistusta, yksinomaan käymisen avulla marjoista, hedelmistä ja muista kasvinosista paitsi rypäleistä ja viljatuotteista valmistettua enintään 13 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää alkoholijuomaa;

15) *käsityöläisoluella* oikeudellisesti ja taloudellisesti muista alkoholijuomien valmistajista riippumattomassa panimossa, jossa kalenterivuoden aikana tuotettujen alkoholijuomien määrä on enintään 500 000 litraa ja joka toimii fyysisesti erillään muista alkoholijuomien valmistajista eikä harjoita lisenssivalmistusta, yksinomaan käymisen avulla valmistettua enintään 12 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää alkoholijuomaa, joka on valmistettu mallastetuista tai mallastamattomista viljatuotteista ja jonka valmistuksessa ei ole käytetty muita valmistusaineita kuin muiden kasvien jyviä, sokeria, humalaa ja muita käymiseen osallistuvia kasvinosia ja mausteita, ja joka voi olla tiettyjen nimitysten kirjaamisesta maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden erityisluonnetta koskevista todistuksista annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 2082/92 säädettyyn erityisluonnetta koskevien todistusten rekisteriin annetun asetuksen (EY) N:o 2301/97 liitteen täydentämisestä annetussa komission asetuksessa (EY) N:o 244/2002 tarkoitettua saatia;

16) *markkinoinnilla* mainontaa, epäsuoraa mainontaa ja muuta myyinnedistämistoimintaa; epäsuoraa mainontaa on erityisesti tuotteen myyinnedistäminen muun hyödykkeen mainonnan yhteydessä siten, että muun hyödykkeen tunnuksena käytetään sellaisenaan tai tunnistettavasti muunnettuna tuotteen tai sen myyjän vakiintunutta tunnusta tai että muun tuotteen mainonnasta muutoin välittyy mielikuva tietystä tuotteesta tai sen myyjästä.

Tämän lain myyntiä koskevia säännöksiä sovelletaan myös elinkeinotoiminnassa tapahtuvaan alkoholipitoisen aineen vastiketta vastaan tapahtuvaan ja muun hyödykkeen tai palvelun yhteydessä markkinoituun alkoholipitoisen aineen välittämiseen ja luovuttamiseen, ellei tässä laissa toisin säädetä.

Jos kaksi tai useampi 1 momentin 14 ja 15 kohdassa tarkoitettu alkoholijuomien valmistaja harjoittaa keskenään tuotannollista tai toiminnallista yhteistyötä, sen ei katsota merkitsevän, että niiden välillä on oikeudellinen tai taloudellinen riippuvuussuhde. Tuotannolliseksi ja toiminnalliseksi yhteistyöksi katsotaan alkoholijuoman valmistuksessa tarvittavien raaka-aineiden ja tarvikkeiden hankinta sekä alkoholijuoman pakkaaminen, markkinointi ja jakelu.

Tätä momenttia sovellettaessa edellytyksenä kuitenkin on, että yhteistyössä tuotettujen alkoholijuomien yhteismäärä ei ylitä tilaviinin valmistajien osalta 100 000 litraa ja käsityöläisölöjen valmistajien osalta 500 000 litraa.

Mitä säädetään valmistuksesta, koskee myös väkiviinan ja valmisteverotuslain (182/2010) mukaisesti verottoman alkoholijuoman jatkokäsittelyä ja astiointia.

4 §

Hyvän tavan vastaisten toimien kieltö

Alkoholipitoisten aineiden valmistuksessa, maahantuonnissa, myynnissä ja markkinoinnissa ja niiden yhteydessä sopimuksen tai muun järjestelyn mukaisesti harjoitettavassa elinkeinotoiminnassa ei saa toimia hyvän tavan vastaisesti.

Toimea pidetään hyvän tavan vastaisena, jos se on selvästi ristiriidassa yleisesti hyväksyttyjen yhteiskunnallisten arvojen kanssa ja erityisesti, jos siinä suhtaudutaan hyväksyvästi tai välinpitämättömästi terveyden vaarantamiseen alkoholin vaikutuksen alaisena taikka huumausaineilla, lääkevalmisteilla tai kemikaaleilla.

2 luku

Luvanvaraisuus

5 §

Luvanvarainen toiminta

Alkoholijuomia ei saa valmistaa eikä myydä ilman lupaa.

Väkiviinaa ei saa valmistaa, tuoda maahan, myydä, käyttää eikä pitää hallussa ilman lupaa.

6 §

Poikkeukset luvanvaraisuudesta

Edellä 5 §:ssä säädetystä poiketen

1) enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien valmistus ja myynti on sallittu;

2) alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu ulkomaanliikenteessä on sallittu niin kuin 47 ja 48 §:ssä säädetään;

3) alkoholijuomien ja väkiviinan myynti vientiä varten on sallittu;

4) yksityinen henkilö saa valmistaa muutoin kuin tislamalla kotitaloudessaan yksinomaan omaan käyttöönsä mietoja alkoholijuomia;

5) vahvasti denaturoidun väkiviinan maahantuonti, myynti, käyttö ja hallussapito on sallittu;

6) lievästi denaturoidun väkiviinan maahantuonti, myynti 53 §:ssä säädettyin rajoituksin, käyttö ja hallussapito on sallittu;

7) väkiviinan maahantuonti ja hallussapito on sallittu, jos sitä kuljetetaan varastoimatta Suomen alueen kautta toiseen maahan ja kauttakuljetuksesta on ennen maahantuloa tehty ilmoitus Tullille.

Alkoholiyhtiöllä on yksinoikeus alkoholijuomien vähittäismyyntiin 1 momentin 1—3 kohdassa ja 17 §:ssä säädettyin poikkeuksin.

7 §

Lupaviranomaiset

Alkoholijuomien vähittäismyynti- ja anniskeluluvan myöntää hakemuksesta se aluehallintovirasto, jonka toimialueella hakijan vähittäismyynti- tai anniskelupaikka sijaitsee. Jos vähittäismyynti tai anniskelu ei tapahdu tietyn aluehallintoviraston alueella, luvan myöntää hakijan kotipaikan aluehallintovirasto tai, jos hakijalla ei ole kotipaikkaa Suomessa, Etelä-Suomen aluehallintovirasto.

Muun luvan myöntää hakemuksesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

8 §

Lupahakemus

Lupahakemukseen on liitettävä sellainen lupaharkinnan kannalta tarpeellinen selvitys hakijasta, toiminnasta, sen vaikutuksista ja muista merkityksellisistä seikoista, joka ei jo ole lupaviranomaisen käytössä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset lupahakemuksen sisällöstä sekä hakemukseen liitettävistä selvityksistä.

9 §

Luvan myöntäminen

Tämän lain mukainen lupa myönnetään toistaiseksi, ellei hakija ole hakenut määräaikaista lupaa, ellei toiminta ole luonteeltaan määräaikaista tai ellei lupaviranomainen katso perustelusta syystä, että lupa on myönnettävä enintään yhden vuoden ajaksi hakijan tai luvanvaraisen toiminnan edellytysten tai toiminnan vaikutusten seuraamiseksi.

Tässä laissa tarkoitettuihin lupiin ei sovelleta palvelujen tarjoamisesta annetun lain (1166/2009) 13 §:ää.

10 §

Luvan luovuttamiskielto

Tämän lain mukaista lupaa ja siihen sisältyviä oikeuksia ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa kokonaan tai osittain toiselle.

11 §

Muutosten ilmoittaminen

Jos lupa on myönnetty oikeushenkilölle ja oikeushenkilön omistukseen, sopimukseen tai muuhun järjestelyyn perustuva määräysvalta siirtyy, luvanhaltijan on ilmoitettava siitä lupaviranomaiselle kahden viikon kuluessa määräysvallan siirtymisestä.

Jos luvanhaltija päättää muuttaa toimintansa luonnetta tai laajuutta oleellisesti siten, että myönnetty lupa ei enää kata muuttunutta toimintaa, luvanhaltijan tulee hakea luvan muuttamista ennen muutoksen toteuttamista. Muutosta ei saa toteuttaa ennen kuin lupaviranomainen on hyväksynyt luvan muuttamisen.

12 §

Luvan myöntämisen yleiset edellytykset

Tämän lain mukainen valmistus-, maahantuonti-, käyttö-, tukkumyynti-, vähittäismyynti- ja anniskelulupa on myönnettävä elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain (122/1919) 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettulle luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, jolla on tässä laissa säädetty hakijaan liittyvät ja toiminnan harjoittamiseen tarvittavat edellytykset.

13 §

Hakijaan liittyvät yleiset edellytykset

Luvan myöntämisen edellytyksenä on luonnolliselle henkilölle, että:

1) hakija on täysi-ikäinen, hänen toimintakelpoisuuttaan ei ole holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 18 §:n nojalla rajoitettu eikä hänelle ole mainitun lain 8 §:n 1 momentin nojalla määrätty edunvalvojaa;

2) hakija ei ole konkurssissa ja hän kykenee varallisuutensa puolesta huolehtimaan toiminnasta ja lakisääteisten velvollisuuksiensa täyttämisestä;

3) hakija tunnetaan luotettavaksi ja hän on henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan tehtävään sopiva.

Luvan myöntämisen edellytyksenä on oikeushenkilölle, että

1) hakija ei ole konkurssissa ja se kykenee varallisuutensa puolesta huolehtimaan toiminnasta ja lakisääteisten velvollisuuksiensa täyttämisestä;

2) sen hallintoelimiin kuuluvat henkilöt ja toimitusjohtaja sekä avoimessa yhtiössä yhtiömiehet ja kommandiittiyhtiössä vastuunalaiset yhtiömiehet täyttävät 1 momentin 1—3 kohdassa säädetty edellytykset.

Arvioitaessa 1 ja 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, kykeneekö hakija varallisuutensa puolesta huolehtimaan toiminnasta ja lakisääteisten tehtävien täyttämisestä ja onko 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua henkilöä pidettävä luotettavana ja tehtävään sopivana, huomioon on otettava hakijan tai henkilön aikaisempi näihin edellytyksiin liittyvä toiminta. Luvan myöntämisen edellytykset eivät täyty, jos hakijan aikaisempi toiminta osoittaa kokonaisuutena hakijan tai henkilön ilmeisen sopimattomaksi harjoittamaan tämän lain mukaista elinkeinotoimintaa.

Aikaisempana toimintana pidetään sitä, että

1) hakija tai henkilö on huomattavissa määrin tai toistuvasti laiminlyönyt verojen tai muiden julkisten maksujen suorittamisen taikka henkilö on käyttänyt määräysvaltaa oikeushenkilössä, joka on vastaavalla tavalla laiminlyönyt verojen tai muiden julkisten maksujen suorittamisen;

2) hakija tai henkilö on ulosmittauksen tai muun selvityksen mukaan muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön vastaamaan veloistaan;

3) hakijalta tai henkilöltä on viimeksi kuluneen kahden vuoden aikana peruutettu pysyvästi tämän lain mukainen lupa, taikka henkilö on käyttänyt määräysvaltaa oikeushenkilössä, jolta on saman ajan kuluessa peruutettu pysyvästi tämän lain mukainen lupa;

4) henkilö on viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana tuomittu rangaistukseen tahallisuudesta elinkeinotoiminnan harjoittamiseen liittyvästä rikoksesta, josta voi seurata vankeutta;

5) henkilön voidaan osoittaa käyttävän väärin päihdyttäviä aineita.

Luvan myöntämisen edellytykset voidaan arvioida tosiasiallisten olosuhteiden mukaisesti, jos hakemuksesta tai olosuhteista muutoin käy selvästi ilmi, että hakijaan liittyvät järjestelyt on esitetty tosiasiallisten olosuhteiden vastaisesti luvan myöntämisen edellytyksistä annettujen säännösten kiertämiseksi.

14 §

Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistuslupa ja sen myöntämisen edellytykset

Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistuslupa myönnetään hakijalle:

- 1) jonka käytössä on tuoteturvallisuuden ja laadun varmistamisen edellyttämä osaaminen;
- 2) jonka valmistustilat, laitteet ja valmistusmenetelmät ovat soveltuvat valvonnan, tuote- ja elintarviketurvallisuuden ja laadun varmistamiseksi;
- 3) joka on hyväksytty valmisteverotuslain 22 §:ssä tarkoitetun verottoman varaston pitäjäksi;

4) joka on laatinut 56 §:ssä tarkoitetun omavalvontasuunnitelman.

Lievästi denaturoidun väkiviinan valmistus on sallittu sille, jolla on oikeus tuoda maahan, myydä tukkumyynnissä tai käyttää väkiviinaa.

Valmistuslupa voidaan 1 momentin estämättä myöntää yliopistolaissa (558/2009), ammattikorkeakoululaissa (932/2014), ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa (630/1998) sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetussa koulutuksessa tapahtuvaan opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen tai tutkimukseen sekä muuhun tutkimukseen tai tuotekehitykseen. Tässä momentissa tarkoitetun valmistusluvun nojalla valmistettua tuotetta saa käyttää vain analysointiin ja laadunvalvontaan.

Lupaviranomainen saa rajoittaa valmistusluvun koskemaan vain tiettyjä alkoholijuomia, jos hakijan käytössä oleva osaaminen tai laitteet eivät ole soveltuvia kaikkien alkoholijuomien valmistamiseksi.

15 §

Väkiviinan maahantuonti- ja tukkumyyntilupa sekä väkiviinan ja verottoman alkoholijuoman käyttölupa ja niiden myöntämisen edellytykset

Väkiviinan maahantuonti- ja tukkumyyntilupa myönnetään hakijalle:

- 1) jonka varastointitilat ovat soveltuvat valvonnan varmistamiseksi;
- 2) joka on hyväksytty valmisteverotuslain 22 §:ssä tarkoitetuksi verottoman varaston pitäjäksi, mainitun lain 52 §:ssä tarkoitetuksi rekisteröidyksi vastaanottajaksi tai mainitun lain 53 §:ssä tarkoitetuksi väliaikaisesti rekisteröidyksi vastaanottajaksi; ja

3) joka on laatinut 56 §:ssä tarkoitetun omavalvontasuunnitelman.

Väkiviinan käyttölupa myönnetään 13 §:n estämättä hakijalle, jolla on elinkeinotoiminnassa tapahtuvassa tuotteiden valmistuksessa tai laadunvarmistuksessa väkiviinan käyttöön perusteltu tarve. Verottoman alkoholijuoman käyttölupa myönnetään 13 §:n estämättä hakijalle, jolla on alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain (1471/1994) 8 §:ssä tarkoitettu oikeus käyttää verotonta alkoholijuomaa.

Sillä, jolle on myönnetty väkiviinan valmistuslupa, on oikeus väkiviinan maahantuontiin, tukkumyyntiin ja käyttöön ilman eri lupaa. Sillä, jolle on myönnetty väkiviinan käyttölupa, on oikeus väkiviinan maahantuontiin omaan käyttöönsä tehtyään lupaviranomaiselle maahan tuonnin aloittamisesta ilmoituksen. Sillä, jolle on myönnetty väkiviinan valmistus-, maahantuonti-, tukkumyynti- tai käyttölupa, on oikeus pitää hallussaan ja kuljettaa luvassa tarkoitettua väkiviinaa.

16 §

Alkoholijuomien tukkumyyntilupa ja sen myöntämisen edellytykset

Alkoholijuomien tukkumyyntilupa myönnetään hakijalle,

- 1) jonka käytössä on tuoteturvallisuuden ja laadun varmistamisen edellyttämä osaaminen;
  - 2) jonka varastointitilat ovat soveltuvat tuoteturvallisuuden, laadun ja valvonnan varmistamiseksi;
  - 3) joka on laatinut 56 §:ssä tarkoitetun omavalvontasuunnitelman.
- Sillä, jolle on myönnetty alkoholijuomien valmistuslupa, on oikeus alkoholijuomien tukkumyyntiin ilman eri lupaa.
- Lupaviranomainen saa asettaa tukkumyynnille valvonnan ja tuoteturvallisuuden varmistamiseksi välttämättömiä lupamääräyksiä.

17 §

Alkoholijuomien vähittäismyyntilupa ja sen myöntämisen edellytykset

Enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän alkoholijuoman vähittäismyyntilupa koskee vähittäismyyntiä yhden vähittäismyyntipaikan sisätiloissa ja se myönnetään:

1) monipuolista valikoimaa päivittäin tarvittavia elintarvikkeita maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) tarkoitetussa rakennuksessa muutoin kuin tilapäisesti myyvälle hakijalle, jos alkoholijuomien myynnin osuus elinkeinotoiminnassa ei ole selvästi muiden elintarvikkeiden myynnin osuutta suurempi;

2) 1 kohdassa tarkoitettua elinkeinotoimintaa vakituista tai kausiasutusta palvelevalla lupaviranomaisen hyväksymällä säännöllisellä reitillä kulkevassa myymäläautossa tai -veneessä harjoittavalle hakijalle;

3) anniskeluluvan yhteyteen anniskelussa olevien alkoholijuomien vähittäismyyntiin; määrällä anniskeluluvan tai 20 §:ssä tarkoitetun anniskelualan yhteyteen vähittäismyyntilupa saadaan kuitenkin myöntää vain sellaiseen useiden alkoholijuomien valmistajien esittelytilaisuuteen, jonka tarkoituksena on esitellä tuotteita kuluttajille;

4) alkoholijuomien valmistuspaikan yhteyteen valmistusluvan haltijalle.

Tilaviinin ja käsityöläisluen vähittäismyyntilupa koskee vähittäismyyntiä yhden vähittäismyyntipaikan sisätiloissa ja se myönnetään kyseisten alkoholijuomien valmistajalle sen maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitetussa rakennuksessa sijaitsevan valmistuspaikan, jossa alkoholijuoman käyminen on tapahtunut, yhteyteen tai välittömään läheisyyteen. Vähittäismyyntipaikassa saadaan myydä myös 1 momentissa tarkoitettuja alkoholijuomia.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun luvan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että hakija on laatinut 56 §:ssä tarkoitetun omavalvontasuunnitelman.

Lupaviranomainen saa asettaa vähittäismyynnin kassa- ja myyntijärjestelyjä koskevia lupamääräyksiä, jos paikan sijaintiin tai toimintaan liittyy erityisiä valvonnan tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden riskejä tai jos samassa toimipaikassa harjoitetaan myös anniskelua.

18 §

Alkoholijuomien anniskelulupa ja sen myöntämisen edellytykset

Alkoholijuomien anniskelulupa koskee anniskelupaikan anniskelualuetta ja se myönnetään majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa (308/2006) tarkoitettua ravitsemistoimintaa harjoittavalle hakijalle, jos:

1) hyväksyttävä anniskelualue on kooltaan ja rakenteiltaan sellainen, että se on viranomaisen ja luvanhaltijan valvottavissa; ja

2) hakija on laatinut 56 §:ssä tarkoitetun omavalvontasuunnitelman.

Anniskelualueeksi ei saa hyväksyä urheilu-, liikunta-, musiikki- tai muun niihin verrattavan tapahtuman yleistä katsomotilaa. Anniskelualueeksi voidaan kuitenkin hyväksyä katsomotila edellä tarkoitetuissa tapahtumissa, jos se on varattu yksinomaan 18 vuotta täyttäneille henkilöille.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua anniskelualueutta saadaan muuttaa luvanhaltijan ilmoituksen perusteella. Ulkotiloissa anniskelualueutta ei kuitenkaan saa laajentaa. Ilmoitus anniskelualueen muutoksesta tulee toimittaa lupaviranomaiselle vähintään kolme viikkoa ennen muutoksen suunniteltua käyttöönottoa. Lupaviranomaisen tulee kahden viikon kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta ilmoittaa, jos muutos ei täytä 1 tai 2 momentissa säädettyjä edellytyksiä.

19 §

Alkoholijuomien anniskeluluvan myöntäminen eräissä tapauksissa

Edellä 18 §:n 1 momentin 1 kohdan estämättä kahdelle tai useammalle hakijalle saadaan myöntää lupa anniskeluun yhdellä anniskelualueella samanaikaisesti, jos yksi hakija ilmoittaa vastaavansa alueen valvonnasta.

Edellä 18 §:n 1 momentin 1 kohdan estämättä anniskelulupa saadaan myöntää majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa tarkoitettulle matkustajalle tapahtuvaan anniskeluun majoitushuoneessa sekä suljetuille seurueille tapahtuvaan anniskeluun luvanhaltijan kokoustilassa tai vastaavalla alueella.

Anniskelulupa voidaan myöntää luvanhakijalle, jolla ei ole anniskelupaikkaa, jos anniskelua harjoitetaan 20 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

20 §

Anniskelu tilaisuuksissa ja tapahtumissa

Tapahtuma-, kokous- ja juhlatila ja vastaava alue voidaan tilan tai alueen omistajan tai haltijan hakemuksesta hyväksyä anniskelualueeksi, jos se täyttää 18 §:n 1 ja 2 momentissa säädetty edellytykset.

Edellä 18 §:n 1 momentin estämättä se, jolle on myönnetty anniskelulupa, saa anniskella 1 momentissa tarkoitettulla hyväksytyllä anniskelualueella tehtyään siitä ilmoituksen lupaviranomaiselle. Anniskelusta tulee ilmoittaa viimeistään kolme vuorokautta ennen tilaisuuden alkua. Tilojen ja alueen hyväksymismenettelystä sekä tilaisuudesta ilmoittamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

21 §

Lausunnot ja tiedonsaanti anniskelulupahakemuksesta

Lupaviranomaisen on tarvittaessa pyydettävä anniskelulupahakemuksesta lausunto toimipaikan sijaintikunnalta ja poliisilta.

Lupaviranomaisen on lisäksi ilmoitettava anniskelulupahakemuksen vireilläolosta saman kiinteistön sekä viereisen ja vastapäätä olevan asuinkiinteistön omistajalle ja haltijalle ja varattava heille mahdollisuus lausua asiasta hallintolain (434/2003) 41 §:ssä tarkoitettulla tavalla, jos hakemus koskee anniskelua ulkotiloissa taikka kohteessa on aiemmin esiintynyt järjestyshäiriöitä tai meluhaittoja.

Edellä 2 momentissa säädetystä voidaan poiketa, jos lausuntojen ja huomautusten saaminen on ilmeisen tarpeetonta 1 momentissa tarkoitettujen tai muutoin aiemmin saatujen lausuntojen, paikan toiminta-ajatuksen tai sijainnin taikka muun vastaavan seikan vuoksi.

Jokaisella on oikeus pyynnöstä saada tieto vireille tulleista anniskelulupahakemuksista ja esittää huomautuksensa hakemuksen johdosta.

22 §

Ehtojen ja rajoitusten asettaminen anniskelulupa

Lupaviranomainen saa määrätä anniskelulupa tai 20 §:ssä tarkoitettuun hyväksymiseen anniskelualueeseen ja anniskeluaikaan liittyviä ehtoja ja rajoituksia valvonnan turvaamiseksi, jos

1) anniskelu tapahtuisi pääosin lapsille tai nuorille tarkoitettujen tai heidän käyttämiensä tilojen yhteydessä tai välittömässä läheisyydessä tai paikassa, jossa elinkeinotoiminnan on katsottava kohdistuvan pääosin lapsiin ja nuoriin;

2) anniskelu tapahtuisi urheilutapahtumassa tai tilaisuudessa, joka on luonteeltaan perhetapahtuma tai johon muuten osallistuu runsaasti lapsia ja nuoria.

Lupaviranomainen saa määrätä anniskelulupa tai 20 §:ssä tarkoitettuun hyväksymiseen paikan sijainnista, toiminnan erityisestä luonteesta tai toiminnassa esille tulleista muista erityisistä olosuhteista johtuvia anniskelualueeseen, anniskeluaikaan, anniskeluannosten kokoon, henkilökunnan ja asiakaspaikkojen määrään sekä meluhaittojen ehkäisyyn liittyviä ehtoja ja rajoituksia, jos ne ovat välttämättömiä valvonnan turvaamiseksi anniskelupaikassa ja sen ympäristössä, järjestyshäiriöiden ja meluhaitan ehkäisemiseksi asuinympäristössä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden varmistamiseksi.

Edellä 17 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun vähittäismyyntiin myyntiaikaa ja asiakkaille myytäviä myyntimääriä saadaan rajoittaa 2 momentissa säädettyillä perusteilla.

Edellä 1–3 momentissa tarkoitetut ehdot ja rajoitukset on mitoitettava siten, että ne eivät estä eivätkä kohtuuttomasti vaikeuta luvanhaltijan ravitsemistoiminnan harjoittamista. Jos ehtoja ja rajoituksia asetetaan luvanhaltijan käynnissä olevaan toimintaan, ne saadaan määrätä tulemaan voimaan aikaisintaan 30 päivän kuluttua päätöksen tiedoksiannosta. Lupaviranomaisen on luvanhaltijan hakemuksesta muutettava lupaan liitettyjä ehtoja ja rajoituksia tai poistettava ne viipymättä, jos toiminnan luonne tai muut erityiset olosuhteet ovat muuttuneet siten, etteivät ne enää ole välttämättömiä.

3 luku

Alkoholiyhtiö

23 §

Alkoholiyhtiön tehtävät

Alkoholiyhtiöllä on 1 §:ssä tarkoitettujen haittojen vähentämiseksi 6 §:ssä säädettyin poikkeuksin yksinoikeus harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä. Alkoholiyhtiöön ja sen harjoittamaan alkoholijuomien vähittäismyyntiin sovelletaan alkoholijuomien vähittäismyyntiluvanhaltijaa ja vähittäismyyntiä koskevia säännöksiä, ellei yksinoikeudesta muuta johdu tai toisin säädetä.

24 §

Hallintoneuvosto

Alkoholiyhtiöllä on hallintoneuvosto, johon kuuluu kaksitoista varsinaista jäsentä. Valtioneuvosto määrää hallintoneuvoston jäsenet neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan nimeten samalla puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Jos hallintoneuvoston jäsen pyytää vapautusta tehtävästään tai kuolee toimikauden kuluessa, sosiaali- ja terveysministeriö määrää uuden jäsenen jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Hallintoneuvosto vahvistaa alkoholiyhtiölle 1 §:ssä tarkoitettujen haittojen vähentämistä koskevan toimintasuunnitelman kalenterivuodeksi kerrallaan. Hallintoneuvosto antaa vuosittain sosiaali- ja terveysministeriölle kertomuksen alkoholiyhtiön vähittäismyyntistä ja niistä toimenpiteistä, joilla yhtiö on pyrkinyt vähentämään 1 §:ssä tarkoitettuja haittoja.

Sosiaali- ja terveysministeriön edustajalla on oikeus seurata asian käsittelyä ja osallistua keskusteluun hallintoneuvoston kokouksessa.

25 §

Syrjimätön toiminta

Alkoholiyhtiön päätökset alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin, niiden poistamisesta vähittäismyyntistä ja niiden hinnoittelusta tulee tehdä julkisin ja tasapuolisin perustein riippumatta niiden valmistajan tai myyjän kansalaisuudesta tai kotipaikasta.

Edellä 1 momenttia sovelletaan myös alkoholijuomien esillepanoon ja muihin myyntijärjestelyihin alkoholijuomamyymälässä sekä alkoholijuomien muuhun esittelyyn kuluttajille.

Alkoholiyhtiön palveluksessa oleva ei saa käsitellä myyntiin ottamista tai myyntistä poistamista koskevaa asiaa eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän tai hänen läheisensä on hallintolain 28 §:ssä tarkoitetussa suhteessa valmistajaan tai myyjään.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä alkoholiyhtiön 1 momentissa tarkoitetun päätöksenteon menettelystä ja päätöksenteon perusteiden julkistamisesta valmistajille ja myyjille.

26 §

Vähittäismyyntipaikka ja vähittäismyyntiluvan myöntäminen

Alkoholiyhtiön vähittäismyyntipaikan hyväksyy alkoholiyhtiön hakemuksesta aluehallintovirasto, jonka toimialueella myyntipaikka sijaitsee. Myyntipaikkaa ei saa hyväksyä, jos sen sijainnista aiheutuu kohtuutonta haittaa asuinympäristölle.

Jos alkoholiyhtiö hakee 17 §:n 1 momentissa tarkoitettua vähittäismyyntilupaa myydä enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia, lupa voidaan myöntää, jos myyntipaikka täyttää 1 momentissa säädetyt edellytykset.

Alkoholiyhtiön vähittäismyyntipaikan hyväksymisessä ja vähittäismyyntiluvan myöntämisessä alkoholiyhtiölle noudatetaan, mitä 21 §:ssä säädetään lausunnoista ja tiedoksisaannista.

27 §

Luovutuspaikka ja alkoholijuoman luovuttaminen ostajalle

Alkoholiyhtiöltä ostettuja alkoholijuomia saadaan luovuttaa ostajille avoimessa liikehuoneistossa, jonka toiminnanharjoittajan kanssa alkoholiyhtiö on tehnyt luovutuspaikkasopimuksen.

Luovutuspaikan hyväksyy alkoholiyhtiön hakemuksesta se aluehallintovirasto, jonka toimialueella luovutuspaikka sijaitsee. Luovutuspaikkaa ei saa hyväksyä, jos sen sijainnista aiheutuu kohtuutonta haittaa asuinympäristölle tai jos toiminnanharjoittaja ei täytä 13 §:ssä säädettyjä edellytyksiä.

Luovutuspaikkaan saadaan toimittaa vain ostajan sinne tilaamia alkoholijuomia. Toimitetut alkoholijuomat saadaan luovuttaa vain niiden ostajalle tai tämän valtuuttamalle henkilölle ja noutamatta jääneet alkoholijuomat on palautettava alkoholiyhtiölle viimeistään kahden viikon kuluttua niiden saapumisesta luovutuspaikkaan. Alkoholijuoman luovuttamiseen luovutuspaikassa sovelletaan 35 §:ää, 37—40 §:ää ja 42 §:n 2 momenttia.

28 §

Alkoholijuomien muu myynti

Alkoholiyhtiö saa myydä alkoholijuomia myös 17 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetussa myymäläautossa ja -veneessä, jonka reitin aluehallintovirasto on vahvistanut.

Alkoholiyhtiö saa järjestää huutokaupan, jossa myydään alkoholijuomia.

Alkoholiyhtiölle saadaan myöntää alkoholijuomien tukkumyyntilupa. Alkoholiyhtiö saa toimittaa alkoholijuomia luvanhaltijoille ja muille elinkeinonharjoittajille lähettämällä ne ostajalle.

4 luku

Valmistus, maahantuonti, vienti ja tukkumyynti

29 §

Ilmoittaminen maahantuonnista ja viennistä

Se, joka tuo maahan tai vie maasta väkiviinaa taikka tuo maahan tai vie maasta alkoholijuomia kaupallisessa tarkoituksessa, on velvollinen ilmoittamaan toiminnan aloittamisesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle.

30 §

Valmistajan, maahantuojan ja tukkumyyjän yleiset velvollisuudet

Alkoholijuoman valmistaja ja maahantuoja vastaavat kulutukseen luovuttamansa alkoholijuoman laadusta ja koostumuksesta sekä siitä, että tuote ja sen päällysmerkinnät ja muu esittely ovat säännösten ja määräysten mukaisia.

Alkoholijuoman valmistaja ja tukkumyyjä sekä väkiviinan valmistaja, tukkumyyjä ja maahantuoja saavat myydä alkoholijuomaa ja väkiviinaa vain tässä laissa tarkoitetulle luvanhaltijalle luvan mukaiseen tarkoitukseen. Myynnit tulee kirjata ostaja- ja lupakohtaisesti.

Alkoholijuomien vähittäismyynti- ja anniskeluluvanhaltija saavat toiminnan loppuessa tai siirtyessä toiselle myydä alkoholijuomavarastonsa ilman tukkumyyntilupaa toiselle luvanhalti-

jalle. Myyjän on ilmoitettava myynnistä lupaviranomaiselle 30 päivän kuluessa hallinnan siirtymisestä.

31 §

Verottamattomien alkoholijuomien tukkumyynti

Se, joka harjoittaa alkoholijuomien tukkumyyntiä, saa myydä alkoholijuomaa, josta valmisteveroa ei ole suoritettu, vain valmisteverotuslaissa ja alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 8 §:n 1 momentin 8 ja 9 kohdassa verottomaksi säädettyyn tarkoitukseen sekä verottoman alkoholijuoman käyttöluvan haltijalle luvassa mainittuun tarkoitukseen.

32 §

Alkoholijuomien maahantuonti

Alkoholijuomia saa tuoda maahan ilman erillistä maahantuontilupaa omaa käyttöä varten sekä kaupalliseen tai muuhun elinkeinotarkoitukseen. Kaupallisessa tai muussa elinkeinotarkoituksessa enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia käyttävä tarvitsee kuitenkin maahan tuotavan alkoholijuoman osalta toimintaansa tämän lain mukaisen luvan.

33 §

Alkoholijuomien maahantuonnin ikärajat

Alle 20-vuotias ei saa tuoda maahan väkevää alkoholijuomaa. Alle 18-vuotias ei saa tuoda maahan mietoa alkoholijuomaa.

34 §

Alkoholijuomien matkustajatuonti Euroopan talousalueen ulkopuolelta

Suomessa asuva henkilö, joka muutoin kuin lentoliikenteessä saapuu maahan Euroopan talousalueen ulkopuolelta ja jonka matka on kestänyt enintään 24 tuntia, ei saa tuoda maahan alkoholijuomia.

Euroopan talousalueen ulkopuolella asuva henkilö, joka muutoin kuin lentoliikenteessä saapuu maahan Euroopan talousalueen ulkopuolelta ja jonka muu kuin kauttakulkuun liittyvä oleskelu Suomessa kestää enintään kolme vuorokautta, ei saa tuoda maahan alkoholijuomia.

5 luku

Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu

35 §

Alkoholijuomien vähittäismyyntipaikka

Alkoholijuomien vähittäismyyntiä saa harjoittaa vain luovuttamalla niitä asiakkaalle hyväksytyssä vähittäismyyntipaikassa. Vähittäismyyntiluvan haltija saa myydä vain luvassa tarkoitettuja alkoholijuomia.

Alkoholijuomaa ei saa nauttia vähittäismyyntiluvan haltijan hallitsemalla vähittäismyyntipaikan sisä- tai ulkoalueella eikä tämän alueen välittömässä läheisyydessä. Luvanhaltijan on tarvittaessa merkittävä alue, jossa alkoholijuoman nauttiminen on kielletty.

36 §

Alkoholijuomien anniskelupaikka

Alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa vain luovuttamalla niitä asiakkaan nautittaviksi hyväksytyllä anniskelualueella. Alkoholijuomien anniskelualue tulee rajata tai merkitä selvästi, ellei alueen rajoja voida muutoin selvästi havaita.

Anniskelualueella saa nauttia vain anniskeluluvan haltijan myymää alkoholijuomaa. Anniskeltua alkoholijuomaa ei saa kuljettaa anniskelualueen ulkopuolelle eikä nauttia sen ulkopuolella. Lupaviranomainen voi anniskelualueen hyväksyessään sallia, että asiakkaat kuljettavat alkoholijuomia saman anniskelupaikan anniskelualueelta toiselle luvanhaltijan 56 §:ssä tarkoitettussa omavalvontasuunnitelmassa hyväksymällä tavalla.

Asiakasta, jonka päihtymys on selvästi havaittavissa, ei saa päästää anniskelupaikkaan. Anniskelupaikassa oleva asiakas, jonka päihtymys on selvästi havaittavissa, tulee poistaa anniskelupaikasta.

37 §

Vähittäismyynti- ja anniskelukiellot

Alkoholijuomaa ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa vähittäismyyntissä eikä anniskelussa:

- 1) alle 18-vuotiaalle;
- 2) henkilölle, jonka päihtymys on selvästi havaittavissa tai joka käyttäytyy häiritsevästi;
- 3) jos on aihetta olettaa alkoholijuoman luvaton luovuttamista tai välittämistä.

Edellä 1 momentin 1 kohdasta poiketen väkevää alkoholijuomaa ei saa myydä tai muutoin luovuttaa vähittäismyyntissä alle 20-vuotiaalle.

Alkoholijuomien hallussapitoa ja nauttimista anniskelupaikassa ei saa sallia henkilölle, joka on alle 18-vuotias, jonka päihtymys on selvästi havaittavissa tai joka käyttäytyy häiritsevästi.

38 §

Vähittäismyyntin ja anniskelun henkilökunta

Vähittäismyynti- ja anniskelupaikassa tulee olla toiminnan laajuus ja laatu huomioon ottaen riittävästi henkilökuntaa tehokkaan valvonnan ja järjestyksenpidon toteuttamiseksi.

Vähittäismyynti- ja anniskelupaikassa tulee olla paikalla luvanhaltijan edustajana tämän määräämä vastaava hoitaja tai muu luvanhaltijan tähän tehtävään nimeämä henkilö, jos paikka on avoinna asiakkaille. Vastaavan hoitajan ja muun tehtävään nimetyn henkilön tulee olla täyttänyt 18 vuotta. 16 vuotta täyttänyt henkilö saa kuitenkin myydä alkoholijuomia vastaavan hoitajan tai muun tehtävään nimetyn henkilön valvonnan alaisena.

Alkoholijuomia myyvä ja vähittäismyyntin tai anniskelun valvontaan osallistuva henkilö ei tehtävässään saa olla alkoholin eikä muun päihdyttävän aineen vaikutuksen alaisena.

39 §

Yleinen valvonta

Vähittäismyynti- ja anniskeluluvanhaltijan sekä hänen henkilökuntansa tulee valvoa 35—38 §:ssä säädettyjen kieltojen ja velvoitteiden noudattamista ja vastata järjestyksenpidosta vähittäismyynti- ja anniskelupaikassa.

Luvanhaltija ja hänen edustajansa saa poistaa kieltoa rikkoneen tai selvästi päihtyneen henkilön luvanhaltijan hallitsemasta tilasta. Luvanhaltija ja hänen edustajansa saa ottaa astian, joka on viety pois anniskelualueelta, kieltoa rikkoneen henkilön hallusta ja hävittää sen sisältämän alkoholijuoman.

40 §

Henkilöllisyyden todistaminen

Alkoholijuomien ostaja ja anniskelualueella oleskeleva on velvollinen vaadittaessa todistamaan henkilöllisyytensä alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua valvovalle henkilökunnalle ja tämän lain noudattamisen valvontaa suorittavalle viranhaltijalle viranomaisen myöntämällä kuvallisella henkilökortilla, ajokortilla tai passilla.

41 §

Alkoholijuomien vähittäismyyntipakkaukset ja anniskeluannokset

Alkoholijuomaa saa myydä vähittäismyyntissä vain valmiiksi täytetyissä suljetuissa pakkauksissa.

Alkoholijuomaa saa myydä anniskelussa vain avatuissa pakkauksissa tai annosteltuna lasiin tai muuhun astiaan.

Jos alkoholijuomaa myydään anniskelussa annosteltuna, sitä tulee olla asiakkaan saatavilla perusannoksina. Väkevien alkoholijuomien perusannos on 4 senttilitraa, enemmän kuin 15 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän miedon alkoholijuoman perusannos on 8 senttilitraa, enemmän kuin 8 mutta enintään 15 tilavuusprosenttia sisältävän miedon alkoholijuoman perusannos on 12 senttilitraa ja muun miedon alkoholijuoman perusannos on 33 senttilitraa.

42 §

Vähittäismyyntiaika

Alkoholijuomien vähittäismyynti on sallittu kello 9:stä kello 21:een.

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen alkoholiyhtiö saa harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä maanantaista perjantaihin kello 9:stä kello 21:een ja lauantaisin kello 9:stä kello 18:aan. Myynti on kuitenkin kielletty kirkollisena juhlapäivänä, vapunpäivänä, äitienpäivänä, isänpäivänä ja itsenäisyyspäivänä. Myynti on myös kielletty uudenvuoden aattona ja vapun aattona kello 18:n jälkeen sekä jouluaattona ja juhannusaattona kello 12:n jälkeen.

Edellä 1 momenttia ei sovelleta enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviin alkoholijuomiin.

43 §

Anniskeluaika

Alkoholijuomien anniskelu on sallittu kello 9:stä kello 1.30:een. Anniskelua saadaan kuitenkin jatkaa itsenäisyyspäivän, uudenvuoden, vapun ja juhannuksen aattoyönä kello 3:een.

Anniskeltujen alkoholijuomien nauttiminen on sallittu yhden tunnin ajan anniskeluajan päättymisen jälkeen.

Edellä 1 momenttia ei sovelleta enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviin alkoholijuomiin.

44 §

Jatkoaikailmoitus

Anniskelua saa jatkaa kello 1.30:n jälkeen enintään kello 4:ään lupaviranomaiselle tehdyn kirjallisen ilmoituksen perusteella (*jatkoaikailmoitus*). Ilmoitus on toimitettava lupaviranomaiselle vähintään kolme viikkoa ennen suunnitellun jatkoajan käyttöönottoa. Ilmoituksessa on annettava jatkoaika-anniskelun kestoa ja ajankohtia koskevat sekä anniskelutoiminnasta aiheutuvien vaikutusten arviointia varten tarpeelliset tiedot.

Lupaviranomaisen on toimitettava jatkoaikailmoitus terveydensuojelulain (763/1994) 15 §:ssä tarkoitettua käsittelyä varten kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Tarkemmat säännökset ilmoituksesta ja siihen liitettävistä selvityksistä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Anniskelua ei saa jatkaa kello 1.30:n jälkeen ulkotiloissa eikä 19 §:n 1 momentissa tarkoitettulla anniskelualueella. Lupaviranomaisen oikeudesta asettaa anniskelulupaa koskevia rajoituksia ja ehtoja säädetään 22 §:n 2 momentissa. Lupaviranomainen saa kieltää anniskelun jatkamisen, jos terveydensuojeluviranomainen toteaa siitä aiheutuvan terveydensuojelulaissa tarkoitettua terveyshaittaa lähiympäristön asukkaille eikä haittaa voida ehkäistä luvanhaltijan toimenpiteillä.

Kunnalla on oikeus asukkaidensa turvallisuuden edistämiseksi kieltää anniskelun jatkaminen tai rajoittaa sitä määrättyllä kunnan alueella. Kunnan päätös voi koskea kaikkia viikonpäiviä tai määrättyjä viikonpäiviä ja se voi olla voimassa toistaiseksi tai määräajan. Päätös tulee voimaan aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun päätös on tullut lainvoimaiseksi.

45 §

Anniskelun valvonta eräissä tapauksissa

Jos anniskelua jatketaan anniskelupaikassa kello 1.30:n jälkeen, luvanhaltijan tulee asettaa yksi yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (1085/2015) tarkoitettu järjestyksenvalvoja jokaista alkavaa sataa asiakasta kohti yksinomaan valvomaan järjestystä ja turvallisuutta anniskelupaikassa ja sen välittömässä läheisyydessä kello 1.30:stä asiakkaiden alkoholijuomien nauttimisen päättymiseen asti.

Lupaviranomainen voi pienentää 1 momentissa tarkoitettua vaatimusta tai poistaa sen kokonaan, jos luvanhaltija esittää jatkoaikailmoituksessa tai kirjallisessa hakemuksessa, että vaatimus on selvästi tarpeeton paikan toiminta-ajatuksen tai muun vastaavan syyn vuoksi, tai edellyttää useampien järjestyksenvalvojen määräämistä, jos se on 22 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla välttämätöntä.

Alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa 19 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa 41 §:n 2 momentin estämättä ja majoitushuoneessa lisäksi 36 §:n 2 ja 3 momentin ja 43 §:n estämättä, jos tarjolla olevien alkoholijuomien määrä on rajoitettu asiakasmäärän ja anniskelun

valvonnan vaatimusten mukaisesti. Alkoholijuomien määrän rajoittamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

46 §

Alkoholijuomien hankkiminen

Kun alkoholijuomia hankitaan vähittäismyyntiin ja anniskeluun 30 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, ostajan on ilmoitettava myyjälle lupanumeronsa.

Vähittäismyyntiluvanhaltija saa myydä alkoholijuomia anniskeluluvanhaltijalle anniskeluun. Anniskeluluvanhaltijan on tällöin ilmoitettava hankintansa valvontaviranomaiselle 62 §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla.

6 luku

Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu ulkomaanliikenteessä

47 §

Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu ulkomaanliikenteen aluksissa

Alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua saa harjoittaa Suomen ja ulkomaiden välillä tai ulkomailla kulkevassa vesi- ja ilma-aluksessa matkustajille se, joka on tehnyt toiminnastaan kyseisessä myyntipaikassa ilmoituksen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle.

Ilmoituksessa tulee selvittää, missä vähittäismyynti- ja anniskelualueet sijaitsevat ja miten ne rajataan, ja siihen tulee liittää 56 §:ssä tarkoitettu omavalvontasuunnitelma.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi kieltää anniskelualueen käyttöön ottamisen tai rajoittaa ilmoituksen mukaista anniskelualuetta, jos alue ei täytä 18 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä.

Vähittäismyyntiä saa harjoittaa Suomen alueella kuitenkin vain liikkeellä olevassa matkustajakäyttöön tarkoitettussa vesi- ja ilma-aluksessa, joka on matkalla kotimaisen ja ulkomaisen sataman tai lentokentän välillä. Säännöllisellä reitillään oleva alus saa tällöin kuitenkin poiketa Ahvenanmaan maakunnassa.

48 §

Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu lentoasemalla

Edellä 47 §:n 1 ja 2 momenttia sovelletaan lentoasemalla verottomien tavaroiden myymälässä tapahtuvaan alkoholijuomien vähittäismyyntiin vain ulkomaille matkustaville matkustajille mukaan otettaviksi.

Ulkomaanliikenteeseen käytettävällä lentoasema-alueella, jonne vain matkustajat pääsevät lentolipun esittämällä, tapahtuvaan anniskeluun sovelletaan, mitä 47 §:n 1–3 momentissa säädetään.

49 §

Vähittäismyyntin ja anniskelun velvoitteet

Alkoholijuomien vähittäismyyntiluvan ja anniskeluluvan haltijaa sekä luvanvaraista vähittäismyyntiä ja anniskelua koskevia säännöksiä sovelletaan myös 47 ja 48 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa.

Edellä 42 ja 43 §:ää ei kuitenkaan sovelleta 47 ja 48 §:ssä tarkoitettuun vähittäismyyntiin ja anniskeluun. Jos myynti tapahtuu Suomen alueella, vähittäismyynti ja anniskelu on kuitenkin kielletty kello 4:stä kello 5.30:een.

7 luku

Markkinointi ja hinnoittelu

50 §

Markkinoinnin sääntely

Väkevän alkoholijuoman markkinointi on kielletty.

Miedon alkoholijuoman markkinointi sekä sen liittäminen muun tuotteen tai palvelun markkinointiin on kielletty, jos:

- 1) se kohdistuu alaikäisiin tai muihin henkilöihin, joille alkoholijuomaa ei 37 §:n mukaan saa myydä, tai siinä kuvataan tällaisia henkilöitä;
- 2) siinä yhdistetään alkoholin käyttö ajoneuvolla ajamiseen;
- 3) siinä korostetaan alkoholijuoman alkoholipitoisuutta myönteisenä ominaisuutena;
- 4) siinä kuvataan alkoholin runsasta käyttöä myönteisesti taikka raittius tai alkoholin käyttö kielteisesti;
- 5) siinä luodaan kuva, että alkoholin käyttö lisää suorituskykyä taikka edistää sosiaalista tai seksuaalista menestystä;
- 6) siinä luodaan kuva, että alkoholilla on lääkinnällisiä tai terapeuttisia ominaisuuksia tai että se piristää, rauhoittaa tai on keino ristiriitojen ratkaisemiseksi;
- 7) se on hyvän tavan vastaista, siinä käytetään kuluttajan kannalta sopimatonta menettelyä taikka annetaan muutoin alkoholista, sen käytöstä, vaikutuksista tai muista ominaisuuksista tuuuden vastaista tai harhaanjohtavaa tietoa;
- 8) se toteutetaan tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) mukaisessa televisio- ja radiotoiminnassa kello 7—22 tai kuvaohjelman, jonka ikäraja on kuvaohjelmalain (710/2011) mukaan alle 18 vuotta, elokuvateatterissa tapahtuvan julkisen esittämisen yhteydessä;
- 9) se toteutetaan tai kohdistetaan yleisölle järjestyslaissa (612/2003) tarkoitetulla yleisellä paikalla;
- 10) siinä käytetään kuluttajan osallistumista peliin, arpajaisiin tai kilpailuun;
- 11) sen kaupallinen toteuttaja käyttää hallitsemassaan tietoverkon palvelussa kuluttajien tuottamaa sanallista tai kuvallista sisältöä tai saattaa palvelun välityksellä kuluttajien jaettavaksi tuottamaansa tai kuluttajien tuottamaa sanallista tai kuvallista sisältöä.

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen väkevää alkoholijuomaa saa markkinoida 2 momentissa säädetyin rajoituksin:

- 1) väkevien alkoholijuomien valmistus-, vähittäismyynti- ja anniskelupaikoissa;
- 2) painetussa tai tietoverkossa esitetyssä vähittäismyynti- tai anniskeluhinnastossa sekä valmistajan tai tukkumyyjän tuoteluettelossa siten, että kaikki saatavilla olevat juomat esitellään kuluttajille yhdenmukaisella tavalla; sekä

3) muutoinkin alkoholijuomien myyntiin osallistuville, ei kuitenkaan kuluttajille avoinna olevassa tietoverkossa.

Edellä 2 momentin 9 kohdassa säädetty kielto ei koske miedon alkoholijuoman markkinointia muutoin 2 momentissa säädettyin rajoituksin:

1) kokoontumislaisissa (530/1999) tarkoitetussa yleisötilaisuudessa ja siihen pysyvästi käytettävässä paikassa;

2) kansainvälisessä liikenteessä käytettävässä aluksessa;

3) vähittäismyynti- ja anniskelupaikassa;

4) vähittäismyynti- ja anniskelupaikan ulkopuolella juoman saatavuuden ja hinnan ilmoittamisen osalta.

Edellä 1 ja 2 momenttia ei sovelleta sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annettussa laissa (460/2003) tarkoitettuun julkaisu- ja ohjelmatoimintaan, jota muu kuin Suomeen sijoittautunut elinkeinonharjoittaja harjoittaa ulkomailla ja joka on tarkoitettu vastaanotettavaksi yksinomaan muualla kuin Suomessa tai samansisältöisenä vastaanottajan maasta riippumatta. Säännöksiä sovelletaan kuitenkin ulkomailta harjoitettuun Suomessa markkinoilla olevien alkoholijuomien markkinointiin, joka on tarkoitettu vastaanotettavaksi erityisesti Suomessa.

51 §

Hinnoittelu ja hinnan ilmoittaminen

Kahden tai useamman alkoholijuomapakkauksen tai -annoksen tarjoaminen alennettuun yhteishintaan vähittäismyyntissä ja anniskelussa on kielletty.

Alkoholijuoman hinnasta annettavan hyvityksen, joka lasketaan alkoholijuomien tai muiden kulutushyödykkeiden ja palveluiden ostojen perusteella, tarjoaminen ja maksaminen vähittäismyyntissä ja anniskelussa on kielletty.

Alle kahden kuukauden ajaksi rajatusta alkoholijuomapakkauksen tarjoushinnasta ilmoittaminen vähittäismyyntipaikan ulkopuolella on kielletty.

8 luku

Denaturoidun väkiviinan ja alkoholivalmisteen valmistus, maahantuonti, myynti ja käyttö

52 §

Nauttimistarkoitusta koskeva kielto

Lievästi denaturoitua väkiviinaa ja alkoholivalmistetta sekä denaturoimatonta alkoholivalmistetta ei saa valmistaa, tuoda maahan ja myydä nauttimistarkoitukseen. Kiellon noudattamisen varmistamiseksi niiden myyntiä koskevista rajoituksista säädetään 53 ja 54 §:ssä.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään niistä tavoista, joilla väkiviina ja alkoholivalmiste tehdään teollista, puhdistus-, valmistus- tai muuta vastaavaa käyttötarkoitusta varten vahvasti tai lievästi denaturoituna nautittavaksi kelpaamattomaksi.

53 §

Lievästi denaturoidun väkiviinan ja alkoholivalmisteen myynti

Lievästi denaturoitua väkiviinaa ei saa myydä kuluttajien käyttöön.

Se, joka myy lievästi denaturoitua väkiviinaa, on velvollinen ilmoittamaan toiminnan aloittamisesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle. Myyjän tulee pitää kirjaa ostajista ja väkiviinan elinkeinotoimintaan liittyvästä käyttötarkoituksesta. Myynnin valvontaan sovelletaan 62 §:ää.

Lievästi denaturoitua alkoholivalmistetta ei saa myydä kuluttajien käyttöön, paitsi pesu-, puhdistus- ja muuhun tekniseen käyttöön.

54 §

Lisävaatimukset lievästi denaturoidun väkiviinan ja alkoholivalmisteen denaturoinnille

Jos lievästi denaturoitua väkiviinaa tai lievästi denaturoitua alkoholivalmistetta myydään siten, että on perusteltua syytä olettaa sitä käytettävän päihtymiseen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto saa määrätä denaturointiaineita ja niiden pitoisuuksia koskevia lisävaatimuksia, jotka ovat välttämättömiä aineen tekemiseksi nautittavaksi kelpaamattomaksi. Lisävaatimukset eivät saa estää aineen käyttämistä sen 52 §:ssä tarkoitettuun käyttötarkoitukseen, jos mainittuun käyttötarkoitukseen ei ole käytettävissä muilla tavoin denaturoitua väkiviinaa tai alkoholivalmistetta.

Arvioitaessa väkiviinan tai alkoholivalmisteen mahdollista käyttöä päihtymiseen tulee ottaa erityisesti huomioon:

1) voidaan aineesta saada tavanomaisella tavalla juotavaksi kelpaava enemmän kuin viisi tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävä alkoholipitoinen aine erottamalla siitä ainesosia tai lisäämällä siihen nestettä.

2) valmistajan toteuttamat käytettävissään olevat aineen rakenteeseen, hajuun ja makuun sekä pakkauksen rakenteeseen ja kokoon liittyvät toimet, joilla pyritään estämään aineen käyttö päihtymiseen;

3) aineen markkinointi ja se mielikuva, joka aineen markkinoinnin ja esittelyn yhteydessä on kuluttajille synnytetty.

55 §

Denaturoimattoman alkoholivalmisteen valmistus, maahantuonti ja myynti

Mitä edellä 52 §:n 1 momentissa säädetään, ei sovelleta elintarvikkeena tai ravintolisänä käytettävään alkoholivalmisteseen, joka on valmistettu alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 8 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Mainitun alkoholivalmisteen valmistaja, maahantuoja ja myyjä eivät saa edistää tai esitellä sen käyttöä päihtymiseen.

Sellaiseen kiinteää ainetta olevaan tai kiinteää ainetta sisältävään alkoholivalmisteseen, joka on tarkoitettu nautittavaksi sellaisenaan tai joka voidaan saada juotavaksi erottamalla siitä ainesosia tai lisäämällä siihen nestettä, sovelletaan alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä markkinointia koskevia säännöksiä, jos valmisteen kokonaisalkoholipitoisuus on enemmän kuin 2,8 painoprosenttia. Valmisteen alkoholipitoisuutena tilavuusprosentteina pidetään tällöin sen alkoholipitoisuutta painoprosentteina.

9 luku

Valvonta ja ohjaus

56 §

*Oma-
valvonta*

Tässä laissa tarkoitetulla luvanhaltijalla on oltava riittävät ja oikeat tiedot toiminnastaan ja siihen liittyvistä laissa säädettyistä velvoitteista sekä niiden käytännön toteuttamiseen liittyvistä riskeistä.

Luvanhaltijan on laadittava kirjallinen suunnitelma toimintansa lainmukaisuuden varmistamiseksi (*omavalvontasuunnitelma*), noudatettava sitä ja pidettävä sen toteuttamisesta kirjaa. Suunnitelma on pidettävä ajan tasalla.

Oma-
valvontasuunnitelmassa tulee kuvata, mitkä ovat riskit 1 §:ssä tarkoitettujen haitallisten vaikutusten syntymiseen, miten lain noudattamista seurataan, miten kriittisten tilanteiden riskien hallinta toteutetaan ja miten havaitut puutteellisuudet korjataan. Oma-
valvontasuunnitelma saadaan tarvittaessa yhdistää elintarvikelain ja tupakkalain (549/2016) mukaiseen oma-
valvontasuunnitelmaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset oma-
valvontasuunnitelman laatimisesta sekä sen sisällöstä ja toteuttamisesta.

57 §

Henkilökunnan osaaminen

Luvanhaltijan ja alkoholiyhtiön on osana oma-
valvontaa huolehdittava siitä, että henkilökunta tuntee tässä laissa säädetyt ja oma-
valvontasuunnitelmassa määrätyt velvoitteensa. Luvanhaltijan ja alkoholiyhtiön on pidettävä kirjaa toimipaikassa työskentelevien henkilöiden koulutuksesta ja osaamisesta ja pyydettyä esitettävä tiedot valvontaviranomaiselle.

Anniskeluluvanhaltijan on huolehdittava siitä, että 38 §:ssä tarkoitetulla vastaavalla hoitajalla tai muulla tehtävään nimetyllä henkilöllä on alkoholilain tuntemista osoittava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymän mallin mukainen todistus.

58 §

Alkoholilain tuntemista osoittavan todistuksen myöntäminen

Alkoholilain tuntemista osoittavan todistuksen myöntää valtioneuvoston toimiluvan tai opetusministeriön järjestämisluvan nojalla ravintolapalvelun koulutusta antava oppilaitos. Todistus myönnetään henkilölle, joka on suorittanut hyväksyttävästi alkoholilain ja sen valvonnan toimintatapojen tuntemista arvioivan kokeen tai saanut vastaavat tiedot sisältävän koulutuksen taikka suorittanut tutkinnon, johon vastaavat tiedot sisältyvät.

Oppilaitoksella on oikeus periä kokeesta maksu, joka vastaa enintään kokeen järjestämisestä aiheutuvia todellisia kustannuksia. Alkoholilain tuntemista osoittava todistus voidaan yhdistää elintarvikelain 27 §:ssä tarkoitetun osaamistodistuksen kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 1 momentissa tarkoitetun kokeen sisällöstä ja arvioinnista sekä sitä vastaavista koulutuksista ja tutkinnoista.

59 §

Yleinen ohjaus ja valvonta sekä alkoholihaittojen seuranta

Tämän lain mukaisen toiminnan yleinen ohjaus ja valvonnan suunnittelu kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos seuraa ja tutkii tässä laissa säädettyjen toimenpiteiden vaikutusta alkoholihaittojen kehitykseen sekä huolehtii alkoholihaittojen vähentämiseen liittyvästä muusta tutkimuksesta ja kehittämistyöstä.

60 §

Valvonta ja siihen liittyvä ohjaus

Aluehallintovirastot valvovat alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä markkinointia alueellaan.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto valvoo alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä markkinointia koko maassa sekä ilmailulaissa (864/2014) ja merilaissa (674/1994) tarkoitetuilla aluksilla, joilla on Suomen kansallisuus.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtäviin kuuluvat myös:

- 1) alkoholipitoisten aineiden valmistuksen, maahantuonnin, viennin ja tukkumyynnin valvonta;
- 2) alkoholijuomien verottomista varastoista tapahtuvan myynnin ja käyttöluvan mukaisen käytön valvonta;
- 3) aluehallintovirastojen lupahallinnon ja valvonnan ohjaus, yhteensovittaminen ja kehittäminen;
- 4) alkoholihallinnon tieto-, tilastointi- ja viestintäpalveluiden tuottaminen;
- 5) tässä laissa säädettyt muut tehtävät.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintovirastojen tarkemmasta työjaosta ohjauksessa ja valvonnassa säädetään tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

Tulli valvoo tässä laissa säädettyjen maahantuontikieltojen ja -rajoitusten sekä 32 §:n noudattamista.

61 §

Valvontaohjelma

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto laatii yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa alkoholihallinnon valtakunnallisen valvontaohjelman. Ohjelmalla ohjataan alkoholi-juomien anniskelun ja vähittäismyynnin sekä markkinoinnin alueellista lupahallintoa ja valvontaa yhdenmukaiseen ratkaisukäytäntöön ja tämän lain tehokkaaseen täytäntöönpanoon.

Valvontaohjelmassa määritellään lainsäädännön sekä valtioneuvoston ja sosiaali- ja terveysministeriön alkoholihallinnolle asettamien tavoitteiden toteuttamisen edellyttämät tarkoituksenmukaiset toimenpiteet sekä menettelytavat, joilla viranomaisvalvontaa kohdennetaan riskikohteisiin valvontatarpeiden perusteella.

62 §

Tarkastus- ja tiedonsaantioikeus

Valvontaviranomaiset saavat tarkastaa tämän lain valvontaa varten luvanhaltijan tiloja, toimintaa ja asiakirjoja sekä alkoholipitoisen aineen kuljetuksia.

Valvontaviranomaisten edustajille on turvattava esteetön pääsy valvottaviin tiloihin ja asiakirjoihin, oikeus tallentaa valvonnassa tarvittavia tietoja ja oikeus saada korvauksetta valvontaa varten tarvittavat näytteet. Valvontatarkastukseen sovelletaan, mitä hallintolain 39 §:ssä säädetään.

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa ja majoitushuoneessa tarkastus saadaan tehdä vain, jos on perusteltua syytä epäillä tätä lakia rikotun tai rikottavan laissa rangaistavaksi säädetyllä teolla tai laiminlyönnillä, josta voi seurata vankeutta. Tarkastuksen on oltava välttämätön rikoksen selvittämiseksi tai estämiseksi.

Luvanhaltijan on toimitettava määräajoin valvontaviranomaisille myyntiään ja muuta toimintaansa koskevat valvonnan ja toiminnan riskien arvioimisen kannalta tarpeelliset ilmoitukset ja tiedot. Tarkemmat säännökset ilmoitusten ja tietojen toimittamisesta annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

63 §

Tiedonsaantioikeus

Valvontaviranomaisilla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä valtion ja kunnan viranomaisilta sekä Kansaneläkelaitokselta, työttömyysvakuutusrahastolta ja Eläketurvakeskukselta tietoja, jotka ovat välttämättömiä:

- 1) arvioitaessa 13—18 §:ssä tarkoitettuja luvan myöntämisen edellytyksiä tai ilmoituksessa esitetyjä tietoja; tai
- 2) valvottaessa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista.

64 §

Tietojen antaminen

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä valvontaviranomaiset saavat antaa tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä suoritettaessa saatuja tietoja yksityisen tai yhteisön taloudellisesta asemasta ja liike- tai ammatillisaisuudesta toiselle valvontaviranomaiselle, jos tiedot ovat välttämättömiä kyseiselle viranomaiselle säädetyn tehtävän hoitamiseksi.

Poiketen siitä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentissa säädetään, luvanhaltijan ja ilmoituksen tekijän nimi, lupa- ja ilmoitusnumero ja yleiseen käyttöön tarkoitettut osoite- ja yhteystiedot voidaan saattaa rekisterissä sellaisinaan julkisiksi niin, että tietoja voidaan hakea ainoastaan yksittäisinä hakuina käyttäen hakuperusteena luvanhaltijan tai ilmoituksen tekijän nimeä, yritys- ja yhteisötunnusta tai lupa- tai ilmoitusnumeroa taikka myyntipaikan nimeä.

65 §

Virka-apu

Valvontaviranomaisilla on oikeus saada muilta viranomaisilta virka-apua tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvomiseksi ja täytäntöönpanemiseksi.

66 §

Alkoholielinkeinorekisteri

Valvontaviranomaiset pitävät tässä laissa tarkoitettujen lupa-asioden käsittelyä ja valvontaa sekä alkoholitilastointia varten alkoholielinkeinorekisteriä elinkeinonharjoittajista, joille on myönnetty tässä laissa tarkoitettu lupa tai jotka ovat hakeneet tällaista lupaa. Vastuullisena rekisterinpitäjänä toimii Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Rekisteröitäviä tietoja ovat:

1) nimi ja toiminimi sekä henkilö- tai yritys- ja yhteisötunnus sekä osoite, puhelinnumero ja muut osoitetiedot;

2) 1 kohdassa tarkoitettut tiedot yhteisön hallituksen jäsenistä, toimitusjohtajasta sekä huomattavista osakkeenomistajista, vastuunalaisista ja äänettömistä yhtiömiehistä sekä heidän sijoittamistaan panoksista;

3) poliisitutkintaa, esitutkintaa, syyteharkintaa ja syytettä sekä rikosasian tuomioistuinkäsittelyä ja rikostuomioita koskevat tiedot elinkeinonharjoittajista ja 2 kohdassa tarkoitetuista henkilöistä;

4) tieto rekisteröitymisestä arvonlisäverovelvolliseksi, ennakkoperintärekisteriin ja muihin verohallinnon rekistereihin sekä tieto erääntyneistä verovelvoista;

5) tiedot ulosoton kohteena olevista velvoitteista;

6) tiedot yrityssaneerauksista ja konkurseista sekä muista erääntyntä velkaa koskevista tuomioistuimen päätöksistä;

7) tiedot valvottavan yksityishenkilön velkajärjestelyistä;

8) tiedot tämän lain nojalla myönnetyn luvan perusteella tapahtuvasta toiminnasta sekä tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta ja tällaisen rikkomuksen seuraamuksesta sekä tiedot valvontaviranomaisten suorittamista tarkastuksista ja niiden tuloksista;

9) muut lupa-asioden käsittelyä, valvontaa ja tilastointia varten tarpeelliset tiedot, jotka eivät sisällä henkilötietolain (523/1999) 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja.

Elinkeinonharjoittajaa ja 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja henkilöitä koskevat tiedot säilytetään alkoholielinkeinorekisterissä niin, että ne poistetaan viiden vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä.

10 luku

Kiellot ja rikkomusten seuraamukset

67 §

Poliisin kiello

Jos vähittäismyynti- tai anniskelupaikan henkilökunta ei kykene säilyttämään järjestystä vähittäismyynti- tai anniskelupaikassa, asiakaspaikkamäärää koskevia rakentamis-, turvallisuus- tai anniskelumääräyksiä on merkittävästi rikottu tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden varmistaminen alueella sitä edellyttää, poliisi voi kieltää vähittäismyyntin tai anniskelun enintään meneillään olevan myynti- tai anniskeluajan ajaksi. Kiellosta on ilmoitettava lupaviranomaiselle.

68 §

Valvontaviranomaisen kiellot ja turvaamistoimet

Jos alkoholijuomaa markkinoidaan 50 tai 51 §:n vastaisesti, valvontaviranomainen voi kieltää markkinoinnin tilaajaa tai toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai toistamasta säännösten vastaista toimintaa.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi kieltää alkoholipitoisen aineen luovuttamisen markkinoille tai korvauksetta velvoittaa poistamaan alkoholipitoisen aineen markkinoilta, jos tuote tai sen esittely ovat siitä annettujen säännösten ja määräysten vastaisia tai jos tuotteen laatua tai siitä mahdollisesti aiheutuvia terveydellisiä haittoja ja vaaroja ei ole asianmukaisesti valvottu tai jos kiello on muutoin perusteltu ihmisten terveyden suojelemiseksi.

Valvontaviranomainen voi kieltää luvanhaltijaa jatkamasta tässä laissa tarkoitettua elinkeinotoimintaa siltä osin kuin se on olennaisesti 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla hyvän tavan vastaista eikä kyseistä toimintaa ole korjattu tai lopetettu asetetussa kohtuullisessa määräajassa kohtuullisessa ajassa valvontaviranomaisen kehotuksesta huolimatta.

Jos 1—3 momentissa tarkoitettujen säännösten ja määräysten vastaisen tai terveydelle haitallisen menettelyn jatkaminen tai toistaminen on menettelyn laajuuden tai merkityksen johdosta tarpeen kiireellisesti estää, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi mainituissa momenteissa tarkoitettussa asiassa sekä aluehallintovirasto 1 ja 3 momentissa tarkoitettussa asiassa väliaikaisesti ennen asian lopullista ratkaisemista antaa tätä tarkoittavan kiellon. Väliaikainen kiello tulee voimaan heti, ja se voidaan peruuttaa ennen asian lopullista ratkaisemista.

69 §

Oikaisu

Valvontaviranomainen voi 68 §:ssä säädetystä kiellosta päättäessään tai väliaikaisen kiellon määrätessään velvoittaa kiellon saaneen oikaisemaan menettelyn asetetussa määräajassa ja määrätyllä tavalla, jos sitä säännösten vastaisesta menettelystä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

70 §

Uhkasakko ja teettäminen

Valvontaviranomainen voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kielloa tai määräystä taikka määräämänsä oikaisua uhkasakolla tai uhalla, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Valvontaviranomaisen 68 ja 69 §:ssä tarkoitettussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinaoikeus.

Muutoksenhausta uhkasakkoon ja teettämisuhkaan säädetään 82 §:ssä. Muutoin uhkasakosta ja teettämisuhasta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

71 §

Seuraamusmaksu

Lupaviranomainen voi määrätä luvanhaltijan maksamaan vähintään 300 euron ja enintään 1 000 euron seuraamusmaksun, jos:

1) valmistustoiminnassa on rikottu 29—31 §:n säännöksiä taikka 14 §:n nojalla asetettuja lupamääräyksiä tai rajoituksia;

2) maahantuonnissa on rikottu 29 tai 30 §:n säännöksiä tai viennissä 29 §:n säännöstä;

3) väkiviinan tai verottoman alkoholijuoman käytössä on rikottu käyttöluvan ehtoja;

4) tukkumyynnissä on rikottu 30 tai 31 §:n säännöksiä taikka 15 tai 16 §:n nojalla asetettuja lupamääräyksiä tai rajoituksia;

5) vähittäismyynnissä on rikottu 5 luvussa tai 49 §:ssä luvanhaltijalle, alkoholiyhtiölle tai 47 ja 48 §:ssä tarkoitetulle vähittäismyynnin harjoittajalle säädettyjä velvollisuuksia taikka 17 §:n tai 22 §:n 3 momentin nojalla asetettuja ehtoja tai rajoituksia;

6) anniskelussa on rikottu 5 luvussa, 49 §:ssä tai 57 §:n 2 momentissa luvanhaltijalle tai 47 ja 48 §:ssä tarkoitetulle anniskelun harjoittajalle säädettyjä velvollisuuksia, 22 tai 47 §:n nojalla asetettuja ehtoja tai rajoituksia taikka anniskelupaikassa tai sen välittömässä läheisyydessä on ilmennyt järjestyshäiriöitä, jotka johtuvat omavalvontasuunnitelman puutteellisuudesta tai sen noudattamatta jättämisestä;

7) 11 §:ssä tarkoitettua velvollisuutta ilmoittaa muutoksista, 56 §:ssä säädettyä kirjanpito-velvollisuutta tai velvollisuutta pitää omavalvontasuunnitelma ajan tasalla taikka 62 §:n 4 momentissa säädettyä ilmoitusten ja tietojen toimittamista koskevaa velvollisuutta ei ole kehoituksista huolimatta noudatettu.

Seuraamusmaksu määrätään maksettavaksi valtiolle ja sen suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon menettelyn laatu, vahingollisuus ja toistuvuus. Maksu voidaan jättää määräämättä ja antaa sen sijasta huomautus tai määrätä maksettavaksi vähimmäismäärää pienempänä, jos menettelyä voidaan pitää vähäisenä ja maksun määräämättä jättäminen tai määrääminen vähimmäismäärää pienempänä on kohtuullista menettelyn laatu, toistuvuus, suunnitelmallisuus, omavalvontasuunnitelman noudattaminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen.

Seuraamusmaksua ei saa määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Jos seuraamusmaksu on määrätty luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, samasta teosta ei saa tuomita samalle henkilölle tuomioistuimessa rangaistusta.

Seuraamusmaksua ei saa määrätä, jos teosta on kulunut yli kuusi kuukautta. Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002). Seuraamusmaksu vanhene viiden vuoden kuluttua seuraamusmaksun määräämispäivästä.

72 §

Luvan peruuttaminen

Lupaviranomainen voi peruuttaa tämän lain mukaisen luvan tai hyväksymisen määräajaksi tai pysyvästi, jos toiminnanharjoittaja huomautuksen antamisen tai seuraamusmaksun määräämisen jälkeen jatkaa 71 §:n 1 momentin 1—6 kohdassa tarkoitettua velvollisuutensa rikkomista tai laiminlyöntiä ja menettelyä on pidettävä olennaisena. Määräajan pituudesta määrättäessä otetaan huomioon erityisesti peruuttamisen perusteena olevan toiminnan vakavuus ja teko-olosuhteet. Lupa tai hyväksyminen voidaan peruuttaa pysyvästi vain, jos menettelyä jatketaan seuraamusmaksun määräämisen tai määräaikaisen luvan peruuttamisen jälkeen tahallisesti ja se on myös kokonaisuutena arvostellen törkeää.

Lupa tai hyväksyminen voidaan peruuttaa pysyvästi, jos toiminnanharjoittaja rikkoo tätä lakia vakavaa vaaraa ihmisten terveydelle aiheuttavalla teolla tai laiminlyönnillä, jos menettely on ollut kokonaisuutena arvostellen törkeää.

Lupa tai hyväksyminen tulee peruuttaa, jos luvanhaltija sitä pyytää tai hakemuksessa annettujen virheellisten tietojen tai olosuhteiden muutoksen vuoksi luvan tai hyväksymisen edellytykset eivät ole voimassa, eikä tilannetta ole korjattu asetetussa määräajassa. Luvanhaltijan

konkurssipesällä on kuitenkin oikeus jatkaa lupaa edellyttävää toimintaa enintään yhden vuoden ajan konkurssin alkamisesta.

73 §

Seuraamukset rikkomuksista ulkomaanliikenteessä ja alkoholiyhtiön vähittäismyynnissä

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi supistaa vähittäismyynti- tai anniskeluaikoja 47 ja 48 §:ssä tarkoitetussa liikennevälineessä tai myyntipaikassa enintään kolmen kuukauden ajaksi, jos liikennevälineessä tai myyntipaikassa on huomautuksesta tai seuraamusmaksusta huolimatta ilmennyt 71 §:ssä tarkoitettuja rikkomuksia.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi kieltää vähittäismyynnin tai anniskelun liikennevälineessä tai myyntipaikassa enintään kuukauden ajaksi, jos alkoholijuomaa on huomautuksesta tai seuraamusmaksusta huolimatta myyty 37 §:n vastaisesti taikka 71 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettujen järjestyshäiriöt johtuvat törkeästä huolimattomuudesta tai tahallisuudesta ja menettelyä on pidettävä olennaisena.

Aluehallintovirasto voi kieltää alkoholijuomien myynnin alkoholiyhtiön myymälässä enintään kuukauden ajaksi, jos alkoholiyhtiö huomautuksesta tai seuraamusmaksusta huolimatta jatkaa 71 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettua velvollisuutensa rikkomista tai laiminlyöntiä. Aluehallintovirasto voi myös kieltää alkoholiyhtiötä toimittamasta alkoholijuomia 27 §:ssä tarkoitettuun luovutuspaikkaan, jos luovutuspaikassa rikotaan 27 §:n 3 momentissa säädettyjä velvollisuuksia.

11 luku

Maksut

74 §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston perimät maksut

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston suoritteista perittävistä maksuista säädetään valtion maksuperustelaissa (150/1992).

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto perii tämän lain valvonnasta aiheutuvien kustannusten kattamiseksi vuotuisen valvontamaksun:

1) 14 §:ssä tarkoitetun valmistusluvan haltijalta alkoholijuoman ja väkiviinan valmistuksen valvonnasta (valmistuksen valvontamaksu), ei kuitenkaan silloin, jos alkoholijuoman tai väkiviinan valmistus tapahtuu opetus- tai tutkimustarkoituksessa;

2) 15 ja 16 §:ssä tarkoitetun valmistus- tai tukkumyyntiluvan haltijalta alkoholijuoman ja väkiviinan tukkumyynnin valvonnasta (*tukkumyynnin valvontamaksu*);

3) 15 §:ssä tarkoitetun käyttöluvan haltijalta väkiviinan ja verottoman alkoholijuoman käytön valvonnasta (*käytön valvontamaksu*);

4) 47 ja 48 §:ssä tarkoitetun alkoholijuomien vähittäismyynti- ja anniskelutoiminnan harjoittajalta (*ulkomaanliikenteen myynnin valvontamaksu*).

Valvontamaksut peritään liitteen mukaisesti.

75 §

Aluehallintoviraston perimät maksut

Aluehallintoviraston suoritteista perittävistä maksuista säädetään valtion maksuperustelaisissa.

Aluehallintovirasto perii tämän lain valvonnasta aiheutuvien kustannusten kattamiseksi vuotuisen valvontamaksun:

1) 18 §:ssä tarkoitetun anniskeluluvan haltijalta anniskelun valvonnasta (*anniskelun valvontamaksu*);

2) 17 §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan haltijalta ja alkoholiyhtiöltä vähittäismyynnin valvonnasta (*vähittäismyynnin valvontamaksu*).

Valvontamaksut peritään liitteen mukaisesti.

76 §

Valvontamaksujen periminen ja korko

Edellä 74 ja 75 §:ssä tarkoitetut valvontamaksut ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Jos maksu viivästyy, sille on maksettava korkolain (633/1982) 4 §:ssä säädetty viivästyskorko. Viivästyskoron sijasta virasto voi periä viiden euron suuruisen viivästysmaksun, jos viivästyskoron määrä jäisi tätä pienemmäksi.

Jos maksua palautetaan oikaisun tai muutoksenhaun johdosta, palautettavalle maksulle maksetaan veronkantolain (769/2016) 32 §:ssä säädetty palautuskorko maksupäivästä palautuspäivään.

77 §

Valvontamaksun oikaisu maksuvelvollisen hyväksi

Jos maksuvelvolliselle on virheen johdosta määrätty liikaa maksua, maksupäätös on oikaistava, jollei asiaa ole valitukseen annetulla päätöksellä ratkaistu. Oikaisu maksuvelvollisen hyväksi voidaan tehdä kolmen vuoden kuluessa maksun määräämistä seuraavan kalenterivuoden alusta.

78 §

Valvontamaksun oikaisu maksunsaajan hyväksi

Jos maksuvelvolliselle on laskuvirheen tai siihen verrattavan erehdyksen vuoksi taikka sen johdosta, ettei asiaa ole joltakin osalta tutkittu, jäänyt määräämättä säädetty maksu tai osa siitä maksuvelvollisen sitä aiheuttamatta, maksupäätös on oikaistava, jollei asiaa ole valitukseen annetulla päätöksellä ratkaistu. Oikaisu maksunsaajan hyväksi voidaan tehdä vuoden kuluessa sitä seuraavan kalenterivuoden alusta, jolloin maksu määrättiin tai olisi pitänyt määrätä.

12 luku

Muutoksenhaku

79 §

Alkoholiyhtiön päätöksen vaatiminen

Jos tarjouksen tekijä tai tavarantoimittaja katsoo, että alkoholiyhtiö on toiminut alkoholi-juomien ottamisessa vähittäismyyntiin, niiden poistamisessa vähittäismyyntistä tai niiden hinnoittelussa 25 §:n 1 momentin vastaisesti, se voi vaatia alkoholiyhtiöltä menettelyä koskevan perustellun päätöksen. Vaatimus on esitettävä 30 päivän kuluessa siitä, kun tarjouksen tekijä tai tavarantoimittaja sai tiedon alkoholiyhtiön menettelystä.

Alkoholiyhtiön on käsiteltävä vaatimus viivytyksettä ja annettava asiaa koskeva perusteltu päätös ja ohjeet 80 §:ssä tarkoitetun oikaisuvaatimuksen esittämiseen, ellei se harkitse oikeaksi korjata menettelyään.

Alkoholiyhtiön päätökset voidaan antaa tiedoksi sähköisellä tiedonsiirtomenetelmällä tarjouksen tekijän tai tavarantoimittajan ilmoittamaan yhteystietoon, ellei asianomainen ole sitä kieltänyt.

80 §

Valvontamaksua ja alkoholiyhtiön päätöstä koskeva oikaisuvaatimus

Edellä 74 ja 75 §:ssä tarkoitettuun valvontamaksuun saa vaatia oikaisua maksun määränneeltä viranomaiselta. Oikaisuvaatimus on esitettävä maksun määräämistä koskevassa asiassa kolmen vuoden kuluessa maksun määräämistä seuraavan kalenterivuoden alusta, kuitenkin viimeistään 60 päivän kuluttua päätöksen tiedoksisaannista.

Edellä 79 §:n 1 momentissa tarkoitettuun alkoholiyhtiön päätökseen saa vaatia oikaisua Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Maksu on oikaisuvaatimuksesta ja muutoksenhausta huolimatta suoritettava säädetyssä ajassa. Päätös, joka koskee alkoholijuomien ottamista vähittäismyyntiin, poistamista vähittäismyyntistä tai vähittäismyyntin hinnoitteluperusteita, voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana.

81 §

Muutoksenhaku Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintoviraston päätökseen

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintoviraston päätökseen, johon ei 82 §:ssä ole säädetty valituskieltoa, haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Myös Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla ja aluehallintovirastolla siinä tapauksessa, että aluehallintovirasto on ratkaissut muutoksenhaun kohteena olevan asian, on oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden muutoksenhaun johdosta tekemään päätökseen.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintoviraston päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana.

82 §

Markkinointia koskevan asian saattaminen markkinaoikeuden käsiteltäväksi

Edellä 68 §:ssä tarkoitettuun kieltopäätökseen ja väliaikaista kieltä koskevaan määräykseen sekä 70 §:ssä tarkoitettuun valvontaviranomaisen asettamaan uhkasakkoon tai teettämisuuhkaan ei saa valittamalla hakea muutosta.

Se, jolle Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto on antanut 68 §:ssä tarkoitetun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltä koskevan määräyksen taikka asettanut 70 §:ssä tarkoitetun uhkasakon tai teettämisuhan, voi hakemuksella saattaa asian markkinaoikeuden käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksisaamisesta.

13 luku

Erinäiset säännökset

83 §

Alkoholipitoisen aineen hallussapito

Alkoholijuomaa ei saa pitää hallussa, jos se ei ole laillisesti valmistettu tai maahantuotu.

Henkilö, joka on 20 vuotta nuorempi, ei saa pitää hallussa väkevää alkoholijuomaa. Henkilö, joka on 18 vuotta nuorempi, ei saa pitää hallussa mietoa alkoholijuomaa.

Väkiviinaa saa pitää hallussa tai kuljettaa vain se, jolla on tämän lain mukaan oikeus valmistaa, maahantuoda, myydä tai käyttää väkiviinaa.

84 §

Alkoholijuoman välittäminen ja luovuttaminen

Alkoholijuomaa ei saa välittää eikä luovuttaa palkkiota vastaan. Alkoholijuoman välittäminen ja luovuttaminen on kielletty myös ilman palkkiota henkilölle, jolle 37 §:n mukaan ei saa myydä alkoholijuomaa.

85 §

Kielto nauttia alkoholijuomia

Alkoholijuomaa ei saa nauttia, ellei laissa toisin säädetä:

1) ravitsemisliikkeessä eikä muussa paikassa, jossa yleisölle maksusta pidetään saatavana ruokaa tai virvokkeita;

2) kokoontumislaisissa tarkoitetussa yleisötilaisuudessa.

Poliisi saa, jos yleisen järjestyksen ylläpitäminen sitä edellyttää, kieltää alkoholijuomien nauttimisen yleisellä paikalla.

Edellä 1 momentissa tarkoitetussa paikassa tai tilaisuudessa ei paikan omistaja, tilaisuuden toimeenpanija eikä järjestyksenvalvoja saa sallia alkoholijuoman nauttimista.

86 §

Alkoholipitoisten aineiden poisottaminen, haltuunotto ja hävittäminen

Poliisimiehellä on oikeus ottaa alkoholipitoiset aineet pois henkilöltä, jolla ei ole oikeutta pitää niitä hallussaan, sekä henkilöltä, joka on päihtymyksen vuoksi otettu kiinni poliisilain (872/2011) 2 luvun 2 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa. Poliisimiehellä on myös oikeus ottaa alkoholijuoma pois henkilöltä, jolla tämän lain mukaan muutoin on oikeus pitää sitä hallussaan, jos asianomainen nauttii sitä 85 §:n 1 momentissa säädetyn vastaisesti tai yleisellä paikalla 85 §:n 2 momentissa säädetyn vastaisesti.

Avatussa astiassa olevat sekä avaamattomassa astiassa olevat aineet, joiden arvo on vähäinen, voidaan hävittää. Alkoholijuomia ei saa palauttaa henkilölle, jolla ei ole oikeutta pitää niitä hallussaan. Jos alkoholipitoiset aineet tulee palauttaa säilöönotetulle henkilölle, ne voidaan luovuttaa hänelle aikaisintaan 12 tunnin kuluttua säilönsäpidon päättymisestä. Jos säilöönotettu ei nouda alkoholijuomia 30 vuorokauden kuluessa säilönsäpidon päättymisestä, ne voidaan hävittää. Muutoin noudatetaan, mitä omaisuuden haltuun ottamisesta ja haltuun otetun omaisuuden käsittelystä säädetään poliisilain 2 luvun 13—15 §:ssä.

Jos alkoholijuomaa on nautittu vastoin 35, 36 tai 85 §:n 1 momentissa säädettyä kieltoa, on liikkeen tai muun paikan omistajalla ja henkilökuntaan kuuluvalla sekä tilaisuuden järjestäjällä oikeus ottaa kieltoa rikkoneelta pois alkoholijuoma astioineen ja hävittää se todisteellisesti. Järjestyksenvalvojan oikeudesta ottaa kieltoa rikkoneelta alkoholijuoma pois säädetään yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 47 §:ssä.

Jos vankilaan tai muuhun suljettuun laitokseen taikka päihdehuollon yksikköön otettavalla tai siellä hoidettavana olevalla tavataan alkoholijuomaa tai muuta alkoholipitoista ainetta, saa laitoksen henkilökuntaan kuuluva ottaa sen häneltä pois ja todisteellisesti hävittää.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa todisteellisesti hävittää tai hävityttää sellaisen alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen astioineen tai päällyksineen, raaka-aineen, väliaineen ja tarvikkeen, joka voidaan takavarikoida, koska on syytä olettaa, että se julistetaan menetetyksi, ja jolla ei ole sanottavaa myynti- tai käyttöarvoa.

87 §

Tarkastus ja etsintä

Jos alle 18-vuotiasta epäillään todennäköisin syin 90 §:n 4 momentin 1 kohdassa tarkoitettua rikkomuksesta, poliisi voi laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman etsimiseksi tarkastaa tällaisen henkilön mukana olevat tavarat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, jos se voi tapahtua puuttumatta loukkaavalla tavalla epäillyn henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Tarkastuksen kirjaamisesta säädetään poliisilain 2 luvun 14 §:n 3 momentissa. Tarkastuksessa noudatetaan muutoin, mitä pakkokeinolain (806/2011) 8 luvussa säädetään henkilöntarkastuksen toimittamisesta.

Jos on todennäköisiä syitä epäillä, että joku on syyllistynyt rikoslain 50 a luvun 3 §:ssä tarkoitettuun lievään alkoholirikokseen, voidaan hänen käyttämässään kulkuneuvossa toimittaa pakkokeinolain 8 luvussa tarkoitettu yleinen kotietsintä tai paikanetsintä sen tutkimiseksi, onko kulkuneuvossa laitonta alkoholijuomaa tai väkiviinaa.

88 §

Tuntematon tai poissa oleva omistaja

Kun omaisuutta, joka voidaan tuomita menetetyksi, on takavarikoitu, mutta rikoksenteijä tai omaisuuden omistaja on tuntematon tai hänellä ei ole tunnettua olinpaikkaa Suomessa, hänet haastetaan julkisella haasteella saapumaan tuomioistuimeen määräpäivänä, jota ei saa asettaa aikaisemmaksi kuin seitsemänneksi päiväksi haasteen julkaisemisesta. Haaste on pantava tuomioistuimen kansliaan yleisesti nähtäville.

Jollei takavarikoidun omaisuuden laillisesti haastettu omistaja saavu vastaamaan asiassa eikä näytä laillista estettä, vaatimus omaisuuden menettämisestä ratkaistaan hänen poissaolostaan huolimatta.

89 §

Valtiolle joutuneen alkoholijuoman tai väkiviinan muuttaminen rahaksi

Ulosmitatun, menetetyksi tuomitun tai muutoin valtiolle joutuneen alkoholijuoman tai väkiviinan muuttaminen rahaksi saa tapahtua vain myymällä se alkoholiyhtiölle tai alkoholijuoman tukku-, anniskelu- tai vähittäismyyntiluvan haltijalle taikka väkiviinan käyttöluvan haltijalle.

Jollei 1 momentin nojalla myydystä alkoholijuomasta ole maksettu valmisteveroa, tulee ostajan suorittaa se valtiolle ostohinnan lisäksi.

90 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus alkoholirikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 50 a luvun 1—3 §:ssä.

Rangaistus alkoholijuoman markkinointirikoksesta säädetään rikoslain 30 luvun 1 a §:ssä.

Rangaistus tässä laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Joka tahallaan

1) 85 §:n 1 momentissa tarkoitetun paikan omistajana, tilaisuuden toimeenpanijana tai järjestyksenvalvojana sallii alkoholijuoman nauttimisen momentissa tarkoitetussa paikassa 85 §:n 3 momentin vastaisesti,

2) erehdyttääkseen alkoholijuomien vähittäismyyntiin tai anniskelun valvontaa suorittavaa henkilökuntaa käyttää toisen henkilökorttia, passia, ajokorttia tai muuta viranomaisen antamaa todistusta ikänsä todistamiseen.

3) tarjoaa alle 18-vuotiaalle alkoholijuomaa tai väkiviinaa niin, että tämä siitä juopuu, ja tarjoamista voidaan alaikäisen ikä, kypsyysaste ja muut olosuhteet huomioon ottaen kokonaisuudessaan pitää moitittavana tai

4) markkinoi mietoa alkoholijuomaa 50 tai 51 §:n vastaisesti, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *alkoholirikkomuksesta* sakkoon.

Alkoholirikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) rikkoo 37 §:ssä säädetyn vähittäismyynti- tai anniskelukiellon tai

2) vähittäismyynti- tai anniskeluluvan haltijana taikka 38 §:ssä tarkoitettuna vastaavana hoidtajana tai muuna tehtävään nimettynä henkilönä rikkoo 35 tai 36 §:ssä säädettyä vähittäismyyntipaikan ja anniskelupaikan järjestyksen valvontaa koskevaa velvoitetta.

Rikesakosta ainoana rangaistuksena 83 §:n 2 momentin vastaisesta alkoholijuoman hallussa pitämisestä sekä 85 §:n 1 ja 2 momentin vastaisesta alkoholijuoman nauttimisesta julkisella paikalla säädetään rikesakkorikkomuksista annetussa laissa (986/2016).

91 §

Kuulemisvelvollisuus

Ennen 90 §:n 4 momentin 4 kohtaan perustuvan alkoholirikkomusta koskevan syytteen nostamista virallisen syyttäjän on varattava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle tilaisuus antaa lausuntonsa ja tuomioistuimen on käsitellessään tällaista asiaa varattava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle tilaisuus tulla kuulluksi.

14 luku

Voimaantulosäännökset

92 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan alkoholilaki 1143/1994, jäljempänä *vanha laki*. Jos muualla lainsäädännössä viitataan vanhaan lakiin, tämän lain voimaan tultua sovelletaan sen asemesta tämän lain säännöksiä.

93 §

Siirtymäsäännös

Ennen tämän lain voimaantuloa vanhan lain tai sen nojalla annettujen säännösten nojalla myönnettyt luvat ja hyväksymiset jäävät voimaan siten, että niihin liittyvät oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät tämän lain mukaisesti. Kaikkia alkoholijuomien anniskeluun myönnettyt luvat oikeuttavat tämän lain voimaantulosta anniskelemaan kaikkia alkoholijuomia. Jos luvan myöntämisen edellytykset eivät ole tämän lain mukaan voimassa, lupaviranomaisen tulee ilmoittaa siitä luvanhaltijalle vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Lupa saadaan peruuttaa, jos luvan myöntämisen edellytykset eivät täyty kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksen vastaanottamisesta.

Sen, joka tämän lain voimaan tullessa on vanhan lain 21 b §:ssä tarkoitettulla tavalla kelpoinen toimimaan anniskelupaikan vastaavana hoitajana, katsotaan täyttävän tämän lain mukaiset alkoholilain tuntemista osoittavaa todistusta koskevat pätevyysvaatimukset.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olevaan lupaan jatkaa anniskelua kello puoli kolmeen tai kello puoli neljään sovelletaan luvan myöntämishetkellä voimassa olleita säännöksiä luvan voimassa olon ajan, ellei luvanhaltija tee 44 §:ssä tarkoitettua jatkoaikailmoitusta.

Vanhan lain nojalla alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen (1344/1994) 2, 3 ja 4 § jäävät voimaan. Sosiaali- ja terveysministeriön päätös lievästi denaturoidun etanolin valmistamisessa käytettävistä denaturointiaineista (892/1995) ja sosiaali- ja terveysministeriön päätös vahvasti denaturoidun etanolin valmistamisessa käytettävistä denaturoimisaineista (893/1995) jäävät voimaan enintään yhden vuoden ajaksi tämän lain voimaantulosta lukien.

Liite

Alkoholilain 74 ja 75 §:ssä tarkoitettut valvontamaksut

1. Valmistuksen valvontamaksu

Valvontamaksukausi on 1.9.—31.8. Valmistuksen valvontamaksu muodostuu kiinteästä perusmaksusta ja toiminnan laajuudesta riippuvasta lisämaksusta seuraavasti:

Luvanhaltijakohtainen perusmaksu on 390 euroa. Jos luvanhaltijalla on enemmän kuin yksi valmistuspaikka, kultakin lisävalmistuspaikalta peritään perusmaksua 190 euroa. Perusmaksu peritään myös niiltä luvanhaltijoilta, joiden lupa on voimassa kyseessä olevan valvontamaksukauden aikana.

Toiminnan laajuudesta riippuva lisämaksu on 2,80 euroa / valmistettu 1 000 litraa sataprosenttista alkoholia. Luvanhaltijakohtainen enimmäismaksu on kuitenkin 18 000 euroa. Perusmaksua ei sovelleta luvanhaltijan ensimmäisenä laskutettavana toimintavuotena (1.9.—31.8.), vaan maksu peritään tällöin yksinomaan todellisten valmistustietojen perusteella. Alle 10 euron valvontamaksua ei tällöin kuitenkaan peritä.

2. Tukkumyynnin valvontamaksu

Valvontamaksukausi on 1.9.—31.8. Tukkumyynnin valvontamaksu muodostuu kiinteästä perusmaksusta ja toiminnan laajuuteen perustuvasta lisämaksusta seuraavasti:

Luvanhaltijakohtainen perusmaksu on 250 euroa. Jos luvanhaltijalla on enemmän kuin yksi varastointipaikka, valvontamaksua peritään kultakin lisävarastointipaikalta 95 euroa. Perusmaksu peritään myös niiltä luvanhaltijoilta, joiden lupa on voimassa kyseessä olevan valvontamaksukauden aikana.

Toiminnan laajuudesta riippuvan lisämaksun suuruus määräytyy valvontamaksukauden aikana Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle kuukausittain tukkumyynnin toimitustietoina raportoitujen tietorivien lukumäärän perusteella. Tietorivin muodostaa viraston tukkumyynnin toimitustietojen raportointia koskevassa ohjeessa määritelty asiakaskohtainen tuote-tietorivi. Tietorivikohtainen valvontamaksu on 0,95 euroa / 10 riviä. Jos luvanhaltija toimittaa valvontaan tarvittavat tiedot viraston hyväksymällä tavalla tiedostomuotoisina määräajassa, näitä maksuja alennetaan 15 prosenttia. Perittävä valvontamaksu on kuitenkin vähintään perusmaksun suuruinen. Luvanhaltijakohtainen enimmäismaksu on kuitenkin 26 500 euroa. Perusmaksua ei sovelleta luvanhaltijan ensimmäisenä laskutettavana toimintavuotena (1.9.—31.8.), vaan maksu peritään tällöin yksinomaan todellisten toimitustietojen perusteella. Alle 10 euron valvontamaksua ei tällöin kuitenkaan peritä. Ajallisesti enintään yhdeksi kuukaudeksi rajoitetun tukkumyyntiluvan haltijalta ei peritä vuotuista valvontamaksua.

3. Väkiiviinan ja verottamattoman alkoholijuoman käytön valvontamaksu

Valvontamaksukausi on 1.9.—31.8. Käytön valvontamaksu muodostuu luvanhaltijan ostaman ja omaan käyttöönään maahantuoman väkiiviinan ja alkoholijuomien määrän perusteella seuraavasti:

– väkiiviina 19 senttiä/litra

– alkoholijuomat 9 senttiä/litra

Edellä mainituin perustein määrätty valvontamaksu pyöristetään alaspäin lähimpään kymmeneen euroon.

Käyttöluvanhaltijalta toimipaikkakohtaisesti perittävä vähimmäismaksu on kuitenkin 200 euroa ja enimmäismaksu 1 900 euroa. Väkiiviinan opetustarkoitukseen tapahtuvan käytön valvonnasta perittävä toimipaikkakohtainen vähimmäismaksu on kuitenkin 28 euroa.

4. Ulkomaanliikenteen myynnin valvontamaksu

Toimipaikkakohtainen vuotuinen valvontamaksu on 420 euroa. Uudesta ilmoituksesta ei peritä valvontamaksua ensimmäisenä kalenterivuonna.

5. Anniskelun valvontamaksu

Aluehallintovirasto perii toistaiseksi voimassa olevien anniskelulupien haltijoilta toimipaikkakohtaisen vuotuisen valvontamaksun. Valvontamaksu määrätään sataprosenttisena alkoholina edellisen kalenterivuoden lasketuista tai vuoden pituisena laskenta-aikana arvioituista ostoista seuraavasti:

Anniskelun määrä vuodessa	Valvontamaksu
Alle 100 litraa	105 euroa
Vähintään 100 litraa mutta alle 2000 litraa	210 euroa
Vähintään 2000 litraa mutta alle 10 000 litraa	420 euroa
10 000 litraa tai enemmän	790 euroa

Anniskeluajan jatkamista koskeva erillinen valvonnan vuosimaksu on 760 euroa, jos anniskelu jatketään yli 180 päivänä vuodessa kello neljään, ja muutoin 380 euroa.

6. Vähittäismyynnin valvontamaksu

Vähittäismyynnin valvonnan vuosimaksu kultakin myyntipaikalta on 200 euroa
Alkoholiyhtiöltä perittävä vuotuinen valvontamaksu kultakin myymälältä on 380 euroa

7. Valvontamaksujen perintä

Edellä 1—3 kohdassa tarkoitetut valvontamaksut laskutetaan jälkikäteen viimeistään 30.11. siten, että määriin perustuva laskenta-aika on 1.9.—31.8. Luvanhaltijalta ei peritä valvontamaksua, jos hänen toimintansa on loppunut viimeistään 31.3. ja jos hän on tehnyt siitä kirjallisen ilmoituksen säädetyssä ajassa. 4 kohdassa tarkoitetut valvontamaksut laskutetaan kalenteri-vuosittain etukäteen, kuitenkin viimeistään 31.3. Luvanhaltijalta ei peritä valvontamaksua sen kalenterivuoden osalta, jolloin hänen toimintansa on loppunut viimeistään 31.3., jos hän on tehnyt siitä kirjallisen ilmoituksen säädetyssä ajassa.

Uudelta vähittäismyynnin tai anniskelun luvanhaltijalta taikka uudesta anniskeluajan jatkamis-ta koskevan ilmoituksesta ei peritä valvontamaksua ensimmäisenä kalenterivuotena. Vähit-täismyynnin, anniskelun ja anniskeluajan jatkamisen valvontamaksut laskutetaan kalenteri-vuosittain viimeistään 30.4., kun luvanhaltijalla on voimassa oleva lupa 1.4.

2.

Laki

majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 3 ja 4 § sekä
muutetaan lain 12—14 §, sellaisena kuin niistä on 14 § osaksi laissa 69/2017, seuraavasti:

12 §

Pakkokeinot

Jos majoitustoiminnan harjoittaja laiminlyö 6 §:n 1 momentissa taikka 8 tai 9 §:ssä säädetyn velvollisuuden, poliisilaitoksen on asiasta tiedon saatuaan velvoitettava hänet määrääjässä täyttämään velvollisuutensa.

Jos 1 momentin nojalla annettua velvoitetta ei ole noudatettu, poliisilaitos voi asettaa uuden velvoitteen ja sen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakosta säädetään uhkasakko-laissa (1113/1990).

Jos majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamisesta on aiheutunut kohtuutonta haittaa asuinympäristölle tai vakavaa häiriötä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, poliisilaitos voi antaa toiminnanharjoittajalle varoituksen. Jos toiminnanharjoittaja ei varoituksesta huolimatta oikaise menettelyään, poliisilaitos voi rajoittaa liikkeen aukioloaikaa taikka määrääjäksi kieltää toiminnan harjoittamisen kokonaan tai osaksi. Toimintakiellon pituus ei saa ylittää kolmea kuukautta.

13 §

Rangaistussäännökset

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyö 6 §:n 1 momentissa säädetyn matkustajailmoituksen tekemistä koskevan vastuuvollisuuden, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *majoitus- ja ravitsemistoimintarikkomuksesta* sakkoon.

Rangaistus syrjinnästä säädetään rikoslain (39/1889) 11 luvun 9 §:ssä.

Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä ja henkilörekisteririkkomuksesta henkilötietolain 48 §:n 2 momentissa.

Sitä, joka rikkoo tämän lain nojalla määrättyä, uhkasakolla tehostettua velvoitetta, ei voida tuomita rangaistukseen samasta teosta.

14 §

Muutoksenhaku

Tämän lain nojalla annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Muutoksenhausta uhkasakon asettamiseen ja maksettavaksi tuomitsemiseen säädetään uhkasakkolais-sa.

Tässä laissa tarkoitettua päätöstä aukioloajan rajoittamisesta ja määräaikaaisesta toimintakiellostä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei valitusviranomainen toisin määrää. Valitusviranomaisen on käsiteltävä määräaikaista toimintakieltoa koskeva asia kiireellisenä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

3.

Laki

alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 2 ja 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain (1471/1994) 2 §:n 2 momentti ja 8 §, sellaisena kuin niistä on 8 § osaksi laeissa 1541/1995 ja 1128/2010, seuraavasti:

2 §

Tätä lakia ei sovelleta alkoholilain (/) 6 §:ssä tarkoitettuun kotivalmistukseen.

8 §

Verottomia ovat sen lisäksi, mitä valmisteverotuslaissa säädetään:

- 1) tuotteet, jotka käytetään tässä laissa tarkoitettujen tuotteiden tai etikan valmistukseen;
- 2) tuotteet, jotka käytetään muiden tuotteiden valmistukseen, jos tuote ei sisällä nautittavissa olevaa alkoholia;
- 3) tuotteet, jotka käytetään tieteelliseen tutkimukseen ja opetukseen tai laboratoriotöihin, joiden välttämättömyyden vuoksi on syytä käyttää analyysilaitteita;
- 4) tuotteet, jotka sisältyvät sellaisiin aromiaineisiin, jotka käytetään elintarvikkeiden tai enintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien valmistukseen;
- 5) tuotteet, jotka sisältyvät lääkelaissa (395/1987) tarkoitettuihin lääkkeisiin, sekä tuotteet, joita käytetään lääkkeiden tai terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa (629/2010) tarkoitettujen laitteiden ja tarvikkeiden valmistukseen;
- 6) tuotteet, jotka sisältyvät sellaisiin täytettyihin tai muihin elintarvikkeisiin, joiden alkoholipitoisuus on enintään 8,5 litraa puhdasta alkoholia 100 kilogrammassa suklaata tai 5 litraa puhdasta alkoholia 100 kilogrammassa muuta elintarviketta;
- 7) tuotteet, jotka sisältyvät elintarvikelain (23/2006) 7 §:n ja 9 §:n 3 momentin nojalla annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa tarkoitettuihin ravintolisiin;
- 8) tuotteet, jotka käytetään virvoitusjuomaverosta annetussa laissa (1127/2010) tarkoitettujen virvoitusjuomien valmistukseen;
- 9) tuotteet, jotka toimitetaan lääkelaissa tarkoitetuille apteekkeille, erikoissairaanhoitolaissa (1062/1989) tarkoitetuille sairaaloille, kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitetuille terveyskeskuksille lääketieteellisiin tai lääkintätarkoituksiin; sekä
- 10) tuotteet, jotka toimitetaan yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990) tarkoitetuille terveydenhuollon palvelujen tuottajille lääketieteellisiin tai lääkintätarkoituksiin.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun valmistukseen rinnastetaan laadunvalvonta ja muu valmistustoiminnassa välttämätön käyttö, tuotekehittäminen sekä koneiden ja laitteiden toiminnan kannalta välttämätön puhdistuskäyttö.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

4.

Laki

rikoslain 30 luvun 1 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 30 luvun 1 a §, sellaisena kuin se on laissa 641/2009, seuraavasti:

30 luku

Elinkeinorikoksista

1 a §

Alkoholijuoman markkinointirikos

Joka alkoholilain (/) 50 §:n vastaisesti

- 1) markkinoi väkevää alkoholijuomaa,
  - 2) kohdistaa alaikäisiin miedon alkoholijuoman markkinointia taikka liittää sen alaikäisiin kohdistuvaan muun tuotteen tai palvelun markkinointiin taikka
  - 3) 2 kohdassa tarkoitetussa miedon alkoholijuoman markkinoinnissa kuvaa alaikäisiä,
- on tuomittava *alkoholijuoman markkinointirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuukaudeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

5.

Laki

rikesakkorikkomuksista annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikesakkorikkomuksista annetun lain (986/2016) 17 § seuraavasti:

17 §

Alkoholirikkomukset

Alkoholilain (/) tahallista rikkomisesta määrätään rikesakko seuraavasti:

- 1) 85 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta alkoholijuoman nauttimisesta 40 euroa;
- 2) poliisin 85 §:n 2 momentin nojalla antaman, alkoholijuoman nauttimista julkisella paikalla koskevan kiellon noudattamatta jättämisestä 40 euroa;
- 3) 83 §:n 2 momentin vastaisesta alkoholijuoman hallussa pitämisestä alle 18-vuotiaana 40 euroa;
- 4) 83 §:n 2 momentin vastaisesta väkevän alkoholijuoman hallussa pitämisestä 18, mutta ei 20 vuotta täyttäneenä 40 euroa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

6.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 1 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 451/2016, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Siten kuin tässä laissa säädetään, pannaan täytäntöön myös merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 3 luvun 1 §:ssä tarkoitettu öljypäästömaksu, tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) 9 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 3 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 35 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa annetun lain (658/2013) 6 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 49 §:ssä tarkoitettu rikkomusmaksu ja 51 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu sekä alkoholilain (/) 71 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä   kuuta 20 .

7.

Laki

vankeuslain 9 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vankeuslain (767/2005) 9 luvun 1 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 393/2015, seuraavasti:

9 luku

Vangin omaisuus ja tulot

1 §

Omaisuu den hallussapito

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään vangin kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholi juoman ja muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään alkoholilain (/) 86 §:ssä. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 44 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

8.

Laki

tutkintavankeuslain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintavankeuslain (768/2005) 5 luvun 1 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on
laissa 394/2015, seuraavasti:

5 luku

Tutkintavangin omaisuus ja tulot

1 §

Omaisuuksien hallussapito

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään tutkintavangin kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholijuoman ja muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään alkoholilain (/) 86 §:ssä. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 44 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

9.

Laki

poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 4 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 4 luvun 1 §:n 4 momentti seuraavasti:

4 luku

Vapautensa menettäneen omaisuus

1 §

Omaisuu den hallussapito

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään vapautensa menettäneen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholiuoman ja muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään alkoholilain (/) 86 §:ssä. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 44 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

10.

Laki

lastensuojelulain 65 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 65 §:n 1 momentti seuraavasti:

65 §

Aineiden ja esineiden haltuunotto

Jos lapsella on hallussaan päihtymistarkoituksessa käytettävää ainetta tai tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvia välineitä, ne on otettava laitoksen haltuun. Samoin on otettava laitoksen haltuun lapsella olevat aineet tai esineet, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen. Laitoksen haltuun saadaan ottaa aineet tai esineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta, jos on todennäköistä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä tämän säännöksen tarkoittamalla tavalla. Haltuun otetun omaisuuden luovuttamiseen tai hävittämiseen sovelletaan, mitä muussa laissa säädetään. Alkoholilaissa (/) tarkoitetun alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään mainitun lain 86 §:ssä. Haltuun otettu omaisuus on sijaishuollon päättyessä laitoksessa palautettava lapselle, jollei omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä muussa laissa toisin säädetä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

11.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 308/2016, seuraavasti:

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

_____

5) alkoholilain (/   ) 7 ja 60 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamista;

_____

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20   .

_____

12.

Laki

elintarvikelain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan elintarvikelain (23/2006) 14 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 352/2011, seuraavasti:

14 §

Elintarvikehuoneistoa koskevan ilmoituksen käsittely

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto käsittelee ilmoitukset alkoholilain (/) 14 ja 16 §:ssä tarkoitetuista valmistus- ja varastopaikoista. Aluehallintovirasto käsittelee ilmoitukset mainitun lain 17 §:n 2 momentissa ja 26 §:ssä tarkoitetuista alkoholijuomien vähittäismyyntipaikoista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

13.

Laki

maataloustuotteiden markkinajärjestelystä annetun lain 46 g §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maataloustuotteiden markkinajärjestelyistä annetun lain (999/2012) 46 g §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 652/2015, seuraavasti:

46 g §

Kaupan pitämiseen liittyvien tietojen rekisteröiminen, käyttö ja luovuttaminen

-----
Tietojen rekisteriin merkitsemisestä, käytöstä ja luovuttamisesta säädetään maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetussa laissa. Tullille toimitettujen tietojen rekisteriin merkitsemisestä, käytöstä ja luovuttamisesta säädetään henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (639/2015) 2 luvussa. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle toimitettujen tietojen rekisteriin merkitsemisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta säädetään alkoholilain (/) 64 ja 66 §:ssä sen estämättä, mitä viimeksi mainitun lain 66 §:n 1 momentissa säädetään rekisterin pitämisestä alkoholilaissa tarkoitettujen lupa-asioiden käsittelyä ja valvontaa sekä alkoholitilastointia varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

14.

Laki

tietoyhteiskuntakaaren 217 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) 217 §, sellaisena kuin se on laissa 558/2016, seuraavasti:

217 §

Eräiden tuotteiden markkinointi

Tupakkatuotteiden markkinoinnista säädetään tupakkalaissa (549/2016). Alkoholijuomien markkinoinnista säädetään alkoholilaissa (/). Lääkkeiden markkinoinnista säädetään lääkelaisissa (395/1987).

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

15.

Laki

tupakkalain 82 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tupakkalain (549/2016) 82§, seuraavasti:

82 §

Viranomaisten ilmoitukset

Työsuojeluviranomaisten, kunnan ja tarvittaessa poliisin on ilmoitettava alkoholilain (/) mukaiselle lupaviranomaiselle tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamista, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta.

Alkoholilain mukaisen lupaviranomaisen on ilmoitettava työsuojeluviranomaiselle ja kunnalle havaitsemastaan tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa tupakointia koskevien säännösten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja kunnan valvontaviranomaisen on ilmoitettava toisilleen edellä tarkoitettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

16.

Laki

luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetun lain (294/2015) 2 §, 3 §:n 7 ja 8 kohta ja 23 §:n 2 momentti seuraavasti:

2 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Luonnonmukaisesti tuotetun elintarvikkeen markkinavalvontaan sovelletaan elintarvikelakia (23/2006), rehun markkinavalvontaan sovelletaan rehulakia (86/2008), alkoholijuoman ja väkiviinan markkinavalvontaan sovelletaan alkoholilakia (/), kylvösiemenen markkinavalvontaan sovelletaan siemenkauppalakia (728/2000) ja taimiaineiston markkinavalvontaan sovelletaan taimiaineistolakia (1205/1994).

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

-
- 7) *alkoholijuomalla* alkoholilain 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua alkoholijuomaa;
8) *väkiviinalla* alkoholilain 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettua väkiviinaa;
-

23 §

Rekisterinpitäjä

Tämän lain 7 §:ssä tarkoitettujen tehtävien osalta rekisterinpitäjä on kuitenkin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Rekisteriä pidetään alkoholilain 66 §:n nojalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä   kuuta 20   .

17.

Laki

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (669/2008) 2 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1233/2016, seuraavasti:

2 §

Tehtävät

Viraston tehtävänä on huolehtia:

1) terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994), sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015), kansanterveyslaissa (66/1972), työterveyshuoltolaissa (1383/2001), erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989), terveydenhuoltolaissa (1326/2010), mielenterveyslaissa (1116/1990), yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990), tartuntatautilaissa (1227/2016), terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa (322/1987), sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa (159/2007), sähköisestä lääkemääräyksestä annetussa laissa (61/2007), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011), kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977), terveydensuojelulaissa (763/1994), alkoholilaissa (/), tupakkalaissa (549/2016), geeniteknikkalaissa (377/1995), terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa (629/2010) ja Vankiterveydenhuollon yksiköstä annetussa laissa (1635/2015) sille säädetystä lupahallinnosta, ohjauksesta ja valvonnasta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

18.

Laki

ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain (523/2015) 5 §:n 2 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 553/2016, seuraavasti:

5 §

Toimielimen tehtävänä on:

5) huolehtia siitä, että 4 kohdassa tarkoitetut kunnan toimet sovitetaan yhteen poliisin, alko-holilain (/) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

19.

Laki

tullilain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tullilain (304/2016) 11 §:n 1 momentti seuraavasti

11 §

Tavaran haltuunotto

Jos Tulli toteaa, että 10 §:n 1 momentissa tarkoitetun tavaran tuontia, vientiä, siirtoa tai kauttakuljetusta koskevat edellytykset eivät täyty, taikka jos se toteaa tullitarkastuksen yhteydessä, että henkilöllä ei ole alkoholilain (/) 83 §:n mukaan oikeutta pitää tavaraa hallussaan, se tekee päätöksen tavaran haltuunotosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

20.

Laki

yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 47 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015) 47 §:n 3 momentti seuraavasti:

47 §

Kiellettyjen esineiden ja aineiden poisottaminen

Järjestyksenvalvojalla on oikeus ottaa pois alkoholilain (/   ) 85 §:n 1 momentin kieltoa rikkoneelta henkilöltä alkoholijuoma astioineen ja hävittää se todisteellisesti.

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20   .

21.

Laki

säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 11 c §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 814/2015, seuraavasti:

11 c §

Omaisuu den varastointi ja palauttaminen

Jos omaisuutta ei voida varastoida, se palautetaan tai lähetetään säilöön otetun ulkomaalaisen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantuva tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholijuoman ja muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään alkoholilain (/) 86 §:ssä. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 28 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

22.

Laki

sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) 25 §:n 2 momentti seuraavasti:

25 §

Joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeus

Edellä 1 momentissa tarkoitetun henkilön luvottomasti hallussaan pitämä puolustusvoimien omaisuus, kuten ase, ampumatarvike ja räjähdysaine, sekä laittomasti tai luvottomasti hallussaan pitämä huumausaine ja alkoholijuoma saadaan ottaa talteen. Sen lisäksi, mitä alkoholilain (/) 86 §:ssä säädetään, avatussa tai avoimessa astiassa oleva alkoholijuoma saadaan kiinniottamiseen oikeutetun virkamiehen tai sotilaan päätöksellä hävittää. Jollei alkoholijuomaa tuomita menetetyksi rikoslain 10 luvun säännösten nojalla, se on palautettava sopivana ajankohtana ja viimeistään kotiuttamisen tai muun palveluksesta vapauttamisen ajankohtana. Menettelystä huumausaineen osalta säädetään huumausainelaissa (373/2008).

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

23.

Laki

oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain (100/2013) 1 luvun 6 §:n
1 momentin 11 kohta seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

6 §

Markkinaoikeudelliset asiat

Markkinaoikeus käsittelee markkinaoikeudellisina asioina asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi:

_____
11) alkoholilaissa (/   );
_____

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20   .
_____

24.

Laki

lääkelain 7 §:n 2 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan lääkelain (395/1987) ^{1 §} §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 773/2009.

Tämä laki tulee voimaan päivänä ^{2§} kuuta 20 .

Helsingissä 14 päivänä syyskuuta 2017.

Pääministeri

Juha Sipilä

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko

2.

Laki**majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 3 ja 4 § sekä
muutetaan lain 12—14 §, sellaisena kuin niistä on 14 § osaksi laissa 69/2017, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

3 §

(Kumotaan)

Ravitsemisliikkeen aukioloaika

Ravitsemisliikkeen saa avata aikaisintaan kello 5 ja sen saa pitää auki kello 2:een. Jos ravitsemisliikkeessä anniskellaan alkoholi-juomia (anniskelupaikka) ja alkoholi-juomien anniskelu on määrätty päättymään anniskelupaikassa tai sen osastossa aikaisemmin kuin kello 1.30, anniskelupaikka tai sen osasto on suljettava viimeistään puoli tuntia anniskeluajan päättymisen jälkeen.

Anniskelupaikan saa pitää auki kello 2:n ja 4:n välisenä aikana, jos anniskelupaikan anniskeluaikaa on jatkettu kello 1.30:n jälkeen siitä erikseen annettujen säännösten mukaisesti. Anniskelupaikka on tällöin suljettava viimeistään puoli tuntia anniskeluajan päättymisen jälkeen.

Uusia asiakkaita saa vastaanottaa ravitsemisliikkeeseen viimeistään puoli tuntia ennen säädettyä sulkemisaikaa.

4 §

(Kumotaan)

Ilmoitus aukioloajan pidennyksestä

Jollei 3 §:n 1 momentista muuta johdu, ravitsemisliikkeen saa pitää auki 2 momentissa säädetyt ilmoituksen perusteella myös kello 2:n ja 5:n välisenä aikana edellyttäen, että ravitsemisliikkeessä ei sanottuna aikana annis-

kella eikä nautita alkoholijuomia ja että aukioloajan pidennys matkailuliikenteen takia, työmatkalla tai työssä olevia varten taikka muusta perustellusta syystä on tarpeellista. Ilmoittaessaan aukioloajan pidennyksestä ravitsemistoiminnan harjoittajan on selvitettävä poliisille järjestyksen ja turvallisuuden huomioon ottaminen liikkeen toiminnassa.

Ravitsemistoiminnan harjoittajan on viimeistään kaksi viikkoa ennen ravitsemisliikkeen aiottua aukioloajan pidennystä tehtävä kirjallinen ilmoitus sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella liike sijaitsee. Ilmoituksen tulee sisältää seuraavat tiedot:

1) ravitsemistoiminnan harjoittajan nimi, yritys- ja yhteisötunnus ja ravitsemisliikkeen käyntiosoite sekä yhteyshenkilön nimi, puhelinnumero ja muut yhteystiedot;

2) aukioloajan pidennys, jota ravitsemisliikkeessä on tarkoitus noudattaa, sekä perusteet aukioloajan pidennykselle;

3) se, aiotaanko pidennettyä aukioloaikaa noudattaa toistaiseksi, määräajan vai tietyn tilaisuuden ajan; sekä

4) se, koskeeko aukioloajan pidennys koko ravitsemisliikettä, sen osastoa vai muuten yksilöityä liikkeen osaa.

Poliisilaitos voi ilmoituksen perusteella antaa yksityiskohtaisia määräyksiä ravitsemistoiminnan harjoittamisesta kello 2:n ja 5:n välisenä aikana.

Poliisilaitos voi kieltää aukioloajan pidennyksen, jos on perusteltua syytä epäillä, että ravitsemisliikkeen aukioloajan pidennyksestä aiheutuu kohtuutonta haittaa asuinympäristölle tai vakavaa häiriötä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

12 §

Pakkokeinot

Jos majoitustoiminnan harjoittaja laiminlyö 6 §:n 1 momentissa taikka 8 tai 9 §:ssä säädetyn velvollisuuden, poliisilaitoksen on asiasta tiedon saatuaan velvoitettava hänet määräajassa täyttämään velvollisuutensa.

Jos 1 momentin nojalla annettua velvoitetta ei ole noudatettu, poliisilaitos voi asettaa uuden velvoitteen ja sen noudattamisen tehoteeksi uhkasakon sekä määrätä uhkasakon

12 §

Pakkokeinot

Jos majoitustoiminnan harjoittaja laiminlyö 6 §:n 1 momentissa taikka 8 tai 9 §:ssä säädetyn velvollisuuden, poliisilaitoksen on asiasta tiedon saatuaan velvoitettava hänet määräajassa täyttämään velvollisuutensa.

Jos 1 momentin nojalla annettua velvoitetta ei ole noudatettu, poliisilaitos voi asettaa uuden velvoitteen ja sen noudattamisen tehoteeksi uhkasakon. *Uhkasakosta säädetään*

Voimassa oleva laki

maksettavaksi siten kuin uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään.

Jos ravitsemistoiminnan harjoittaja toistuvasti ja olennaisesti rikkoo 3 tai 4 §:n säännöksiä aukioloajasta taikka jos majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamisesta on aiheutunut kohtuutonta haittaa asuinympäristölle tai vakavaa häiriötä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, poliisilaitos voi antaa toiminnanharjoittajalle varoituksen. Jos toiminnanharjoittaja ei varoituksesta huolimatta oikaise menettelyään, poliisilaitos voi kieltää 4 §:ssä tarkoitetun aukioloajan pidentymisen taikka määrääjäksi kieltää toiminnan harjoittamisen kokonaan tai osaksi. Toimintakiellon pituus ei saa ylittää kolmea kuukautta.

13 §

Rangaistussäännökset

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

1) rikkoo 3 tai 4 §:n säännöksiä aukioloajasta tai

2) laiminlyö 6 §:n 1 momentissa säädetyn matkustajailmoituksen tekemistä koskevan vastuuvollisuuden,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *majoitus- ja ravitsemistointarikkomuksesta* sakkoon.

Rangaistus syrjinnästä säädetään rikoslain (39/1889) 11 luvun 9 §:ssä.

Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä ja henkilörekisteririkkomuksesta henkilötietolain 48 §:n 2 momentissa.

Sitä, joka rikkoo tämän lain nojalla määrättyä, uhkasakolla tehostettua velvoitetta, ei voida tuomita rangaistukseen samasta teosta.

14 §

Muutoksenhaku

Tämän lain nojalla annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla

Ehdotus

uhkasakkolaissa (1113/1990).

Jos majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamisesta on aiheutunut kohtuutonta haittaa asuinympäristölle tai vakavaa häiriötä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, poliisilaitos voi antaa toiminnanharjoittajalle varoituksen. Jos toiminnanharjoittaja ei varoituksesta huolimatta oikaise menettelyään, poliisilaitos voi *rajoittaa liikkeen aukioloaikaa* taikka määrääjäksi kieltää toiminnan harjoittamisen kokonaan tai osaksi. Toimintakiellon pituus ei saa ylittää kolmea kuukautta.

13 §

Rangaistussäännökset

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyö 6 §:n 1 momentissa säädetyn matkustajailmoituksen tekemistä koskevan vastuuvollisuuden, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *majoitus- ja ravitsemistointarikkomuksesta* sakkoon.

Rangaistus syrjinnästä säädetään rikoslain (39/1889) 11 luvun 9 §:ssä.

Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä ja henkilörekisteririkkomuksesta henkilötietolain 48 §:n 2 momentissa.

Sitä, joka rikkoo tämän lain nojalla määrättyä, uhkasakolla tehostettua velvoitetta, ei voida tuomita rangaistukseen samasta teosta.

14 §

Muutoksenhaku

Tämän lain nojalla annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla

Voimassa oleva laki

vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Muutoksenhausta uhkasakon asettamiseen ja maksettavaksi tuomitsemiseen säädetään uhkasakkolaissa.

Tässä laissa tarkoitettua päätöstä aukioloajan pidennystä koskevasta kiellosta ja määräaikaisesta toimintakiellosta on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei valitusviranomainen toisin määrää. Valitusviranomaisen on käsiteltävä määräaikaista toimintakieltoa koskeva asia kiireellisenä.

Ehdotus

vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Muutoksenhausta uhkasakon asettamiseen ja maksettavaksi tuomitsemiseen säädetään uhkasakkolaissa.

Tässä laissa tarkoitettua päätöstä aukioloajan *rajoittamisesta* ja määräaikaisesta toimintakiellosta on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei valitusviranomainen toisin määrää. Valitusviranomaisen on käsiteltävä määräaikaista toimintakieltoa koskeva asia kiireellisenä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä   kuuta
20 .

_____

3.

Laki

alkoholi- ja alkoholijuomaverolain 2 ja 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain (1471/1994) 2 §:n 2 momentti ja 8 §, sellaisena kuin niistä on 8 § osaksi laeissa 1541/1995 ja 1128/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Tätä lakia ei sovelleta alkoholilain (1143/94) 4 §:ssä tarkoitettuun kotivalmistukseen.

Tätä lakia ei sovelleta alkoholilain (/) 6 §:ssä tarkoitettuun kotivalmistukseen.

8 §

8 §

Verottomia ovat, sen lisäksi mitä valmisteverotuslaissa säädetään:

Verottomia ovat, sen lisäksi mitä valmisteverotuslaissa säädetään:

1) tuotteet, jotka käytetään tässä laissa tarkoitettujen tuotteiden *taikka makeisten, jäätelön ja* virvoitusjuomien valmisteverosta annetussa laissa tarkoitettujen virvoitusjuomien valmistukseen;

1) tuotteet, jotka käytetään tässä laissa tarkoitettujen tuotteiden *tai etikan*, valmistukseen;

2) tuotteet, jotka toimitetaan alkoholilaissa tarkoitettuun erityisyyntiin;

2) tuotteet, jotka käytetään muiden tuotteiden valmistukseen, jos tuote ei sisällä nautittavissa olevaa alkoholia;

3) tuotteet, jotka toimitetaan alkoholilaissa tarkoitettuun laadunvalvontaan;

3) tuotteet, jotka käytetään tieteelliseen tutkimukseen ja opetukseen tai laboratoriotöinnässä välttämättömiin kokeisiin ja analyysiin,

4) tuotteet, jotka sisältyvät sellaisiin aromiaineisiin, jotka käytetään elintarvikkeiden tai enintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien valmistukseen;

4) tuotteet, jotka sisältyvät sellaisiin aromiaineisiin, jotka käytetään elintarvikkeiden tai enintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien valmistukseen;

5) tuotteet, jotka sisältyvät lääkelaissa (395/87) tarkoitettuihin lääkkeisiin;

5) tuotteet, jotka sisältyvät lääkelaissa (395/1987) tarkoitettuihin lääkkeisiin *sekä tuotteet, joita käytetään lääkkeiden tai terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa (629/2010) tarkoitettujen laitteiden ja tarvikkeiden valmistukseen;*

6) tuotteet, jotka sisältyvät sellaisiin elintarvikkeisiin, joiden alkoholipitoisuus on enintään 8,5 litraa puhdasta alkoholia 100 kilossa suklaata tai 5 litraa puhdasta alkoholia 100 kilossa muuta elintarviketta; sekä

6) tuotteet, jotka sisältyvät sellaisiin *täytettyihin tai muihin* elintarvikkeisiin, joiden alkoholipitoisuus on enintään 8,5 litraa puhdasta alkoholia 100 *kilogrammassa* suklaata tai 5 litraa puhdasta alkoholia 100 *kilogrammas-*

Voimassa oleva laki

7) tuotteet, jotka sisältyvät erityisvalmistasetuksessa (349/89) tarkoitettuihin erityisvalmisteisiin.

Verottomia ovat myös viinit ja välituotteet, jotka evankelisluterilainen tai ortodoksinen seurakunta taikka uskonnonvapauslain mukaisesti rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta käyttää ehtoollisviininä, asetuksella tarkemmin säädetyn ehdoin.

Ehdotus

sa muuta elintarviketta;

7) tuotteet, jotka sisältyvät *elintarvikelain* (23/2006) 7 §:n ja 9 §:n 3 momentin nojalla annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa tarkoitettuihin ravintolisiin

8) tuotteet, jotka käytetään virvoitusjuomaverosta annetussa laissa (1127/2010) tarkoitettujen virvoitusjuomien valmistukseen;

9) tuotteet, jotka toimitetaan lääkelaissa tarkoitetuille apteekkeille, erikoissairaanhoidoissa (1062/1989) tarkoitetuille sairaaloille tai kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitetuille terveyskeskuksille lääketieteellisiin tai lääkintätarkoituksiin; sekä

10) tuotteet, jotka toimitetaan yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990) tarkoitetuille terveydenhuollon palvelujen tuottajille lääketieteellisiin ja lääkintätarkoituksiin.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun valmistukseen rinnastetaan laadunvalvonta ja muu valmistustoiminnassa välttämätön käyttö, tuotekehittely sekä koneiden ja laitteiden toiminnan kannalta välttämätön puhdistuskäyttö.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

rikoslain 30 luvun 1 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 30 luvun 1 a §, sellaisena kuin se on laissa 641/2009, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

30 luku

30 luku

Elinkeinorikoksista

Elinkeinorikoksista

1 a §

1 a §

Alkoholijuoman markkinointirikos

Alkoholijuoman markkinointirikos

Joka alkoholilain 33 §:n tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti

Joka alkoholilain (/) 50 §:n vastaisesti

1) mainostaa suorasti tai epäsuorasti väkevää alkoholijuomaa tai muuten edistää väkevän alkoholijuoman myyntiä,

1) *markkinoi* väkevää alkoholijuomaa,

2) kohdistaa alaikäisiin miedon alkoholijuoman mainontaa, epäsuoraa mainontaa tai muuta myynnin edistämistä taikka liittää sen alaikäisiin kohdistuvaan muun tuotteen tai palvelun mainontaan tai myynninedistämistoimintaan taikka

2) kohdistaa alaikäisiin miedon alkoholijuoman *markkinointia* taikka liittää sen alaikäisiin kohdistuvaan muun tuotteen tai palvelun *markkinointiin* taikka

3) 2 kohdassa tarkoitetussa miedon alkoholijuoman markkinoinnissa kuvaa alaikäisiä, on tuomittava alkoholijuoman *markkinointirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

3) 2 kohdassa tarkoitetussa miedon alkoholijuoman markkinoinnissa kuvaa alaikäisiä, on tuomittava alkoholijuoman *markkinointirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

rikesakkorikkomuksista annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikesakkorikkomuksista annetun lain (986/2016) 17 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

17 §

Alkoholirikkomukset

Alkoholirikkomukset

Alkoholilain (1143/1994) tahallisuudesta rikkomisesta määrätään rikesakko seuraavasti:

1) 58 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta alkoholijuoman nauttimisesta 40 euroa;

2) poliisin 58 §:n 2 momentin nojalla antaman, alkoholijuoman nauttimista julkisella paikalla koskevan kiellon noudattamatta jättämisestä 40 euroa;

3) 34 §:n 2 momentin vastaisesta *laillisesti valmistetun tai maahantuodun* alkoholijuoman hallussa pitämisestä alle kahdeksantoistavuotiaana 40 euroa;

4) 34 §:n 2 momentin vastaisesta *laillisesti valmistetun tai maahantuodun* väkevän alkoholijuoman hallussa pitämisestä kahdeksantoista, mutta ei kahtakymmentä vuotta täyttäneenä 40 euroa.

Alkoholilain (/) tahallisuudesta rikkomisesta määrätään rikesakko seuraavasti:

1) 85 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta alkoholijuoman nauttimisesta 40 euroa;

2) poliisin 85 §:n 2 momentin nojalla antaman, alkoholijuoman nauttimista julkisella paikalla koskevan kiellon noudattamatta jättämisestä 40 euroa;

3) 83 §:n 2 momentin vastaisesta alkoholijuoman hallussa pitämisestä alle 18-vuotiaana 40 euroa;

4) 83 §:n 2 momentin vastaisesta väkevän alkoholijuoman hallussa pitämisestä 18, mutta ei 20 vuotta täyttäneenä 40 euroa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 1 §:n 2 momentti, sellaisena
 kuin se on laissa 451/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain soveltamisala

Lain soveltamisala

Siten kuin tässä laissa säädetään, pannaan täytäntöön myös merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 3 luvun 1 §:ssä tarkoitettu öljypäästömaksu, tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) 9 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 3 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 35 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa annetun lain (658/2013) 6 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu *sekä* yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 49 §:ssä tarkoitettu rikkomusmaksu ja 51 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu.

Siten kuin tässä laissa säädetään, pannaan täytäntöön myös merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 3 luvun 1 §:ssä tarkoitettu öljypäästömaksu, tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) 9 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 3 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 35 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa annetun lain (658/2013) 6 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 49 §:ssä tarkoitettu rikkomusmaksu ja 51 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu *sekä alkoholilain (/) 71 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä   kuuta
 20 .

7.

Laki

vankeuslain 9 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vankeuslain (767/2005) 9 luvun 1 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa
393/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 luku

9 luku

Vangin omaisuus ja tulot

Vangin omaisuus ja tulot

1 §

1 §

Omaisuuuden hallussapito

Omaisuuuden hallussapito

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään vangin kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä noudatetaan, mitä alkoholilain (1143/1994) 60 §:ssä säädetään. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 44 §:ssä.

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään vangin kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholijuoman ja muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä *säädetään alkoholilain (/) 86 §:ssä*. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 44 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

8.

Laki

tutkintavankeuslain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintavankeuslain (768/2005) 5 luvun 1 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on
 laissa 394/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

5 luku

Tutkintavangin omaisuus ja tulot

Tutkintavangin omaisuus ja tulot

1 §

1 §

Omaisuuuden hallussapito

Omaisuuuden hallussapito

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään tutkintavangin kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä noudatetaan, mitä alkoholilain (1143/1994) 60 §:ssä säädetään. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 44 §:ssä.

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään tutkintavangin kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholijuoman ja muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä *säädetään alkoholilain (/) 86 §:ssä*. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 44 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 4 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 4 luvun 1 §:n 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 luku

4 luku

Vapautensa menettäneen omaisuus

Vapautensa menettäneen omaisuus

1 §

1 §

Omaisuuuden hallussapito

Omaisuuuden hallussapito

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään vapautensa menettäneen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholijuoman ja muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä noudatetaan, mitä alkoholilain (1143/1994) 60 §:ssä säädetään. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (1289/1993) 10 §:ssä.

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään vapautensa menettäneen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholijuoman ja muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään alkoholilain (/) 86 §:ssä. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 44 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.

Laki**lastensuojelulain 65 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 65 §:n 1 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

65 §

65 §

*Aineiden ja esineiden haltuunotto**Aineiden ja esineiden haltuunotto*

Jos lapsella on hallussaan päihtymistarkoituksessa käytettävää ainetta tai tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvia välineitä, ne on otettava laitoksen haltuun. Samoin on otettava laitoksen haltuun lapsella olevat aineet tai esineet, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen. Laitoksen haltuun saadaan ottaa aineet tai esineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta, jos on todennäköistä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä tämän säännöksen tarkoittamalla tavalla. Haltuun otetun omaisuuden luovuttamiseen tai hävittämiseen sovelletaan, mitä muussa laissa säädetään. Alkoholilaissa (1143/1994) tarkoitetun alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen *sekä lain 34 §:n 5 momentissa tarkoitetun juoman* hävittämisestä säädetään alkoholilain 60 §:ssä. Haltuun otettu omaisuus on sijaishuollon päättyessä laitoksessa palautettava lapselle, jollei omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä muussa laissa toisin säädetä.

Jos lapsella on hallussaan päihtymistarkoituksessa käytettävää ainetta tai tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvia välineitä, ne on otettava laitoksen haltuun. Samoin on otettava laitoksen haltuun lapsella olevat aineet tai esineet, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen. Laitoksen haltuun saadaan ottaa aineet tai esineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta, jos on todennäköistä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä tämän säännöksen tarkoittamalla tavalla. Haltuun otetun omaisuuden luovuttamiseen tai hävittämiseen sovelletaan, mitä muussa laissa säädetään. Alkoholilaissa (/) tarkoitetun alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään *mainitun lain 86 §:ssä*. Haltuun otettu omaisuus on sijaishuollon päättyessä laitoksessa palautettava lapselle, jollei omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä muussa laissa toisin säädetä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

11.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 308/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tuke-
maan:

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tuke-
maan:

5) alkoholilain (1143/1994) 41 ja 42 §:ssä
säädettyjen tehtävien hoitamista;

5) alkoholilain (/) 7 ja 60 §:ssä säädet-
tyjen tehtävien hoitamista;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

12.

Laki

elintarvikelain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
~~muutetaan~~ elintarvikelain (23/2006) 14 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa
 352/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14 §

14 §

*Elintarvikehuoneistoa koskevan ilmoituksen
 käsittely*

*Elintarvikehuoneistoa koskevan ilmoituksen
 käsittely*

 Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavi-
 rasto käsittelee ilmoitukset alkoholilain
 (1143/1994) 5 ja 35 §:ssä tarkoitetuista val-
 mistus- ja varastopaikoista. Aluehallintovi-
 rasto käsittelee ilmoitukset alkoholilain
 13 §:ssä ja 14 §:n 2 momentissa tarkoitetuista
 alkoholijuomamyymälöistä.

 Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavi-
 rasto käsittelee ilmoitukset alkoholilain (/)
 14 ja 16 §:ssä tarkoitetuista valmistus- ja va-
 rastopaikoista. Aluehallintovirasto käsittelee
 ilmoitukset *mainitun lain 17§:n 2 momentis-
 sa ja 26 §:ssä* tarkoitetuista *alkoholijuomien
 vähittäismyyntipaikoista*.

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

13.

Laki

maataloustuotteiden markkinajärjestelystä annetun lain 46 g §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maataloustuotteiden markkinajärjestelystä annetun lain (999/2012) 46 g §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 652/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

46 g §

46 g §

Kaupan pitämiseen liittyvien tietojen rekisteröiminen, käyttö ja luovuttaminen

Kaupan pitämiseen liittyvien tietojen rekisteröiminen, käyttö ja luovuttaminen

Tietojen rekisteriin merkitsemisestä, käytöstä ja luovuttamisesta säädetään maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetussa laissa. Tullille toimitettujen tietojen rekisteriin merkitsemisestä, käytöstä ja luovuttamisesta säädetään henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (639/2015) 2 luvussa. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle toimitettujen tietojen rekisteriin merkitsemiseen, käsittelyyn ja luovuttamiseen sovelletaan alkoholilain (1143/1994) 44 §:n 2 ja 3 momenttia ja 45 §:ää sen estämättä, mitä viimeksi mainitun lain 44 §:n 2 momentissa säädetään rekisterin pitämisestä alkoholilaissa tarkoitettujen lupa-asioiden käsittelyä ja valvontaa sekä alkoholilastointia varten.

Tietojen rekisteriin merkitsemisestä, käytöstä ja luovuttamisesta säädetään maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetussa laissa. Tullille toimitettujen tietojen rekisteriin merkitsemisestä, käytöstä ja luovuttamisesta säädetään henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (639/2015) 2 luvussa. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle toimitettujen tietojen rekisteriin *merkitsemisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta* säädetään alkoholilain (/) 64 ja 66 §:ssä sen estämättä, mitä viimeksi mainitun lain 66 §:ssä säädetään rekisterin pitämisestä alkoholilaissa tarkoitettujen lupa-asioiden käsittelyä ja valvontaa sekä alkoholilastointia varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

14.

Laki

tietoyhteiskuntakaaren 217 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) 217 §, sellaisena kuin se on laissa 558/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

217 §

217 §

Eräiden tuotteiden markkinointi

Eräiden tuotteiden markkinointi

Tupakkatuotteiden markkinoinnista säädetään tupakkalaissa (549/2016). Alkoholijuomien mainonnasta ja myynninedistämisestä säädetään alkoholilaissa (1143/1994). Lääkkeiden markkinoinnista säädetään lääkelaissa (395/1987).

Tupakkatuotteiden markkinoinnista säädetään tupakkalaissa (549/2016). Alkoholijuomien *markkinoinnista* säädetään alkoholilaissa (/). Lääkkeiden markkinoinnista säädetään lääkelaissa (395/1987).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

15.

Laki

tupakkalain 82 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tupakkalain (549/2016) 82 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

82 §

82 §

Viranomaisten ilmoitukset

Viranomaisten ilmoitukset

Työsuojeluviranomaisten, kunnan ja tarvittaessa poliisin on ilmoitettava alkoholilain (1143/1994) mukaiselle lupaviranomaiselle tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamista, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta.

Alkoholilain mukaisen lupaviranomaisen on ilmoitettava työsuojeluviranomaiselle ja kunnalle havaitsemastaan tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa tupakointia koskevien säännösten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja kunnan valvontaviranomaisen on ilmoitettava toisilleen edellä tarkoitettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta.

Työsuojeluviranomaisten, kunnan ja tarvittaessa poliisin on ilmoitettava alkoholilain (/) mukaiselle lupaviranomaiselle tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamista, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta.

Alkoholilain mukaisen lupaviranomaisen on ilmoitettava työsuojeluviranomaiselle ja kunnalle havaitsemastaan tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa tupakointia koskevien säännösten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja kunnan valvontaviranomaisen on ilmoitettava toisilleen edellä tarkoitettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

16.

Laki**luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta annetun lain (294/2015) 2 §, 3 §:n 7 ja 8 kohta ja 23 §:n 2 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

*Suhde muuhun lainsäädäntöön**Suhde muuhun lainsäädäntöön*

Luonnonmukaisesti tuotetun elintarvikkeen, rehun, alkoholijuoman, väkiviinan, kylvösiemenen tai taimiaineiston markkinavalvontaan sovelletaan elintarvikelakia (23/2006), rehulakia (86/2008), alkoholilakia (1143/1994), siemenkauppalakia (728/2000) ja taimiaineistolakia (1205/1994).

Luonnonmukaisesti tuotetun elintarvikkeen markkinavalvontaan sovelletaan elintarvikelakia (23/2006), rehun markkinavalvontaan sovelletaan rehulakia (86/2008), alkoholijuoman ja väkiviinan markkinavalvontaan sovelletaan alkoholilakia (/), kylvösiemenen markkinavalvontaan sovelletaan siemenkauppalakia (728/2000) ja taimiaineiston markkinavalvontaan sovelletaan taimiaineistolakia (1205/1994).

3 §

3 §

*Määritelmät**Määritelmät*

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

7) *alkoholijuomalla* alkoholilain 3 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua alkoholi-juomaa;

8) *väkiviinalla* alkoholilain 3 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettua väkiviinaa;

7) *alkoholijuomalla* alkoholilain 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua alkoholi-juomaa;

8) *väkiviinalla* alkoholilain 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettua väkiviinaa;

23 §

23 §

*Rekisterinpitäjä**Rekisterinpitäjä*

Tämän lain 7 §:ssä tarkoitettujen tehtävien osalta rekisterinpitäjä on kuitenkin Sosiaali-

Tämän lain 7 §:ssä tarkoitettujen tehtävien osalta rekisterinpitäjä on kuitenkin Sosiaali-

HE 100/2017 vp

Voimassa oleva laki

ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Rekisteriä pidetään alkoholilain 44 §:n nojalla.

Ehdotus

ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Rekisteriä pidetään alkoholilain 66 §:n nojalla.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

17.

Laki

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (669/2008) 2 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1233/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Tehtävät

Tehtävät

Viraston tehtävänä on huolehtia:

1) terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994), sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015), kansanterveyslaissa (66/1972), työterveyshuoltolaissa (1383/2001), erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989), terveydenhuoltolaissa (1326/2010), mielenterveyslaissa (1116/1990), yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990), tartuntatautilaissa (1227/2016), terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa (322/1987), sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa (159/2007), sähköisestä lääkemääräyksestä annetussa laissa (61/2007), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011), kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977), terveydensuojelulaissa (763/1994), alkoholilaissa (1143/1994), tupakkalaissa (549/2016), geeniteknikkalaissa (377/1995), terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa (629/2010) ja Vankiterveydenhuollon yksi-

Viraston tehtävänä on huolehtia:

1) terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994), sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015), kansanterveyslaissa (66/1972), työterveyshuoltolaissa (1383/2001), erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989), terveydenhuoltolaissa (1326/2010), mielenterveyslaissa (1116/1990), yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990), tartuntatautilaissa (1227/2016), terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa (322/1987), sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa (159/2007), sähköisestä lääkemääräyksestä annetussa laissa (61/2007), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011), kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977), terveydensuojelulaissa (763/1994), alkoholilaissa (/), tupakkalaissa (549/2016), geeniteknikkalaissa (377/1995), terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa (629/2010) ja Vankiterveydenhuollon yksi-

HE 100/2017 vp

Voimassa oleva laki

köstä annetussa laissa (1635/2015) sille säädetystä lupahallinnosta, ohjauksesta ja valvonnasta;

_____

Ehdotus

köstä annetussa laissa (1635/2015) sille säädetystä lupahallinnosta, ohjauksesta ja valvonnasta;

_____

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

_____

18.

Laki

ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain (523/2015) 5 §:n 2 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 553/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §
 Toimielimen tehtävänä on:

5) huolehtia siitä, että 4 kohdassa tarkoitettujen kunnan toimien sovitetaan yhteen poliisin, alkoholilain (1143/1994) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

5 §
 Toimielimen tehtävänä on:

5) huolehtia siitä, että 4 kohdassa tarkoitettujen kunnan toimien sovitetaan yhteen poliisin, alkoholilain (/) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

19.

Laki

tullilain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tullilain (304/2016) 11 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

11 §

Tavaran haltuunotto

Tavaran haltuunotto

Jos Tulli toteaa, että 10 §:n 1 momentissa tarkoitetun tavaran tuontia, vientiä, siirtoa tai kauttakuljetusta koskevat edellytykset eivät täyty taikka, jos se toteaa tullitarkastuksen yhteydessä, että henkilöllä ei ole alkoholilain (1143/1994) 34 §:n mukaan oikeutta pitää tavaraa hallussaan, se tekee päätöksen tavaran haltuunotosta.

Jos Tulli toteaa, että 10 §:n 1 momentissa tarkoitetun tavaran tuontia, vientiä, siirtoa tai kauttakuljetusta koskevat edellytykset eivät täyty taikka, jos se toteaa tullitarkastuksen yhteydessä, että henkilöllä ei ole alkoholilain (/) 83 §:n mukaan oikeutta pitää tavaraa hallussaan, se tekee päätöksen tavaran haltuunotosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

20.

Laki

yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 47 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015) 47 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

47 §

*Kiellettyjen esineiden ja aineiden poisotta-
minen*

_____

Järjestyksenvalvojalla on oikeus ottaa pois alkoholilain (1143/1994) 58 §:n 1 momentin kieltoa rikkoneelta henkilöltä alkoholijuoma astioineen ja hävittää se todisteellisesti.

Ehdotus

47 §

*Kiellettyjen esineiden ja aineiden poisotta-
minen*

_____

Järjestyksenvalvojalla on oikeus ottaa pois alkoholilain (/) 85 §:n 1 momentin kieltoa rikkoneelta henkilöltä alkoholijuoma astioineen ja hävittää se todisteellisesti.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

_____

21.

Laki

säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 11 c §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 814/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 c §

11 c §

Omaisuuuden varastointi ja palauttaminen

Omaisuuuden varastointi ja palauttaminen

Jos omaisuutta ei voida varastoida, se palautetaan tai lähetetään säilöön otetun ulkomaalaisen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantuva tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään alkoholilain (1143/1994) 60 §:ssä. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 28 §:ssä.

Jos omaisuutta ei voida varastoida, se palautetaan tai lähetetään säilöön otetun ulkomaalaisen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantuva tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään alkoholilain (/) 86 §:ssä. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 28 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

22.

Laki

sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
~~muutetaan~~ sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain
 (255/2014) 25 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

25 §

25 §

Joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeus

Joukko-osaston komentajan tarkastus- ja etsintäoikeus

Edellä 1 momentissa tarkoitetun henkilön luvottomasti hallussaan pitämä puolustusvoimien omaisuus, kuten ase, ampumatarvike ja räjähdysaine, sekä laittomasti tai luvottomasti hallussaan pitämä huumausaine ja alkoholijuoma saadaan ottaa talteen. Sen lisäksi, mitä alkoholilain (1143/1994) 60 §:n 2 momentissa ja 60 a §:ssä säädetään, avatussa tai avoimessa astiassa oleva alkoholijuoma saadaan kiinniottamiseen oikeutetun virkamiehen tai sotilaan päätöksellä hävittää. Jollei alkoholijuomaa tuomita menetetyksi rikoslain 10 luvun säännösten nojalla, se on palautettava sopivana ajankohtana ja viimeistään kotiuttamisen tai muun palveluksesta vapauttamisen ajankohtana. Menettelystä huumausaineen osalta säädetään huumausainelaissa (373/2008).

Edellä 1 momentissa tarkoitetun henkilön luvottomasti hallussaan pitämä puolustusvoimien omaisuus, kuten ase, ampumatarvike ja räjähdysaine, sekä laittomasti tai luvottomasti hallussaan pitämä huumausaine ja alkoholijuoma saadaan ottaa talteen. Sen lisäksi, mitä alkoholilain (/) 86 §:ssä säädetään, avatussa tai avoimessa astiassa oleva alkoholijuoma saadaan kiinniottamiseen oikeutetun virkamiehen tai sotilaan päätöksellä hävittää. Jollei alkoholijuomaa tuomita menetetyksi rikoslain 10 luvun säännösten nojalla, se on palautettava sopivana ajankohtana ja viimeistään kotiuttamisen tai muun palveluksesta vapauttamisen ajankohtana. Menettelystä huumausaineen osalta säädetään huumausainelaissa (373/2008).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

23.

Laki

oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain (100/2013) 1 luvun 6 §:n
 1 momentin 11 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset

Yleiset säännökset

6 §

6 §

Markkinaoikeudelliset asiat

Markkinaoikeudelliset asiat

Markkinaoikeus käsittelee markkinaoikeudellisina asioina asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi:

Markkinaoikeus käsittelee markkinaoikeudellisina asioina asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi:

11) alkoholilaissa (1143/1994);

11) alkoholilaissa (/);

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

24.

Laki

lääkelain 7 §:n 2 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

7 §

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään lääkkeistä, alkoholipitoisista lääkkeistä säädetään alkoholilaissa (1143/1994) ja sen nojalla.

(Kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____.